

Čitanka za Grčku morfologiju 2

Irena Bratičević, Nina Čengiće, Petra Matović, Neven Jovanović,
Vlado Rezar, Ninoslav Zubović

Sadržaj

1	Ἐπίκουρος Μενοικεῖ	7
2	Ἀνδοκίδου Κατὰ Ἀλκιβιάδου	14
3	Ξενοφῶντος Κύρου παιδεία	21
4	Πλάτωνος Πρωταγόρας	27
5	Λουκιανοῦ Ἐνάλιος διάλογος	34
6	Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Δ	39
7	Διοδώρου Βιβλιοθήκης ἱστορικής ΙΕ	45
8	Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Ι	51
9	Αἰσώπειος μῦθος 279	59
10	Ἀνδοκίδου Περὶ τῶν μυστηρίων	65
11	Πολυβίου Ἱστορίων ΛΗ	70
12	Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 29	75
13	Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους	82
14	Ἀππιανοῦ Ῥωμαϊκῶν ΙΔ	91
15	Ἀντιφῶντος Κατηγορία φαρμακείας...	99
16	Πλουτάρχου Ἀλκιβιάδης	105

17	Λυσίου Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων	112
18	Δημοσθένους Ὀλυνθιακός Γ	119
19	Ἱπποκράτους Περὶ ἱερῆς νόσου	127
20	Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Ζ	136
21	Πλάτωνος Συμπόσιον	144
22	Λόγγου Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην	152
23	Ἀριστοτέλους Ῥητορική Γ	158
24	Θουκυδίδου Ἱστορίαι Ζ	168
25	Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά Ι	174
26	Λυσίου Ἐπιτάφιος	182
27	Χαρίτωνος Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην	191
28	Δίωνος Κασσίου Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ΕΒ 16	200
29	Πολυβίου Ἱστορίων Δ	208
30	Πλουτάρχου Πομπήϊος	213
31	Πλάτωνος Θεαίτητος	219
32	Δίωνος Κασσίου Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ΕΒ 16–17	227
33	Πλουτάρχου Περὶ ἀδολεσχίας 509D	236
34	Πλάτωνος Πολιτεία	242
35	Ἐπικούρου Κύριαι δόξαι	251
36	Πλάτωνος Φαίδων	258
37	Ἰσοκράτους Πρὸς Δημόνικον	265

38 Λουκιανού Ἰκαρομένιππος	271
39 Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας	277
40 Πλάτωνος Φαῖδρος	284
41 Ἰσοκράτους Ἀρεοπαγιτικός	291
42 Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Δ 49	298
43 Θουκυδίδου Ἱστορίαι Α	305
44 Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἰσθόιτο ἑαυτοῦ...	313
45 Ἰσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 27	321
46 Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Ε 1	326
47 Δημοσθένους Περὶ τοῦ στεφάνου	332
48 Ἀριστοτέλους Περὶ ποιητικῆς	338
49 Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν Α	345
50 Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι... Γ	355
51 Ἀχιλλεὺς Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην...	362
52 Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ	371
53 Ἰσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 23	379
54 Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 31	385
55 Λουκιανού Ἀληθῶν διηγημάτων Β	392
56 Δημοκρίτου ἐκλογή ΡῆΑ	402
57 Γοργίου Ἐπιτάφιος	410
58 Ξενοφῶντος Συμπόσιον	417

Predgovor

Ovaj izbor komentiranih tekstova čini propisanu literaturu obaveznog kolegija *Grčka morfologija 2*. Kao i u kolegiju *Grčka morfologija 1*, kratkim su odlomcima dodane tri vrste komentara. U uvodu su predstavljeni autor (kada se susreće prvi put), tekst iz kojeg odlomak potječe, i kontekst samog odlomka. Nakon teksta slijede rečenice, raščlanjene i složene tako da povećaju sintaktičku i semantičku preglednost, te gramatički komentar. Potonji je komentar, opet, dvojak. U skladu sa sadržajem ovog kolegija, za glagolske oblike donose se samo brojevi paragrafa koji upućuju studenta na relevantne dijelove *Grčke gramatike* Augusta Musića i Nikole Majnarića, standardni školski priručnik za opis grčkog jezika. Ostatak komentara objašnjava gramatičke, sintaktičke i stvarne aspekte koji tekst čine teže razumljivima.

Zadatak je studenata da, uz pomoć komentara i referentne literature, kod kuće prirede svaki tekst, tako da ga na nastavi budu sposobni pročitati i prevesti na hrvatski, te identificirati i morfološki opisati glagolske oblike koje susreću. Također, očekuje se i da studenti nauče određeni broj riječi iz ovih tekstova, uz pomoć popisa i vježbi koje će naći na stranicama kolegija *Grčka morfologija 2* Sustava učenja na daljinu Omega (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

Izbor su sastavili i komentare priredili nastavnici Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (abecednim redom): Irena Bratičević, Nina Čengić, Petra Matović, Neven Jovanović, Vlado Rezar, Ninoslav Zubović. Čitanka je priređena računalnim programima za slaganje teksta LaTeX i XeLaTeX. Izvorni kod dostupan je u repozitoriju Github, na URL adresi <https://github.com/nevenjovanovic/grcka-morfologija>.

U Zagrebu, siječnja 2022.

Referentna literatura

Georg Autenrieth, *A Homeric Dictionary for Schools and Colleges*. New York, Harper and Brothers, 1891. (Dostupno i u zbirci *Logeion*)

F. R. Adrados et al., *Diccionario Griego-Español*, Instituto de Lenguas y Culturas del Mediterráneo y Oriente Próximo (ILC) del Centro de Ciencias Humanas y Sociales (CCHS) del CSIC (Madrid). (DGE; dostupno i u zbirci *Logeion*)

Grčka morfologija 2, elektronska verzija kolegija, Sustav učenja na daljinu Omega, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, pristupljeno 23. kolovoza 2018. na adresi <https://omega.ffzg.hr/course/view.php?id=1615>

Henry George Liddell, Robert Scott, *An Intermediate Greek-English Lexicon. Founded upon the seventh edition of Liddell & Scott's Greek-English Lexicon*. Oxford, Clarendon Press, 1889. (LSJ; dostupno i u zbirci *Logeion*)

Logeion. Pristupljeno 23. kolovoza 2018. na adresi:

<http://logeion.uchicago.edu/>

August Musić, Nikola Majnarić, *Gramatika grčkoga jezika*, Zagreb (bilo koje izdanje)

Oton Gorski, Niko Majnarić, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb (bilo koje izdanje)

Stjepan Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb (bilo koje izdanje)

Herbert Weir Smyth, *A Greek Grammar for Colleges*, Perseus Digital Library. Pristupljeno 23. prosinca 2018. na adresi <http://www.perseus.tufts.edu>

Ovo djelo je ustupljeno pod Creative Commons licencom Imenovanje 3.0 ne-lokalizirana licenca. Da biste vidjeli primjerak te licence, posjetite <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/> ili pošaljite pismo na Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SAD.

Poglavlje 1

Ἐπιστολὴ Ἐπικούρου Μενοικεῖ, 124–126

O autoru

Epikur (Ἐπίκουρος, oko 341. – oko 271. p. n. e), rođen na Samu, sin atenskih građana, djelovao isprva u Maloj Aziji, da bi 306. u Ateni, konkurirajući Akademiji, Peripatu i Stoi, otvorio školu (Κῆπος, “vrt”, prema vili s vrtom u kojoj je škola djelovala). Epikur je bio iznimno karizmatičan učitelj. Pošto je, nakon duge i teške bolesti, koju je hrabro trpio, umro, njegov su rođendan (10. gamelion, približno u siječnju) učenici obilježavali gozbom.

Epikur je sastavio stotinjak spisa od kojih se vrlo malo sačuvalo. Svoj je sustav najpotpunije prikazao u djelu Περὶ φύσεως (u 37 knjiga, danas izgubljeno); sadržaj djela prikazao je rimski pjesnik Lukrecije (96.–55. p. n. e) u latinskom didaktičkom epu *De rerum natura*. Najvažnija načela svojeg sustava Epikur je jednostavno i sažeto protumačio u nizu pisama, od kojih su, zahvaljujući Diogenu Laertiju (Διογένης Λαέρτιος, III. st. n. e, Epikuru je posvetio čitavu desetku, i posljednju, knjigu svojih Βίαι καὶ γνώμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων, *Životopisi i misli znamenitih filozofa*), sačuvana tri pisma: izvjesnom Herodotu, o fizici (Epikur slijedi Demokritovo učenje o atomima), Pitoklu o astronomiji i meteorologiji, te Menekeju o etici. Sačuvane su i dvije kasnije nastale zbirke Epikurovih filozofskih sentencija, Κύρια δόξαι (*Glavni nauci*, 40 izreka) i *Gnomologium Vaticanum* (*Vatikanske izreke*, po rukopisnom kodeksu Vatikanske biblioteke u kojem su sačuvane; 81 izreka). Važan su izvor epikurejskih tekstova i pougljenjene papirusne knjige iz

Vile Pizona u Herkulaneju, gdje je djelovala epikurejska škola pod vodstvom Filodema iz Gadare (Φιλόδημος ὁ Γαδαρεύς, oko 110. – oko 35. p. n. e). Jedan od papirusa iz Herkulaneja (pap. Herc. 1005, 4.9–14) sačuvao je i najvažnija Epikurova učenja sažeta u τετραφάρμακος (“lijek od četiri sastojka”): Ἄφοβον ὁ θεός, ἀνύποπτον ὁ θάνατος, καὶ τὰ γὰρ θὸν μὲν εὐκτῆτον, τὸ δὲ δεινὸν εὐκαρτέρητον.

Od tri područja filozofije – logike, fizike i etike – Epikur se najviše bavio potonjim dvama, koja izravno utječu na “dobar život” (τὸ καλῶς ζῆν), cilj njegova nauka; etika poučava o dužnostima i stavovima dok fizika otkriva tajne prirode i uči da ih se ne treba bojati. Dobro se za Epikura izjednačava s ugodom (ἡδονή); najviša je ugoda definirana negativno, kao odsutnost tjelesne i duševne neugode: ἀταραξία (suprotnost ταραχή “fiziološki poremećaj, pomutnja”). Svakoj ugodi prethodi ili slijedi neka neugoda, i treba realno procijeniti njihov odnos da bi se vidjelo je li ugoda vrijedna truda i je li neugoda vrijedna podnošenja. Ovakvo shvaćanje Epikura vodi do vizije humanoga društva zasnovanog na pragmatičnim vrijednostima (pravda, koja sama po sebi nije ugoda, omogućava sigurnost i korist, te je zato sekundarno dobro; slično je i s prijateljstvom itd). Ugoda se, smatrao je Epikur, najpouzdanije postiže u intimnom prijateljskom krugu, a političko djelovanje siguran je izvor neugode; otud važno epikurejsko načelo λάθε βιώσας, “Živi povučeno!” (zapisao Plutarh u 75. eseju iz zbirke Ἠθικά / Moralia, Εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας / De latenter vivendo); ono je dijametralno suprotno načelima npr. rimske elite.

Epikurovo je učenje bilo iznimno popularno u helenističkom i carskom razdoblju grčke i rimske antike (uz Lukrecija, epikurejac je i Horacije); nije bilo ograničeno na dobrostojeće muškarce, u κῆπος su pristup imali pripadnici nižih klasa, žene, robovi, barbari kao i Grci. Zbog te se popularnosti još u III. i IV. st. n. e. kršćanski propovjednici ogorčeno bore protiv epikurejskih nauka.

O tekstu

Pismo Menekeju rješava tri najvažnija problema epikurejske filozofije: pitanje bogova, smrti, sreće. U ovdje odabranom odlomku jednostavnim, neukrašenim stilom Epikur pokazuje da se ljudi boje smrti zbog boli – ali ne boli ih sama smrt, već pate zbog tjeskobe njezina očekivanja. Ta je tjeskoba neosnovana. Odlomak uključuje i jednu od najslavnijih Epikurovih formula: dok

ima nas, smrti nema, a kad ima smrti, nema nas.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epicur. Epistula ad Menoeceum 124–126

Συνέθιξε δὲ ἐν τῷ νομίζειν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον· ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει· στερήσεις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθή τοῦ μηθὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν, οὐκ ἄπειρον προστιθεῖσα χρόνον, ἀλλὰ τὸν τῆς ἀθανασίας ἀφελομένη πόθον. οὐθὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν τῷ κατειληφότε γνησίως τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. ὥστε μάταιος ὁ λέγων δεδιέναι τὸν θάνατον οὐχ ὅτι λυπήσει παρών, ἀλλ' ὅτι λυπεῖ μέλλων. ὁ γὰρ παρὸν οὐκ ἐνοχλεῖ, προσδοκώμενον κενῶς λυπεῖ. τὸ φρικωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος οὐθὲν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν, ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τότε ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν.

Analiza i komentar

Συνέθιξε δὲ

ἐν τῷ νομίζειν

μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον·

ἐπεὶ

πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν

ἐν αἰσθήσει·

στερήσεις δέ ἐστιν

αἰσθήσεως

ὁ θάνατος.

Συνέθιζε § 231

δέ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

ἐν τῷ νομίζειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497; *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom § 493

πρὸς ἡμᾶς πρὸς LSJ C.III.1 “u odnosu na...”, “što se tiče...”

εἶναι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj predikatnoj dopuni, ovdje zamjenica μηδέν (πρὸς ἡμᾶς)

ἐπεὶ veznik ovdje otvara mjesto uzročnoj rečenici, § 468

πᾶν ἀγαθὸν... στέρησις δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ἐν αἰσθήσει sc. ἐστίν

ἐστίν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj predikatnoj dopuni

ὄθιν

γνώσις ὀρθή

τοῦ μηδέν εἶναι

πρὸς ἡμᾶς

τὸν θάνατον

ἀπολαυστὸν ποιεῖ

τὸ τῆς ζωῆς θνητόν,

οὐκ ἄπειρον

προστιθεῖσα

χρόνον,

ἀλλὰ τὸν

τῆς ἀθανασίας

ἀφελομένη

πόθον.

τοῦ... εἶναι § 315; supstantivirani infinitiv § 497; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni (ovdje zamjenica)

μηδέν alternativni oblik za μηδέν

ἀπολαυστὸν ποιεῖ § 243; pridjevska dopuna predikatu, Smyth 4.26 910

προστιθεῖσα složjenica glagola τίθημι; § 305

οὐθὲν γάρ ἐστιν
 ἐν τῷ ζῆν
 δεινόν
 τῷ κατειληφότι γνησίως
 τὸ μηδὲν ὑπάρχειν
 ἐν τῷ μὴ ζῆν
 δεινόν.

οὐθὲν alternativni (kasniji) oblik umjesto οὐδέν
 γάρ ἐστιν čestica γάρ iskazuje objašnjenje prethodne tvrdnje; § 315; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, ovdje pridjevu
 ἐν τῷ ζῆν § 243; supstantivirani infinitiv § 497
 τῷ κατειληφότι § 272; složenica glagola λαμβάνω § 321.14; supstantivirani particip § 373
 γνησίως u Epikurovu filozofskom diskurzu ovaj prilog označava razliku između površnog i dubinskog uvjerenja; svi mogu reći “ne bojim se smrti”, ali ne mogu svi to uvjerenje prevesti u praksu
 τὸ... ὑπάρχειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497; kopulativni glagol otvara mjesto pridjevskoj predikatnoj dopuni
 ἐν τῷ μὴ ζῆν najčešća negacija uz infinitiv je μὴ, § 509c

ὥστε
 μάταιος ὁ λέγων
 δεδιέναι
 τὸν θάνατον
 οὐχ ὅτι
 λυπήσει παρών,
 ἀλλ' ὅτι
 λυπεῖ μέλλον.

ὥστε veznik otvara mjesto zavisno posljedičnoj rečenici, u njoj predikat stoji u infinitivu, § 473

μάταιος ὁ λέγων pridjev upotrijebljen uz predikat odgovara hrvatskom pri-
logu (potpumbeni predikat), § 369

δεδιέναι § 317.3

οὐχ ὅτι... ἀλλ' ὅτι... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μέν...
δέ...; veznik ὅτι otvara mjesto zavisno uzročnoj rečenici § 468

λυπήσει § 258; § 259

παρών složenica glagola εἰμί, § 315

λυπεῖ § 243

μέλλων § 231; μέλλω izriče da će se nešto dogoditi, pa se μέλλων upotreb-
ljava u značenju našeg pridjeva “budući”

ὃ γὰρ παρὸν
οὐκ ἐνοχλεῖ,
προσδοκώμενον
κενῶς λυπεῖ.

ὃ γὰρ čestica γὰρ iskazuje objašnjenje prethodne tvrdnje; izostavljena po-
kazna zamjenica uz relativnu, § 444; na hrvatskom se češće ne izos-
tavlja, pa je jasniji prijevod “ono što”

παρὸν složenica glagola εἰμί, § 315

ἐνοχλεῖ § 243

προσδοκώμενον § 243

λυπεῖ § 243

τὸ φρικωδέστατον οὖν

τῶν κακῶν

ὁ θάνατος

οὐθὲν πρὸς ἡμᾶς,

ἐπειδὴ περ

ὅταν μὲν

ἡμεῖς ὦμεν,

ὁ θάνατος

οὐ πάρεστιν,

ὅταν δὲ

ὁ θάνατος παρῇ,
τόθ'
ἡμεῖς
οὐκ ἐσμέν.

ἐπειδὴπερ pojačan oblik veznika ἐπεί, otvara mjesto uzročnoj rečenici
ὅταν μὲν... ὅταν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
δέ...; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) “kad god” otvara mjesto vremenskoj rečenici
u značenju pogodbene protaze eventualnog oblika; konjunktiv označava
iterativnu radnju, § 488.2
ᾧμεν § 315; glagol εἰμί u “egzistencijalnom” značenju, “postojati”
πάρεστιν složunica glagola εἰμί, § 315
παρῇ složunica glagola εἰμί, § 315
ἐσμέν § 315; glagol εἰμί u “egzistencijalnom” značenju, “postojati”

Poglavlje 2

Ἀνδοκίδου Κατὰ Ἀλκιβιάδου, 1–2

O autoru

Andokid (Ἀνδοκίδης, oko 440. – nakon 391. p. n. e), rodom iz ugledne i bogate atenske obitelji, pripadao je “zlatnoj mladeži” Atene; mnogi od njegovih drugova javljaju se kao protagonisti u Platonovim dijalozima. Kao pripadnik aristokratskih, prema demokraciji neprijateljskih društava bio je tijekom Peloponeskog rata 415, zajedno s Alkibijadom, upleten u skandal oskrvuća hermi uoči Sicilske ekspedicije; bogohulni je čin teško uvrijedio običan atenski narod, osobito zato što se sumnjalo da se Alkibijad, zajedno s prijateljima, u svojoj kući izrugivao i Eleuzinskim misterijama.

Andokid je završio u zatvoru (Alkibijad, koji je otplovio za Siciliju, bio je osuđen u odsutnosti) te je na savjet rođaka Harmida – onog po kojem se zove jedan Platonov dijalog – prokazao četiri člana svojeg aristokratskog udruženja. Potom je osuđen na progonstvo na Cipar. Vratio se u Atenu 407. i pokušao govorom ishoditi oprost, ali neuspješno; pomilovan je tek u okviru opće amnestije 403. Ponovo se počeo baviti politikom i opet je optužen za bezbožnost; branio se govorom *O misterijama* (399). Bio je član poslanstva koje je 391. pregovaralo sa Spartom o miru, no, zbog držanja tijekom poslanstva optužen je za veleizdaju (branio se govorom *O miru sa Spartancima*) i ponovno osuđen na progonstvo. Umro je izvan Atene, ne zna se kada.

Andokidovi govori dragocjen su povijesni izvor, a pokazuju i dijalektičku sposobnost i dobro poznavanje atenskoga sudskog stila. Andokid, koji nije bio profesionalni govornik, riječi nalazi u životu, ne u školi.

O tekstu

Govor Κατὰ Ἀλκιβιάδου (*Protiv Alkibijada*) već se u antičko doba nije smatrao Andokidovim djelom. Prema navodima u tekstu i onome što o povijesti znamo, govor bi bio održan 417, kada je ὁστρακοφορία (glasovanje ostrakama) trebala odlučiti hoće li prognan biti Alkibijad ili Nikija; demagog Hipربول pokušao se riješiti barem jednog od dvojice utjecajnih oponenta, ali Alkibijad se nagodio s Nikijom, tako da je ostrakizmom prognan sam Hipربول. Andokid je tada imao oko dvadeset godina, te se teško može s njim povezati spominjanje uspješne političke karijere koja je uključivala šest diplomatskih poslanstava u zapadnoj Grčkoj i na Siciliji, a o takvoj karijeri on ne govori u autentičnim djelima. Postoje i pravno-proceduralni problemi; budući da ostrakizam nije bio sudski postupak, nije uključivao govore optužbe i obrane.

Situacija, međutim, nije posve izmišljena. Plutarh, koji o ostrakizmu 417. pripovijeda na više mjesta, daje naslutiti da je upleten bio i vođa treće stranke, Feak (Φαίαξ). Zato je bilo pokušaja da se govor pripiše Feaku; ovo, pak, otežava spominjanje osvajanja Mela (koje se dogodilo tek 416).

Najvjerojatnije je, stoga, da se radi o književnoj vježbi, možda “iz uloge” Feaka. Vježba mora da je nastala kad detalji procedure ostrakizma više nisu bili posve jasni, vjerojatno u ranom IV. st.

U prvom dijelu govora govornik dokazuje svoje zaslugе i nedužnost, ističe da, mada je četiri puta bio tužen zbog političkih prijestupa, nikad nije osuđen. U drugom se dijelu napada Alkibijadovo javno i privatno djelovanje. Uspoređuju se obitelji govornika i Alkibijada (oba su Alkibijadova djeda bila dvaput ostrakizmom prognana), ističe se spremnost govornika da i na sudu odgovara za svoje postupke (što Alkibijad nikad nije htio učiniti), odbija se prigovor da su govornika oslobodili zbog nesposobnosti tužitelja. Naposljetku govornik upozorava da će Alkibijad pokušati pridobiti suosjećanje publike, ali u javnom je interesu da se progna njega, a ne govornika, koji je u prošlosti mnogim djelima zadužio Atenu.

Odabrani odlomak stoji na samom početku govora i razmatra načelne opasnosti bavljenja politikom, kojih je govornik itekako svjestan. Opasnostima se izložio u interesu općeg dobra, uz podršku sebi sklonih, čak i po cijenu sukoba s moćnim neprijateljima. Formulira glavni problem govora: koga od trojice treba prognati na deset godina.

Pročitajte naglas grčki tekst.

And. In Alcibiadem [Sp.] 1-2

οὐκ ἐν τῷ παρόντι μόνον γιγνώσκω τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ὡς σφαλερόν ἐστιν ἄπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρότερον χαλεπὸν ἡγούμεν, πρὶν τῶν κοινῶν ἐπιμελεῖσθαι τινος. πολίτου δὲ ἀγαθοῦ νομίζω προκινδυνεύειν ἐθέλειν τοῦ πλήθους, καὶ μὴ καταδείσαντα τὰς ἑχθρας τὰς ἰδίας ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἔχειν ἡσυχίαν· διὰ μὲν γὰρ τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους καθίστανται, διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν μεγάλοι καὶ ἐλεύθεροι γίνονται.

ὦν [τῶν ἀγαθῶν] εἷς ἐγὼ βουλευθεὶς ἐξετάζεσθαι μεγίστοις περιπέπτωκα κινδύνοις, προθύμων μὲν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὑμῶν τυγχάνων, δι' ὅπερ σῶζομαι, πλείστοις δὲ καὶ δεινοτάτοις ἐχθροῖς χρώμενος, ὑφ' ὧν διαβάλλομαι. ὁ μὲν οὖν ἀγὼν ὁ παρὼν οὐ στεφανηφόρος, ἀλλ' εἰ χρὴ μηδὲν ἀδίκησαντα τὴν πόλιν δέκα ἔτη φεύγειν· οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι περὶ τῶν ἄθλων τούτων ἐσμέν ἐγὼ καὶ Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας, ὧν ἀναγκαῖον ἓνα τῇ συμφορᾷ περιπεσεῖν.

Analiza i komentar

οὐκ

ἐν τῷ παρόντι

μόνον

γιγνώσκω

τῶν πολιτικῶν πραγμάτων

ὡς σφαλερόν ἐστιν

ἄπτεσθαι,

ἀλλὰ καὶ

πρότερον
 χαλεπὸν ἡγούμην,
 πρὶν
 τῶν κοινῶν
 ἐπιμελεῖσθαι
 τινος.

οὐκ... μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova: “ne samo... nego i...”

ἐν τῷ παρόντι LSJ / Logeion πάρειμι II.

γινώσκω § 231

ὥς σφαλερόν ἐστιν § 315; pridjevska dopuna uz kopulu Smyth 4.26 910;
verbum sentiendi otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici koju uvodi
 veznik ὥς, § 467

ἄπτεσθαι § 232; ἄπτεσθαι τινος

χαλεπὸν ἡγούμην § 235, § 243; ἡγέομαι otvara mjesto dvama akuzativima
 (objekta i predikata), § 388; ovdje bi objektni akuzativ bio ἄπτεσθαι
 πρὶν... ἐπιμελεῖσθαι § 243; ἐπιμελέομαι τινος; πρὶν otvara mjesto zavisnoj
 vremenskoj rečenici s infinitivom, § 488.1

τῶν κοινῶν... τινος potonji je genitiv objekt uz ἐπιμελέομαι, prvi je parti-
 tivni, § 395

πολίτου δὲ ἀγαθοῦ
 νομίζω
 προκινδυνεύειν ἐθέλειν
 τοῦ πλήθους,
 καὶ μὴ
 καταδείσαντα
 τὰς ἑχθρας
 τὰς ἰδίας
 ὑπὲρ τῶν δημοσίων
 ἔχειν ἡσυχίαν·
 διὰ μὲν γὰρ τοὺς

τῶν ἰδίων
 ἐπιμελουμένους
 οὐδὲν
 αἱ πόλεις
 μείζους καθίστανται,
 διὰ δὲ τοὺς
 τῶν κοινῶν
 μεγάλοι καὶ ἐλεύθεροι γίνονται.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

πολίτου... ἀγαθοῦ νομίζω... ἐθέλειν... καὶ μὴ καταδείσαντα... ἔχειν ἡσυχίαν

§ 231; νομίζω kao kopulativni glagol i *verbum sentiendi* otvara mjesto ne samo objektima (ovdje infinitiv i akuzativ s infinitivom), nego i genitivu koji izriče *kome* je nešto svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83, 1304 1305

προκινδυνεύειν § 231; προκινδυνεύω τινός

ἐθέλειν § 231; glagol ἐθέλω otvara mjesto infinitivu

καταδείσαντα § 267; složenica glagola δείδω; dio akuzativa s infinitivom, § 491

τὰς ἑχθρας τὰς ἰδίας jače istaknut atributni položaj, § 375

ὑπὲρ τῶν δημοσίων ὑπέρ ovdje: “što se tiče”, LSJ ὑπέρ III

τῶν δημοσίων supstantiviranje, § 373; DGE / Logeion δημόσιος IV

ἔχειν § 231

διὰ μὲν γὰρ τοὺς... διὰ δὲ τοὺς... koordinacija rečeničnih članova (supstantiviranih participa) pomoću čestica μὲν... δέ...

τοὺς... ἐπιμελουμένους § 243; ἐπιμελέομαι τινος; § 373

μείζους stegnuti oblik, Smyth 293 d

καθίστανται § 305, složenica glagola ἵστημι, u mediju znači “postati” i ima nužnu (ovdje atributnu) dopunu

τῶν κοινῶν sc. ἐπιμελουμένους

γίνονται § 232, kao kopulativni glagol ima nužnu (ovdje atributnu) dopunu

ῶν [τῶν ἀγαθῶν]

εἷς ἐγὼ

βουλευθεῖς ἐξετάζεσθαι
 μεγίστοις
 περιπέπτωκα
 κινδύνους,
 προθύμων μὲν
 καὶ ἀγαθῶν
 ἀνδρῶν
 ὁμῶν
 τυγχάνων,
 δι' ὅπερ σῶζομαι,
 πλείστοις δὲ
 καὶ δεινοτάτοις ἐχθροῖς
 χρώμενος,
 ὑφ' ὧν διαβάλλομαι.

ὧν [τῶν ἀγαθῶν] genitiv partitivni, § 395; uglatim zagrada označene su riječi koje postoje u rukopisnoj predaji, ali, po mišljenju priređivača, nisu stajale u izvorniku

βουλευθεῖς § 296; § 325.13, § 328.2; glagol otvara mjesto infinitivu

ἐξετάζεσθαι § 232

περιπέπτωκα § 272; § 275b; složenica glagola πίπτω, § 327.17; περιπίπτω
 τινί

τυγχάνων § 231; τυγχάνω τινός

δι' ὅπερ paralela s ὑφ' ὧν

σῶζομαι § 232

χρώμενος § 243; χρῆσθαι τινι; LSJ χράομαι IV.b

διαβάλλομαι § 232

ὁ μὲν οὖν ἄγων

ὁ παρῶν

οὐ στεφανηφόρος,

ἀλλ'

εἰ χρὴ
 μηδὲν ἀδικήσαντα
 τὴν πόλιν
 δέκα ἔτη φεύγειν·
 οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι
 περὶ τῶν ἄθλων τούτων
 ἐσμέν ἐγὼ καὶ Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας,
 ὧν ἀναγκαῖον
 ἕνα
 τῇ συμφορᾷ
 περιπεσεῖν.

ὁ μὲν οὖν ἀγὼν... οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι... koordinacija rečeničnih članova
 (supstantiviranih participa) pomoću čestica μέν... δέ...

ὁ... ἀγὼν ὁ παρὼν jače istaknut atributni položaj, § 375; LSJ πάρειμι II.

οὐ στεφανηφόρος sc. ἐστί

εἰ veznik εἰ uvodi zavisnu upitnu rečenicu, § 469

χρὴ χρὴ je bezličan glagol; otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje akuzativu s
 infinitivom

ἀδικήσαντα § 267, § 269; ἀδικέω τινά § 381.1

φεύγειν § 231

οἱ... ἀνταγωνιζόμενοι § 232; ἀνταγωνίζομαι περὶ τινος; supstantiviranje,
 § 373

ἐσμέν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni
 (imenski predikat, Smyth 910)

ἀναγκαῖον sc. ἐστί; otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje akuzativu s infiniti-
 vom

περιπεσεῖν § 254; složenica glagola πίπτω; περιπίπτω τινί, LSJ περιπίπτω
 II.3

Poglavlje 3

Ξενοφώντος Κύρου παιδεία A 2,8

O tekstu

Ksenofontovo djelo *Κύρου παιδεία*, *Kirotv odgoj*, nastalo je vjerojatno poslije 371. pr. Kr. U osnovi ono je fiktivna, romansirana biografija perzijskog vladara Kira Velikog (oko 600.–530. pr. Kr.). Prikazujući Kirotv život Ksenofont ujedno prikazuje i svoje političke ideje. Utoliko djelo pripada i političkom žanru *πολιτεία* (poput Platonove *Države* ili djela Starog oligarha). Opisi perzijskih običaja i priča Ksenofonta pak povezuju s tradicijom etnografije drugog, ne-grčkog (tu tradiciju predstavlja Herodot).

Iz aspekta dugotrajnih grčkih ratova s Perzijancima mogli bi začuditi odabir teme i pohvalan ton djela. No, Grke Perzija zanima i fascinira odavno, a samog Kira Velikog, koji je vladao četrdesetak godina prije početka grčko-perzijskih sukoba, grčka književnost pozitivno prikazuje još od Eshila.

Kirotv odgoj uzoran je primjer klasične antičke proze IV. st. pr. Kr. te se već u antici smatrao remek-djelom. Ponovno je otkriven u srednjem vijeku kao jedan od uzora za književnu vrstu *ogledalo vladara* (na primjer, za Machiavellijevo djelo *Vladar*).

Ovdje odabrani ulomak potječe iz prve knjige *Kirova odgoja* i na vrlo općenit način govori o perzijskom obrazovnom sustavu opisujući odgoj dječaka do 16 odnosno 17 godina. Posebno se naglašava uloga starijih kao uzora te disciplina pri prehrani. Naglasak na usvajanju umjerenosti ili razumnog pristupanja životu (*σωφροσύνη*) doziva u sjećanje etiku Ksenofontova učitelja Sokrata.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Cyropaedia 1.2.8

διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα πρὶν ἢ ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημῇνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄφον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἣν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται.

Analiza i komentar

διδάσκουσι δὲ
 τοὺς παῖδας
 καὶ σωφροσύνην·
 μέγα δὲ συμβάλλεται
 εἰς τὸ μανθάνειν
 σωφρονεῖν
 αὐτοὺς
 ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν

ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν
σωφρόνως διάγοντας.

διδάσκουσι rekcija: τινα τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451
δὲ § 515.2

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

μανθάνειν § 231, § 321.17, § 490

εἰς τὸ μανθάνειν... αὐτοὺς § 497, supstantivirani akuzativ s infinitivom, dopuna predikatu συμβάλλεται

σωφρονεῖν § 243, § 301.B (s. 116), § 490; objekt infinitiva μανθάνειν

ὁρῶσιν § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι... ὁρῶσιν zavisna izrična rečenica, “da...” ili “to što...”, § 467

διάγοντας § 498, § 301.B (s. 116), § 238; glagol ἄγω i njegove složenice, poput διάγω, mogu imati i prijelazno i neprijelazno značenje; u ovom nam slučaju to pomaže odrediti dopuna, priloga σωφρόνως

διδάσκουσι δὲ

αὐτοὺς

καὶ πείθεσθαι

τοῖς ἄρχουσι·

μέγα δὲ καὶ

εἰς τοῦτο

συμβάλλεται

ὅτι ὁρῶσι

τοὺς πρεσβυτέρους

πειθομένους

τοῖς ἄρχουσιν

ἰσχυρῶς.

διδάσκουσι rekcija: τινα τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

πείθεσθαι rekcija: τινι, § 411.2; § 231, § 301.B (s. 118), § 490; dopuna glagola διδάσκουσι

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

ὁρῶσι § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι ὁρῶσι zavisna izrična rečenica, “da...” ili “to što...” § 467

πειθομένους rekeija: τινι, § 411.2; § 231, § 301.B (s. 118), § 490

διδάσκουσι δὲ καὶ

ἐγκράτειαν

γαστρὸς καὶ ποτοῦ·

μέγα δὲ καὶ

εἰς τοῦτο

συμβάλλεται

ὅτι ὁρῶσι

τοὺς πρεσβυτέρους

οὐ πρόσθεν ἀπιόντας

γαστρὸς ἕνεκα

πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες,

καὶ ὅτι

οὐ παρὰ μητρὶ

σιτοῦνται

οἱ παῖδες,

ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,

ὅταν οἱ ἄρχοντες σημῇνωσι.

διδάσκουσι rekeija: τινι τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

ὁρῶσι § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι ὁρῶσι zavisna izrična rečenica, “da...” ili “to što...”, § 467

ἀπιόντας § 314.1, § 498

ἀφῶσιν § 305-309, § 311, § 460.2, § 463

ἂν ἀφῶσιν konjunktiv s ἂν § 489.b

πρὶν ἂν ἀφῶσιν zavisna vremenska rečenica, “dok ne...”, § 488.2, πρὶν s konjunktivom aorista označava općenitu vremenitost, vremensku radnju bez fiksnog vremenskog referenta

σιτοῦνται § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι... σιτοῦνται izrična zavisna rečenica, “da...” ili “to što...”, § 467

σημήνωσι § 460.2, § 463, § 301.B (s. 118)

ὅταν... σημήνωσι zavisna vremenska rečenica u značenju pogodbe eventualnog oblika (ponavljanje u sadašnjosti), “kad god” + prezent, § 488.2

φέρονται δὲ

οἴκοθεν

σῖτον μὲν ἄρτον,

ὄψον δὲ κάρδαμον,

πιεῖν δέ,

ἥν τις διψῇ,

κώθωνα,

ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.

φέρονται § 231, § 327.5, § 460.1, § 451

σῖτον μὲν... ὄψον δέ... πιεῖν δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

πιεῖν § 231, § 327.16, § 490; infinitiv izriče svrhu i ima objekt κώθωνα

διψῇ § 243, § 301.B (s. 116),

ἥν... διψῇ zavisna rečenica, eventualna pogodba (ponavljanje u sadašnjosti), “kad god + prezent”, § 488.2

ἀρύσασθαι § 231, § 267, § 301, § 490

ὥς... ἀρύσασθαι zavisna posljedična rečenica s veznikom ὥς, § 473

πρὸς δὲ τούτοις

μανθάνουσι

καὶ τοξεύειν

καὶ ἀκοντίζειν.

μανθάνουσι § 231, § 460.1, § 451

τοξεύειν § 301.B (s. 116), § 490, infinitiv kao objektna dopuna glavnog
glagola μανθάνουσι, § 493

ἀκοντίζειν § 301.B (s. 118), § 490, infinitiv kao objektna dopuna glavnog
glagola μανθάνουσι, § 493

μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν

ἀπὸ γενεᾶς

οἱ παῖδες

ταῦτα πράττουσιν,

ἐκ τούτου δὲ

εἰς τοὺς ἐφήβους

ἐξέρχονται.

μέχρι μὲν... ἐκ τούτου δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica
μὲν... δέ...

μὲν δὴ ovom se kombinacijom čestica povjesničari često koriste kao formu-
lom prijelaza, surečenica s μὲν δὴ služi kao rezime prethodno rečenog:
“tako dakle...” (Denniston, *Greek Particles*, 258)

πράττουσιν § 231, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ἐξέρχονται § 231, § 238, § 327.2, § 460.1, § 451

Poglavlje 4

Πλάτωνος Πρωταγόρας 325c-326a

O tekstu

Platonov dijalog *Protagora* (Πρωταγόρας) nosi ime po jednome od glavnih likova, slavnom sofistu iz Abdere (Ἄβδηρα, grad na sjevernoj obali Egejskog mora, u Platonovo je doba pod vlašću Atene). Protagora, prvi koji se prozvao σοφιστής i prvi koji je djelovao kao učitelj, nakon četiri desetljeća takva rada umro je oko 420. p. n. e, u dobi od oko sedamdeset godina.

Djelo pripada skupini dijaloga u kojima Platon kritizira sofističke načine uvjeravanja i njihovu amoralnost (uz *Protagoru*, u skupinu ulaze još *Gorgija* i *Sofist*); važna su, naime, gesla sofista, koja je formulirao upravo Protagora, bila τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν (Aristotel, *Retorika* 1402a), i δύο λόγους εἶναι περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις (Diogen Laertije 9, 8 51). *Protagora* je nastao krajem prve faze Platonova pisanja, koja traje u devedesetim i osamdesetim godinama IV. st. p. n. e. Vrijeme fiktivne radnje stoga prethodi vremenu samog pisanja dijaloga nekih pedesetak godina.

Sokrat pripovijeda prijateljima što se dogodilo pri njegovu susretu s Protagorom u Kalijinoj kući. Tog ga je jutro probudio mladi prijatelj Hipokrat, uzbuđeno ga pozivajući da zajedno s njim posjeti najslavnijeg od svih sofista, koji je stigao u Atenu. Kako je bilo još rano za posjetu, Sokrat i Hipokrat su prošetali. Pritom je Hipokrat pokušao objasniti Sokratu zašto toliko želi poslati Protagorin učenik; isprva je tvrdio da želi i sam biti sofist, profesionalac poput Protagore, ali, pred Sokratovim pitanjima, uzmakne i ustvrdi da želi učiti kod Protagore da bi stekao obrazovanje dostojno slobodna čovjeka. Zna da je sofist mudrac koji omogućuje drugima da dobro govore, ali o čemu govore, to Hipokrat ne može reći.

U Kalijinoj kući zatječu Protagoru, druge sofiste, i učenike oko njih. Sokrat i Protagora zameću raspravu o tome može li se vrlina (ἀρετή) podučiti; Protagorin nastup posebno je obilježen mitom o Prometeju i Epimeteju, odnosno o ljudskom razvoju od divljaštva do civiliziranosti pomoću tehničkih i političkih umijeća – u poučavanju potonjih upravo je Protagora predvodnik. Na početku rasprave, dakle, Protagora tvrdi da se vrlina *može* podučiti, a Sokrat to osporava; no, pošto Sokrat pitanjima natjera Protagoru u škrupac, a sofist se pokušava izvući retoričkim akrobacijama (koje izazivaju odobravanje publike, ali ne i Sokratovo), u drugom krugu rasprave – nakon intermezza koji čine govori ostalih sofističkih zvijezda, Alkibijada, Prodika i Hipije – sad *Sokrat* zastupa tezu da se vrlina može podučiti, i opet dovede Protagoru u bezizlaznu poziciju. Tako porazi sofista njegovim vlastitim oružjem, pokazujući da može uspješnije od njega argumentirati suprotne strane spora (λόγους ἀντικειμένους ἀλλήλοις). Rasprava o ἀρετή ujedno određuje osnovne crte Platonova etičkog intelektualizma, pokazujući da je znanje temelj i bit vrline, da je poznavanje dobra nužno i dostatno za ispravno djelovanje, da vrlinu ima onaj koji poznaje dobro, a da nitko ne bira zlo dragovoljno, već zbog pogrešne procjene, nepoznavanja onoga što je dobro.

U ovdje odabranom odlomku Platonova dijaloga govori Protagora. Pošto je ispričao mit o Prometeju i Epimeteju, na Sokratov argument da se vrlina ne može podučiti jer bi inače i država osigurala njezino podučavanje, Protagora odgovara pokazujući da je upoznavanje vrline važna sastavnica tradicionalnog grčkog obrazovanja, već od najranije dobi djeteta; to je upoznavanje osobito važno pod vodstvom učitelja, kada se počnu čitati djela dobrih pjesnika (ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Protagora 325c-326a

ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν, καὶ τόδε μὲν ὄσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει. καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθεται·

εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνου-
σιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμπον-
τες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παί-
δων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε
ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὖ γράμματα μάθωσιν καὶ μέλλωσιν
συνήσειν τὰ γεγραμμένα ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν
αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιή-
ματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλὰ μὲν νουθετή-
σεις ἔνεισιν πολλὰ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν
ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῇται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος
γενέσθαι.

Analiza i komentar

ἐπειδὴν

θαῖττον

συνιῇ τις

τὰ λεγόμενα,

καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ

περὶ τούτου

διαμάχονται,

ὅπως

ὥς βέλτιστος

ἔσται ὁ παῖς,

παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον

διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι

τὸ μὲν δίκαιον,

τὸ δὲ ἄδικον,

καὶ τόδε μὲν καλόν,

τόδε δὲ αἰσχρόν,

καὶ τόδε μὲν ὄσιον,
 τόδε δὲ ἀνόσιον,
 καὶ τὰ μὲν ποίει,
 τὰ δὲ μὴ ποίει.

ἐπειδὴν θᾶπτον komparativ pridjeva ταχύς upotrijebljen kao prilog, u frazi:
 “odmah čim...”

ἐπειδὴν... συνιῆ složenica glagola ἵημι, § 305; vremenska zavisna uvede-
 na veznikom ἐπειδὴν (od ἐπειδὴ ἔν) s konjunktivom izriče iterativnu
 radnju u sadašnjosti, § 488

τὰ λεγόμενα § 232; supstantiviranje participa članom, § 373

διαμάχονται § 232; διαμάχομαι περί τινος

ὅπως... ἔσται § 315; ὅπως otvara mjesto namjernoj zavisnoj rečenici s in-
 dikativom futura, § 472

ὥς βέλτιστος ἔσται imenski predikat, Smyth 909; superlativ pojačan s ὥς:
 “... što je moguće”, Smyth 1086

διδάσκοντες § 231

ἐνδεικνύμενοι složenica glagola δείκνυμι, § 318; participi otvaraju mjesto
 izričnoj rečenici s veznikom ὅτι, § 467

ὅτι τὸ μὲν... τὸ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...; u imenskom je predikatu izostavljena kopula

ποίει § 243

καὶ ἐὰν μὲν

ἐκὼν πείθεται·

εἰ δὲ μή,

ὥσπερ ξύλον

διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον

εὐθύνουσιν

ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.

ἐὰν μὲν... εἰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova (ovdje protaza) pomoću čes-
 tica μὲν... δέ...

ἐάν... ἐκὼν πείθῃται § 232; sc. εἴ ἔχει, ἐάν otvara mjesto konjunktivu prezenta; protaza eventualne pogodbene zavisne rečenice izriče iterativnu radnju, u apodozi se očekuje indikativ prezenta § 475; ἐκὼν upotrijebljen kao ekvivalent priloga (adverbno), Smyth 1095

εἰ δὲ μή sc. πείθῃται

διαστρεφόμενον καὶ χαμπτόμενον § 232

εὐθύνουσιν § 231; apodoza eventualne pogodbene rečenice

μετὰ δὲ ταῦτα

εἰς διδασκάλων πέμποντες

πολὺ μᾶλλον

ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι

εὐκοσμίας τῶν παίδων

ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως·

οἱ δὲ διδάσκαλοι

τούτων τε ἐπιμελοῦνται,

καὶ ἐπειδὴν αὖ

γράμματα μάθωσιν

καὶ

μέλλωσιν

συνήσειν τὰ γεγραμμένα

ὥσπερ τότε τὴν φωνήν,

παρατιθέασιν

αὐτοῖς

ἐπὶ τῶν βάθρων

ἀναγιγνώσκειν

ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα

καὶ ἐκμανθάνειν

ἀναγκάζουσιν,

ἐν οἷς

πολλὰ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν

πολλὰ δὲ διέξοδοι

καὶ ἔπαινοι
καὶ ἐγκώμια
παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν,
ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται
καὶ ὁρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι.

- δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
εἰς διδασκάλων... οἱ δὲ διδάσκαλοι koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ
εἰς διδασκάλων sc. οἰκίας, eliptična upotreba, LSJ εἰς I.4.c (prijedlog εἰς otvara mjesto isključivo akuzativu)
πέμποντες § 231
πολὺ μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova pomoću priloga i veznika: “mnogo više... nego...”
ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι § 232; § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto infinitivu; ἐπιμελέομαι τινος
ἐπιμελοῦνται § 243
ἐπειδὴν... μάθωσιν καὶ μέλλωσιν § 254, 321.17; § 232; vremenska zavisna uvedena veznikom ἐπειδὴν (od ἐπειδὴ ἄν) s konjunktivom izriče iterativnu radnju u sadašnjosti, § 488
μέλλωσιν συνήσειν složenica glagola ἵημι, § 305; μέλλω otvara mjesto infinitivu
τὰ γεγραμμένα § 272; § 277; supstantiviranje participa članom, § 373
παρατιθέασιν složenica glagola τίθημι, § 305; παρατίθημι τινί τι
ἀναγιγνώσκειν § 231; infinitiv izriče svrhu, § 495
ἐκμανθάνειν § 231; infinitiv ovisan o ἀναγκάζουσιν
ἀναγκάζουσιν § 231, otvara mjesto dopuni u infinitivu
ἐν οἷς sc. ποιήμασιν
ἔνεισιν složenica glagola εἰμί, § 315
ἵνα... μιμῆται... καὶ ὁρέγεται § 243; § 232; veznik ἵνα otvara mjesto konjunktivima u namjernoj zavisnoj rečenici, § 470
ζηλῶν μιμῆται § 243; particip upotrijebljen kao ekvivalent priloga (adverbno), Smyth 1095
ὁρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι medijalni oblik ὁρέγω otvara mjesto infinitivu, LSJ ὁρέγω II.2.b; imenski predikat s kopulativnim glagolom, Smyth

Poglavlje 5

Λουκιανοῦ Ἐνάλιος διάλογος 2, 2

Ο κειμένου

Ἐνάλιοι διάλογοι, *Dijalozi morskih bogova*, naziv je zbirke petnaest kratkih razgovora u kojima se sirijski retorikar i satirikar Lukijan šalje na račun kanonske grčke mitologije.

U odlomku koji čitamo kiklop Polifem pripovijeda ocu Posejdonu kako ga je oslijepio Odisej. Kiklop je na početku bio prilično samouvjeren: za njega je donijeti čitavo stablo iz planine tek sitnica, isto kao i obračunati se s nekolicinom Odisejevih drugova. No, ti bezveznjaci nadmudrili su ga pomoću opojnog sredstva i kolca.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Dialogi marini 2.2

(Κύκλωψ) κατέλαβον ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ἀπὸ τῆς νομῆς ἀναστρέψας πολλοὺς τινας, ἐπιβουλεύοντας δῆλον ὅτι τοῖς ποιμνίοις· ἐπεὶ γὰρ ἐπέθηκα τῇ θύρᾳ τὸ πῶμα — πέτρα δέ ἐστι παμμεγέθης — καὶ τὸ πῦρ ἀνέκαυσα ἐναυσάμενος ὃ ἔφερον δένδρον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐφάνησαν ἀποκρύπτειν αὐτοὺς πειρώμενοι· ἐγὼ δὲ συλλαβὼν τινὰς αὐτῶν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, κατέφαγον ληστὰς γε ὄντας. ἐνταῦθα ὁ πανουργότατος ἐκεῖνος, εἴτε Οὔτις εἴτε Ὀδυσσεὺς ἦν, δίδωσί μοι πιεῖν φάρμακόν τι ἐγχέας, ἥδὲ μὲν καὶ εὖοσμον, ἐπιβουλότατον

δὲ καὶ ταραχωδέστατον· ἅπαντα γὰρ εὐθὺς ἐδόκει μοι περιφέρεσθαι πiónτι καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ ἀνεστρέφετο καὶ οὐκέτι ὅλως ἐν ἑμαυτοῦ ἤμην, τέλος δὲ ἐς ὕπνον κατεσπάσθην. ὁ δὲ ἀποξύνας τὸν μοχλὸν καὶ πυρώσας γε προσέτι ἐτύφλωσέ με καθεύδοντα, καὶ ἀπ' ἐκείνου τυφλὸς εἰμί σοι, ὦ Πόσειδον.

Analiza i komentar

Κατέλαβον

αὐτοὺς

ἐν τῷ ἄντρῳ

ἀπὸ τῆς νομῆς

ἀναστρέψας

πολλοὺς τινας,

ἐπιβουλεύοντας

δῆλον ὅτι

τοῖς ποιμνίοις·

ἐπεὶ γὰρ ἐπέθηκα

τῇ θύρᾳ

τὸ πῶμα

— πέτρα δέ

ἐστι

παμμεγέθης —

καὶ τὸ πῦρ

ἀνέκαυσα

ἐναυσάμενος

ὃ ἔφερον δένδρον

ἀπὸ τοῦ ὄρους,

ἐφάνησαν

ἀποκρύπτειν αὐτοὺς
 πειρώμενοι·
 ἐγὼ δὲ
 συλλαβῶν
 τινας αὐτῶν,
 ὥσπερ εἰκὸς ἦν,
 κατέφαγον
 ληστάς γε ὄντας.

Κατέλαβον rekcija: τινα; § 254, § 238, § 321.14, § 460.1, § 454; ima dopunu (priložnu oznaku) ἐν τῷ ἄντρῳ

ἀναστρέφας § 267, § 301.B (s. 118), § 498; ima dopunu (priložnu oznaku) ἀπὸ τῆς νομῆς

ἐπιβουλεύοντας rekcija: τινι; § 231

δῆλον ὅτι od izraza δῆλόν ἐστιν ὅτι, „jasno je da“, koji je otvara mjesto izričnoj rečenici; izostavljanjem kopule i čestim korištenjem s vremenom se izgubila potreba za glagolom i dopunom – ὅτι gubi snagu veznika, a značenje postaje adverbno: očito...

ἐπέθῃκα rekcija: τινά τινι; § 305, § 306, § 311, § 238, § 460.1, § 454

ἐπεὶ... ἐπέθῃκα veznik ἐπεὶ otvara mjesto zavisnoj vremenskoj rečenici: kada...

ἐστι § 315; dio imenskog predikata (Smyth 909)

ἀνέκαυσα § 267, § 253, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

ἐναυσάμενος § 267, § 301.B (s. 116), § 498

ἔφερον § 231, § 327.5, § 460.1, § 452

ὃ ἔφερον odnosna zamjenica ὃ uvodi umetnutu odnosnu zavisnu rečenicu

ἐφάνησαν § 294, § 299, § 301.B (s. 118), § 448, § 460.1, § 454; ovaj glagol otvara mjesto participu kao nužnoj dopuni

ἀποκρύπτειν § 231, § 301.B (s. 116), § 490

πειρώμενοι § 243, § 249, § 301.B (s. 116), § 498; ovaj particip otvara mjesto dopuni u infinitivu, ἀποκρύπτειν

συλλαβῶν § 254, § 255, § 333.6, § 238, § 321.14, § 498

δὲ čestica daje surečenici adverbzativno značenje: a...

ἦν § 315, § 460.1, § 452

εἰκὸς § 278.2 bilješka, § 498

εἰκὸς ἦν § 461.1, imenski predikat (Smyth 909)

ὥσπερ εἰκὸς ἦν umetnuta poredbena rečenica: kao što... (Smyth 2462)

κατέφαγον § 255, § 333.6, § 238, § 327.8, § 460.1, § 454

γε čestica naglašava, gotovo pretvara u uzvik razlog Kiklopova postupka:

“pa bili su...!”

ὄντας § 315

ἐνταῦθα

ὁ πανουργότατος ἐκεῖνος,

εἴτε Οὐτίς

εἴτε Ὀδυσσεὺς ἦν,

δίδωσί μοι πιεῖν

φάρμακόν τι ἐγχείας,

ἥδὺ μὲν καὶ εὖοσμον,

ἐπιβουλότατον δὲ καὶ ταραχωδέστατον·

ἅπαντα γὰρ

εὐθύς

ἐδόκει μοι

περιφέρεσθαι

πιόντι

καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ

ἀνεστρέφετο

καὶ οὐκέτι

ὅλως

ἐν ἐμαυτοῦ ἤμην,

τέλος δὲ

εἰς ὕπνον

κατεσπάσθην.

εἴτε... εἴτε § 514.2

ἦν § 315

δίδωσί § 305, § 311, § 460.1, § 451, veže dopunu πειῖν
 πειῖν § 254, § 255, § 327.16, § 490
 ἐγχείας § 269, § 238, § 498
 ἐδόκει § 243, § 325.2, § 460.1, § 452
 πιόντι § 254, § 255, § 327.16, § 498
 ἐδόκει μοι § 439, bilješka, § 492, § 460.1, § 452; § 460.1, § 452; ἐδόκει
 μοι πιόντι
 περιφέρεισθαι § 232
 ἀνεστρέφετο § 232, § 238
 ἐν ἑμαυτοῦ prijedlog ἐν ne može otvarati mjesto genitivu; radi se o eliptičnoj
 upotrebi, izostavlja se riječ na koju se odnosi ἑμαυτοῦ: ἐν ἑμαυτοῦ οἰκίᾳ
 (εἶναι) pri sebi (biti); LSJ ἐν A. I. 2.
 ἦμην § 315; kasniji oblik, čest kod Lukijana = ἦν
 κατεσπάσθη § 299, § 301.B (s. 116), § 238, § 460.1, § 454
 καὶ... καὶ... δὲ rečenice prvo ustrojene usporedno (καὶ... καὶ), nabrajanjem,
 završnu misao uvodi adverzativno δὲ: i...i...a

ὁ δὲ
 ἀποξύνας τὸν μοχλὸν
 καὶ πυρώσας
 προσέτι
 ἐτύφλωσέ
 με καθεύδοντα,
 καὶ ἀπ' ἐκείνου
 τυφλὸς εἰμί σοι,
 ὦ Πρόσειδον.

ἀποξύνας § 267, § 238, § 301.B (s. 118), § 498, § 503
 πυρώσας § 267, § 243, § 301.B (s. 116), § 498, § 503
 ἐτύφλωσέ § 267, § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454
 καθεύδοντα § 240, § 498, § 499
 εἰμί § 315
 τυφλὸς εἰμί imenski predikat (Smyth 909)

Poglavlje 6

Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Δ 48

O tekstu

Moderni tumači u djelu rimskoga cara Τὰ εἰς ἑαυτὸν (*Razgovori sa samim sobom*, 170.–180) vide jedini antički sačuvan privatni spis namijenjen samoanalizi i samodisciplini. Po tome je djelo bez premca u antičkoj filozofskoj književnosti. Dvanaest njegovih knjiga donosi kratke osvрте na najrazličitije teme, bez posebno sustavne organizacije.

Stalno samopreispitivanje bilo je za stoičku etiku, osobito onu carskoga doba, osnova svakog moralnog usavršavanja (i Seneka i Epiktet preporučuju ispit savjesti na kraju dana). Djelo Marka Aurelija nadilazi tu konkretnu, dnevnu samoanalizu formulirajući opća, posvuda primjenjiva načela, nastojeći premostiti jaz između moralne refleksije i svakodnevnog djelovanja, između filozofije i prakse. Istovremeno, refleksija *Razgovora* nije samo racionalna, nego i emocionalna i ekspresivna; autor uvijek iznova pokušava prvenstveno *samog sebe* uvjeriti u vrijednost filozofskih načela, osvijestiti vlastite slabosti, vježbati razumijevanje za tuđe nedostatke.

U ovdje odabranom odlomku četvrte knjige Marko Aurelije dotiče se dominantne teme svojeg djela i, unekoliko, svojeg doba: krhkosti i beznačajnosti života, trajne pripreme na smrt. Smrti su podložni i oni koje inače smatramo njeznim gospodarima – liječnici, proroci, filozofi, ratnici, vladari, pa i čitave organizacije – i ljudskom biću ostaje samo da bude zahvalno na onome što mu je dano.

Odlomak je i primjer osobnosti stila, po kojem se Marko Aurelije razlikuje od svakog poznatog nam pisca carskoga doba. Jednostavne se i svakodnevne rečenice smjenjuju s onim kompleksnijima i retorički razrađenijima, a dojam ἀφέλεια (jednostavnog, utilitarnog stila) postignut je pomnim radom na tekstu.

Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 4.48

Ἐννοεῖν συνεχῶς πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπᾶσαντες· πόσοι δὲ μαθηματικοί, ἄλλων θανάτους ὥς τι μέγα προειπόντες· πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διατεινόμενοι· πόσοι δὲ ἀριστεῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσία ψυχῶν μετὰ δεινοῦ φρυάγματος ὡς ἀθάνατοι κεχρημένοι· πόσοι δὲ πόλεις ὅλαι, ἴν' οὕτως εἶπω, τεθνήκασιν, Ἑλίκη καὶ Πομπήιοι καὶ Ἡρκλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἐπιθι δὲ καὶ ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ· ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας εἶτα ἐξετάθῃ, ὁ δὲ ἐκεῖνον, πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ ὅλον, κατιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα καὶ εὐτελῆ καὶ ἐχθρὰ μὲν μυξάριον, αὔριον δὲ τάριχος ἢ τέφρα. τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου κατὰ φύσιν διελθεῖν καὶ ἴλεων καταλῦσαι, ὡς ἂν εἰ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἐπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

Analiza i komentar

Ἐννοεῖν συνεχῶς

πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασιν,

πολλάκις τὰς ὀφρῦς

ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων

συσπᾶσαντες·

πόσοι δὲ μαθηματικοί,

ἄλλων θανάτους

ὥς τι μέγα

προειπόντες·

πόσοι δὲ φιλόσοφοι,

περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας

μυρία διατεινόμενοι·

πόσοι δὲ ἀριστεῖς,

πολλοὺς ἀποκτείναντες·

πόσοι δὲ τύραννοι,

ἐξουσία ψυχῶν

μετὰ δεινοῦ φρυάγματος

ὥς ἀθάνατοι

κεχρημένοι·

πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι,

ἴν' οὕτως εἶπω,

τεθνήκασιν,

Ἑλίκη καὶ Πομπήιοι καὶ Ἡρκλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναρί-

θμητοι.

Ἐννοεῖν § 231; § 243; infinitiv ima vrijednost zapovijedi, Smyth 2013

πόσοι μὲν... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... koordina-
cija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

ἀποτεθνήκασιν § 272; § 324.8

συσπάσαντες § 267

μαθηματικοί μαθηματικός u značenju LSJ II.2.b

προειπόντες § 254; složenica glagola λέγω § 327.7

μυρία μυρίος (pazi na naglasak!) u pluralu srednjeg roda upotrijebljeno kao prilog, LSJ s. v. A.4

διατεινόμενοι § 267; § 270

ἀποκτείναντες § 267; § 270

κεχρημένοι χράομαί τινι, ovdje otvara mjesto objektu u dativu

ἔν'... εἶπω § 254; § 327.7; ἔνα otvara mjesto zavisno namjernoj rečenici, ovdje s konjunktivom (zbog oblika predikata u glavnoj rečenici), § 470

τεθνήκασιν § 272; § 324.8

Ἑλίκη grad u Ahaji, na sjevernom Peloponezu; u zimi 373. p. n. e. najvjerojatnije ga je potopio cunami nakon potresa. Ruševine grada posjetili su (i o tome pisali) Strabon, Pauzanija, Diodor Sicilski, Elijan i Ovidije. Ruševine su ponovno otkrivene tek 2001.

Πομπήιοι καὶ Ἑρκλᾶνον Pompeji i Herkulanej, dva od tri antička grada za-trpanih vulkanskim pepelom u provali Vezuva 79. n. e. (tom je prigodom poginuo Plinije Stariji, a Plinije Mlađi zbivanja je opisao u pismima Tacitu)

ἐπιθι δὲ καὶ

ὅσους οἶδας,

ἄλλον ἐπ' ἄλλω·

ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας

εἶτα ἐξετάθη,

ὁ δὲ ἐκεῖνον,

πάντα δὲ ἐν βραχεῖ.

ἐπιθι složenica od εἶμι, § 314.1; LSJ / Logeion ἐπειμι B.III.2

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

οἶδας § 317.4, alternativni (i rjeđi) oblik za antičko οἶσθα

ἄλλον ἐπ' ἄλλω usp. Diccionario Griego-Español (DGE, dostupan u okviru zbirke Logeion), ἄλλος III.2

ὁ μὲν... ὁ δὲ... koordinacija: "ovaj... a onaj..."

κηδεύσας § 267

ἐξετάθη § 296; § 238; složenica glagola τείνω s. 118; ἐκτείνω ovdje u značenju “položiti na odar”, DGE s. v. II.1

ἐκείνον sc. κηδεύσας

ἐν βραχεῖ za frazu kao priložnu oznaku vremena v. βραχύς u DGE

τὸ γὰρ ὅλον,
κατιδεῖν ἀεὶ
τὰ ἀνθρώπινα
ὥς ἐφήμερα
καὶ εὐτελεῖ
καὶ ἐχθρὸς μὲν μυξάριον,
αὔριον δὲ τάριχος ἢ τέφρα.

τὸ γὰρ ὅλον supstantivirani srednji rod pridjeva ὅλος, LSJ s. v. A.4 “općenito”, “ukratko”, jednako kao i τὸ μὲν ὅλον, τὸ δ' ὅλον

κατιδεῖν § 254; složenica ὁράω § 327.3; infinitiv izriče zapovijed, kao gore ἐχθρὸς μὲν... αὔριον δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

τὸ ἀκαριαῖον οὖν
τοῦτο τοῦ χρόνου
κατὰ φύσιν
διελθεῖν
καὶ ἴλεων καταλῦσαι,
ὥς ἂν εἰ
ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν,
εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν
καὶ χάριν εἰδυῖα
τῷ φύσαντι δένδρῳ.

τοῦτο τοῦ χρόνου partitivni genitiv, § 395

κατὰ φύσιν “u skladu s naravi” važno je stoičko načelo; ono što nije u našoj moći (npr. zdravlje, siromaštvo) vrijednosno je indiferentno (*ἀδιάφορα*), ali indiferentne stvari koje su *κατὰ φύσιν* su *προηγμένα*, “poželjne”: zdravlje, čast, užitak itd. korisni su kao sredstvo za napredovanje prema moralnosti. Začetnik stoičke škole, Zenon iz Kitija (oko 334. – oko 262. p. n. e), napisao je djelo *Περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου*, *O životu u skladu s naravi*; suprotnost su *τὰ παρὰ φύσιν*

διελθεῖν § 254; složenica *ἐρχομαι* § 327.2

καταλῦσαι § 267; složenica *λύω*, s. 108; doslovno “ispregnuti konje (nakon puta)”, preneseno “otići, napustiti život”

ὥς ἂν εἰ “baš kao da...” kombinacija veznika i čestica otvara mjesto zavisnoj rečenici koja je kombinacija poredbe i pogodbe; predikat je u indikativu imperfekta (kao ovdje), aorista, ili u optativu; u gramatikama je opisano kao (češće) *ὥσπερ ἂν εἰ* (*ὥσπερανεί*); § 479.3e, Smyth 4.53.139.149 2478-2480

ἐπιπτεν § 231

πέπειρος γενομένη § 254; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

εὐφημοῦσα § 231

τὴν ἐνεγκοῦσαν § 254; § 327.5; ovdje je vjerojatno ispuštena riječ *γῆν* “zemlju”; *ἐλαία*, plod masline, slavi zemlju koja ga je iznijela i zahvalan je stablu na kojem je izrastao; stablo se spominje u nastavku

εἰδυῖα § 317.4; *χάριν εἰδέναι τινί* “osjećati zahvalnost prema nekome”, LSJ s. v. *χάρις* II.2

φύσαντι § 267

Poglavlje 7

Διοδώρου Σικελιώτου

Βιβλιοθήκης ιστορικῆς ΙΕ, 6, 1–2

O tekstu

U petnaestoj knjizi *Knjižnice* (Βιβλιοθήκη ιστορικῆ), čiji odlomak čitamo u ovom poglavlju, Diodor Sicilski pripovijeda događaje koji su se zbili između 386. i 361. pr. Kr. Jedan od njih crtica je iz života sicilskog tiranina Dionizija I. (432.–367. pr. Kr.), vladara koji je Sirakuzu učinio najmoćnijim polisom Velike Grčke. U više navrata ratovao je s Kartazanima, koji su držali zapadni dio otoka. Poput drugih tirana grčkog svijeta i Dionizije I. rado se družio s učenim ljudima i umjetnicima; štoviše, i sam je pisao pjesme koje su se izvodile na javnim manifestacijama. Prema nekim izvorima, umro je netom pošto je na lenejama osvojio nagradu za tragediju Ἑκτορος λύτρα (*Otkup Hektorova tijela*). Kao tiranin, Dionizije I. primjer je okrutnog i hirovitog vladara. Kao književnika, antički su ga kritičari smatrali neopisivo lošim.

Odabrani odlomak pokazuje obje strane Dionizijeve ličnosti. Jedan od pjesnika koji se našao u Dionizijevu krugu bio je i vrlo popularan autor di-tiramba Filoksen s Kitere (Φιλόξενος ὁ Κυθήριος, oko 435.–380. pr. Kr.). Za razliku od većine književnika, Filoksen je na gozbi gdje su se recitirale Dionizijeve pjesme otvoreno rekao da nisu dobre. Naviknut na laskanje i ne htijući priznati manjak literarnog dara, Dionizije se razljutio i odlučio kazniti Filoksena.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Diod. Sic. Bibliotheca historica 15.6.1–15.6.2

κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος ἀπο-
λελυμένος τῶν πρὸς Καρχηδονίους πολέμων πολλὴν εἰρήνην καὶ
σχολὴν εἶχεν. διὸ καὶ ποιήματα γράφειν ὑπεστήσατο μετὰ πολ-
λῆς σπουδῆς, καὶ τοὺς ἐν τούτοις δόξαν ἔχοντας μετεπέμπετο καὶ
προτιμῶν αὐτοὺς συνδιέτριβε καὶ τῶν ποιημάτων ἐπιστάτας καὶ
διορθωτὰς εἶχεν. ὑπὸ δὲ τούτων διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῖς πρὸς χά-
ριν λόγοις μετεωριζόμενος ἐκαυχᾶτο πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ποι-
ήμασιν ἢ τοῖς ἐν πολέμῳ κατωρθωμένοις.

τῶν δὲ συνόντων αὐτῷ ποιητῶν Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιός,
μέγιστον ἔχων ἀξίωμα κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰδίου ποιήμα-
τος, κατὰ τὸ συμπόσιον ἀναγνώσθωντων τῶν τοῦ τυράννου ποι-
ημάτων μοχθηρῶν ὄντων ἐπηρωτήθη περὶ τῶν ποιημάτων τίνα
κρίσιν ἔχοι. ἀποκρινάμενός δ' αὐτοῦ παρρησιωδέστερον, ὁ μὲν
τύραννος προσκόψας τοῖς ῥηθεῖσι, καὶ καταμεμψάμενος ὅτι διὰ
φθόνον ἐβλασφήμησε, προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις παραχρῆμα ἀπά-
γειν εἰς τὰς λατομίας.

Analiza i komentar

κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν

Διονύσιος

ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος

ἀπολελυμένος

τῶν πρὸς Καρχηδονίους πολέμων

πολλὴν εἰρήνην καὶ σχολὴν

εἶχεν.

ἀπολελυμένος rekciija: τινος; § 272, § 238, § 498

εἶχεν § 231, § 236

εἰρήνην καὶ σχολὴν εἶχεν „uživao je u miru i dokolici“

διὸ καὶ

ποιήματα γράφειν

ὑπεστήσατο

μετὰ πολλῆς σπουδῆς,

καὶ

τούς

ἐν τούτοις

δόξαν ἔχοντας

μετεπέμπετο

καὶ προτιμῶν

αὐτούς

συνδιέτριβε

καὶ

τῶν ποιημάτων

ἐπιστάτας καὶ διορθωτάς

εἶχεν.

γράφειν § 231

ὑπεστήσατο § 267, § 238, § 311, § 305, § 460.1, § 454; u mediopasiv-
nom značenju “poduzeti, započeti” otvara mjesto dopuni u infinitivu:

ὑπεστήσατο γράφειν ποιήματα

τούς ἔχοντας § 231, § 498, § 499.2

μετεπέμπετο rekciija: τινα; § 231, § 238

προτιμῶν § 243, § 498; προτιμῶν αὐτούς

συνδιέτριβε § 231, § 238

εἶχεν § 231, § 236

ὑπὸ δὲ τούτων
 διὰ τὰς εὐεργεσίας
 τοῖς πρὸς χάριν λόγοις
 μετεωριζόμενος
 ἔκαυχᾶτο
 πολὺ μᾶλλον
 ἐπὶ τοῖς ποιήμασιν
 ἢ
 τοῖς ἐν πολέμῳ κατωρθωμένοις.

μετεωριζόμενος § 231
 ἔκαυχᾶτο § 243, § 234
 τοῖς κατωρθωμένοις § 243, § 235

τῶν δὲ
 συνόντων αὐτῷ
 ποιητῶν
 Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιός,
 μέγιστον ἔχων ἀξίωμα
 κατὰ τὴν κατασκευὴν
 τοῦ ἰδίου ποιήματος,
 κατὰ τὸ συμπόσιον
 ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων
 μοχθηρῶν ὄντων
 ἐπηρωτήθη
 περὶ τῶν ποιημάτων
 τίνα κρίσιν
 ἔχοι.

τῶν συνόντων rekcijska zveza; § 315

ἔχων § 231

ἀναγνωσθέντων § 296, § 238, § 324.12, § 498

ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων genitiv apsolutni, § 504

ὄντων § 315

μοχθηρῶν ὄντων genitiv apsolutni, kopula s pridjevskom dopunom; proširenje prethodnog genitiva apsolutnog § 504: (τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων) μοχθηρῶν ὄντων

ἐπηρωτήθη § 296, § 243, § 238, § 545

ἔχοι § 231

ἀποκρινάμενου δ' αὐτοῦ

παρρησιωδέστερον,

ὁ μὲν τύραννος

προσκόψας

τοῖς ῥηθεῖσι,

καὶ καταμεμψάμενος

ὅτι

διὰ φθόνον

ἐβλασφήμησε,

προσέταξε

τοῖς ὑπηρέταις

παραχρῆμα

ἀπάγειν

εἰς τὰς λατομίας.

ἀποκρινάμενου δ' αὐτοῦ genitiv apsolutni, § 504

προσκόψας § 267, § 238, § 301.B (s. 116), § 498

τοῖς ῥηθεῖσι § 327.7, § 498, § 499.2

καταμεμψάμενος § 267, § 269, § 498,

ἐβλασφήμησε § 267, § 234, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

ὅτι... ἐβλασφήμησε zavisna izrična rečenica: da...; (ὁ μὲν τύραννος) καταμεμψάμενος (αὐτόν) ὅτι (αὐτός) διὰ φθόνον ἐβλασφήμησε

προσέταξε § 267, § 269, § 238, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

ἀπάγειν § 231; neizrečen objekt, sc. αὐτόν

Poglavlje 8

Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων I, 1169b (9, 9)

O tekstu

Od tri Aristotelova spisa koji se bave etikom, Ἠθικὰ Νικομάχεια (*Nikomahova etika*, deset knjiga) danas je najpoznatija, i smatra se da predstavlja “najbolji izvor za razumijevanje Aristotelovih pogleda na probleme ljudskog djelovanja” (πράττειν). Prema Aristotelu, najviši je cilj djelovanja sreća (εὐδαιμονία), shvaćena kao potpuno samoostvarenje, odnosno ostvarenje svih potencijala pojedinca. Sreća se postiže pomoću vrline, koja je μεσότης, sredina između krajnosti (hrabrost kao sredina između kukavičluka i neopreznosti, darežljivost kao sredina između škrtosti i rasipnosti); μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετή, Eth. Nic. 1106b.

Poput ostalih Aristotelovih djela koja su stigla do nas, Ἠθικὰ Νικομάχεια pripada “ezoteričnim” spisima koji, za razliku od “egzoteričnih”, nisu bili namijenjeni široj cirkulaciji, već upotrebi unutar škole (Λύκειον je bio antički ekvivalent modernoga istraživačkog instituta). Radi se najvjerojatnije o bilješkama s predavanja, koje su priređivali studenti, a pregledao ih i dopunio sam Aristotel; te je ezoterične spise, koji su dugo vremena ostali zaboravljeni, u I. st. p. n. e. priredio i objavio Andronik s Roda (Ἀνδρόνικος ὁ Ῥόδιος), σχολάρχης peripatetičke škole.

Knjige Θ i I (8 i 9) *Nikomahove etike* razmatraju prijateljstvo (φιλία),

koje je samo po sebi vrlina, ili uključuje vrlinu. Prijateljstvu kao temi tako je u čitavom djelu posvećeno najviše mjesta, i razmatranje te teme neposredno prethodi kraju čitave rasprave. Dok knjiga Θ govori o prijateljstvu kao o umanjenoj verziji društva, u kojem ljude povezuje spona jača od pravde, knjiga I vidi prijateljstvo kao proširenje vlastite osobnosti (ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός, I 1166a), mogućnost da se vlastiti potencijali razviju do najveće mjere.

U našem se odlomku izvještava o shvaćanju da onom tko je sretan (εὐδαίμων) ne trebaju prijatelji, i iznose se prigovori protiv tog shvaćanja; prijateljstvo implicira djelovanje, ne samo u nesreći, nego i u sreći.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Ethica Nicomachea 1169b (9.9)

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων ἢ μή. οὐθὲν γὰρ φασὶ δεῖν φίλων τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τὰγαθὰ· αὐτάρκεις οὖν ὄντας οὐδενὸς προσδεῖσθαι, τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, πορίζειν ἃ δι' αὐτοῦ ἀδυνατεῖ· ὅθεν ``ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων;'' ἔοικε δ' ἀτόπῳ τὸ πάντ' ἀπονέμοντας τὰγαθὰ τῷ εὐδαίμονι φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἴ τε φίλου μᾶλλον ἐστὶ τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πάσχειν, καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν, κάλλιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους ὁθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται ὁ σπουδαῖος. διὸ καὶ ἐπιζητεῖται πότερον ἐν εὐτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων ἢ ἐν ἀτυχίαις, ὥς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος δεομένου τῶν εὐεργετησόντων καὶ τῶν εὐτυχούντων οὕς εὖ ποιήσουσιν. ἄτοπον δ' ἴσως καὶ τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον· οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν καθ' αὐτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ· πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκός. καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ' ὑπάρχει...

Analiza i komentar

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ
 περὶ τὸν εὐδαίμονα,
 εἰ δεήσεται φίλων
 ἢ μή.

ἀμφισβητεῖται § 243

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εἰ... ἢ μή čestica εἰ otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici, ovdje kao disjunktivno (alternativno) pitanje, § 469, Smyth 2675 c

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαί τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β

οὐθὲν γάρ φασι δεῖν
 φίλων
 τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν·
 ὑπάρχειν γάρ
 αὐτοῖς
 τὰγαθὰ·
 αὐτάρκεις οὖν ὄντας
 οὐδενὸς
 προσδεῖσθαι,
 τὸν δὲ φίλον,
 ἕτερον αὐτὸν ὄντα,
 πορίζειν
 ὃ
 δι' αὐτοῦ
 ἀδυνατεῖ·
 ὅθεν
 ὅταν ὁ δαίμων

εὖ διδῶ,
 τί δεῖ
 φίλων;"
 ἔοικε δ'
 ἀτόπῳ
 τὸ
 πάντ' ἀπονέμοντας τάγαθὰ
 τῷ εὐδαίμονι
 φίλους
 μὴ ἀποδιδόναι,
 ὃ δοκεῖ
 τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν
 μέγιστον εἶναι.

οὐθὲν alternativni (kasniji) oblik umjesto οὐδέν

γάρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, “naime”

φασι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom οὐθὲν...

δεῖν, ὑπάρχειν... τάγαθὰ, αὐτάρκεις οὖν ὄντας... προσδεῖσθαι, τὸν δὲ φίλον... πορίζειν

δεῖν § 231; § 325.14; bezličan glagol, δεῖ τινί τινος

ὑπάρχειν § 231; ὑπάρχει τινί τι

γάρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, “naime”

αὐτάρκεις... ὄντας § 315; pridjev je nužna dopuna uz kopulativni glagol

προσδεῖσθαι § 243; složenica glagola δέομαι, § 325.15, § 328.2; rekcija kao kod δέομαι, usp. gore

αὐτάρκεις οὖν... τὸν δὲ φίλον... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ἕτερον αὐτὸν ὄντα § 315; zamjenice su nužna dopuna uz kopulativni glagol; za ἕτερος αὐτός usp. latinski *alter ego*

πορίζειν § 231

ἀδυνατεῖ § 243; sc. πορίζειν + neizrečeni subjekt τις ili ἄνθρωπος (“netko, čovjek”)

ὅταν... διδῶ § 305; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) uvodi zavisnu vremensku rečeni-

cu u značenju pogodbene protaze eventualnog oblika, s konjunktivom § 488.2; Aristotel citira stih (jampski trimetar) iz Euripidove tragedije Ὀρέστης, izvedene 408. p. n. e. (Eur. Orest. 665)

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genetivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a

ἔοικε § 272; § 327b; ἔοικά τινι

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ἀπονέμοντας... μὴ ἀποδιδόναι supstantiviran akuzativ s infinitivom, § 497

ἀπονέμοντας § 231; ἀπονέμω τινί τι

ἀποδιδόναι složenica glagola δίδωμι, § 305; negacija uz infinitiv § 509c

ὃ odnosi se na τὸ... μὴ ἀποδιδόναι

δοκεῖ § 243; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu, § 492

τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν prilog u atributnom položaju, § 375.5; prijateljstvo kao najveće od izvanjskih dobara (τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ) nužan je uvjet sreće

μέγιστον εἶναι § 315; pridjevska dopuna kopulativnom glagolu (imenski predikat), Smyth 4.26 910

εἴ τε

φίλου

μᾶλλον

ἔστι

τὸ εὖ ποιεῖν

ἢ πάσχειν,

καὶ ἔστι

τοῦ ἀγαθοῦ

καὶ τῆς ἀρετῆς

τὸ εὐεργετεῖν,

κάλλιον δ'

εὖ ποιεῖν

φίλους

ὁθνείων,

τῶν εὖ πεισομένων

δεήσεται ὁ σπουδαῖος.

εἷ... φίλου... καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ..., δεήσεται realna pogodbená rečenica s dvije protaze i jednom apodozom, § 475

τε Aristotel se često koristi ovom česticom da bi uveo zaključak ili još jači argument u odnosu na ono što prethodi; “pa”

φίλου... ἔστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto posvojnog genitivu koji izriče *kome* je nešto svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83, 1304 1305

μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova pomoću priloga i čestice: “više... nego...”

τὸ... ποιεῖν § 243; supstantivirani infinitiv, § 497

πάσχειν § 231; sc. εἶ πάσχειν

καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ paralela s φίλου... ἔστι, v. gore

τὸ εὐεργετεῖν § 243; supstantivirani infinitiv, § 497

κάλλιον sc. κάλλιον ἔστι (izostavljen kopulativni glagol); komparativ otvara mjesto za *genetivus comparationis*, § 404.1

δ’ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εἶ ποιεῖν § 243; akuzativ izvanjeg objekta εἶ ποιέω τινά § 381.1

τῶν... πεισομένων § 258; § 327.15; supstantiviranje, § 373

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαί τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β

διὸ καὶ ἐπιζητεῖται

πότερον

ἐν εὐτυχίαις

μᾶλλον δεῖ φίλων

ἢ ἐν ἀτυχίαις,

ὥς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος

δεομένου

τῶν εὐεργετησόντων

καὶ τῶν εὐτυχούντων

οὕς εἶ ποιήσουσιν.

ἐπιζητεῖται § 243

πότερον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica koje uvode disjunktivno pitanje: “da li... ili...”

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genetivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a
ὥς ovdje otvara mjesto genitivu apsolutnom s funkcijom priložne oznake uz-
roka, § 504

τοῦ ἀτυχοῦντος § 243; supstantiviranje, § 373

δεομένου § 232; δέομαί τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β

τῶν εὐεργετησόντων § 258; § 259; supstantiviranje, § 373

τῶν εὐτυχοῦντων § 243; supstantiviranje, § 373; sc. δεομένων τούτων

οὕς... ποιήσουσιν § 258; § 259; akuzativ izvanjeg objekta εὖ ποιέω τινά
§ 381.1

ἄτοπον δ' ἴσως καὶ

τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον·

οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν

καθ' αὐτὸν

τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ·

πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος

καὶ συζῆν πεφυκός.

ἄτοπον sc. ἐστὶ

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ποιεῖν § 243; supstantivirani infinitiv, § 497

μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον ποιέω τινά τινα – glagol otvara mjesta dvama
akuzativima, objekta i predikata, § 388; predikatna je dopuna apstrak-
tna imenica, Smyth 1612

γὰρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, “naime”

ἔλοιτ' ἂν § 254; § 327.1; potencijal sadašnji u nezavisnoj rečenici, § 464.2;

αἰρέομαι otvara mjesto infinitivu, LSJ αἰρέω B.II.b

καθ' αὐτὸν “biti sam”

τὰ πάντ'... ἀγαθὰ hiperbat

ἔχειν § 231

πολιτικὸν... ὁ ἄνθρωπος sc. πολιτικόν ἐστὶ (izostavljen kopulativni glagol);
predikatna dopuna je u srednjem rodu iako se slaže s ὁ ἄνθρωπος,
podrazumijeva se “nešto” ili “biće”; usp. ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν
ζῷον, Aristot. Pol. 1.1253a, i φύσει πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος Nic. Eth.
1097b

συζῆν § 243; složenica glagola ζῶ (ζάω)

πεφυκός § 272; otvara mjesto infinitivu koji izriče svrhu § 495, LSJ φύω
B.II.2

καὶ τῷ εὐδαίμονι

δὴ

τοῦθ' ὑπάρχει...

δὴ čestica naglašava imenicu koja joj prethodi: “dakle...”

ὑπάρχει § 231; ὑπάρχει τινί τι

Poglavlje 9

Αἰσώπειος μῦθος 279 (349)

O tekstu

U ovoj basni, sačuvanoj pod imenom glasovitog basnopisca Ezopa, razmatra se moć i neizbježnost sudbine.

Neki otac usne loš san o sinu jedincu. U strahu za njegov život poduzme sve kako se san ne bi nikada ostvario. No, brinući se prvenstveno za sinovljevu sigurnost, nije mislio na to je li sin i sretan. Osjećaj frustracije pokrenut će nesretan slijed događaja i tako će sin susresti svoju sudbinu, mada pred nacrtanim lavom.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Aesop. Fabulae 279 (349)

ΠΑΙΣ, ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΛΕΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

Υἱὸν τις γέρων δειλὸς μονογενῆ ἔχων γενναῖον, κυνηγεῖν ἐφιέμενον, εἶδε τοῦτον καθ' ὕπνους ὑπὸ λέοντος ἀναλωθέντα. Φοβηθεὶς δέ, μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ, οἴκημα κάλλιστον καὶ μετέωρον κατεσκεύασε· κάκεισε τὸν υἱὸν εἰσαγαγὼν ἐφύλαττεν. Ἐζωγράφησε δὲ ἐν τῷ οἴκῳ πρὸς τέρψιν τοῦ υἱοῦ παντοῖα ζῷα, ἐν οἷς ἦν καὶ λέων. Ὁ δὲ ταῦτα μᾶλλον ὁρῶν πλείονα λύπην εἶχε. Καὶ δῆποτε πλησίον τοῦ λέοντος στὰς εἶπεν· ``ὦ κάκιστον θη-

ρίον, διὰ σὲ καὶ τὸν ψευδῆ ὄνειρον τοῦ ἐμοῦ πατρὸς τῇδε τῇ οἰκίᾳ κατεκλείσθην, ὥς ἐν φρουρᾷ· τί σοι ποιήσω;" Καὶ εἰπὼν ἐπέβαλε τῷ τοίχῳ τὴν χεῖρα, ἐκτυφλῶσαι τὸν λέοντα. Σκόλοψ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ἐμπαρεῖς, ὄγκωμα καὶ φλεγμονὴν μέχρι βουβῶνος εἰργάσατο· πυρετὸς δὲ ἐπιγενόμενος αὐτῷ θάττον τοῦ βίου μετέστησεν. Ὁ δὲ λέων καὶ οὕτως ἀνήρηκε τὸν παῖδα, μηδὲν τῷ τοῦ πατρὸς ὠφεληθέντα σοφίσματι.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι οὐδεὶς δύναται τὸ μέλλον ἐκφυγεῖν.

Analiza i komentar

ΠΑΙΣ, ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΛΕΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ § 272; s. 116, § 277

υἰόν

τις γέρων δειλὸς

μονογενῆ

ἔχων

γενναῖον

κυνηγεῖν ἐφιέμενον

εἶδε τοῦτον

καθ' ὕπνους

ὑπὸ λέοντος

ἀναλωθέντα.

ἔχων § 231, § 499 atributni particip

κυνηγεῖν § 243

ἐφιέμενον § 305, § 238, § 311, § 396.e, § 498

εἶδε § 254, § 237.2, § 327.3, § 460.1, § 454

ἀναλωθέντα § 296, § 237.1, § 324.6, § 498

φοβηθεὶς δέ,
μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ,
οἶκημα
κάλλιστον καὶ μετέωρον
κατεσκεύασε
κάκειψε
τὸν υἱὸν
εἰσαγαγὼν
ἐφύλαττεν.

φοβηθεὶς § 296, § 298, § 301.B (s. 116), § 498; sc. τις γέρων δειλὸς
ἀληθεύσῃ § 301.B (s. 116)

μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ namjerna rečenica koje uvodi glagol bojazni, izriče bojazan da bi se nešto moglo desiti (umjesto μήπως uobičajeniji su veznici μή ili ὅπως μή)

κατεσκεύασε § 267, § 238, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 454

εἰσαγαγὼν § 238, § 301.B (s. 116), § 498

εἰσαγαγὼν τὸν υἱὸν i ἐφύλαττεν τὸν υἱὸν oba glagola imaju istu dopunu u direktnom objektu pa se ne objekt ne ponavlja; u hrvatskom se objekt najčešće izriče: „uvenši sina, čuvao ga je“

ἐφύλαττεν § 231

ἐζωγράφησε δὲ
ἐν τῷ οἰκήματι
πρὸς τέρψιν
τοῦ υἱοῦ
παντοῖα ζῶα,
ἐν οἷς ἦν
καὶ λέων.

ἐζωγράφησε § 269, § 267, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454
ἦν § 315

ἐν οἷς ἦν prijedložni izraz s odnosnom zamjenicom ἐν οἷς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu „među kojima...”

ὁ δὲ

ταῦτα
μᾶλλον ὁρῶν
πλείονα λύπην
εἶχε.

ὁ δὲ adverbativna čestica δὲ uvodi novi subjekt, “a...”, sc. ὁ δὲ υἱός
ὁρῶν § 243
εἶχε § 231, § 327.13, § 236
λύπην εἶχε = ἐλυπεῖτο, “bio je tužan”

καὶ δὴ ποτε
πλησίον
τοῦ λέοντος
στάς
εἶπεν·

στάς § 306, § 305, § 310, § 311.2, § 329
εἶπεν § 254, § 238, § 327.7, § 460.1, § 454

ὦ κάκιστον θηρίον,
διὰ σέ
καὶ τὸν ψευδῆ ὄνειρον
τοῦ ἐμοῦ πατρὸς
τῇδε τῇ οἰκίᾳ
κατεκλείσθην
ὥς ἐν φρουρᾷ·
τί σοι ποιήσω;"

κατεκλείσθην § 296, § 238, § 299, § 460.1, § 454

ποιήσω § 260, § 301.A, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 455

τί... ποιήσω; upitna rečenica s (dubitativnim) konjunktivom, uvodi je upitna zamjenica τί, “što da...”

καὶ εἰπὼν

ἐπέβαλε

τῷ τοίχῳ

τὴν χειρὰ

ἐκτυφλῶσαι

τὸν λέοντα.

εἰπὼν § 254, § 255, § 333.B, § 238, § 327.7, § 498

ἐπέβαλε § 254, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 454

ἐκτυφλῶσαι § 267, § 301.B (s. 116), § 243, § 238, § 490; infinitiv izriče namjeru (finalni infinitiv)

σκόλοψ δὲ

τῷ δακτύλῳ

αὐτοῦ

ἐμπαρεῖς

ὄγκωμα καὶ φλεγμονὴν

μέχρι βουβῶνος

εἰργάσατο,

πυρετὸς δὲ ἐπιγενόμενος

αὐτῷ

θᾶπτον

τοῦ βίου

μετέστησεν.

ἐμπαρεῖς § 292, § 238, § 301.B (s. 118), § 498

εἰργάσατο § 267, § 235, § 236, § 260.1, § 454

ἐπιγενόμενος § 254, § 238, § 325.11, § 498

μετέστησεν § 305, § 311, § 260.1, § 454

ὁ δὲ λέων

καὶ οὕτως

ἀνήρηκε

τὸν παῖδα

μηδὲν

τῷ

τοῦ πατρὸς

ὠφεληθέντα

σοφίσματι.

ἀνήρηκε § 272, § 235-237, § 238, § 327.1, § 460.1, § 456

ὠφεληθέντα rekeija: τινος τινι, „na korist za koga u čemu“; § 296, § 243, § 235, § 498

ὁ μῦθος δηλοῖ,

ὅτι

οὐδεὶς

δύναται

τὸ μέλλον

ἐκφυγεῖν.

δηλοῖ § 243, § 460.1, § 451

δύναται § 312.5, § 328.2, § 234, § 460.1, § 451

ὅτι... δύναται glagol δηλοῖ otvara mjesto izričnom vezniku ὅτι koji uvodi izričnu rečenicu: „da...“

ἐκφυγεῖν § 254, § 255, § 333.2, § 301.B (s. 116), § 490

Poglavlje 10

Ἀνδοκίδου Περὶ τῶν μυστηρίων, 97

O tekstu

Koncem Peloponeskoga rata, 403. ili 402. pr. Kr., Andokid se okoristio općom amnestijom i vratio se iz progonstva u Atenu, gdje je potom obavljao niz javnih funkcija. No, njegovi protivnici – možda motivirani zavišću zbog Andokidova dobra materijalna statusa? – nisu mirovali. Već 399. pr. Kr. Andokid je opet pred sucima, ponovo optužen za korištenje prava koja mu ne pripadaju (sudjelovanje na Eleuzinskim misterijama 400. ili 399), uz dodatnu optužbu da je u vrijeme misterija na oltar Eleuzinija u Ateni stavio pribjegarsku maslinovu grančicu (što je u vrijeme misterija bilo zabranjeno). Andokid se branio govorom Περὶ τῶν μυστηρίων (*O misterijama*) i bio je oslobođen. Govor *O misterijama* smatra se Andokidovim najuspjelijim radom.

Djelo ima tradicionalnu strukturu kakvu nalazimo kod govornika poput Antifonta ili Lizije: nakon proemija (προοίμιον) slijedi kratka πρόθεσις (opći nacrt slučaja), pa pripovijedanje, argumentacija i epilog. Ekscerpt koji čitamo citira tekst službenog dokumenta, zakona koji se naziva Demofantov dekret, a na koji se Andokid referira kao na Solonov zakon: ako tko sudjeluje u protudemokratskim postupanjima u Ateni bit će kažnjen, baš kao što će onaj koji im se suprotstavi biti nagrađen.

Filološka istraživanja potvrdila su da zakonski tekst nije autentičan.

Pročitajte naglas grčki tekst.

And. De mysteriis 97

ὁ δὲ ὄρκος ἔστω ὅδε· κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί, ἂν δυνατὸς ᾦ, ὅς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησι, καὶ ἐάν τις ἄρξῃ τιν' ἀρχὴν καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν, καὶ ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ ἢ τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ· καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ, ὅσιον αὐτὸν νομιῶ εἶναι καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων, ὡς πολέμιον κτείναντα τὸν Ἀθηναίων, καὶ τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος ἀποδώσω τὰ ἡμίσεα τῷ ἀποκτείναντι, καὶ οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν.

ἐάν δέ τις κτείνων τινὰ τούτων ἀποθάνῃ ἢ ἐπιχειρῶν, εὖ ποιήσω αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐκείνου καθάπερ Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. ὅποσοι δὲ ὄρκοι ὁμώμονται Ἀθήνησιν ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἄλλοθί που ἐναντίοι τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων, λύω καὶ ἀφίημι.

Analiza i komentar

Ὁ δὲ ὄρκος ἔστω ὅδε·

κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί,
 ἂν δυνατὸς ᾦ,
 ὅς ἂν καταλύσῃ
 τὴν δημοκρατίαν
 τὴν Ἀθήνησι

ἔστω § 315

κτενῶ § 258

ᾦ § 315

ἂν δυνατὸς ᾦ § 315; eventualna pogodbeni rečenica: „ako budem...”

δυνατὸς ὧ̃ imenski predikat

καταλύση § 267

ὅς ἂν καταλύση odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; odnosna rečenica ima značenje pogodbene protaze (eventualnog oblika)

τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησι prilog u atributnom položaju

καὶ

ἐάν τις ἄρξῃ

τιν' ἀρχὴν

καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν,

καὶ

ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ

ἢ

τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ.

ἄρξῃ § 267

ἐάν... ἄρξῃ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog značenja, „ako...”

ἀρχὴν LSJ ἀρχή II, 3: javna ili državna služba, u frazi ἀρχὴν ἀρχεῖν

καταλελυμένης § 272, perfekt medijalni i pasivni § 284

καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας genitiv apsolutni § 504

τὸ λοιπόν priložno, s vremenskim značenjem: “nadalje”, “ubuduće”, “nakon što”

ἐπαναστῇ § 306, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

τυραννεῖν § 243

ἐάν... ἐπαναστῇ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog značenja: „ako...”

συγκαταστήσῃ § 306

ἢ... συγκαταστήσῃ pogodba se nastavlja povezivanjem veznikom ἢ, „ili“, bez izricanja pogodbenog veznika: „ili (ako)...”

Καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ,

ὅσιον

αὐτὸν νομιῶ εἶναι

καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων,
 ὥς πολέμιον κτείναντα τὸν Ἀθηναίων,
 καὶ
 τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος
 ἀποδώσω τὰ ἡμίσεα τῷ ἀποκτείναντι,
 καὶ
 οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν.

ἀποκτείνῃ § 231

ἐάν... ἀποκτείνῃ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog futurskog značenja, „ako...“

νομιῶ § 268, atički futur § 263.2, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu s infinitivom

εἶναι § 315

ὅσιον αὐτὸν εἶναι akuzativ s infinitivom

κτείναντα particip s poredbenim veznikom ὥς: „kao onaj koji...“

τοῦ ἀποθανόντος § 254, supstantivirani particip § 499.2

ἀποδόμενος rekcija mediopasiva: τι τινος, „prodavati što od koga“; § 306

ἀποδώσω rekcija aktiva: τί τινι, „dati kome što“

τῷ ἀποκτείναντι § 231, supstantivirani particip § 499.2

ἀποστερήσω § 258

Ἐὰν δέ τις

κτείνων τινὰ τούτων

ἀποθάνῃ

ἢ ἐπιχειρῶν,

εὖ ποιήσω

αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας

τοὺς ἐκείνου

καθάπερ Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα

καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

κτείνων § 231

ἀποθάνη § 254

ἐπιχειρῶν § 243, zamišlja se dopuna u infinitivu ἐπιχειρῶν κτείνειν

Ἐὰν δέ... ἀποθάνη pogodbeni veznik ἐὰν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog futurskog značenja, „ako bude...”

εἶ ποιήσω rekcijska: τινα; § 258

Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα Harmodije i Aristogiton, legendarni prijatelji koji su ubili jednog od dvojice atenskih tirana, Pizistratova sina Hiparha (514. pr. Kr). Harmodije je ubijen na mjestu atentata, a Aristogiton je izdahnuo na mučilištu. Preostali tiranin, Hiparhov brat Hipija, srušen je 508, te je Klistenovim reformama u Ateni uspostavljena demokracija. Atenjani su Harmodija i Aristogitona štovali kao osloboditelje i “ubojice tirana” (τυραννοκτόνοι) i podigli im spomenik (oko 510. pr. Kr.).

Ὅποσοι δὲ ὅρκοι ὁμώμονται

Ἀθήνησιν

ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ

ἢ ἄλλοθί που

ἐναντίοι

τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων,

λύω καὶ ἀφίημι.

ὁμώμονται § 272, reduplikacija § 275.2 (glag. osnove § 319.16) [3. l. pl. ind. perf. mp. se inače tvori opisno, part. perf. mp. + gl. biti]

Ὅποσοι... ὁμώμονται odnosna zamjenica ὅποσοι uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, „koje god...”

δὲ čestica δὲ ovdje u adverzativnom značenju, u grčkom je postpozitivna, u hrvatskom dolazi na prvo mjesto u rečenici, „a...”

λύω καὶ ἀφίημι sc. αὐτούς (ὅρκους)

λύω § 231

ἀφίημι § 305 (ostatak paradigme § 306, glag. osnove § 311)

Poglavlje 11

Πολυβίου ιστορίων ΛΗ, 22.1–22.3

O tekstu

Polibije je u trideset osmoj od ukupno četrdeset knjiga *Ἱστορίαι* (*Povijesti*) iznio, kako sam kaže, “dovršetak grčke nesreće”, konačan poraz Grka i razaranje Korinta, ali i Treći punski rat i razaranje Kartage. Odlomak koji ovdje donosimo prikazuje povijesno iskustvo iz prve ruke: i sam je Polibije svjedočio reakciji Scipiona Afričkoga Mlađeg (Scipiona Emilijana, 185.–129. p. n. e) na uništenje Kartage, koje je rimski vojskovođa sam naredio. Scipionova reakcija značajna je i kao očitovanje karaktera, i s filozofskog i političkog aspekta, ali i kao primjer stupnja u kojem je rimska elita II. st. p. n. e. asimilirala grčku kulturu (Scipion citira Homera).

Polibijeva 38. knjiga nije sačuvana u cijelosti; izvorni tekst koji imamo na mnogim je mjestima oštećen, a dijelovi su do nas došli tek kao citati kod drugih pisaca. Ovaj je odlomak prepričao povjesničar Apijan iz Aleksandrije (Ἀππιανὸς Ἀλεξανδρεύς, II. st. n. e) u osmoj knjizi svoje *Ῥωμαϊκά* (*Rimska povijest*); knjiga se zove *Λιβυκὴ ἢ Καρχηδονιακὴ καὶ Νομαδικὴ* (*Libijski ili kartaški ili numidski dio*).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plb. Historiae 38.22.1-22.3

ὁ δὲ Σκιπίων πόλιν ὁρῶν τότε ἄρδην τελευτῶσαν ἐς πανωλεθρίαν ἐσχάτην, λέγεται μὲν δακρυῖσαι καὶ φανερόν γεγενῆσθαι κλαίων

ὕπὲρ πολεμίων· ἐπὶ πολὺ δ' ἔννους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ
 συνιδὼν ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἀπάσας δεῖ μεταβαλεῖν
 ὥσπερ ἀνθρώπους δαίμονα, καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον, εὐτυχῆς
 ποτε πόλις, ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων καὶ Μήδων καὶ Περσῶν ἐπ'
 ἐκείνοις ἀρχὴ μεγίστη γενομένη καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμ-
 φασα, ἡ Μακεδόνων, εἰπεῖν, ἐς Πολύβιον τὸν λογοποιὸν ἀποβλέ-
 ψαντα, εἴτε ἐκῶν, εἴτε προφυγόντος αὐτὸν τοῦδε τοῦ ἔπους·

ἔσσεται ἡμᾶρ ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή
 καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐυμμελίῳ Πριάμοιο.

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου σὺν παρρησίᾳ· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ
 διδάσκαλος· ὃ τι βούλοιτο ὁ λόγος, φασὶν οὐ φυλαξάμενον ὀνο-
 μάσαι τὴν πατρίδα σαφῶς, ὕπὲρ ἧς ἄρα ἐς τὰνθρώπεια ἀφορῶν
 ἐδεδίει. καὶ τάδε μὲν Πολύβιος αὐτὸς ἀκούσας συγγράφει.

Analiza i komentar

ὁ δὲ Σκιπίων

πόλιν ὁρῶν
 τότε ἄρδην τελευτῶσαν
 ἐς πανωλεθρίαν ἐσχάτην,

λέγεται μὲν

δακρῦσαι καὶ φανερός γενέσθαι
 κλαίων ὕπὲρ πολεμίων·
 ἐπὶ πολὺ δ' ἔννους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ συνιδὼν
 ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἀπάσας
 δεῖ
 μεταβαλεῖν
 ὥσπερ ἀνθρώπους
 δαίμονα,
 καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον,

εὐτυχῆς ποτε πόλις,
 ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων
 καὶ Μήδων
 καὶ Περσῶν ἐπ' ἐκείνοις
 ἀρχὴ μεγίστη γενομένη
 καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμψασα,
 ἡ Μακεδόνων,
 εἶπεῖν,
 ἐς Πολύβιον τὸν λογοποιὸν ἀποβλέψαντα,
 εἴτε ἐκῶν,
 εἴτε προφυγόντος
 αὐτὸν
 τοῦδε τοῦ ἔπους
 ἔσσεται ἡμᾶρ
 ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
 καὶ Πρίαμος
 καὶ λαὸς ἐυμελίῳ Πριάμοιο.

ὁρῶν § 231; § 327.3

τελευτῶσαν § 231

λέγεται § 232, § 327.7; glagol otvara mjesto nominativu s infinitivima

Σκιπίων... δακρῦσαι καὶ φανερός γενέσθαι... εἶπεῖν

δακρῦσαι § 267

φανερός γενέσθαι § 254, § 255; § 325.11; § 369 φανερός γίγνεσθαι “biti očito da...”; dopuna kopulativnog izraza predikatnim participom § 501b

κλαίων § 231

ἐπὶ πολὺ priložna oznaka vremena: “dugo” (LSJ πολὺς IV.4)

ἐφ' ἑαυτοῦ “za sebe”, “u sebi”

ἔνους... γενόμενός ἔνους γίγνομαι “postati zamišljen”, “razmišljati”

γενόμενός § 254, § 325.11

γενόμενός τε καὶ συνιδὼν τε καὶ povezuje komplementarne elemente; ponekad je drugi član značenjski jači od prvog (Smyth 4.60.208)

συνιδῶν συνοράω, složenica od ὁράω, § 327.3; § 254; otvara mjesto izričnoj rečenici (ὅτι...)

δεῖ § 325.14; otvara mjesto akuzativu s infinitivom

μεταβαλεῖν objekt je δαίμονα; glagol μεταβάλλω, složenica βάλλω; § 254

ὥσπερ ἀνθρώπους akuzativ korespondira s πόλεις, ἔθνη, ἀρχάς

ἔπαθε § 327.15, § 254

ἔπαθε μὲν... ἔπαθε δὲ... koordinacija ostvarena česticama μὲν... δὲ

ἐπ' ἐκείνοις priložna oznaka vremena, “nakon njih”

ἀρχὴ μεγίστη γενομένη § 254; γίνεσθαι ima funkciju kopule, ovdje s pridjevom kao predikatnom dopunom (Smyth 4.26.917)

ἐκλάμψασα § 261, § 267

ἡ Μακεδόνων sc. ἀρχή

εἶπεῖν § 327.7; § 254

ἀποβλέψαντα § 267, § 269; složenica glagola βλέπω

εἴτε... εἴτε... koordinacija pomoću rastavnih veznika, § 514

ἐκὼν pridjev na mjestu hrvatskog priloga, § 369

προφυγόντος προφεύγω “izmaknuti”, “pobjeći naprijed”, rekcija τι ili τινα; složenica od φεύγω, s. 116; § 254

αὐτὸν objekt uz προφυγόντος

ἔσσεται... Πριάμοιο dva heksametra *Ilijade* (Ἰλιάς) 6, 448–449; kod Homera ove stihove izgovara Hektor

ἔσσεται § 315; homerski oblik futura, odgovara atičkom ἔσται, usp. Logeion / Autenrieth s. v. εἶμι

ὅταν... ὁλώλῃ vremenski veznik ὅτε s ἄν stapa se u ὅταν i otvara mjesto konjunktivu; konjunktiv ovdje ima futursko (anticipatorno) značenje, Smyth 1810 Anticipatory Subjunctive (Homeric Subjunctive)

ἱρὴ ἱρός jonski i epski oblik pridjeva ἱερός

ἑυμελίω Πριάμοιο homerski oblici genitiva, § 89.3

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου

σὺν παρρησίᾳ·

καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος·

ὅ τι βούλοιτο ὁ λόγος,

φασὶν

οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι

τὴν πατρίδα

σαφῶς,
 ὑπὲρ ἧς ἄρα
 ἐς τάνθρωπεια ἀφορῶν
 ἐδεδίει.

ἐρομένου § 232, § 325.10; glagol otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici;
 particip je dio genitiva apsolutnog

καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: “naime”

ἦν... καὶ διδάσκαλος § 315; imenski predikat (Smyth 4.26)

ὅ τι βούλοιτο § 231; § 325.13, § 328.2; § 469: upitna zamjenica uvodi
 zavisno upitnu rečenicu, u njoj je način predikata *optativus obliquus*

φασιν § 312.8; § 493: *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι § 250, § 267; § 261, § 269; A+I

τάνθρωπεια ono što je obilježje ljudskih bića (što im je suđeno ili moguće)

ἀφορῶν § 232, § 243; rekcija εἰς τι ili τινα

ἐδεδίει § 317.3, ali oblike vidi u rječniku (npr. LSJ); rekcija ὑπέρ τινος

καὶ τάδε μὲν

Πολύβιος αὐτὸς

ἀκούσας

συγγράφει.

ἀκούσας § 267; s. 116

συγγράφει § 231

Poglavlje 12

Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 29

O tekstu

Arijan iz Nikomedije (Φλάουιος Ἀρριανός, Flavius Arrianus; Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) priredio je u *Priručniku* (Ἐγχειρίδιον) sažetak Epiktetovih učenja kao uvijek spreman vodič za filozofske susrete sa svakodnevicom. *Priručnik* nije sustavna razrada etike, već zbirka misli i uputa korisnih u konkretnim situacijama. Za razliku od dijaloškog i argumentativnog oblika *Dijatriba* (Διατριβή), *Priručnik* je apodiktican, slobodan od metafizičkih i teoloških razmatranja. Pisan je fragmentarnim stilom, u kratkim odlomcima, uobličen u niz formula (vrlo su česti imperativi) i pamtljivih slika koje stoiku služe kao poticaji za dnevne meditacije.

Ovdje odabrani odlomak ističe važnost prethodnog promišljanja; prije svakog pothvata, treba dobro procijeniti djelatnost u koju se upuštamo, ali i točno spoznati (καταμανθάνειν) kakve su naše snage. Na životnom putu posebno je važna dosljednost (ἔνα ἄνθρωπον εἶναι); tek posvećivanje onome izvanjskome, odnosno unutar njem, određuje hoće li netko biti φιλόσοφος ili ἰδιώτης.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epict. Enchiridion 29

ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα· εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάρμαθε, εἰ δύνασαι βαστάσαι. πένταθλος εἶναι βούλει ἢ παλαιστής; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφὺν κατάρμαθε. ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε.

δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀρέγεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; ἀγρυπνήσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἥττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί. ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν· εἰ δὲ μή, μὴ προσάγαγε. μὴ ὡς τὰ παῖδιά νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. ἓνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σεαυτοῦ ἢ τὸ ἐκτὸς ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ' ἐστὶν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν ἢ ἰδιώτου.

Analiza i komentar

ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι,
ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα·
εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάρμαθε,
εἰ δύνασαι βαστάσαι.

πρῶτον... εἶτα... koordinacija rečeničnih članova pomoću (vremenskih) priloga

ἐπίσκεψαι § 267; složenica glagola σκέπτομαι; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 469

ὁποῖόν ἐστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

κατάμαθε § 254; složenica glagola μανθάνω, 321.17; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 469

εἰ δύνασαι § 312.5; otvara mjesto dopuni u infinitivu

βαστάσαι § 267

πένταθλος εἶναι βούλει ἢ παλαιστής;

ἴδε

σεαυτοῦ

τοὺς βραχίονας,

τοὺς μηρούς,

τὴν ὀσφὺν

κατάμαθε.

πένταθλος εἶναι... ἢ παλαιστής § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

βούλει § 231 (medij!), otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἴδε § 254; § 327.3

κατάμαθε § 254; složenica glagola μανθάνω, 321.17

ἄλλος γάρ

πρὸς ἄλλο

πέφυκε.

γάρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, “naime”

ἄλλος... πρὸς ἄλλο hrv. “svatko za nešto drugo”

πέφυκε § 272

δοκεῖς,

ὅτι ταῦτα ποιῶν

ὥσάυτως δύνασαι ἐσθίειν,

ὥσάυτως πίνειν,

ὁμοίως ὀρέγεσθαι,
ὁμοίως δυσαρεστεῖν;

δοκεῖς, ὅτι... § 243; izrična zavisna rečenica iza ὅτι, § 467

ταῦτα ποιῶν u ovom kontekstu: “baveći se filozofijom”

ποιῶν § 243

ὡσαύτως “kao dosad”

δύνασαι § 312.5; otvara mjesto dopunama u infinitivu

ἐσθίειν § 231

πίνειν § 231

ὀρέγεσθαι § 232

δυσαρεστεῖν § 243

ἀγρυπνήσαι
δεῖ,
πονῆσαι,
ἀπὸ τῶν οἰκείων
ἀπελθεῖν,
ὑπὸ παιδαρίου
καταφρονηθῆναι,
ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων
καταγελασθῆναι,
ἐν παντὶ
ἥττον ἔχειν,
ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ,
ἐν πραγματίῳ παντί.

ἀγρυπνήσαι § 267, § 269

δεῖ sc. σε; različni glagol otvara mjesto infinitivima, § 492

πονῆσαι § 267, § 269

ἀπελθεῖν složenica glagola ἔρχομαι, § 327.2; § 254

καταφρονηθῆναι § 296

καταγελασθῆναι § 296

ἦττον ἔχειν § 231; LSJ ἔχω B.II.2

ταῦτα ἐπίσκεψαι,

εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι

τούτων

ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν·

εἰ δὲ μή,

μὴ προσάγαγε.

ἐπίσκεψαι § 267; složenica glagola σκέπτομαι; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 469

εἰ θέλεις § 232; otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀντικαταλλάξασθαι § 267, § 269, ἀντικαταλλάσσω, atički ἀντικαταλλάττω
τι τινός, složenica glagola ἀλλάσσω (ἀλλάττω)

εἰ δὲ μή “inače”; LSJ εἰ VII eliptične konstrukcije, 3. kad je glagol u protazi ispušten “ali ako ne”, tj. “inače”

μὴ προσάγαγε § 254; složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257; negacija u zapovjednim rečenicama § 509.2a

μὴ

ὥς τὰ παιδία

νῦν φιλόσοφος,

ὕστερον δὲ τελώνης,

εἴτα ῥήτωρ,

εἴτα ἐπίτροπος Καίσαρος.

μὴ sc. ἴσθι

ὥς veznik otvara mjesto poredbenoj zavisnoj rečenici, Smyth 2475

νῦν... ὕστερον δὲ koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ταῦτα οὐ συμφωνεῖ.

συμφωνεῖ § 243

ἓνα

σε

δεῖ

ἄνθρωπον

ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν

εἶναι·

ἢ τὸ ἡγεμονικόν

σε

δεῖ

ἐξεργάζεσθαι

τὸ σαυτοῦ

ἢ τὸ ἐκτὸς

ἢ περὶ τὰ ἔσω

φιλοτεχνεῖν

ἢ περὶ τὰ ἔξω·

τοῦτ' ἔστιν

ἢ φιλοσόφου

τάξιν

ἐπέχειν

ἢ ἰδιώτου.

δεῖ različni glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 492

ἓνα... ἄνθρωπον... εἶναι predikatni dio akuzativa s infinitivom; imenski predikat, Smyth 909

τὸ ἡγεμονικόν stoički *terminus technicus* za upravljački dio duše, njezin “zapovjedni centar”

σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι... φιλοτεχνεῖν § 232, § 231, različni glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 492

τὸ σαυτοῦ supstantivirana zamjenica, § 373

τὸ ἐκτὸς supstantivirani prilog, § 373

περὶ τὰ ἔσω... περὶ τὰ ἔξω supstantivirani prilog, § 373
τοῦτ' ἔστιν § 315; LSJ εἰμί B; otvara mjesto infinitivu
ἐπέχειν § 231

Poglavlje 13

Ξενοφώντος

Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους

Δ 3,3–3,6

O tekstu

Atenski pisac Ksenofont – plaćeni vojnik, povjesničar i filozof – bio je u mladosti i Sokratov učenik. I na Ksenofonta je, kao i na mnoge druge (Platona među njima), Sokrat ostavio dubok dojam. Poslije Sokratove smrti (399. pr. Kr.), u nizu djela Ksenofont s raznih aspekata razmatra Sokratovo suđenje. To su takozvani sokratski spisi: *Obrana Sokratova* (Ἀπολογία Σωκράτους), *Uspomene na Sokrata* (Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους), *Gozba* (Συμπόσιον) i *Rasprava o gospodarstvu* (Οἰκονομικός). Ksenofont nije osobno svjedočio sudskom procesu Sokratu; u to je vrijeme bio u Perziji, kao grčki plaćenik u vojnom pohodu Kira Mlađeg.

U četvrtoj knjizi *Uspomena na Sokrata*, odakle potječe ovaj odlomak, Ksenofont Sokratove poglede na obrazovanje predstavlja kroz dijalog Sokrata i njegova učenika, lijepog Eutidema. Razumnost ili umjerenost, σωφροσύνη, prva je stvar koju Sokrat zahtijeva, a potrebna je i u odnosu prema bogovima. Opis načina na koji su bogovi ljudima uredili svijet smatra se jednim od najranijih primjera teleološkog argumenta.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Memorabilia 4.3.3

εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι ὥς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάκασι; καὶ ὅς, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε.

ἀλλ' οἴσθ' αὖ γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι;

νὴ Δί', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον.

πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὧν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τᾶλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τῆς νυκτὸς τὰς ὥρας ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πράττομεν;

ἔστι ταῦτα, ἔφη.

ἀλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτός, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ.

πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι καὶ ὥρας ἀρμοστούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἷ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραίνόμεθα;

πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα.

Analiza i komentar

εἰπέ μοι,
 ἔφη,
 ὦ Εὐθύδημε,
 ἤδη ποτέ
 σοι ἐπῆλθεν
 ἐνθυμηθῆναι
 ὥς ἐπιμελῶς
 οἱ θεοὶ
 ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται
 κατεσκευάκασι;

εἰπέ § 254, § 333.C.13, § 327.7, § 460.3

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

ἤδη ποτέ “kad već”

ἐπῆλθεν rekcija τίς LSJ ἐπέρχομαι I. 3: “pasti kome na um”; § 254, § 333.C.13, § 327.2, § 460.1, § 454

ἐνθυμηθῆναι § 296, § 243, § 490

ὥς ἐπιμελῶς načinsko ὥς: “kako brižno”

κατεσκευάκασι § 272, § 275.b, § 281, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 456

δέονται rekcija τίνος; § 243

ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται odnosna zamjenica ὧν uvodi odnosnu rečenicu i objekt je predikata δέονται; κατεσκευάκασι sc. ταῦτα, ὧν...

καὶ ὅς,

μὰ τὸν Δί',

ἔφη,

οὐκ ἔμοιγε.

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

καὶ ὅς... ἔφη § 214.5; kombinacija καὶ ὅς na početku označava promjenu subjekta/govornika, “a on...”

μὰ τὸν Δί' § 519.9

ἔμοιγε sc. ἐπῆλθεν...; ἔμοιγε < ἔμοι γε, § 519

ἀλλ' οἷσθ' ἄ γ',

ἔφη,

ὅτι πρῶτον μὲν

φωτὸς δεόμεθα,

ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι;

οἷσθ' § 317.4

γ' < γε, § 519

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

δεόμεθα rekciija τινος, “trebati što”, § 243

ὅτι... δεόμεθα izrični veznik otvara mjesto izričnoj rečenici: “da...”; rečenica je dopuna glagolu οἷσθ'

παρέχουσι § 231

ὃ... παρέχουσι antecedent je odnosne zamjenice genitiv φωτὸς; zamjenica uvodi odnosnu rečenicu “što...”

νὴ Δί',

ἔφη,

ὅ γ'

εἰ μὴ εἴχομεν,

ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς

ἂν ἦμεν

ἐνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

νὴ Δί' § 519.9

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

ὅ γ' antecedent relativa i dalje je φῶς; ponovljeni relativ naglašava prethodni: to...

γ' < γε, § 519

εἴχομεν § 231, § 234.b, § 236, § 327.13, § 460.1, § 452

ἤμεν § 315

ἄν ἤμεν imperfekt s česticom ἄν tvori ireal, način koji izražava nezbiljnost radnje; na hrvatski se prevodi kondicionalom I.

ἤμεν ὅμοιοι imenski predikat, Smyth 909

εἰ μὴ εἶχομεν... ἄν ἤμεν ὅμοιοι pogodbeni irealna rečenica za sadašnjost, u hrvatskom odgovara kombinaciji “da” + prezent – kondicional I., § 478.1

μὴ negacija u pogodbenoj zavisnoj rečenici uvijek je μὴ, § 474

ἐνεκά γε “bar što se tiče...”; Senc s. v. ἐνεκα, LSJ ἐνεκα A.2; ἐνεκα je inače obično postpozitivno

Ἀλλὰ μὴν

καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν

νύκτα παρέχουσι

κάλλιστον ἀναπαυτήριον.

Ἀλλὰ μὴν “nego zbilja”

δεομένοις rekcija τινος; § 243

παρέχουσι rekcija τινι τινά; § 231

ἀναπαυτήριον LSJ ἀναπαυτήριον, τό “vrijeme odmora”; apozicija uz νύκτα

πάνυ γ',

ἔφη,

καὶ τοῦτο

χάριτος ἄξιον.

πάνυ γ' < Πάνυ γε, čestica naglašava prilog: “svakako”

ἔφη § 312.8

τοῦτο... ἄξιον u imenskom predikatu izostavljena kopula (ἐστίν)

χάριτος LSJ χάρις II, 2: sa strane onog koji prima, posljedica učinjene usluge, zahvalnost

οὐκοῦν καὶ

ἐπειδὴ

ὁ μὲν ἥλιος
 φωτεινὸς ὢν
 τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας
 ἡμῖν
 καὶ τᾶλλα πάντα
 σαφηνίζει,
 ἡ δὲ νύξ
 διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι
 ἀσαφεστέρα ἐστίν,
 ἄστρο
 ἐν τῇ νυκτὶ
 ἀνέφηναν,
 ἃ ἡμῖν
 τῆς νυκτὸς
 τὰς ὥρας
 ἐμφανίζει,
 καὶ διὰ τοῦτο
 πολλὰ
 ὢν δεόμεθα
 πράττομεν;

οὐκοῦν... ἀνέφηναν čestica uvodi pitanje; takva su pitanja karakteristična za filozofski diskurs i kod Ksenofonta i kod Platona

ὁ μὲν ἥλιος... ἡ δὲ νύξ... koordinacija parom čestica μὲν... δέ..., izriče suprotnost

ὢν § 315

σαφηνίζει § 321

ἐπειδὴ... σαφηνίζει uzročna rečenica, “budući da...”

εἶναι § 315, § 490

διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι prijedložni izraz sa supstantiviranim infinitivom, § 497

ἐστίν § 315

ἀσαφεστέρα ἐστίν imenski predikat (Smyth 909)

ἀνέφηναν § 267, § 234.a, § 238, 301.B (s. 118), § 460.1, § 454; glagol upotrijebljen kauzativno, “učiniti da što zasja”; objekt je ἄστρο, subjekt je neizrečen (οἱ θεοί); upitna čestica οὐκοῦν na početku ove rečenice otvara mjesto upravo ovom predikatu οὐκοῦν... ἀνέφηναν “Nisu li (bogovi) učinili da zvijezde sjaje noću...”

ἐμφανίζει rekcija τινι τινά; § 231; kongruencija s množinom srednjeg roda § 361

ἄστρο... ἄ... ἐμφανίζει antecedent je odnosne zamjenice riječ ἄστρο; zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu

δεόμεθα rekcija τινος “trebati što”, § 243

πολλὰ ὧν δεόμεθα antecedent je πολλά; odnosna zamjenica ὧν uvodi odnosnu rečenicu

πράττομεν § 231

ἔστι ταῦτα,

ἔφη.

ἔστι § 315

ἔστι ταῦτα jedan od načina da se na grčkom kaže “da”, Smyth 2680

ἔφη § 312.8

ἀλλὰ μὴν

ἢ γε σελήνη

οὐ μόνον τῆς νυκτός,

ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνός

τὰ μέρη

φανερὰ

ἡμῖν

ποιεῖ.

ἀλλὰ μὴν “nego zbilja”

ἢ γε enkliza

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ § 513.1

τῆς νυκτός... καὶ τοῦ μηνός ovo nisu genitivi vremena nego atributni genitivi uz τὰ μέρη
 ποιεῖ § 243

πάνυ μὲν οὖν,
 ἔφη.

πάνυ μὲν οὖν § 521.3
 ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

τὸ δ',
 ἐπεὶ
 τροφῆς
 δεόμεθα,
 ταύτην
 ἡμῖν
 ἐκ τῆς γῆς
 ἀναδιδόναι
 καὶ ὥρας ἀρμοττούσας
 πρὸς τοῦτο
 παρέχειν,
 αἱ ἡμῖν
 οὐ μόνον
 ὧν δεόμεθα
 πολλὰ καὶ παντοῖα
 παρασκευάζουσιν,
 ἀλλὰ καὶ
 οἷς εὐφραινόμεθα;

τὸ δ' otvara mjesto sljedećem pitanju; slobodnije “a što kažeš na ovo...?”
 δεόμεθα rekcija τινος “trebati što”, § 243

ἐπεὶ... δεόμεθα uzročna rečenica, “budući da...”

ἀναδιδόναι rekcija τινι τινά; § 305, § 311, § 490

ἀναδιδόναι infinitiv, dio akuzativa s infinitivom; kao subjekt treba zamisliti neizrečeno τοὺς θεούς (ταύτην je objekt ἀναδιδόναι)

πρὸς τοῦτο τοῦτο se odnosi na ταύτην (τροφήν) ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι ἀρμοττούσας § 250

παρέχειν § 231; dio akuzativa s infinitivom čiji su subjekt, kao i gore, neizrečeno τοὺς θεούς

παρασκευάζουσιν § 231

αἶ... παρασκευάζουσιν antecedent je odnosne zamjenice αἶ riječ ὥρας; αἶ uvodi odnosnu rečenicu

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ § 513.1

ὧν... πολλὰ καὶ παντοῖα... οἷς... πολλὰ καὶ παντοῖα antecedent je obiju odnosnih zamjenica (i odnosnih rečenica koje one uvode)

δεόμεθα rekcija τινος; § 243

εὐφραίνόμεθα rekcija τινι; § 231

πάνυ,

ἔφη,

καὶ ταῦτα φιλόανθρωπα.

πάνυ “dakako”

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

φιλόανθρωπα u imenskom predikatu izostavljena kopula (ἐστίν)

Poglavlje 14

Ἀππιανοῦ Ἀλεξανδρέως Ῥωμαϊκῶν βιβλίον ΙΔ, Ἐμφυλίων Α 116–117

O autoru

Povjesničar Apijan iz Aleksandrije (Ἀππιανὸς Ἀλεξανδρεύς, oko 90. – oko 160.) u rodnom je gradu počeo karijeru u carskoj upravi, prešao oko 120. u Rim, gdje je prijatelj utjecajnog govornika i političara Marka Kornelija Frontona, čijim je zauzimanjem kod Antonina Pija dobio uglednu dužnost carskog prokuratora.

Ῥωμαϊκά (*Rimska povijest*), djelo nastalo za principata Antonina Pija (138.–161.) obuhvaćalo je 24 knjige, od Enejina dolaska u Italiju do Trajanova principata. Po etnografskom i tematskom kriteriju djelo je organizirano u sedamnaest cjelina koje nose posebne podnaslove (Βασιλική, Ἰταλική, Σαυνιτική, Κελτική itd). Uz predgovor, do nas je u cijelosti stiglo osam knjiga, od kojih knjige 13–17 pripovijedaju o razdoblju građanskih ratova, Ἐμφύλια (od tribunata Tiberija Grakha 133. do smrti Seksta Pompeja 35. p. n. e); od ostalih, sačuvani su veći ili manji dijelovi, odnosno sažeci nastali u bizantsko doba (uvršteni u Βιβλιοθήκη ili Μυριόβιβλος carigradskog patrijarha Focija, oko 810./820. – 893).

O tekstu

Prikaz početka bune robova 73.–71. p. n. e. pod vodstvom gladijatora Spartaka nalazi se u prvoj knjizi Apijanove cjeline o rimskim građanskim ratovima (Ἑμφύλια); u okviru Ῥωμαϊκά ta je knjiga četrnaesta. Apijan činjenice prikazuje neutralno i faktografski. Iako je u svojoj povijesti izraziti romanofil, ovdje jasno daje do znanja da su na početku bune Rimljani potcijenili robove, osobito gladijatore, do te mjere da se u okršaju na obroncima Vezuva 73. p. n. e. i sam rimski vojskovođa* našao u opasnosti, te su naposljetku Rimljani na Spartaka morali poslati konzule (ὑπατοί) s dvije legije (τέλη).

Pročitajte naglas grčki tekst.

App. Bellum civile 1.14.116-1.14.117

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου περὶ τὴν Ἰταλίαν μονομάχων ἐς θέας ἐν Καπύῃ τρεφομένων, Σπάρτακος Θράξ ἀνὴρ, ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις, ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως ἐν τοῖς μονομάχοις ὢν, ἔπεισεν αὐτῶν ἐς ἐβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα κινδυνεῦσαι περὶ ἐλευθερίας μᾶλλον ἢ θέας ἐπιδείξεως καὶ βιασάμενος σὺν αὐτοῖς τοὺς φυλάσσοντας ἐξέδραμε· καὶ τινων ὁδοιπόρων ξύλοις καὶ ξιφιδίοις ὀπλισάμενος ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος ἀνέφυγεν, ἔνθα πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας καὶ τινὰς ἐλευθέρους ἐκ τῶν ἀγρῶν ὑποδεχόμενος ἐλήστευε τὰ ἐγγύς, ὑποστρατήγους ἔχων Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους. μεριζομένῳ δ' αὐτῷ τὰ κέρδη κατ' ἰσομοιρίαν ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν· καὶ πρῶτος ἐπ' αὐτὸν ἐκπεμφθεὶς Οὐαρίνιος Γλάβρος, ἐπὶ δ' ἐκείνῳ Πόπλιος Οὐαλέριος, οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες, ἀλλ' ὅσους ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ συνέλεξαν (οὐ γάρ πω Ῥωμαῖοι πόλεμον, ἀλλ' ἐπιδρομὴν τινὰ καὶ ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον ἡγοῦντο εἶναι), συμβαλόντες

*Prema Apijanu, taj se vojskovođa zvao Varinije Glaber, no drugi izvori pokazuju da Apijan ovdje netočno povezuje imena Publija Varinija i Gaja Klaudija Glabera. Vojskovođa poslan nakon Varinija zvao se, prema Apijanu, Publije Valerije.

ἤττωντο. Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασεν· παρὰ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Ῥωμαίων ὁ στρατηγὸς αὐτὸς αἰχμάλωτος ὑπὸ μονομάχου γενέσθαι.

μετὰ δὲ τοῦτο Σπαρτάκῳ μὲν ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον, καὶ ἑπτὰ μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ, καὶ ὅπλα ἐχάλκευε καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν, οἱ δ' ἐν ἄστει τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον μετὰ δύο τελῶν.

Analiza i komentar

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου
 περὶ τὴν Ἰταλίαν
 μονομάχων
 ἐς θέας
 ἐν Καπύῃ
 τρεφομένων,
 Σπάρτακος Θράξ ἀνὴρ,
 ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις,
 ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως
 ἐν τοῖς μονομάχοις
 ὦν,
 ἔπεισεν
 αὐτῶν ἐς ἑβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα
 κινδυνεῦσαι
 περὶ ἐλευθερίας
 μᾶλλον ἢ
 θέας ἐπιδείξεως
 καὶ βιασάμενος

σὺν αὐτοῖς
 τοὺς φυλάσσοντας
 ἐξέδραμε·
 καὶ
 τινων ὁδοιπόρων
 ξύλοις καὶ ξιφιδίοις
 ὀπλισάμενος
 ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος
 ἀνέφυγεν,
 ἔνθα
 πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας
 καὶ τινὰς ἐλευθέρους
 ἐκ τῶν ἀγρῶν
 ὑποδεχόμενος
 ἐλήστευε
 τὰ ἐγγύς,
 ὑποστρατήγους ἔχων
 Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους.

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου čestica dé označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje (o istodobnom ratu protiv Sertorija u Hispaniji); αὐτός ovdje u atributnom položaju te znači “isti”; genitivom je iskazano vrijeme (genetivus temporis), odgovara na pitanje “kada?”

περὶ τὴν Ἰταλίαν priložna oznaka mjesta, “na području...”; paralelizam je naglašen i time što se u prethodnom poglavlju spominje ὁ περὶ Ἰβηρίαν πόλεμος

μονομάχων... τρεφομένων genitiv apsolutni

ἐς θέαs priložna oznaka svrhe; θέα (pazi na naglasak!) odgovara lat. *ludus*

Καπύη Καπύη, lat. *Capua*

τρεφομένων § 232

ἐστρατευμένος § 274.3, § 272

ἐστρατευμένος... Ῥωμαίοις objektna dopuna u dativu označava (neprija-

teljsku) vezu, kao kod μάχομαι (πολλοῖς ὀλίγοι μαχόμενοι, “malobrojni se bore protiv mnogih”, Thuc. H. 4, 36); Smyth 4.42.96.88, 1523b
 ἐστρατευμένος ποτέ... ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας koordinacija pomoću čestice δέ
 ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας vremenska upotreba prijedloga; LSJ ἐκ II, 2. o točkama
 u vremenu; ἐκ ... αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως “nakon što je bio zarobljen
 i prodan”

ἐν τοῖς μονομάχοις ὧν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto obaveznoj
 dopuni (ovdje priložna oznaka)

ἔπεισεν § 254, s. 118

αὐτῶν sc. τῶν μονομάχων; partitivni genitiv

κινδυνεῦσαι § 267

βιασάμενος § 267

τοὺς φυλάσσουντας § 231 (atički je oblik glagola φυλάττω)

ἐξέδραμε § 254, složenica od τρέχω, § 327.4

ὀπλισάμενος § 261, § 269; § 267

ἀνέφυγεν § 254, složenica od φεύγω, s. 116

ἀποδιδράσκοντας § 231

ὑποδεχόμενος § 232

ἐλήστευε § 231

τὰ ἐγγύς supstantivirani prilog, “blizina”, “okolica”

ἔχων § 231

τε καὶ ova kombinacija veznika povezuje komplementarne elemente

μεριζομένω δ' αὐτῷ

τὰ κέρδη

κατ' ἰσομοιρίαν

ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν·

καὶ πρῶτος

ἐπ' αὐτὸν

ἐκπεμφθεὶς

Οὐαρίνιος Γλάβρος,

ἐπὶ δ' ἐκείνῳ

Πόπλιος Οὐαλέριος,

οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες,

ἀλλ' ὅσους

ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ
 συνέλεξαν
 (οὐ γάρ πω
 Ῥωμαῖοι
 πόλεμον,
 ἀλλ' ἐπιδρομήν τινα
 καὶ ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον
 ἡγοῦντο εἶναι),
 συμβαλόντες
 ἡττῶντο.

μεριζομένῳ § 232

μεριζομένῳ... ἦν posesivni dativ uz kopulativni glagol, § 412.2

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἦν § 315

καὶ πρῶτος... ἐπὶ δ' ἐκείνῳ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

ἐκπεμφθεὶς § 296; složenica glagola πέμπω, s. 116

ἄγοντες § 231

ὅσους tj. ἄγοντες τόσους, ὅσους...

συνέλεξαν § 238; § 267; složenica glagola λέγω, § 327.7

οὐ γάρ πω οὐπω (također οὐ πω), “još ne” s umetnutom česticom γάρ, koja najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, “naime”

ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον red riječi ističe kvalifikaciju, ὅμοιον otvara mjesto dativu

ὅμοιον... εἶναι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

ἡγοῦντο § 232, § 243, § 235; ἡγέομαι kao *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

συμβαλόντες § 254; složenica glagola βάλλω, s. 118

ἡττῶντο § 232, § 243, § 235

Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον

αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασεν·

παρὰ τοσοῦτον
ἦλθε
κινδύνου
Ῥωμαίων ὁ στρατηγὸς
αὐτὸς αἰχμάλωτος
ὕπὸ μονομάχου
γενέσθαι.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
Οὐαρινίου... καὶ τὸν ἵππον obilježen red riječi, kao i καί “čak i”, ističu kao
temu rečenice Varinija, rimskog vojskovođu
περιέσπασεν § 267, § 238; složenica glagola σπάω, s. 116
παρὰ τοσοῦτον... fraza παρὰ τοσοῦτον ἐλθεῖν κινδύνου znači “biti u tolikoj
opasnosti”, “toliko je malo nedostajalo da...”, ovdje uz nominativ s in-
finitivom, § 491.2
ἦλθε § 254; § 327.2
αἰχμάλωτος... γενέσθαι § 254, § 255; § 325.11; kopulativni glagol otvara
mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

μετὰ δὲ τοῦτο
Σπαρτάκῳ μὲν
ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον,
καὶ ἐπτά μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ,
καὶ ὅπλα ἐχάλκευε
καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν,
οἱ δ' ἐν ἄστει
τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον
μετὰ δύο τελῶν.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
Σπαρτάκῳ μὲν... οἱ δ' ἐν ἄστει... koordinacija pomoću čestica μὲν... δέ...
ἔτι μᾶλλον πολλοὶ kombinacija priloga ἔτι μᾶλλον modificira pridjev

συνέθεον § 231, § 238

Σπαρτάκῳ... ἦσαν posesivni dativ uz kopulativni glagol, § 412.2

ἦσαν § 315

ἐχάλκευε § 231

συνέλεγεν § 231, § 238

ἐν ἄστει ἄστυ je grčki ekvivalent latinskoga *urbs*

τοὺς ὑπάτους ὕπατος je grčki ekvivalent latinskoga *consul*

ἐξέπεμπον § 231, § 238

τελῶν τέλος je grčki ekvivalent latinskoga *legio*

Poglavlje 15

Ἀντιφῶντος Κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητρυιᾶς 26–27

O autoru

Ἀντιφῶν ὁ Ῥαμνούσιος, Antifont iz Ramnunta (oko 480.–411. pr. Kr.) atenski je političar i govornik, u povijesti zabilježen kao prvi plaćeni autor govora za druge (λογογράφος).

Živio je bez isticanja i bez sudjelovanja u javnom i političkom životu Atene sve do 411. pr. Kr. kada postaje jedan od glavnih aktera uspostave oligarhijske vlade Vijeća četiri stotine. Nakon pada Vijeća, za samo tri mjeseca, Antifont je doveden pred sud gdje je zbog svoje uloge u zbivanjima osuđen na smrt. Antifontov govor u vlastitu obranu bio je jedan od najglasovitijih obrambenih govora starine, a Tukidid ga je smatrao najvećim govorom čovjeka osuđena na smrt.

Do nas je stiglo petnaest od šezdeset govora poznatih u Augustovo doba (već su se tada neki smatrali neautentičnima). Dvanaest govora objedinjeno je u takozvane tetralogije, govore za obje strane u izmišljenim sporovima: dva su govora optužbe i dva obrane, a redaju se naizmjenice. Svi su govori sastavljeni za slučajeve ubojstva (φονικοὶ λόγοι).

Uzmah demokracije od polovine 5. st. pr. Kr, s naglaskom na aktivnom sudjelovanju građana u javnom prostoru (politika, sudstvo...) potaknuo je razvoj atičke proze. Snažnu potvrdu važnosti nove vještine govorenja u jav-

nom životu Atene filolozi vide i u Antifontovim govorima, koji se nalaze na razmeđu između starog i novog govorništva.

O tekstu

Tekst koji čitamo pripada Antifontovu govoru *Κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητροῦς*, *Optužba maćehe za trovanje*. Govor se najčešće datira između 419. i 414. pr. Kr.

Riječ je o govoru optužbe na suđenju za ubojstvo; sin optužuje maćehu da je prije nekoliko godina otrovala oca. Optužba se temelji na dvije teze: da je maćeha dogovorila nabavku otrova, te da je oca ubila namjerno. Maćeha je nagovorila neku robinju da nabavi otrov – ljubavni napitak – i da ga oca. Dok su otac i njegov prijatelj Filonej, robinjin ljubavnik, bili zajedno na večeri, robinja ih je otrovala. Obojica su umrla, a robinja je odmah kažnjena smrću. No „prava Klitemnestra“, tvrdi optužba, tužiteljeva je maćeha.

U ovom izvatku tužitelj upozorava da se smilovati treba pri slučajnim nezgodama ili nesrećama, a beskrupulozna žena koja je namjerno ubila muškarca to ne zaslužuje.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Antiphon Orator, In novercam 26–27

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον ἀπέκτεινεν, ὁ δ' ἀκουσίως καὶ βιαίως ἀπέθανε. πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν, ὃ ἄνδρες; ὅς γ' ἐκπλεῖν ἔμελλεν ἐκ τῆς γῆς τῇσδε, παρὰ τε ἀνδρὶ φίλῳ αὐτοῦ εἰστιᾷτο· ἡ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον καὶ κελεύσασα ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν ἀπέκτεινεν ἡμῶν τὸν πατέρα. πῶς οὖν ταύτην ἐλεεῖν ἄξιόν ἐστιν ἢ αἰδοῦς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του; ἥτις αὕτη οὐκ ἠξίωσεν ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἀλλ' ἀνοσίως καὶ αἰσχροῶς ἀπώλεσεν.

οὕτω δέ τοι καὶ ἐλεεῖν ἐπὶ τοῖς ἀκουσίῳ παθήμασι μᾶλλον προσήκει ἢ τοῖς ἐκουσίῳ καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι. καὶ ὥσπερ ἐκεῖνον αὕτη οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀν-

θρώπους αἰσχυνθεῖσα οὐδὲ δείσασ' ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ αὐτὴ ὑφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου ἀπολομένη, καὶ μὴ τυχοῦσα μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς παρ' ὑμῶν, τῆς δικαιοσύνης ἂν τύχοι τιμωρίας.

Analiza i komentar

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως
καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον
ἀπέκτεινεν,
ὁ δ' ἀκουσίως
καὶ βιαίως
ἀπέθανε.

ἡ μὲν... ὁ δ' koordinacija pomoću čestica μὲν i δέ ovdje ističe suprotnost subjekata: ona... a on...
βουλεύσασα § 267
ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)
ἀπέθανε § 254, augment § 238; ἀποθνήσκω služi kao pasiv glagola ἀποκτείνω

Πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν,
ὧ ἄνδρες,
ὅς γ'
ἐκπλεῖν
ἔμελλεν
ἐκ τῆς γῆς τῆσδε,
παρά τε ἀνδρὶ
φίλῳ αὐτοῦ
εἰστιᾷτο;

Πῶς... ἀπέθανεν upitni prilog πῶς uvodi direktno pitanje, “kako...”

ὅς... ἔμελλεν odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu
 ἔμελλεν § 231, augment § 234 bilješka, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐκπλεῖν § 244 (osnove § 301.B s. 116)

εἰσιτιᾶτο § 243, augment § 236, subjekt je prethodno izrečen, ὅς

ἡ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον

καὶ κελεύσασα

ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν

ἀπέκτεινεν

ἡμῶν τὸν πατέρα,

πῶς οὖν

ταύτην ἐλεεῖν

ἄξιόν ἐστιν

ἢ

αἰδοῦς τυγχάνειν

παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του,

ἥτις αὐτὴ οὐκ ἠξίωσεν

ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα,

ἀλλ'

ἀνοσίως καὶ αἰσχροῶς

ἀπώλεσεν;

πέμψασα § 267 (osnove § 301.B s. 116)

κελεύσασα § 267, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu δοῦναι: da...

δοῦναι § 307, glagol ima dopunu u infinitivu πιεῖν

πιεῖν § 254

ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)

πῶς... ἄξιόν ἐστιν upitni prilog πῶς uvodi direktno pitanje: kako...

ἐστιν § 315

ἄξιόν ἐστιν imenski predikat, fraza koja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεεῖν rekcijska: τινα; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

τυγχάνειν rekciija: τινος; § 231 (osnove § 321.19), infinitiv u službi subjekta § 492

του = τινός

ἤτις... οὐκ ἤξίωσεν odnosa zamjenica ἤτις uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, „ona koja...”

ἤξίωσεν § 267, augment § 235, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεῆσαι rekciija: τινα; § 267

ἀλλ’... ἀπώλεσεν suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu, „nego...”

ἀπώλεσεν rekciija: τινα, sc. αὐτόν; § 318, augment § 238

οὕτω δέ τοι καὶ

ἐλεεῖν

ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι

μᾶλλον προσήκει

ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι.

ἐλεεῖν rekciija: τινα; ovdje je ispušten direktni objekt kao dopuna infinitiva, a dodan je prijedložni izraz uzročnog značenja; LSJ ἐλεέω ističe upravo ovo mjesto: ἐ. [τινα] ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι Antipho 1, 27; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

προσήκει § 231, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu s funkcijom subjekta § 491

τοῖς ἐκουσίοις sc. ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις, paralelizam prema gornjem ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις

Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνον

αὕτη

οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους

αἰσχυνθεῖσα οὐδὲ δείσας'

ἀπώλεσεν,

οὕτω καὶ

αὐτὴ

ὑφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου
 ἀπολομένη,
 καὶ
 μὴ τυχοῦσα
 μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς
 παρ' ὑμῶν,
 τῆς δικαιοσύνης
 ἂν τύχοι
 τιμωρίας.

Καὶ ὥσπερ... οὕτω καὶ poredbeni veznik ὥσπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu u korelaciji s rečenicom koju uvodi korelativ οὕτω: i kao što... tako i...

αἰσχυνθεῖσα rekcija: τινα; § 296

δείσας' rekcija: τινα; § 267

ἀπώλεσεν rekcija: τινα; § 318, augment § 238

ἀπολομένη § 254

τυχοῦσα rekcija: τινος; § 254 (osnove § 321.19)

ἂν τύχοι rekcija: τινος; potencijal sadašnji, prevedite kondicionalom § 464.2; § 254 (osnove § 321.19)

Poglavlje 16

Πλουτάρχου Βίοι παράλληλοι, Ἀλκιβιάδης 2.1–2.3

O tekstu

Sačuvana Plutarhova djela okupljena su u dvije zbirke: Βίοι παράλληλοι (*Usporedni životopisi*) i Ἠθικά (*Moralia, Spisi o moralu*). *Usporedni životopisi* donose biografije slavnih Grka i Rimljana, većinom historijskih ličnosti, u analognim parovima (Demosten i Ciceron, Aleksandar Veliki i Cezar, itd). Do nas je stiglo pedeset takvih tekstova u dvadeset jednom paru, jednoj četverostrukoj kombinaciji (Agid i Kleomen – Tiberije i Gaj Grakho) i četiri pojedinačna životopisa (među njima je i Artakserkso, jedini koji nije ni Grk ni Rimljanin). Životopisa je bilo više; izgubljen je npr. par Epaminonda – Scipion.

Parovi životopisa često su popraćeni rezimeom sličnosti i razlika (σύγκρισις), gdje redovno prednost ostvaruje Grk; *Usporedni životopisi* tako su i glorifikacija grčke prošlosti. No, Plutarha ne zanima toliko historiografija koliko biografija. On sam kaže οὐτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους (Plut. Alex. 1.2). Životopisi se od povjesnice za nj razlikuju po tome što se karakter i osobnost, koji su u centru interesa biografa, mogu razumjeti i iz detalja, malih, svakodnevnih postupaka: οὐτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δῆλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιὰ τις ἔμφασιν ἤθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἱ μέγισται καὶ πολιορκίαι πόλεων (“Vrlina ili mana često se ne otkrivaju u sjajnim pothvatima onoliko koliko u nevažnoj stvari, riječi, šali,

koja karakter ocrtava bolje od bitaka s tisućama poginulih, od silnih vojničkih pohoda i opsada gradova”, *ibid*). Životopisi su, tako, plod filozofsko-etičkog pristupa, i imaju jasnu etičko-pedagošku (a ne zabavnu) intenciju.

Alkibijad (Ἀλκιβιάδης, oko 450. – 404. p. n. e) bio je slobodouman, iznimno bogat i talentiran atenski aristokrat, dominantna figura političke scene posljednjih desetljeća V. st. Posebno je važnu ulogu odigrao pri odlučivanju o Sicilskoj ekspediciji (Thuc. 6). Izuzetnom je osobnom karizmom i govorničkim darom bio u stanju uspješno uvjeravati, čak i opčiniti narodnu skupštinu. Bio je Periklov štićenik i omiljeni Sokratov učenik. No, Alkibijad je i krajnje kontroverzan lik; i suvremenici i historiografi, od Tukidida i Ksenofonta do Plutarha, njegovo djelovanje i život ocjenjuju na različite načine. Dojmljive portrete Alkibijada ostavili su Platon (u dijalozima Συμπόσιον, *Gozba* i i Ἀλκιβιάδης α', Alkibijad prvi) i pseudo-Andokid (govor Κατὰ Ἀλκιβιάδου, *Protiv Alkibijada*).

U odabranom se odlomku prikazuje Alkibijadova φύσις, temeljna komponenta karaktera, koja se očituje već u djetinjstvu; kasnije će karakter oblikovati, osim slučaja (Τύχη), i vanjski utjecaji, a prvenstveno *odabir* (προαίρεσις) između dobra i zla, koji svaki veliki čovjek mora prije ili kasnije učiniti. Alkibijadova se narav na dojmljiv način očitovala u dvama događajima, jednom prilikom rvanja (παλαίειν) i drugi put za igranja piljeima (ἀστραγάλοι).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Alcibiades 2.1–2.3

φύσει δὲ πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων παθῶν ἐν αὐτῷ, τὸ φιλόνηκον ἰσχυρότατον ἦν καὶ τὸ φιλόπρωτον, ὥς δῆλόν ἐστι τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν πιεζόμενος, ὑπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν ἀναγὰν πρὸς τὸ στόμα τὰ ἄμματα τοῦ πιεζοῦντος, οἷος ἦν διαφαγεῖν τὰς χεῖρας. ἀφέντος δὲ τὴν λαβὴν ἐκείνου καὶ εἰπόντος· δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, καθάπερ αἱ γυναῖκες, οὐκ ἔγωγε, εἶπεν, ἀλλ' ὥς οἱ λέοντες.

ἔτι δὲ μικρὸς ὢν ἔπαιζεν ἀστραγάλοις ἐν τῷ στενωπῷ, τῆς δὲ βολῆς καθηκούσης εἰς αὐτὸν ἅμαξα φορτίων ἐπήρει. πρῶτον μὲν

οὖν ἐκέλευε περιμεῖναι τὸν ἄγοντα τὸ ζεύγος· ὑπέπιπτε γὰρ ἡ βολή τῇ παρόδῳ τῆς ἀμάξης· μὴ πειθομένου δὲ δι' ἀγροικίαν, ἀλλ' ἐπάγοντος, οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες διέσχον, ὁ δ' Ἀλκιβιάδης καταβαλὼν ἐπὶ στόμα πρὸ τοῦ ζεύγους καὶ παρατείνας ἑαυτόν, ἐκέλευεν οὕτως, εἰ βούλεται, διεξελθεῖν, ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι τὸ ζεύγος ὀπίσω δείσαντα, τοὺς δ' ἰδόντας ἐκπλαγῆναι καὶ μετὰ βοῆς συνδραμεῖν πρὸς αὐτόν.

Analiza i komentar

φύσει δὲ πολλῶν ὄντων
καὶ μεγάλων παθῶν
ἐν αὐτῷ,
τὸ φιλόνηκον ἰσχυρότατον ἦν
καὶ τὸ φιλόπρωτον,
ὥς δῆλόν ἐστι
τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz
ὄντων... ἐν αὐτῷ § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni; predikatni dio genitiva apsolutnog, § 504
ἰσχυρότατον ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)
ὥς δῆλόν ἐστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)
τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν instrumentalni dativ, odgovara na pitanje “po čemu”

ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν
πιεζόμενος,
ὕπερ τοῦ μὴ πεσεῖν
ἀναγαγὼν

πρὸς τὸ στόμα
τὰ ἄμματα
τοῦ πιεζοῦντος,
οἷος ἦν
διαφαγεῖν τὰς χεῖρας.

ἐν μὲν... ἀφέντος δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
δὲ...

γὰρ čestica γὰρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime...

ἐν... τῷ παλαίειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497

πιεζούμενος § 243

τοῦ μὴ πεσεῖν § 327.17; § 254; supstantivirani infinitiv § 497; najčešća
negacija uz infinitiv je μὴ, § 509c

ἀναγαγὼν složenica glagola ἄγω, s. 116; § 254; § 257

τοῦ πιεζοῦντος § 243; supstantivirani particip § 373

οἷος ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni
(imenski predikat, Smyth 910); fraza οἷός εἰμι § 473 B. 4, LSJ οἷος
III.1.b

διαφαγεῖν složenica glagola ἐσθίω, § 327.8; § 254

ἀφέντος δὲ τὴν λαβὴν ἐκείνου

καὶ εἰπόντος·

δάκνεις, ὧς Ἀλκιβιάδης,

καθάπερ αἱ γυναῖκες,

οὐκ ἔγωγε,

εἶπεν,

ἀλλ' ὥς οἱ λέοντες.

ἀφέντος... καὶ εἰπόντος predikatni dijelovi genitiva apsolutnog, § 504

ἀφέντος složenica glagola ἔημι, § 305

εἰπόντος § 254, § 327.7

δάκνεις § 231

οὐκ... ἀλλ' koordinacija rečeničnih članova, “ne... nego...”

ἔγωγε istaknuti oblik lične zamjenice, § 206.2
εἶπεν § 254, § 327.7

ἔτι δὲ μικρὸς ὢν
ἔπαιζεν
 ἀστραγάλους
 ἐν τῷ στενωπῷ,
τῆς δὲ βολῆς καθηκούσης εἰς αὐτὸν
ἄμαξα φορτίων
ἐπήει.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz
μικρὸς ὢν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni
ἔπαιζεν § 231
ἔπαιζεν... τῆς δὲ βολῆς koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ
τῆς δὲ βολῆς βολή je “bacanje” u igri
καθηκούσης § 231 (složenica glagola ἤκω, § 453.2); predikatni dio genitiva apsolutnog, § 504
ἐπήει složenica glagola εἶμι, § 314.1

πρῶτον μὲν οὖν ἐκέλευε
 περιμεῖναι
 τὸν ἄγοντα τὸ ζεύγος·
ὑπέπιπτε γὰρ ἡ βολή τῇ παρόδῳ τῆς ἀμάξης·
μὴ πειθομένου δὲ δι' ἀγροικίαν,
 ἀλλ' ἐπάγοντος,
οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες διέσχον,
ὁ δ' Ἀλκιβιάδης
 καταβαλὼν ἐπὶ στόμα πρὸ τοῦ ζεύγους
 καὶ παρατείνας ἑαυτόν,
ἐκέλευεν οὕτως,

εἰ βούλεται,
 διεξελθεῖν,
 ὥστε
 τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι τὸ ζεῦγος ὀπίσω δείσαντα,
 τοὺς δ' ἰδόντας ἐκπλαγῆναι
 καὶ μετὰ βοῆς συνδραμεῖν πρὸς αὐτόν.

πρῶτον μὲν... μὴ πειθομένου δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

ἐκέλευε § 231; otvara mjesto objektu u akuzativu te infinitivu (zapovijedati kome da što čini)

περιμεῖναι τὸν ἄγοντα složenica glagola μένω, § 325.7; § 267; § 270; supstantivirani particip § 373

ὕπεπιπτε γάρ § 231; § 238; čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, “naime”

μὴ πειθομένου... ἀλλ' ἐπάγοντος... koordinacija rečeničnih članova (ovdje genitiva apsolutnih, § 504) “ne... nego...”

πειθομένου § 232

δι' ἀγροικίαν ἀγροικία je “nekultura”, “priprostost”; (χαρακτήρ) ἀγροικίας naslovljen je četvrti prikaz u djelu Χαρακτῆρες ili Ἠθικοὶ χαρακτῆρες, *Karakterī*, peripatetičara Teofrasta iz Ereza (Θεόφραστος, oko 371. – oko 287. p. n. e)

ἐπάγοντος § 231

οἱ μὲν ἄλλοι... ὁ δ' Ἀλκιβιάδης... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

διέσχον složenica glagola ἔχω, § 327.13; § 254

καταβαλὼν složenica glagola βάλλω, s. 118; § 254

παρτείνας složenica glagola τείνω, s. 118; § 267; § 270

ἐκέλευεν sc. αὐτόν διεξελθεῖν; § 231

εἰ βούλεται § 232; veznik εἰ uvodi protazu realne pogodbene rečenice (apodoxa je οὕτως... διεξελθεῖν), § 475

διεξελθεῖν § 254; složenica glagola ἔρχομαι, § 327.2; infinitiv ovisan o glagolu κελεύω u glavnoj rečenici

ὥστε... ἀνακροῦσαι... ἐκπλαγῆναι ὥστε uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu s predikatom u infinitivu (ovdje su dvije), § 473

τὸν μὲν ἄνθρωπον... τοὺς δ' ἰδόντας... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μέν... δέ...

τὸν... ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι § 267; akuzativ s infinitivom, § 491

δείσαντα § 317.3; § 267

τοὺς... ἰδόντας ἐκπλαγῆναι καὶ... συνδραμεῖν akuzativ s infinitivom (ovdje s dva infinitiva), § 491

τοὺς... ἰδόντας § 254; § 327.3; supstantivirani particip § 373

ἐκπλαγῆναι § 292; § 327.10

συνδραμεῖν § 254; složenica glagola τρέχω, § 327.4

Poglavlje 17

Λυσίου Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 14–17

O tekstu

Lizija (Λυσίας, oko 445. – nakon 380. p. n. e.) djelovao je u Ateni kao λογογράφος, profesionalni autor sudskih govora za druge; od nekoliko stotina njegovih govora sačuvano je tridesetak.

Oko 387. Liziju je angažirao nepoznati Atenjanin, sin tuženoga (ovaj je u međuvremenu preminuo) i šogor Aristofanov (Ἀριστοφάνης; on nema veze s komičkim pjesnikom). Aristofan je, zajedno s ocem Nikofemom, iz nepoznatih razloga smaknut oko 390, a njihova je imovina (χρήματα) u Ateni konfiscirana. Međutim, vrijednost imetka bila je ispod onoga što je javnost očekivala (Aristofan i Nikofem bili su bliski dvojici vrlo uspješnih vojskovođa, Kononu i Euagori). Zato je Aristofanov tast, otac Lizijina klijenta (za kojeg je govor napisan i koji je govor na sudu održao), optužen da je otuđio dio imovine u korist svoje kćeri i unuka. Optužba je tražila da Lizijin klijent državnoj riznici nadoknadi dio Aristofanove imovine koji je njegov otac navodno otuđio.

Lizijin govor ima dva cilja. Prvo, pokušava pokazati da veza Aristofana i klijentova oca nije bila tako tijesna kao što se tvrdi; bilo je drugih kojima je Aristofan više vjerovao, kojima bi prije povjerio vođenje svojih poslova, a govornikov otac, iako rodoljub, nije bio zainteresiran za politiku. Drugo, dokazuje da Aristofan i nije bio onoliko bogat koliko ljudi misle; imao je velike izdatke da bi postigao ugled u društvu, a i mnogi drugi ugledni Atenjani, pokazalo se nakon njihove smrti, bili su zapravo puno siromašniji nego što bi

se očekivalo od njih, od njihovih očeva ili djedova.

Odabrani je odlomak dio argumentacije (πίστεις), koja u govoru slijedi odmah nakon proslova (προσίμιον). Govornik dokazuje da nije vjerojatno (εἰκός) da je njegov otac posjedovao Aristofanovu imovinu, zato što ženidbena veza s Nikofemovom obitelji nije proizašla iz novčanih interesa, jednako kao što ni ostali brakovi u govornikovoj obitelji (oca s govornikovom majkom, govornikove druge sestre, govornika samog) nisu sklapani radi financijske koristi.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. 19. Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 14–17

ἐκεῖνος γὰρ ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ, παρὸν μετὰ πολλῶν χρημάτων γῆμαι ἄλλην, τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν οὐδὲν ἐπιφερομένην, ὅτι δὲ Ξενοφῶντος ἦν θυγάτηρ τοῦ Εὐριπίδου υἱός, ὃς οὐ μόνον ἰδίᾳ χρηστὸς ἐδόκει εἶναι, ἀλλὰ καὶ στρατηγεῖν αὐτὸν ἠξιώσατε, ὥς ἐγὼ ἀκούω.

τάς τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς ἐθελόντων τινῶν λαβεῖν ἀπροίκους πάνυ πλουσίων οὐκ ἔδωκεν, ὅτι ἐδόκουν κάκιον γεγονέναι, ἀλλὰ τὴν μὲν Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ, ὃν οἱ πολλοὶ βελτίῳ ἡγοῦνται εἶναι ἢ πλουσιώτερον, τὴν δὲ πένητι γεγεννημένῳ οὐ διὰ κακίαν, ἀδελφιδῷ δὲ ὄντι Φαίδρῳ τῷ Μυρρινουσίῳ, ἐπιδούς τετταράκοντα μνᾶς, καὶ τ' Ἀριστοφάνει τὸ ἴσον. πρὸς δὲ τούτοις ἐμοὶ πολλὴν ἐξὸν πάνυ προῖκα λαβεῖν ἐλάττω συνεβούλευσεν, ὥστε εὔειδέναι ὅτι κηδεσταῖς χρησοίμην κοσμίῳ καὶ σώφροσι. καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα τὴν Κριτοδήμου θυγατέρα τοῦ Ἀλωπεκῆθεν, ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν, ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν Ἑλλησπόντῳ.

καίτοι, ὧς ἄνδρες δικασταί, ὅστις αὐτός τε ἄνευ χρημάτων ἔγημε τοῖν τε θυγατέροιν πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε τῷ τε υἱεὶ ὀλίγην προῖκα ἔλαβε, πῶς οὐκ εἰκὸς περὶ τούτου πιστεύειν ὥς οὐχ ἕνεκα χρημάτων τούτοις κηδεστὴς ἐγένετο;

Analiza i komentar

ἐκεῖνος γάρ
 ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ,
 παρὸν
 μετὰ πολλῶν χρημάτων
 γῆμαι
 ἄλλην,
 τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν
 οὐδὲν ἐπιφερομένην,
 ὅτι δὲ Ξενοφῶντος ἦν θυγάτηρ
 τοῦ Εὐριπίδου υἱός,
 ὃς
 οὐ μόνον ἰδίᾳ
 χρηστὸς ἐδόκει εἶναι,
 ἀλλὰ καὶ
 στρατηγεῖν αὐτὸν
 ἡξιώσατε,
 ὥς ἐγὼ ἀκούω.

γάρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, “naime”
 ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); ὅτε uvodi zavisno vremensku rečenicu, § 487
 παρὸν složenica glagola εἰμί, § 315; LSJ πάρειμι III.2; otvara mjesto infinitivu kao nužnoj dopuni
 μετὰ πολλῶν χρημάτων opisuje ἄλλην; LSJ μετά II.
 γῆμαι § 267, § 325.1
 ἄλλην sc. γυναῖκα
 ἔλαβεν § 254, § 321.14
 τὴν ἐμὴν... ὅτι δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ
 ἐπιφερομένην § 232
 ὅτι... ἦν θυγάτηρ § 315; ὅτι uvodi zavisno uzročnu rečenicu, § 468; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat,

Smyth 910)

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova: “ne samo... nego i...”
 χρηστὸς ἐδόκει εἶναι § 243; § 315; *verbum sentiendi* otvara mjesto nužnoj
 dopuni u infinitivu; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj
 dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

στρατηγεῖν § 243

ἤξιώσατε § 267, § 269, § 235; ἄξιόω traži kao dopunu lični objekt u aku-
 zativu (izriče se osoba) te infinitiv, LSJ: II. smatrati koga vrijednim da
 što učini ili bude

ὥς... ἀκούω § 231; ὥς uvodi poredbenu zavisnu rečenicu, ovdje s indikati-
 vom, Smyth 2475

τὰς τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς
 ἐθελόντων τινῶν
 λαβεῖν ἀπροίκους
 πάνυ πλουσίων
 οὐκ ἔδωκεν,
 ὅτι ἐδόκουν
 κάκιον γεγονέναι,
 ἀλλὰ τὴν μὲν
 Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ,
 ὃν οἱ πολλοὶ
 βελτίῳ ἡγοῦνται εἶναι
 ἢ πλουσιώτερον,
 τὴν δὲ
 πένητι γεγεννημένῳ
 οὐ διὰ κακίαν,
 ἀδελφιδῷ δὲ ὄντι
 Φαίδρῳ τῷ Μυρρινουσίῳ,
 ἐπιδοὺς
 τετταράκοντα μνᾶς,
 καὶ τ' Ἀριστοφάνει

τὸ ἴσον.

τοίνυν zaključni veznik, § 516.3

ἐθελόντων § 231; participski dio genitiva apsolutnog, § 504; kao kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

λαβεῖν § 231

ἔδωκεν § 306

ὅτι ἐδόκουν § 243; ὅτι uvodi zavisno uzročnu rečenicu, § 468; *verbum sentiendi* otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

κάκιον γεγονέναι § 272; § 325.11; predikatni pridjev u srednjem rodu singulara slaže se sa subjektom muškog roda, § 365

τὴν μὲν... τὴν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ sc. ἔδωκεν

βελτίω... εἶναι ἢ πλουσιώτερον § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); komparativi u korelaciji pomoću rastavnog veznika ἢ, § 514.1.b

ἡγοῦνται § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

πέννητι... ἀδελφιδῷ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ

πέννητι γεγενημένῳ § 272; § 325.11; ἔδωκεν otvara mjesto dativu (isto i kod ἀδελφιδῷ δὲ ὄντι); kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἀδελφιδῷ... ὄντι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἐπιδοὺς složnica glagola δίδωμι, § 306

καὶ τ' kraza καὶ εἴτα

πρὸς δὲ τούτοις

ἐμοὶ

πολλὴν ἐξὸν πάνυ προῖκα

λαβεῖν

ἐλάττω

συνεβούλευσεν,

ὥστε εὔ εἰδέναι

ὅτι κηδεσταῖς

χρησοίμην
κοσμίους καὶ σώφροσι.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz
ἐμοὶ... ἐξόν... λαβεῖν složnica glagola εἰμί, § 315; bezlično ἔξεστί τιμι otva-
ra mjesto dopuni u infinitivu; § 231
πολλήν... πάνυ prilog modificira pridjev, LSJ πάνυ A.1
ἐλάττω akuzativ ženskog roda; sc. προῖκα λαβεῖν
συνεβούλευσεν § 267; § 269; § 238
ὥστε εἴ εἰδέναι § 317.4; kondicionalno ὥστε “pod uvjetom da”, “samo ako”
LSJ ὥστε B.4; subjekt infinitiva vidljiv iz oblika χρησοίμην
ὅτι... χρησοίμην s. 116; § 258; optativ u zavisno izričnoj rečenici iza spo-
rednog (historijskog) vremena, § 467

καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα
τὴν Κριτοδήμου θυγατέρα
τοῦ Ἀλωπεκῆθεν,
ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν,
ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν Ἑλλησπόντῳ.

ἔχω § 231
ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν § 254; § 324.8; ἀποθνήσκω ὑπό τινος kao
pasiv glagola ἀποκτείνω, LSJ ἀποθνήσκω II.
ὅτε... ἐγένετο § 254; § 325.11; LSJ γίγνομαι A.I.3; veznik ὅτε uvodi za-
visnu vremensku rečenicu, § 487
ἡ ναυμαχία... ἐν Ἑλλησπόντῳ pomorska bitka kod Egospotama (405. pr. Kr.);
Lisandar je iznenadio atensku flotu i smaknuo tri tisuće zarobljenih
Atenjana

καίτοι, ὧ ἄνδρες δικασταί,
ὅστις αὐτός τε ἄνευ χρημάτων ἔγημε
τοῖν τε θυγατέροιν πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε
τῷ τε ὑεῖ ὀλίγην προῖκα ἔλαβε,

πῶς οὐκ εἰκὸς
 περὶ τούτου πιστεύειν
 ὥς οὐχ
 ἔνεκα χρημάτων
 τούτοις
 κηδεστῆς ἐγένετο;

αὐτός τε... τοῖν τε... τῷ τε... koordinacija pomoću enklitičnog sastavnog veznika, § 513.2

ἔγηνε § 267, § 325.1

ἐπέδωκε složenica glagola δίδωμι, § 306

ἔλαβε § 231

εἰκὸς se. ἐστί, otvara mjesto infinitivu

πιστεύειν § 232, kao *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici, ovdje s ὥς, § 467

κηδεστῆς ἐγένετο § 254; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

Poglavlje 18

Δημοσθένους Ὀλυνθιακός Γ, 24–26

O tekstu

U demokratskoj je Ateni najvažnije političke odluke donosila skupština (ἐκκλησία), tijelo koje se sastajalo otprilike četrdeset puta godišnje. U njemu je mogao sudjelovati svaki odrasli atenski građanin; obično bi se na sjednicama okupljalo njih oko šest tisuća, približno četvrtina ukupnog broja. Skupštini se, istupajući protiv Filipa Makedonskog, Demosten obraća u osam nedvojbeno autentičnih govora. Svi oni potječu iz desetljeća 351.–341. Tri se bave sukobom Filipa s gradom Olintom, te se nazivaju *Olintskim govorima* (Ὀλυνθιακοὶ λόγοι).

Olint (Ὀλυνθος) je bio grad na Halkidskom poluotoku, najvažniji član Halkidskog saveza, jedine značajne grčke sile na sjevernom Egejskom moru. To je područje za Atenu bilo strateški važno jer je onuda prolazio opskrbeni put kojim se s obala Crnog mora uvozilo žito za atensko stanovništvo.

Mada još uvijek najbogatiji i najmoćniji grad kontinentalne grčke, Atena je u Demostenovo doba patila od ozbiljnih problema – kako vojnih (sramotno je poražena u tzv. Savezničkom ratu 357.–355.), tako i financijskih (u četvrtom stoljeću više nije imala prihoda od pomorskog carstva kao u petom, te joj je kronično nedostajalo novaca za sve potrebe, osobito za vojne akcije).

Halkidski je savez isprva, od 357., bio na strani Filipa Makedonskog. No, odnosi saveza i Filipa pogoršali su se u drugoj polovici desetljeća. U bici na Krokrijskom polju (Κρόκριον, 352.) Filip je teško porazio Fokidane, a ne-

prestano je ratovao u Trakiji. Olinćane je Filipovo jačanje brinulo te su se politički približavali Atenjanima. Tada je i Demosten počeo Filipa smatrati velikom opasnošću za Atenu; *Prva Filipika* vjerojatno je održana 351. Demosten se zalagao za stvaranje jednog stalnog vojnog kontingenta spremnog za intervenciju, i za drugi kontingent koji bi trajno djelovao isključivo na području sjevernog Egejskog mora. Pokušavao je i podići moral Atenjana i potaknuti ih na jači borbeni angažman.

Ujesen 349. Filip je upao na područje Halkidske lige, osvojio Toronu i Mekibernu, olintsku luku, i počeo opsadu samog Olinta. Olinćani su zatražili pomoć od Atenjana. Ovi su tripot poslali interventne snage; dvaput su bile nedostatne, a treći put već je bilo prekasno. Filipovi pristaše unutar Olinta izdali su savez i prepustili neprijatelju glavninu konjice. Filip je osvojio sve gradove na Halkidskom poluotoku te pobio ili u roblje prodao njihove građane. Sam je Olint razoren i nikad nije ponovo naseljen (tako da je danas, sa stajališta arheologa, najpotpunije očuvan grčki grad).

Sva tri *Olintska govora* nastala su u godini Filipova pohoda na Olint, 349./348. Prva su dva sigurno održana prije atenskih intervencija. Iz posljednjeg, trećeg govora, jasno je da se odnos snaga promijenio na štetu Atenjana. U uvodu govora (προοίμιον) Demosten upozorava sugrađane da su propustili priliku da uzvrate Filipu udarac, i sada moraju braniti sebe i svoje saveznike. U glavnom dijelu (ἀπόδειξις) najprije pripovijeda (διήγησις) o propuštenim prilikama da se Filip neutralizira te opisuje sadašnju krizu; treba hitno poslati pomoć Olintu, inače će Filip napasti i Atenu. Pitanje je, međutim, kojim sredstvima pomoći Olintu. Demosten predlaže (πρόθεσις) osnivanje posebnog povjerenstva (νομοθέται) radi izmjene zakona o teoričkom fondu (θεωρικά).^{*} Demosten argumentira korisnost svojeg prijedloga (πίστεις). Tu prvenstveno apelira na emocije publike; Filip je neprijatelj i barbarin, Atenjani se mogu sramiti zbog svega što su mu dopustili da postigne. Jednako je sramotno zanemariti ratovanje zbog nedostatka novaca kao i zanemariti državni interes radi zabave. Tako nisu postupali Atenjani slavnoga doba, doba Aristida, Nikije, Perikla; oni su se brinuli za javno dobro,

^{*}Uspostavljen vjerojatno oko 350., teorički je fond prvotno financirao ulaznice za siromašnije atenske građane na kazališnim predstavama tijekom dionizija i leneja; ubrzo su se sredstva počela koristiti i za druge socijalne namjene, postajući ideološki važna kao “vezivno tkivo atenske demokracije”. Zato je fond bio zaštićen nizom zakona, te mu je namjenu smjelo mijenjati isključivo posebno povjerenstvo. Demosten i njegovi pristaše smatrali su fond simbolom svega što je u Ateni “otišlo ukrivo”; trošilo se na nevažne stvari umjesto da se financirala obrana od Filipa.

a sami su živjeli skromno. Nasuprot tome, u ovom času ni vanjska ni unutrašnja politika Atene nije dobra. Vode je političari koji ugađaju narodu, a misle na vlastitu korist. U zaključku (ἐπίλογος) Demosten poziva skupštinu da promijene to stanje, da svaki građanin dobiva dio državnih sredstava kao naknadu za služenje državi, u miru i ratu, ili kao administrator ako nije sposoban za rat. To nije niti poticanje nerada, niti preusmjeravanje sredstava onih koji rade u džepove lijenčinama; treba se vratiti praksi prošlih generacija. Govor završava željom da bogovi nadahnu skupštinu da odabere najbolje rješenje.

U ovdje odabranom odlomku, Demosten opisuje kako su se ponašali slavni državnici prošlih generacija, kako su se brinuli za vanjskopolitičko i unutarnjepolitičko opće dobro, ali su sami živjeli skromno; u to se svatko može i danas uvjeriti, uspoređujući njihove kuće s kućama ostalih građana.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dem. Olynthiaca III 24–26

ἐκεῖνοι τοίνυν, οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες οὐδ' ἐφίλουν αὐτοὺς ὥσπερ ὁμᾶς οὗτοι νῦν, πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη τῶν Ἑλλήνων ἥρξαν ἐκόντων, πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ' εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον, ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεύς, ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον βάρβαρον Ἑλλήσι, πολλὰ δὲ καὶ καλὰ καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες ἔστησαν τρόπαι' αὐτοὶ στρατευόμενοι, μόνοι δ' ἀνθρώπων κρείττω τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν τῶν φθονούντων κατέλιπον.

ἐπὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἦσαν τοιοῦτοι· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν θεάσασθ' ὅποιοι, ἔν τε τοῖς κοινοῖς κἂν τοῖς ἰδίοις. δημοσίᾳ μὲν τοίνυν οἰκοδομήματα καὶ κάλλη τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατεσκεύασαν ἡμῖν ἱερῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀναθημάτων, ὥστε μηδενὶ τῶν ἐπιγιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖφθαι· ἰδίᾳ δ' οὕτω σώφρονες ἦσαν καὶ σφόδρ' ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἡθελί μόνοντες, ὥστε τὴν Ἀριστείδου καὶ τὴν Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν

εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν ὅποια ποτ' ἐστίν, ὁρᾷ τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν
σεμνοτέραν οὔσαν...

Analiza i komentar

ἐκεῖνοι τοίνυν,
οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες
οὐδ' ἐφίλουν αὐτοὺς
ὥσπερ ὑμᾶς οὔτοι νῦν,
πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη
τῶν Ἑλλήνων ἥρξαν
ἐκόντων,
πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ'
εἰς τὴν ἀκρόπολιν
ἀνήγαγον,
ὑπήκουε δ'
ὁ
ταύτην τὴν χώραν
ἔχων
αὐτοῖς
βασιλεύς,
ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον
βάρβαρον Ἑλλησι,
πολλὰ δὲ καὶ καλὰ
καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες
ἔστησαν τρόπαι'
αὐτοὶ στρατευόμενοι,
μόνοι δ' ἀνθρώπων
κρείττω
τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν

τῶν φθονούντων
κατέλιπον.

ἐκείνοι sc. οἱ ὑμῶν πρόγονοι

οὐκ ἐχαρίζονθ'... οὐδ' ἐφίλουν koordinacija surečenica niječnim veznicima
ἐχαρίζονθ' § 232; χαρίζομαι τινι; LSJ χαρίζω A

οἱ λέγοντες ovdje ima značenje οἱ ῥήτορες; § 231; supstantivirani particip
§ 373

ἐφίλουν § 243; “mazili su”, značenje između uobičajenih “voljeti” i “ljubiti”
πέντε μὲν... πλείω δ'... ὑπήκουε δ'... πολλὰ δέ... μόνοι δ'... koordinacija
rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη broj je zaokružen; Demosten misli na raz-
doblje između uspostave Delskog saveza (478./477.) i izbijanja Pelo-
poneskog rata (Tukididovu πεντηκονταετία)

ἔστησαν § 311, § 267

ἤρξαν § 267, § 269; s. 116; § 401.1

ἀνήγαγον § 254; složenica glagola ἄγω, § 257

ὑπήκουε § 231; § 235, § 238; ὑπακούω τινί

ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεύς stilski obilježen,
umjetnički red riječi (figura konstrukcije po imenu hiperbat, ὑπερβατόν):
ὑπήκουε δ'... αὐτοῖς ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων... βασιλεύς

ταύτην τὴν χώραν sc. Μακεδονίαν; u Periklovo je doba makedonski kralj bio
Perdika II.

ὁ... ἔχων... βασιλεύς hiperbat

ἔχων § 231; atributni particip, § 499

ἐστὶ προσῆκον § 315; § 231; particip kao dopuna predikatu (imenski dio
predikata), Smyth 909

βάρβαρον Ἑλλησι sc. ὑπακούειν

ἔστησαν § 311, § 267

πολλὰ δὲ καὶ καλὰ... τρόπαι' hiperbat

αὐτοὶ στρατευόμενοι § 232; atributni particip, § 499; αὐτοὶ naglašava da
Atenjani trebaju *osobno* ratovati (u ovo su vrijeme inače redovno u in-
tervencije slali plaćenike)

κρείττω... τῶν φθονούντων § 231; supstantivirani particip § 373; *geneti-
vus comparationis*, § 404.1; hiperbat

τῶν φθονούντων umjesto τοῦ φθόνου; konkretan izraz umjesto apstraktne

imenice

κατέλιπον § 254; složenica glagola λείπω, § 256; dva akuzativa (objekta i predikata), § 388

ἐπὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν
ἦσαν τοιοῦτοι·
ἐν δὲ τοῖς
κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν
θεάσασθ' ὅποιοι,
ἐν τε τοῖς κοινοῖς
κἂν τοῖς ἰδίοις.

ἐπὶ μὲν δὴ... ἐν δὲ τοῖς... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
δέ...; česticom δὴ uvodi se zaključak, “dakle”, § 516.5

ἐπὶ... τῶν Ἑλληνικῶν “što se tiče”; rijetko značenje prijedloga ἐπί, prema
izrazima poput ἐπὶ πολλῶν

τῶν Ἑλληνικῶν τὰ Ἑλληνικά (πράγματα) “grčka politika”, usp. DGE / Logeion Ἑλληνικός B.I.3

ἦσαν τοιοῦτοι § 315; zamjenica kao imenski dio predikata, Smyth 909

τοιοῦτοι odnosi se na prethodno spomenuto; τοιοῦτος je jači oblik zamjenice
τοῖος

τοιοῦτοι... ὅποιοι korelacija surečenica ostvarena pokaznim antecedentom i
odnosnom zamjenicom

τοῖς κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν supstantiviran prijedložni izraz, § 373

θεάσασθ' § 267, § 269

ὅποιοι sc. ἦσαν

ἐν τε τοῖς κοινοῖς... κἂν τοῖς ἰδίοις supstantivirani pridjevi, § 373; κἂν kra-
za καὶ ἐν; τε enklitični sastavni veznik, § 513.2

δημοσίᾳ μὲν τοίνυν

οἰκοδομήματα

καὶ κάλλη τοιαῦτα

καὶ τσαῦτα

κατεσκεύασαν

ἡμῖν
 ἱερῶν
 καὶ τῶν
 ἐν τούτοις
 ἀναθημάτων,
 ὥστε
 μηδενὶ
 τῶν ἐπιγιγνομένων
 ὑπερβολὴν λελεῖφθαι·

ἰδίᾳ δ'
 οὕτω σώφρονες ἦσαν
 καὶ σφόδρ'
 ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἡθελ
 μένοντες,
 ὥστε
 τὴν Ἀριστείδου
 καὶ τὴν Μιλτιάδου
 καὶ τῶν τότε λαμπρῶν
 οἰκίαν
 εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν
 ὅποια ποτ' ἐστίν,
 ὁρᾷ
 τῆς τοῦ γείτονος
 οὐδὲν σεμνοτέραν οὔσαν...

δημοσίᾳ μὲν... ἰδίᾳ δ'... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...

οἰκοδομήματα... ἱερῶν hiperbat

κάλλη akuzativ obzira, § 389

τοιαῦτα... καὶ τοσαῦτα... ὥστε... pokazne zamjenice otvaraju mjesto zavis-
 noj posljednjoj rečenici

κατεσκεύασαν § 267, § 269

ὥστε μηδενὶ... ὑπερβολὴν λελεῖφθαι § 272; § 278.2; λείπω τινί τι dativ indirektnog objekta § 411; ὥστε otvara mjesto zavisno posljedičnoj rečenici s infinitivom § 473

τῶν ἐπιγιγνομένων § 232; supstantivirani particip § 373

οὕτω σώφρονες ἦσαν... καὶ... μένοντες... ὥστε... ὁρᾷ § 315; pridjev i particip kao imenski dio predikata, Smyth 909; prilog οὕτω, u korelaciji s veznikom ὥστε, otvara mjesto zavisno posljedičnoj rečenici, čiji predikat ovdje *nije* u infinitivu zbog pogodbene protaze εἰ... οἶδεν; za misao usp. Hor. Od. 2, 15, 13: *Privatus illis census erat brevis, Commune magnum*.

ἐν τῇ τῆς πολιτείας ἡθελ Demosten se ovdje vjerojatno koristi riječju πολιτεία u značenju LSJ s. v. III.2, “republika”; τὸ τῆς πολιτείας ἥθος “duh naše države”, “osnovna načela naše države”

μένοντες § 231

τῶν τότε λαμπρῶν sc. ἀνδρῶν; LSJ λαμπρός A.II

εἰ... οἶδεν... ὁρᾷ... pogodbena zavisna rečenica, realna § 475; apodoza je ujedno i zavisno posljedična rečenica, v. gore

εἰ... ἄρ' οἶδεν... ὁποία... § 317.4; ὁποῖος iza *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici, § 469; § 516.1; ἄρα daje živost pitanjima, Smyth 2793

ὁποία ποτ' ἐστίν § 315; zamjenica kao imenski dio predikata, Smyth 909; pitanje pojačano enklitikom, LSJ ποτε III.3, “kakva je uopće”

ὁρᾷ § 243

ὁρᾷ... οὐδὲν σεμνοτέραν οὔσαν § 315; pridjev kao imenski dio predikata, Smyth 909; predikatni particip uz *verbum sentiendi* proteže se na objekt, § 502.a; LSJ σεμνός II.2 ili III.

τῆς τοῦ γείτονος sc. οἰκίας; *genetivus comparationis* § 404.1

Poglavlje 19

Ἱπποκράτους Περὶ ἐρῆς νούσου 1

O autoru

Ἱπποκράτης ὁ Κῷος, Hipokrat s Kosa (oko 460. – oko 370. pr. Kr.) najznamenitiji je grčki liječnik, jedna od najvažnijih ličnosti povijesti medicine; često se naziva i ocem medicine. Smatra se utemeljiteljem škole koja je liječništvo utemeljila kao zasebnu znanstvenu disciplinu, odvojivši je s jedne strane od filozofije i s druge strane od magijskih i nadriliječničkih praksi.

Hipokratovo učenje sačuvano je u spisima zbirke *Corpus Hippocraticum*, šezdesetak djela uglavnom nepoznatih autora; autorstvo samoga Hipokrata nije dokazano ni za jedan spis. Zbirka okuplja djela takozvane koške škole, središta stjecanja i prakticiranja medicinskog znanja s otoka Kosa, a nastala je u drugoj polovici 5. st. pr. Kr.

Tekstovi hipokratskog korpusa pripadaju jonskoj prozi; u počecima formiranja proznog izraza nekoliko značajnih medicinskih autora bilo je porijeklom iz jonske Grčke, te je njihov dijalekt postao kanonskim za medicinske tekstove.

O tekstu

Odlomak koji donosimo dio je spisa Περὶ ἐρῆς νούσου, *O svetoj bolesti*, posvećenog epilepsiji (ili nizu neuroloških poremećaja s epilepsiji sličnim simptomima) za koju se u starini smatralo da je uzrokuju i ljudima daju božanstva. Osporavajući takva poimanja hipokratski autor već na početku iznosi stav da je epilepsija božanska utoliko koliko su i sve ostale bolesti, uzrokovane pri-

rodnim elementima, božanske. Sveta se bolest prema hipokratskom autoru može liječiti, ali to nikako ne smije biti uz pomoć magijskih ili drugih nemedicinskih, odnosno neznanstvenih postupaka.

Od obilježja jonskog dijalekta, uz uobičajeno jonsko eta ovdje ćemo naići i na nestegnute oblike (καλεομένης, θεοσεβέες, δοκέουσιν...), na kapa refleks umjesto pi oblika (ὅκως umjesto ὅπως), na jonske oblike deklinacije (προφάσιος) i drugo (νούσημα umjesto νόσημα).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Hippoc. De morbo sacro 1

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδ' ἔχει· οὐδὲν τί μοι δοκέει τῶν ἄλλων θειότερη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει ἣν καὶ τὰ λοιπὰ νουσήματα, ὅθεν γίνεται. Φύσιν δὲ αὐτῇ καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἐτέρῃσι νόσοισιν· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην αὐτοῖσι τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται, κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην τοῦ τρόπου τῆς ἰήσιος ᾧ ἰῶνται, ἀπόλλυται, ὅτι καθαρμοῖσί τε ἰῶνται καὶ ἐπαοιδῇσιν. Εἰ δὲ διὰ τὸ θαυμάσιον θεῖον νομιεῖται, πολλὰ τὰ ἱερὰ νουσήματα ἔσται καὶ οὐχὶ ἓν, ὡς ἐγὼ ἀποδείξω ἕτερα οὐδὲν ἥσσον ἐόντα θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα, ἃ οὐδεὶς νομίζει ἱερὰ εἶναι. Τοῦτο μὲν γὰρ οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ καὶ οἱ τριταῖοι καὶ οἱ τεταρταῖοι οὐδὲν ἥσσόν μοι δοκέουσιν ἱεροὶ εἶναι καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι ταύτης τῆς νόσου, ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν· τοῦτο δὲ ὁρέω μαινομένους ἀνθρώπους καὶ παραφρονέοντας ἀπὸ μηδεμιᾶς προφάσιος ἐμφανέος, καὶ πολλὰ τε καὶ ἄκαιρα ποιέοντας, ἓν τε τῷ ὕπνῳ οἶδα πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας, τοὺς δὲ πνιγομένους, τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας ἔξω καὶ παραφρονέοντας μέχρις ἂν ἐπέγρῳνται, ἔπειτα δὲ ὑγίειας ἐόντας καὶ φρονέοντας ὥσπερ καὶ πρότερον, ἐόντας τ' αὐτέους ὠχρούς

τε καὶ ἀσθενέας, καὶ ταῦτα οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ἄλλα τε πολλά ἐστὶ καὶ παντοδαπὰ ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πουλὺς ἂν εἴη λόγος. Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν οἱ πρῶτοι τοῦτο τὸ νόσημα ἀφιερῶσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι οἷοι καὶ νῦν εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες, ὅκοσοι δὴ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβέες εἶναι καὶ πλεον τι εἰδέναι.

Analiza i komentar

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης

ᾧδ' ἔχει·

οὐδὲν τί μοι δοκεί

τῶν ἄλλων

θειοτέρη εἶναι

νόσων

οὐδὲ ἱερωτέρη,

ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει

ἣν καὶ τὰ λοιπὰ νουσήματα,

ὅθεν γίνεται.

καλεομένης § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto καλουμένης

ἔχει § 231

ᾧδ' ἔχει ἔχω + adverb: biti... + adverb ili pridjev

μοι δοκεί § 243, jonski umjesto δοκεῖ; glagol otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2

εἶναι § 315

θειοτέρη... ἱερωτέρη εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

ἔχει § 231

ἣν odnosna zamjenica ἣν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se na riječ φύσιν; glagol je neizrečen jer je isti kao i u glavnoj rečenici (ἔχει)

γίνεται § 231 (osnove § 325.11), jonski oblik umjesto γίγνομαι

ὅθεν γίνεται odnosni prilog ὅθεν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: odakle, iz čega

Φύσιν δὲ αὐτῇ
καὶ πρόφασιν
οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν
θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι
ὑπὸ ἀπειρίης καὶ θαυμασιότητος,
ὅτι οὐδὲν ἔοικεν
ἐτέρῃσι νούσοισιν·
καὶ
κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην
αὐτοῖσι
τοῦ μὴ γινώσκειν
τὸ θεῖον
αὐτῇ
διασώζεται,
κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην
τοῦ τρόπου
τῆς ἰήσιος
ὧ ἰῶνται,
ἀπόλλυται,
ὅτι καθαρμοῖσί τε
ἰῶνται
καὶ ἐπαοιδῇσιν.

ἐνόμισαν § 267, *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

εἶναι § 315

θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι akuzativ s infinitivom kao dopuna glavnog glagola
ἐνόμισαν

θαυμασιότητος LSJ θαυμασιότης, ητος, ή, “sklonost čudesnome, sklonost

da se što smatra čudom”; autor potvrdu za ovo rijetko značenje nalazi upravo u našem odlomku

ἔοικεν rekcija: τινι; § 278 bilješka

ὅτι... ἔοικεν uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

κατὰ μὲν... κατὰ δὲ priložne oznake načina uz διασώζεται koordinirane su česticama μὲν... δὲ: “s jedne strane... s druge strane...”

τοῦ μὴ γινώσκειν § 231, jonski oblik umjesto γινώσκειν (osnove § 324.12), supstantivirani infinitiv § 497

τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται τὸ θεῖον pojam božanskog (i subjekt u rečenici); αὐτῇ se. τῇ νόσῳ (*dativus commodi*)

διασώζεται “čuva se, spašava se” (predikat uz τὸ θεῖον); § 231 (osnove § 301.B s. 116)

ἰῶνται § 243

ὃ ἰῶνται odnosna zamjenica ὃ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; antecedent zamjenice je τοῦ τρόπου

ἀπόλλυται § 418 (osnove § 319.15)

ἰῶνται § 243

ὅτι... ἰῶνται uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

Εἰ δὲ

διὰ τὸ θαυμάσιον

θεῖον νομιεῖται,

πολλὰ

τὰ ἱερὰ νουσήματα

ἔσται

καὶ οὐχὶ ἓν,

ὥς ἐγὼ ἀποδείξω

ἕτερα οὐδὲν ἥσσον ἐόντα

θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα,

ἃ οὐδεὶς νομίζει

ἱερὰ εἶναι.

νομιεῖται § 258, atički futur § 263.2

Εἰ... νομίζεται pogodbeni veznik εἰ uvodi zavisnu realnu pogodbenu rečenicu
(stvarni uvjet ispunjenja radnje)

ἔσται § 315

πολλὰ ἔσται imenski predikat

ἀποδείξω § 318, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu

ὡς ἐγὼ ἀποδείξω načinski prilog ὡς uvodi zavisnu rečenicu

έόντα § 315, jonski oblik umjesto ὄντα, predikatni particip: da...

ἕτερα οὐδὲν ἦσσον... θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα imenska dopuna predikat-
nom participu u akuzativu

νομίζει § 231, *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u akuzativu s infinitivom: da...

ἄ... νομίζει odnosna zamjenica ἄ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se
na ἕτερα (νουσήματα)

ἰερά εἶναι § 315; akuzativ s infinitivom

Τοῦτο μὲν γάρ

οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ

καὶ οἱ τριταῖοι

καὶ οἱ τεταρταῖοι

οὐδὲν ἦσσόν μοι δοκέουσιν

ἰεροὶ εἶναι

καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι

ταύτης τῆς νόσου,

ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν·

τοῦτο δὲ

ὁρέω

μαινομένους ἀνθρώπους

καὶ παραφρονέοντας

ἀπὸ μηδεμιῆς προφάσιος ἐμφανέος,

καὶ πολλά τε

καὶ ἄκαιρα

ποιέοντας,

ἐν τε τῷ ὕπνῳ

οἶδα

πολλοὺς οἰμῶζοντας καὶ βοῶντας,
 τοὺς δὲ πνιγομένους,
 τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε
 καὶ φεύγοντας ἔξω
 καὶ παραφρονέοντας
 μέχρις ἂν ἐπέγρωνται,
 ἔπειτα δὲ ὑγιάας ἐόντας
 καὶ φρονέοντας
 ὥσπερ καὶ πρότερον,
 ἐόντας τ' αὐτέους
 ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας,
 καὶ ταῦτα
 οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις,
 ἄλλα τε πολλά ἐστί καὶ παντοδαπὰ
 ὧν περὶ ἐκάστου
 λέγειν
 πολὺς ἂν εἴη λόγος.

μοι δοκέουσιν § 243, jonski oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2: da...

οὐδὲν ἥσσόν ἱεροὶ εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

Τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ paralelizam koordiniran česticama μὲν i δὲ: prvo..., a drugo..., dodatno ističu i promjenu subjekta

γίνεσθαι infinitiv iz drugog nominativa s infinitivom koji ovisi o glavnom glagolu, dopuna tog infinitiva je ὑπὸ θεοῦ, prijedložni izraz uzročnog značenja ("pod utjecajem, zbog")

ἔχουσιν § 231 (osnove § 327. 13)

ὧν... ἔχουσιν odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedenti su nominativi iz glavne rečenice

θαυμασίως LSJ θαυμάσιος A 3. "sklon divljenju čudima, sklon čudesnome" (i ovdje se kao primjer značenja navodi upravo ovaj odlomak)

ὁρέω § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ὁράω, akuzativi koji slijede dopune su ovom glagolu

μαινόμενους § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας

ποιέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ποιοῦντας

οἶδα § 317.4, akuzativi koji slijede dopuna su ovom glagolu

οἰμώζοντας § 231

βοῶντας § 243

τοὺς δὲ πνιγομένους τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας

ἐπέγρωνται složenica ἐγείρω, § 292; osnovu vidi LSJ s. v.

μέχρις ἂν ἐπέγρωνται vremenski veznik μέχρις uvodi zavisnu vremensku rečenicu pogodbenog značenja (eventualna iterativna rečenica): „dok god ne...”

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

φρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto φρονοῦντας

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

έστι § 315

πολλά έστι imenski predikat

παντοδαπά (έστι) imenski predikat

λέγειν § 231

είη § 315

ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πουλὺς ἂν εἴη λόγος odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: od toga...

Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν

οἱ πρῶτοι

τοῦτο τὸ νόσημα

ἀφιερώσαντες

τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι

οἷοι καὶ νῦν εἰσι

μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες,

ὁκόσοι δὴ προσποιέονται

σφόδρα θεοσεβέες εἶναι

καὶ πλέον τι εἰδέναι.

δοκέουσιν § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2

οἱ ἀφιερώσαντες § 267

τοιοῦτοι... οἷοι... ὅσοι niz korelativnih rečenica koje uvode korelativne zamjenice: takvi... koji... koliki...

εἶναι § 315

εἶναι ἄνθρωποι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰσι § 315

εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες imenski predikati

καθάρται čistitelji, oni koji izvode ritual pročišćavanja

προσποιέονται § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto προσποιῶνται, otvara mjesto nominativu s infinitivom

εἶναι § 315

θεοσεβέες εἶναι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰδέναι § 317.4, nominativ s infinitivom § 491.2 (nominativ se ne ponavlja)

Poglavlje 20

Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Ζ α, 4–6

O tekstu

Pišući po uzoru na pet stoljeća starijeg Ksenofonta (kako aludira već naslovom djela), Flavije Arijan (oko 95. – Atena, oko 175.) želi istovremeno slaviti podvige Aleksandra Velikog (Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, 356.–323. p. n. e). Makedonsko-grčkog junaka iz daleke prošlosti – Arijan je od Aleksandra udaljen kao mi od Marka Marulića – historiograf prikazuje trudeći se da od mnoštva postojećih povjesnica odabere one najpouzdanije. Tako, u potrazi za istinom, nastaje portret nevjerojatno uspješnog Aleksandra koji, ipak, nije bez mana, i čije je spektakularne pohode okončala prerana smrt (13. lipnja 323. p. n. e).

Posljednja od sedam knjiga *Aleksandrova pohoda* pripovijeda upravo o kraju slavnog vojskovođe. Stigavši do Pasargade i Perzepolisa, prijestolnice Ahemenidskog Carstva, Aleksandar je razmišljao što dalje osvajati. Želio je ići do Perzijskog mora i ušća Inda, ali, neki tvrde, i u Sjevernu Afriku, pa preko Heraklovih stupova do Gadesa (Cádiz); prema drugima, namjeravao osvojiti Skitiju i Meotsko jezero (Azovsko more); prema trećima, planirao je i pohod na Siciliju i Japigiju (Kalabriju). Arijan iznosi svoje mišljenje o Aleksandrovim namjerama (točnije o nesaznatljivosti tih namjera), naznačava veličinu Aleksandrove ambicije i njezin psihički izvor, ali iznosi i anegdotu o reakciji indijskih mudraca.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arr. Alexandri anabasis 7.1.4-7.1.6

ἐγὼ δὲ ὅποια μὲν ἦν Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα οὔτε ἔχω ἀτρε-
κῶς ξυμβαλεῖν οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν, ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸς
ἂν μοι δοκῶ ἰσχυρίσασθαι, οὔτε μικρόν τι καὶ φαῦλον ἐπινοεῖν
Ἀλέξανδρον οὔτε μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἤδη κε-
κτημένων, οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην τῇ Ἀσίᾳ προσέθηκεν, οὐδ' εἰ
τὰς Βρεττανῶν νήσους τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ ἔτι ἂν ἐπέκεινα ζητεῖν
τι τῶν ἡγνοημένων, εἰ καὶ μὴ ἄλλω τῷ, ἀλλὰ αὐτόν γε αὐτῷ ἐρί-
ζοντα.

καὶ ἐπὶ τῷδε ἐπαινῶ τοὺς σοφιστὰς τῶν Ἰνδῶν, ὧν λέγουσιν
ἔστιν οὗς καταληφθέντας ὑπ' Ἀλεξάνδρου ὑπαιθρίους ἐν λειμῶνι,
ἵναπερ αὐτοῖς διατριβαὶ ἦσαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ποιῆσαι πρὸς τὴν
ὄψιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς, κρούειν δὲ τοῖς ποσὶ τὴν γῆν ἐφ'
ἧς βεβηκότες ἦσαν. ὥς δὲ ἤρετο Ἀλέξανδρος δι' ἐρμηνέων ὃ τι
νοοῖ αὐτοῖς τὸ ἔργον, τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὧδε·

βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, ἄνθρωπος μὲν ἕκαστος τοσόνδε τῆς γῆς
κατέχει ὅσονπερ τοῦτό ἐστιν ἐφ' ὅτῳ βεβήκαμεν· σὺ δὲ ἄνθρωπος
ὢν παραπλήσιος τοῖς ἄλλοις, πλήν γε δὴ ὅτι πολυπράγμων καὶ
ἀτάσθαλος, ἀπὸ τῆς οἰκείας τοσαύτην γῆν ἐπεξέρχῃ πράγματα
ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις. καὶ οὖν καὶ ὀλίγον ὕστερον ἀπο-
θανῶν τοσοῦτον καθέξεις τῆς γῆς ὅσον ἐξαρκεῖ ἐντεθάφθαι τῷ
σώματι.

Analiza i komentar

ἐγὼ δὲ
 ὅποῖα μὲν ἦν
 Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα
 οὔτε ἔχω ἀτρεκῶς ξυμβαλεῖν
 οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν,
 ἐκεῖνο δὲ
 καὶ αὐτὸς ἂν μοι δοκῶ
 ἰσχυρίσασθαι,
 οὔτε μικρόν τι καὶ φαῦλον ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον
 οὔτε μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα
 ἐπ' οὐδενὶ
 τῶν ἤδη κεκτημένων,
 οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην
 τῇ Ἀσίᾳ
 προσέθηκεν,
 οὐδ' εἰ
 τὰς Βρεττανῶν νήσους
 τῇ Εὐρώπῃ,
 ἀλλὰ ἔτι ἂν ἐπέκεινα ζητεῖν τι
 τῶν ἡγνοημένων,
 εἰ καὶ μὴ
 ἄλλω τῷ,
 ἀλλὰ αὐτόν γε
 αὐτῷ
 ἐρίζοντα.

δὲ čestica dé označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje
 ὅποῖα... ἦν § 315; kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom

(imenskim dijelom predikata), Smyth 910

ὅποῖα μὲν ἦν... ἐκεῖνο δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...; korelacija surečenica ostvarena odnosnom zamjenicom i pokaznim antecedentom (koji ovdje dolazi nakon odnosne rečenice)

ὅποῖα... ἦν... τὰ ἐνθυμήματα kongruencija sa subjektom srednjeg roda u pluralu, § 361

οὔτε ἔχω... οὔτε μέλει... koordinacija surečenica sastavnim veznikom, § 513.4
ἔχω § 231

ὑμβαλεῖν § 231; ὑμβάλλω je alternativni oblik glagola συμβάλλω

μέλει ἔμοιγε § 325.16; naglašen oblik lične zamjenice § 206.2

εἰκάζειν § 231

ἄν... ἰσχυρίσασθαι § 267; § 261, § 269; infinitiv s ἄν ima potencijalno značenje § 506; ἰσχυρίζομαι kao *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

μοι δοκῶ § 243; izraz otvara mjesto infinitivu

οὔτε μικρόν... οὔτε μείναι... koordinacija surečenica niječnim veznikom

ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον § 243; akuzativ s infinitivom

μείναι ἄν ἀτρεμοῦντα § 243; § 267; § 325.7; akuzativ s infinitivom § 491; infinitiv s ἄν ima potencijalno značenje § 506 (apodoza irealne pogodbene rečenice)

τῶν ἤδη κεκτημένων § 272; supstantivirani particip § 373; genitiv partitivni § 395

οὐδὲ εἰ... οὐδ' εἰ... koordinacija surečenica (protaza) niječnim veznikom

εἰ... προσέθηκεν složnica glagola τίθημι, § 306; protaza irealne pogodbene rečenice, § 478 (apodoza je akuzativ s infinitivom μείναι ἄν ἀτρεμοῦντα)

οὐδ' εἰ τὰς Βρεττανῶν νήσους... τῇ Εὐρώπῃ sc. προσέθηκεν (τινά τινα)

ἄν... ζητεῖν § 231; infinitiv s ἄν ima potencijalno značenje § 506 (apodoza irealne pogodbene rečenice)

τῶν ἡγνοημένων § 275; § 272; supstantivirani particip § 373; genitiv partitivni § 395

ἄλλῳ τῷ § 218.3

αὐτόν γε čestica ističe zamjenicu, koja ovdje ima funkciju lične, limitativno: *on* (Aleksandar, kakav je bio)

αὐτόν... ἐρίζοντα § 231; akuzativ s infinitivom; dativ društva uz glagol, ἐρίζω τινί, § 413.1.a

καὶ

ἐπὶ τῷδε
 ἐπαινῶ
 τοὺς σοφιστὰς
 τῶν Ἰνδῶν,
 ὧν
 λέγουσιν
 ἔστιν οὓς καταληφθέντας
 ὑπ' Ἀλεξάνδρου
 ὑπαιθρίους
 ἐν λειμῶνι,
 ἵναπερ
 αὐτοῖς
 διατριβαὶ ᾗσαν,
 ἄλλο μὲν οὐδὲν ποιῆσαι
 πρὸς τὴν ὄψιν
 αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς,
 κρούειν δὲ
 τοῖς ποσὶ
 τὴν γῆν
 ἐφ' ἧς
 βεβηκότες ᾗσαν.

ἐπαινῶ § 243

ὧν genitiv partitivni, § 395

λέγουσιν § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom u ovoj i sljedećoj rečenici

ἔστιν οὓς akuzativ (zbog akuzativa s infinitivom) fraze ἔστιν οἷ “neki”, § 443 bilj. 2, LSJ εἰμί A.IV

οὓς καταληφθέντας... ποιῆσαι... κρούειν... akuzativ s infinitivom (dvaput)

καταληφθέντας § 296; složenica glagola λαμβάνω, § 321.14

ἵναπερ (relativni) mjesni prilog ἵνα pojačan enklitičnom česticom περ “upra-

vo gdje, baš na onom jestu gdje”, LSJ ἵνα A, I, 2

αὐτοῖς... ἦσαν § 315; dativ posesivni § 412.2

ἄλλο μὲν... κρούειν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
δέ...

ποιῆσαι § 267, § 269

αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς kombinacija veznika τε καὶ povezuje komplemen-
tarne elemente, Smyth 4.60.208 2974

κρούειν § 231

βεβηκότες ἦσαν perifrastični oblik pluskvamperfekta, Smyth 599; § 321.6

ὥς δὲ ἤρετο

Ἀλέξανδρος

δι' ἐρμηνέων

ὅ τι νοοῖ

αὐτοῖς

τὸ ἔργον,

τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι

ὧδε·

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje

ὥς... ἤρετο ὥς otvara mjesto zavisnoj vremenskoj rečenici, § 487; ἤρετο
oblik defektivne glagolske osnove ἐρ-§ 325.10, § 327b; otvara mjesto
zavisnoj upitnoj rečenici § 469

ὅ τι indirektna upitna zamjenica

νοοῖ § 243; u zavisno upitnoj rečenici iza sporednoga (historijskog) vremena
predikat je u optativu § 469

αὐτοῖς dativ etički, § 412.3

Ἀλέξανδρος... τοὺς δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestice δέ
τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι § 267; složenica glagola κρίνω, s. 118; akuzativ s
infinitivom kojemu je mjesto otvorio λέγουσιν iz prethodne rečenice

βασιλεῦ Ἀλέξανδρε,

ἄνθρωπος μὲν ἕκαστος

τοσόνδε

τῆς γῆς
 κατέχει
 ὅσονπερ
 τοὔτό ἐστιν
 ἐφ' ὅτῳ βεβήκαμεν·
 σὺ δὲ
 ἄνθρωπος ὢν
 παραπλήσιος
 τοῖς ἄλλοις,
 πλήν γε δὴ
 ὅτι πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος,
 ἀπὸ τῆς οἰκείας
 τοσαύτην γῆν
 ἐπεξέρχῃ
 πράγματα ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις.

ἄνθρωπος μὲν... σὺ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...

τοσόνδε... ὅσονπερ... korelacija surečenica ostvarena pokaznim anteceden-
 tom i odnosnim konektorom, Smyth 2503; kod pokazne zamjenice na-
 glašen je demonstrativni aspekt, LSJ τοσόσδε

κατέχει § 231, ὅσοσπερ “baš koliko” LSJ ὅσος III.4

ἐφ' ὅτῳ § 218.8

βεβήκαμεν § 272; § 321.6

ἄνθρωπος ὢν § 315; kopulativni glagol ima imensku predikatnu dopunu,
 Smyth 910

πλήν γε δὴ kombinacija čestica naglašava ograničavanje izrečeno nepravim
 prijedlogom πλήν (Denniston 245)

πλήν... ὅτι kombinacija nepravog prijedloga i veznika uvodi zavisno izričnu
 rečenicu, “osim što”

πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος sc. εἴ ili ὢν

ἐπεξέρχῃ § 232

ἔχων τε καὶ παρέχων § 231; kombinacija veznika τε καὶ povezuje komple-

mentarne elemente, ponekad je drugi član značenjski jači od prvog,
Smyth 4.60.208 2974

καὶ οὖν
καὶ ὀλίγον ὕστερον
ἀποθανῶν
τοσοῦτον καθέξεις
τῆς γῆς
ὅσον ἐξαρκεῖ
ἐντεθάφθαι
τῷ σώματι.

καὶ οὖν kombinacija čestica znači “i zaista”; Denniston, *Greek Particles* (Oxford 1934, 1954), smatra je vrlo rijetkom
ἀποθανῶν § 324.8; § 254
τοσοῦτον... ὅσον korelacija surečenica ostvarena pokaznim antecedentom i odnosnom zamjenicom kao konektorom, Smyth 2503
καθέξεις § 258; κατέχω, složenica glagola ἔχω § 327.13
ἐξαρκεῖ § 243; ἐξαρκέω τινί s infinitivom koji pokazuje svrhu, § 495
ἐντεθάφθαι oblik glagola ἐνθάπτω; § 286.4, § 291.b

Poglavlje 21

Πλάτωνος Συμπόσιον 203b–203e

O tekstu

Odlomak je dio Sokratova govora o Erotu iz Platonova dijaloga *Συμπόσιον* (*Gozba*), djela nastalog između 385. i 370. p. n. e. Dijalog, koji se odigrava na gozbi kod atenskoga tragičkog pjesnika Agatona nakon njegove pobjede na lenejama 416., razmatra pojam ljubavi (ἔρως). Odavde potječe Sokratova pohvala Erotu, jedan od izvora renesansnog pojma *platonske ljubavi*.

U Platonovu prikazu, Sokrat izlaže pretposljednji, poslije petorice sudionika gozbe. No, počinje tuđim riječima. Sokrat, naime, prepričava što je čuo i naučio od proročice Diotime iz Mantineje. Prije nego što je nju čuo, Sokrat je o ljubavi mislio poput svojih drugova s gozbe. Tako je Diotima Sokratu ono što je on svojim učenicima.

Pohvala u ovom odlomku prikazuje Erotovo mitsko porijeklo koje je odredilo i njegov karakter.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Symposium 203b-203e

ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, ἡστιῶντο οἱ θεοὶ οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος. ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, προσαιτήσουσα οἶον δὴ εὐωχίας οὔσης ἀφίκετο ἡ Πενία, καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας. ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος — οἶνος γὰρ οὕτω ἦν — εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν βεβαρηνένος ἤϋδεν. ἡ οὖν Πενία

ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατακλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἑρωτα. διὸ δὴ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἑρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις, καὶ ἅμα φύσει ἐραστής ὢν περὶ τὸ καλὸν καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης. ἅτε οὖν Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ Ἑρως ἐν τοιαύτῃ τύχῃ καθέστηκεν. πρῶτον μὲν πένης αἰεὶ ἐστὶ, καὶ πολλοῦ δεῖ ἀπαλός τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἶονται, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄοικος, χαμαιπετὴς αἰεὶ ὢν καὶ ἄστρωτος, ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς ὑπαίθριος κοιμώμενος, τὴν τῆς μητρὸς φύσιν ἔχων, αἰεὶ ἐνδεία σύνοικος. κατὰ δὲ αὖ τὸν πατέρα ἐπίβουλός ἐστι τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἴτης καὶ σύντονος, θηρευτὴς δεινός, αἰεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς, καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητὴς καὶ πόριμος, φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής· καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός, ἀλλὰ τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῇ, ὅταν εὐπορήσῃ, τοτὲ δὲ ἀποθνήσκει, πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν, τὸ δὲ ποριζόμενον αἰεὶ ὑπεκρεῖ, ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἑρως ποτὲ οὔτε πλουτεῖ, σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν.

Analiza i komentar

ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη,
 ἡστιῶντο
 οἱ θεοὶ
 οἳ τε ἄλλοι
 καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος.

ἐγένετο § 254 (glag. osnove § 325.11)

γὰρ čestica ovdje u eksplanatornoj ili emfatičkoj funkciji: naime, baš
 ἦσσι^{ων}το § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)
 Πόρος sin Metide, u *Gozbi* personifikacija snalažljivosti

ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν,
 προσαιτήσουσα
 οἶον δὴ εὐωχίας οὔσης
 ἀφίκετο ἡ Πενία,
 καὶ ἦν
 περὶ τὰς θύρας.

ἐδείπνησαν § 267, tvorba aorista kod vokalskih osnova § 269 (glag. osnove § 301.B s. 116)

δὲ čestica ovdje blago adverbativnog značenja, u naraciji nastavlja razvijanje misli: a...

προσαιτήσουσα particip futura u namjernom značenju; § 258, sprezanje kao prezent § 259, tvorba futura kod verba vocalia § 260 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἀφίκετο § 254 (glag. osnove § 321.8)

οὔσης § 315

εὐωχίας οὔσης genitiv apsolutni § 504

οἶον δὴ... οὔσης § 503.2.b., adverbni particip s uzročnim značenjem: budući da je bila, jer je bila...; οἶον kao i ὥς, ἄτε s participom izražava uzrok, LSJ οἶος V.3

ἦν § 315

ὁ οὔν Πόρος

μεθύσθεις

τοῦ νέκταρος

— οἶνος γὰρ

οὔπω ἦν —

εἰς τὸν

τοῦ Διὸς

κῆπον

εἰσελθὼν
βεβαρημένος
ἦδεν.

μεθυσθεὶς rekcija: τινος; § 296 (glag. osnove § 324.4)
γὰρ čestica ovdje u eksplanatornoj ili emfatičkoj funkciji: naime, baš
ἦν § 315
εἰσελθὼν § 254, naglasak § 255, augment § 238 (glag. osnove § 327.2)
βεβαρημένος § 272 (glag. osnove § 301.B s. 116)
ἦδεν § 231, augment § 235

ἡ οὖν Πενία
ἐπιβουλεύουσα
διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν
παιδίον ποιήσασθαι
ἐκ τοῦ Πόρου,
κατακλίνεται τε
παρ' αὐτῷ
καὶ ἐκύησε
τὸν Ἑρωτα.

ἐπιβουλεύουσα § 231; otvara mjesto infinitivu; LSJ ἐπιβουλεύω 3. s infini-
tivom: namjeravati ili planirati što učiniti
ποιήσασθαι § 267 (glag. osnove § 301.B s. 116); infinitiv je dopuna parti-
cipu ἐπιβουλεύουσα, objekt infinitiva je παιδίον
κατακλίνεται τε... καὶ ἐκύησε rečenice koordinirane veznicima τε i καὶ: i...
i...
κατακλίνεται § 231
ἐκύησε § 267

διὸ δὴ
καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος

καὶ θεράπων
 γέγονεν ὁ Ἔρως,
 γεννηθεὶς
 ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις,
 καὶ ἄμα
 φύσει
 ἐραστῆς ὦν
 περὶ τὸ καλὸν
 καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης.

διὸ (= δι' ὅ) zato, zbog toga

δὴ čestica naglašava i ističe neki dio iskaza vrlo precizno: upravo, stvarno, u stvari, točno

γέγονεν § 277 (glag. osnove § 325.11)

γεννηθεὶς § 296 (glag. osnove § 301.B s. 116); u značenju uzročne rečenice
 ἐραστῆς... περὶ τὸ καλὸν “ljubitelj ljepote, ljubavnik onog što je lijepo”

ὦν § 315; u značenju uzročne rečenice

καὶ... καὶ rečenice su koordinirane ponavljanjem veznika καὶ: i... i...

οὔσης § 315

τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης genitiv apsolutni u značenju uzročne rečenice;
 § 504

ἄτε οὖν

Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὦν

ὁ Ἔρως

ἐν τοιαύτῃ τύχῃ

καθέστηκεν.

ὦν § 315

ἄτε... ὦν § 503.2.b, ἄτε s participom ovdje izriče uzrok kako ga doživljava
 govornik

καθέστηκεν § 311, augment § 238

πρῶτον μὲν

πένης αἰεὶ ἐστὶ,

καὶ πολλοῦ δεῖ

ἀπαλός τε καὶ καλός,

οἶον οἱ πολλοὶ οἶονται,

ἀλλὰ

σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄοικος,

χαμαιπετῆς αἰεὶ ὢν καὶ ἄστρωτος,

ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς

ὑπαίθριος κοιμώμενος,

τὴν τῆς μητρὸς φύσιν

ἔχων,

αἰεὶ ἐνδεία σύνοικος.

ἐστὶ § 315

δεῖ § 243

πένης ἐστὶ imenski predikat

πολλοῦ δεῖ fraza u rečenici ima adverbnu funkciju: daleko od...

ἀπαλός... καλός dijelovi imenskog predikata

οἶονται § 231 (glag. osnove § 325.18)

οἶον... οἶονται poredbena rečenica koju uvodi odnosni korelativ οἶον u značenju „kao što...”

ὢν § 315

σκληρὸς... αὐχμηρὸς... ἀνυπόδητος... ἄοικος... χαμαιπετῆς... ἄστρωτος imenske dopune uz particip ὢν, u funkciji imenskoga predikata

ἐν ὁδοῖς “uz putove” (liježe)

κοιμώμενος § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἔχων § 231

σύνοικος glagolska dopuna nije izrečena, ἐστὶ ili ὢν; u funkciji imenskog predikata

κατὰ δὲ αὖ τὸν πατέρα

ἐπίβουλός ἐστι

τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς,
 ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἴτης καὶ σύντονος,
 θηρευτῆς δεινός,
 αἰεί τινας πλέκων μηχανάς,
 καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ πόριμος,
 φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου,
 δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστῆς·
 καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός,
 ἀλλὰ

τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῇ,
 ὅταν εὐπορήσῃ,
 τοτὲ δὲ ἀποθνήσκει,
 πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται
 διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν,
 τὸ δὲ ποριζόμενον αἰεὶ ὑπεκρεῖ,
 ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἐρως ποτὲ
 οὔτε πλουτεῖ,
 σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας
 ἐν μέσῳ ἐστίν.

ἐστι § 315

ἐπίβουλος ἐστι rekcija: τινι; imenski predikat

τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς dativ srednjeg roda (poopćeni izraz: “svemu što je...”)

ὢν § 315

ἀνδρεῖος... ἴτης... σύντονος... θηρευτῆς imenske dopune participu ὢν u funkciji imenskog predikata

πλέκων § 231

ἐπιθυμητῆς... πόριμος imenske dopune neizrečenom finitnom ili participskom obliku glagola biti (ἐστι ili ὢν)

φιλοσοφῶν § 243

δεινός... φαρμακεὺς... σοφιστῆς imenske dopune neizrečenom finitnom ili par-

ticipskom obliku glagola biti (ἐστί ili ὄν)

οὔτε... οὔτε nezavisno složena sastavna rečenica: niti... niti...

πέφυκεν § 280, paradigma § 301.A s. 110

ὥς ἀθάνατος... ὥς θνητός pridjevska dopuna predikatu (kopulativnom glagolu)

ἀλλὰ suprotni veznik uvodi zavisno složenu suprotnu rečenicu, „nego...”

τοτὲ μὲν... τοτὲ δὲ koordinirana suprotnost: jednom... zatim, sada...zatim..., sada... onda...

θάλλει § 231

εὐπορήσῃ § 267

ὅταν εὐπορήσῃ vremenski veznik ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s nijansom eventualnog pogodbenog značenja: dok god..., kad god...

ἀποθνήσκει § 231

ἀναβιώσκειται § 231

ποριζόμενον § 231

ὑπεκρεῖ § 243

ἀπορεῖ § 243

ὥστε... ἀπορεῖ... πλουτεῖ послједиčni veznik ὥστε uvodi послједиčnu rečenicu: tako da...

πλουτεῖ § 243

ἐστίν § 315

ἐν μέσῳ ἐστίν imenski predikat; priložna oznaka čini imenski dio predikata

Poglavlje 22

Λόγγου Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγος Α 13.4–6

O autoru

Λόγγος (Longo, II–III st. n. e.) je autor helenističkog ljubavnog romana, poput Ahileja Tacija, Haritona, Ksenofonta Efeškog i Heliodora. O Longu nema pouzdanih biografskih podataka, čak ni što se imena tiče; ni njegova povezanost s otokom Lezbom nije zajamčena.

O tekstu

Longov roman Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγοι Δ (*Četiri pripovijesti o Dafnisi i Hloji*), ili ΤΠοιμενικὰ τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην (*Pastirske zgode Dafnisa i Hloje*), kraće ΤΔάφνις καὶ Χλόη, pripovijeda tipičnu priču grčkog ljubavnog romana, ali na mnogo jednostavniji način. Dvoje prekrasnih mladih ljudi zaljubi se jedno u drugo; ljubav nailazi na niz prepreka koje im ne daju da budu zajedno; nakon niza peripetija koje uključuju i dva neočekivana prepoznavanja, sve se rješava, otkriva se da Dafnis i Hloja nisu ubogi pastiri, nego bogati zemljoposjednici; nakon svadbe žive sretni i zadovoljni na rodnome Lezbu.

Specifičnost je Longova romana bukolski, pastirski ambijent, i nadomjestanje “geografskih” peripetija (putovanja razdvojenih ljubavnika) psihološkima: dvoje mladih polako i postupno shvaća da su zaljubljeni, prolazeći svojvrstan “sentimentalni odgoj” (grčki roman inače konvencionalno prikazuje

“ljubav na prvi pogled”). Također, ritam pastirskog života, koji dovodi do razdvojenosti zaljubljenih, u ovom romanu nadomješta konvencionalne igre sudbine i mahinacije zlotvora.

Odlomak iz prve knjige *Pastirskih zгода Dafnisa i Hloje* prikazuje petnaestogodišnjeg Dafnisa i trinaestogodišnju Hloju, čuvare ovaca i koza, koji se u proljeće, provodeći na paši čitav dan zajedno, svake večeri razilaze, svatko svojoj kući. Dafnis je jednog dana upao u zamku za vukove, izvukao se neozlijeđen, ali se morao oprati. Hloja je ostala opčinjena njegovom ljepotom, a zaključila je da je uzrok iznenadne privlačnosti kupanje. Sljedećeg dana, dok stada pasu, Dafnis svira siringu (Panovu frulu).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Longus ser. erot. Daphnis et Chloe 1.13.4–1.13.6

Τῆς δὲ ἐπιούσης ὡς ἤκον εἰς τὴν νομήν, ὁ μὲν Δάφνις ὑπὸ τῇ δρυϊ τῇ συνήθει καθεζόμενος ἐσύριττε καὶ ἅμα τὰς αἴγας ἐπεσκόπει κατακειμένους καὶ ὥσπερ τῶν μελῶν ἀκρωμένους, ἡ δὲ Χλόη πλησίον καθημένη τὴν ἀγέλην μὲν τῶν προβάτων ἐπέβλεπε, τὸ δὲ πλεόν εἰς Δάφνιν ἐώρα· καὶ ἐδόκει καλὸς αὐτῇ συρίττων πάλιν, καὶ αὖθις αἰτίαν ἐνόμιζε τὴν μουσικὴν τοῦ κάλλους, ὥστε μετ’ ἐκεῖνον καὶ αὐτὴ τὴν σύριγγα ἔλαβεν, εἴ πως γένοιτο καὶ αὐτὴ καλή.

Ἐπεισε δὲ αὐτὸν καὶ λούσασθαι πάλιν καὶ λουόμενον εἶδε καὶ ἰδοῦσα ἤψατο καὶ ἀπῆλθε πάλιν ἐπαινέσασα, καὶ ὁ ἔπαινος ἦν ἔρωτος ἀρχή. Ὅ τι μὲν οὖν ἔπασχεν οὐκ ἤδει νέα κόρη καὶ ἐν ἀγροικίᾳ τεθραμμένη καὶ οὐδὲ ἄλλου λέγοντος ἀκούσασα τὸ τοῦ ἔρωτος ὄνομα· ἄση δὲ αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν οὐκ ἐκράτει καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν· τροφῆς ἡμέλει, νύκτωρ ἡγρύπνει, τῆς ἀγέλης κατεφρόνει· νῦν ἐγέλα, νῦν ἔκλαεν· εἶτα ἐκάθειυδεν, εἶτα ἀνεπήδα...

Analiza i komentar

Τῆς δὲ ἐπιούσης
 ὥς ἦκον
 εἰς τὴν νομὴν,
 ὁ μὲν Δάφνις
 ὕπὸ τῇ ὀρυτῇ τῇ συνήθει
 καθεζόμενος
 ἐσύριττε
 καὶ ἄμα
 τὰς αἶγας ἐπεσκόπει κατακειμένας
 καὶ ὥσπερ τῶν μελῶν ἀκρωμένας,
 ἡ δὲ Χλόη
 πλησίον καθημένη
 τὴν ἀγέλην μὲν τῶν προβάτων
 ἐπέβλεπε,
 τὸ δὲ πλεόν
 εἰς Δάφνιν ἐώρα·
 καὶ ἐδόκει καλὸς
 αὐτῇ
 συρίττων πάλιν,
 καὶ αὖθις
 αἰτίαν ἐνόμιζε
 τὴν μουσικὴν
 τοῦ κάλλους,
 ὥστε μετ' ἐκεῖνον

καὶ αὐτὴ
 τὴν σύριγγα ἔλαβεν,
 εἴ πως γένοιτο
 καὶ αὐτὴ
 καλή.

ἐπιούσης podrazumijeva se ἡμέρας; LSJ ἔπειμι B.II; § 314.1

ῥῆκον § 231

ὁ μὲν Δάφνης... ἡ δὲ Χλόη koordinacija rečeničnih članova

καθεζόμενος § 232

ἐσύριττε § 231; συρίττω je atički oblik glagola συρίζω

ἐπεσκόπει § 231; složenica σκοπέω

κατακειμένας složenica κεῖμαι § 315.a

ἄκρωμένας § 243, glagol ἄκροόμαι ima samo medijalne oblike

καθημένη § 315.a

τὴν ἀγέλην μὲν... τὸ δὲ πλέον... koordinacija rečeničnih članova; LSJ πλείων,

II.2 kao prilog: više, ponajprije

ἐπέβλεπε § 231; složenica βλέπω

ἑώρα nepravilan glagol ὀράω § 327.3

ἑδόκει § 231; δοκέω otvara mjesto dativu osobe i infinitivu, ovdje imenskom predikatu: τινί τις (εἶναι)

συρίττων § 231

ἐνόμιζε § 231; otvara mjesto dvama akuzativima LSJ νομίζω II

ἔλαβεν § 254, osnove § 321.14

εἴ πως uvodi hipotetičku finalnu rečenicu: ne bi li kako... u nadi da... § 479.4;

Smyth 2354: εἴ nadajući se da... ne bi li kojim slučajem...

γένοιτο § 254, osnove § 325.11; kao kopulativni glagol (nepotpuna značenja) traži imensku dopunu (ovdje pridjev)

Ἔπεισε δὲ αὐτὸν

καὶ λούσασθαι πάλιν

καὶ λουόμενον

εἶδε

καὶ ἰδοῦσα

ἤψατο
καὶ ἀπῆλθε
 πάλιν ἐπαινέσασα,
καὶ ὁ ἔπαινος ἦν
 ἔρωτος ἀρχή.

Ἔπεισε § 267; πείθω osnove s. 118; rekcija: τινά τι, ovdje otvara mjesto dopuni u infinitivu

λούσασθαι § 267

λουόμενον § 232

εἶδε § 254; ὁράω osnove § 327.3

ἰδοῦσα § 254; ὁράω osnove § 327.3

ἤψατο § 267; § 269 (verba muta)

ἀπῆλθε § 254; složenica glagola ἔρχομαι § 327.2

ἐπαινέσασα § 267, § 269 (verba vocalia)

ἦν... ἀρχή § 315; imenski predikat, Smyth 909

Ὁ τι μὲν οὖν ἔπασχεν

οὐκ ἦδει

 νέα κόρη

 καὶ ἐν ἀγροικία τεθραμμένη

 καὶ οὐδὲ ἄλλου λέγοντος ἀκούσασα

 τὸ τοῦ ἔρωτος ὄνομα·

ἄσῃ δὲ

 αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν,

καὶ τῶν ὀφθαλμῶν

 οὐκ ἐκράτει

καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν·

τροφῆς ἡμέλει,

νύκτωρ ἡγρύπνει,

τῆς ἀγέλης κατεφρόνει·

νῦν ἐγέλα,

νῦν ἔκλαεν·
εἶτα ἐκάθειυδεν,
εἶτα ἀνεπήδα...

Ὅ τι μὲν... ἄσῃ δὲ... koordinacija rečeničnih članova; ὅ τι je oblik upitne zamjenice ὅστις, uvodi zavisno upitnu rečenicu

ἔπασχεν § 231

ἦδει § 317.4

τεθραμμένη glagol τρέφω, osnove s. 118; § 272; § 285

λέγοντος § 231

ἀκούσασα § 267; rekcija je u ovom slučaju: τί τινος *što od koga*

εἶχε § 327.13

ἐκράτει § 231; rekcija: τινος

πολλά priložna upotreba, LSJ πολὺς III.a

ἐλάλει § 231; rekcija: τινὰ *o nekome*

ἡμέλει § 231; § 235 (temporalni augment); rekcija: τινος

ἡγρύπνει § 231; § 235 (temporalni augment)

κατεφρόνει § 231; složenica φρονέω, rekcija: τινος

ἐγέλα § 231; § 243

ἔκλαεν § 231; κλάω je varijanta glagola κλαίω, LSJ s. v.

ἐκάθειυδεν § 231

ἀνεπήδα § 231; složenica πηδάω

Poglavlje 23

Ἀριστοτέλους Ῥητορική Γ 1408b

O tekstu

U odlomku iz treće knjige Aristotelove *Retorike* čitamo zapažanja o formalnim karakteristikama umjetničke proze. Zahtjev za posebnim oblikovanjem nevezanog govora prvi su, po antičkom uvjerenju, iznijeli sofisti iz V. st. pr. n. e. Trazimah iz Halkedona i Gorgija iz Leontina (obojica se pojavljuju i kao likovi u Platonovim djelima); Trazimah je usto definirao konvenciju koje će se držati čitava antika, da umjetnička proza mora biti periodizirana, odnosno ritmička.

Osnovnu ideju – da prozni zapis ne smije biti sastavljen u pravilnom metričkom obrascu, ali da ne smije ni biti bez dojma metra – Aristotel dopunjava dodatnim objašnjenjima i određenjima. Proza s formom metra nije uvjerljiva i čini se odviše umjetnom; metar, osim toga, privlači pažnju slušatelja, a zbog metričkih obrazaca takva proza postaje predvidljivom. S druge strane, proza bez metra previše je neodređena. Kako je broj onaj koji daje oblik stvarima, potreban je i prozi. Taj broj po Aristotelu u prozi je prepoznatljiv kao *ritam*.

Aristotel zatim preispituje razne vrste ritmova (herojski, jamb, trohej i pean) i pokazuje zašto je pean najprimjereniji za prozu.

Osim prvog nama poznatog teorijskog razmatranja poetike proze, odlomak je zanimljiv i kao ilustracija Aristotelove metode izlaganja; on polazi od općenite tvrdnje koju potom objašnjava te po potrebi dopunjava dodatnim podacima i ilustracijama. Pritom je Aristotelova dikcija ovdje odmjerena, a sintaksa relativno jednostavna. Prevladavaju imenski predikati, karakteristični za diskurs definiranja i objašnjavanja. Kombiniraju se čestice μέν, δέ i γάρ koje uvode dopune misli i izricanja suprotnosti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Rhetorica 1408b 21

τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον (πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ), καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τὸ ἄτινα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;" ἄ Κλέωνα"· τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπεραντον, δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμήματα· διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μὴ· ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται ἐὰν μέχρι τοῦ ἥ. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῶος σεμνῆς ἀλλ' οὐ λεκτικῆς ἀρμονίας δεόμενος, ὁ δ' ἱαμβος αὐτῆ ἐστίν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν (διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἱαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες), δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι, οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν, ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἓν πρὸς ἓν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἓν, ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιάν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

Analiza i komentar

Τὸ δὲ σχῆμα

τῆς λέξεως

δεῖ

μήτε ἔμμετρον εἶναι

μήτε ἄρρυθμον·

τὸ μὲν γὰρ

ἀπίθανον

(πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ),

καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι·

προσέχειν γὰρ ποιεῖ

τῷ ὁμοίῳ,

πότε πάλιν ῥῆξι·

ὥσπερ οὖν

τῶν κηρύκων

προλαμβάνουσι τὰ παιδιά

τὸ ἄτινα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπε-

λευθερούμενος;" ἄκλέωνα".

τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον,

δεῖ δὲ

πεπεράνθαι μὲν,

μὴ μέτρῳ δέ·

ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον

τὸ ἄπειρον.

δεῖ § 492, δεῖ otvara mjesto akuzativu s infinitivom kao dopuni

εἶναι § 315

μήτε... μήτε § 513.4, negirani koordinativni veznici uvode nezavisno složene sastavne rečenice: niti... niti...

μὲν γὰρ odnosi se na prvu od prethodno izrečenih tvrdnji o formama diktije,

ἔμμετρον: prvo...; τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον prvi je dio koordinacije koji slijedi τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον

ἀπίθανον imenski dio imenskog predikata (kopula ἐστὶ je neizrečena)

πεπλάσθαι § 272; LSJ πλάσσω A.V: *metaforično* izraditi, umjetno pro-izvesti

γὰρ čestica ovdje u uzročnom eksplanatornom značenju: jer naime...

δοκεῖ § 492, s dopunom u infinitivu

ἐξίστησι § 305, § 311; ovdje u značenju: odvrćati pažnju, LSJ s.v. A.2

προσέχειν rekcija: τινι; augment § 238

ποιεῖ § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἥξει § 258, tvorba futurske osnove § 261

πότε... ἥξει upitni vremenski prilog πότε (§ 221) uvodi zavisnu upitnu rečenicu (§ 469): kada...

προλαμβάνουσι rekcija: τινος; augment § 238 (glag. osnove § 321.14); LSJ s.v. II.3.b.: očekivati od koga

ὥσπερ... προλαμβάνουσι poredbeni veznik ὥσπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu: kao...

αἰρεῖται rekcija: τινι; § 243

ὁ ἀπελευθερούμενος § 243, supstantivirani particip § 498-499; ἀπελευθερούμενος je oslobođenik (oslobođeni rob), koji ne uživa puno građansko pravo, te mu u sudskim postupcima i sličnim situacijama treba zastupnik ili zaštitnik; Kleon je primjer političara-populista, na strani malih ljudi i potlačenih, te su i djeca znala odgovor u takvom slučaju

τὸ ``τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;'' član τὸ supstantivira direktno pitanje koje se citira pod navodnicima

τίνα... αἰρεῖται upitna zamjenica τίνα uvodi direktno, nezavisno pitanje: koga...; rekonstrukcija: τὰ παῖδιά προλαμβάνουσι τὸ (ἐρώτημα) τῶν κηρύκων ``τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;'' (τὰ παῖδιά ἀμείβεται) ``Κλέωνα''

τὸ δὲ ἄρρυθμον „a drugo...“

ἀπέραντον imenski dio imenskog predikata (glagolski dio, kopula ἐστὶ, je neizrečen)

δεῖ § 492, glagol δεῖ traži dopunu u infinitivu

πεπεράνθαι § 291.b.2; LSJ περάνω: dovesti do kraja, dovršiti

ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον imenski dijelovi imenskog predikata (glagolski dio, kopula ἐστὶ, je neizrečen)

περαίνεται δὲ
 ἀριθμῶ
 πάντα·
 ὁ δὲ
 τοῦ σχήματος
 τῆς λέξεως
 ἀριθμὸς
 ῥυθμός ἐστιν,
 οὗ καὶ
 τὰ μέτρα
 τμήματα·
 διὸ ῥυθμὸν
 δεῖ
 ἔχειν τὸν λόγον,
 μέτρον δὲ
 μή·
 ποίημα γὰρ ἔσται.

περαίνεται § 231

δὲ čestica adverbativnog značenja: a...

ἐστιν § 315

ῥυθμός ἐστιν imenski predikat

οὗ... sc. ἐστί; odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: kojeg...

διὸ = δι' οὗ; zaključno: zato...

δεῖ glagol δεῖ otvara mjesto akuzativu s infinitivom; subjekt se u ovakvim slučajevima prepoznaje po članu (τὸν λόγον); "zato treba da govor ima ritam..."

ἔχειν § 231 (glag. osnove § 327.13)

γὰρ čestica eksplanatorno-uzročnog značenja ovdje podupire istinitost prethodne tvrdnje: jer inače...

ἔσται § 315

ῥυθμὸν δὲ
 μὴ ἀκριβῶς·
 τοῦτο δὲ ἔσται
 ἐάν
 μέχρι τοῦ ἦ.

ἔσται kao u prethodnoj rečenici!

ἦ § 315

ἐάν... ἦ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog
futurskog značenja: ako...

μέχρι τοῦ ἦ imenski predikat u kojem prijedložni izraz ima funkciju imen-
skog dijela

του = τινός

τῶν δὲ ῥυθμῶν
 ὁ μὲν ἥρωος
 σεμνῆς
 ἀλλ' οὐ
 λεκτικῆς ἀρμονίας
 δεόμενος,
 ὁ δ' ἱαμβος
 αὐτὴ ἐστὶν ἡ λέξις
 ἡ τῶν πολλῶν
 (διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων
 ἱαμβεῖα φθέγγονται
 λέγοντες),
 δεῖ δὲ
 σεμνότητα γενέσθαι
 καὶ ἐκστῆσαι.

ὁ ἥρωος herojski metar, tj. daktil (u kvantitativnoj metrici: dugi, kratki,
kratki slog, - ~ ~)

σεμνῆς ἀλλ' οὐ λεκτικῆς ἀρμονίας δεόμενος LSJ δέω II.1, “potrebno je”, “zahtijeva” (ono čemu je skladnost potrebna jest herojski metar, ὁ ἡρῶς); u kritičkim izdanjima, filološkim i filozofskim komentarima postoje različita čitanja i tumačenja ovog mjesta, prijepornog po tome kakvu skladnost herojski metar ima ili nema

δεόμενος § 243, stezanje jednosložnih osnova § 244

ὁ ἱάμβος jamb, u kvantitativnoj metrici: kratki, dugi slog, $\sim -$

ἐστίν § 315

διὸ... φθέγγονται umetnuta zavisna odnosna rečenica koju uvodi veznik διὸ (nastao od prijedložnog izraza odnosno zamjenice = δι' ὅ: zbog čega...)

φθέγγονται § 241

λέγοντες § 241

δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι ovaj se izraz odnosi na ἡ λέξις, opisuje koja je svrha takvog izražavanja

δεῖ § 492, glagol δεῖ otvara mjesto akuzativu s infinitivom (kao i gore)

γενέσθαι § 254

ἐκστῆσαι § 311.2 (ostala vremena: § 305, § 311.1); ovdje, suprotno prethodnoj pojavi istog glagola, ima značenje “poticati”, “privlačiti” (značenje slično prethodnom σεμνότητα γενέσθαι); LSJ ἐξίστημι A.2

ὁ δὲ τροχαῖος

κορδακικώτερος·

δηλοῖ δὲ

τὰ τετράμετρα·

ἔστι γὰρ

τροχερὸς ῥυθμὸς

τὰ τετράμετρα.

ὁ τροχαῖος trohej, u kvantitativnoj metrici: dug, kratak $- \sim$

κορδακικώτερος imenski dio imenskog predikata (glagolski dio, kopula ἐστὶ ostaje neizrečen)

δηλοῖ sc. τοῦτο; § 243

ἔστι § 315

γὰρ čestica γὰρ se ovdje veže na prethodno izrečenu misao i dopunjuje ju: naime... ili jer...

ἔστι τροχερὸς ῥυθμὸς imenski predikat

λείπεται δὲ

παιάν,

ὧ̃ ἐχρῶντο μὲν

ἀπὸ Θρασυμάχου

ἀρξάμενοι,

οὐκ εἶχον δὲ

λέγειν

τίς ἦν.

λείπεται § 241

παιάν pean, u kvantitativnoj metrici: različite kombinacije jednog dugog i tri kratka sloga (dugi može biti na prvom, drugom, trećem ili četvrtom mjestu)

ἐχρῶντο μὲν... εἶχον δὲ koordinacija pomoću čestica μὲν... δέ: μὲν daje prvo objašnjenje početne misli (λείπεται παιάν), a δέ ističe novu, dodatnu informaciju: naime... ali...; subjekt je oba predikata isti, ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι

ἐχρῶντο rekacija: τι; § 243, stezanje § 244.2 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ὧ̃ ἐχρῶντο odnosna zamjenica ὧ̃ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: kojim...

ἀρξάμενοι § 267 (glag. osnove § 301.B s. 116)

εἶχον § 241, augment § 236; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu uz značenjski pomak uz glagol govorenja: moći

λέγειν § 241 (glag. osnove § 327.7)

ἦν § 315

τίς ἦν upitna zamjenica τίς uvodi zavisnu upitnu rečenicu (neupravno pitanje), § 469; zamjenica ne označava osobu (Trazimaha) nego (ὁ) παιάν: „kakav...” ili „što...”

ἔστι δὲ τρίτος

ὁ παιάν,

καὶ ἐχόμενος

τῶν εἰρημένων·

τρία γὰρ πρὸς δὲ' ἐστίν,

ἐκείνων δὲ
 ὁ μὲν
 ἐν πρὸς ἓν,
 ὁ δὲ
 δύο πρὸς ἓν,
 ἔχεται δὲ
 τῶν λόγων τούτων
 ὁ ἡμιόλιος·
 οὗτος δ' ἐστὶν
 ὁ παιάν.

ἔστι § 315

ἔστι τρίτος imenski predikat

ἐχόμενος rekcija: τινος; § 231

τῶν εἰρημένων § 272 (glag. osnove § 327.7)

ἐστὶν § 315

τρία γὰρ πρὸς δύο' ἐστὶν pean se može opisati razmjerom 3:2, dok ostale me-
 tre opisuju razmjeri 1:1 i 2:1

ἐκείνων δὲ... ὁ μὲν... ὁ δὲ prvi δὲ ovdje ima značenje adverbativnoga veznika:
 ali...; dok je ὁ μὲν... ὁ δὲ u koordinaciji: jedan... drugi...

ἐν πρὸς ἓν imenski dijelovi imenskoga predikata (neizrečena kopula ἐστὶν)

δύο πρὸς ἓν imenski dijelovi imenskoga predikata (neizrečena kopula ἐστὶν)

ἔχεται rekcija τινος; § 231

ἐστὶν § 315

οἱ μὲν οὖν ἄλλοι
 διὰ τε τὰ εἰρημένα
 ἀφετέοι,
 καὶ διότι
 μετρικοί·

ὁ δὲ παιάν

ληπτέος·

ἀπὸ μόνου γὰρ

οὐκ ἔστι μέτρον
 τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν,
 ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

τὰ εἰρημένα § 272 (glag. osnove § 327.7), supstantivirani particip § 499.2
 ἀφετέροι § 300; oblik tvori imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je
 kopula εἰσὶ)

μετρικοί imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je kopula εἰσὶ)

ληπτέος § 300, oblik tvori imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je
 kopula ἐστὶ)

ἀπὸ μόνου tj. pean nije prilagođen metričkom sistemu, jer se njegov razmjer
 ne može iskazati cijelim brojem

ἔστι § 315

τῶν ῥηθέντων § 296 (glag. osnove § 327.7), izraz ima tekstualnu funkciju:
 od gorespomenutih...

ὥστε... λανθάνειν posljedični veznik ὥστε uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu:
 tako da... § 473

λανθάνειν § 241 (glag. osnove § 321.15)

Poglavlje 24

Θουκυδίδου Ἱστορίαι Ζ 5, 1–4

O tekstu

Osamnaesta godina Peloponeskog rata (414./413. pr. n. e) ujedno je bila i druga godina takozvane Sicilske ekspedicije, u kojoj su atenske snage opsje-dale daleku Sirakuzu. Sirakužanima su vojno pomagali Spartanci; početkom godine, u trenutku kad su Sirakužani već razmišljali o predaji, Spartanci su im poslali novog zapovjednika, Gilipa, s korintskim i spartanskim pojačanjima. Počela je grozničava utrka u podizanju zidova na strateški važnoj visoravni Epipoli (Ἐπιπολάι), neposredno iznad grada. Atenjani su pokušavali izgraditi zid i tako blokirati Sirakuzu, a Sirakužani su gradili protuzid sa svoje strane, kako bi presjekli liniju Atenjana i tako spriječili potpuno opkoljavanje. Između dva zida sukobile su se vojske. Prvi su put Sirakužani bili poraženi. No, u sljedećem će sukobu na istom mjestu izgubiti Atenjani, a Sirakužani će uspjeti blokirati daljnje napredovanje opsadnog zida. To će biti prekretnica u Sicilskoj ekspediciji, fatalni gubitak atenske prednosti i inicijative.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Thuc. Historiae 7.5.1–7.5.4

ὁ δὲ Γύλιππος ἅμα μὲν ἐτείχιζε τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος, τοῖς λίθοις χρώμενος οὓς οἱ Ἀθηναῖοι προπαρεβάλλοντο σφίσιν, ἅμα δὲ παρέτασεν ἐξάγων αἰεὶ πρὸ τοῦ τειχίσματος τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ξυμμάχους· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάσσοντο.

ἐπειδὴ δὲ ἔδοξε τῷ Γυλίππῳ καιρὸς εἶναι, ἤρχε τῆς ἐφόδου· καὶ ἐν χερσὶ γενόμενοι ἐμάχοντο μεταξὺ τῶν τειχισμάτων, ἥ τῆς ἵππου τῶν Συρακοσίων οὐδεμία χρῆσις ἦν.

καὶ νικηθέντων τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν ξυμμάχων καὶ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελομένων καὶ τῶν Ἀθηναίων τροπαῖον στησάντων, ὁ Γύλιππος ξυγκαλέσας τὸ στράτευμα οὐκ ἔφη τὸ ἀμάρτημα ἐκείνων, ἀλλ' ἐαυτοῦ γενέσθαι· τῆς γὰρ ἵππου καὶ τῶν ἀκοντιστῶν τὴν ὠφελίαν τῇ τάξει ἐντὸς λίαν τῶν τειχῶν ποιήσας ἀφέλεσθαι· νῦν οὖν αὖθις ἐπάξειν.

καὶ διανοεῖσθαι οὕτως ἐκέλευεν αὐτοὺς ὥς τῇ μὲν παρασκευῇ οὐκ ἔλασσον ἔξοντας, τῇ δὲ γνώμῃ οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον εἰ μὴ ἀξιώσουσι Πελοποννήσιοί τε ὄντες καὶ Δωριῆς Ἰώνων καὶ νησιωτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων κρατήσαντες ἐξελάσασθαι ἐκ τῆς χώρας.

Analiza i komentar

ὁ δὲ Γύλιππος
 ἅμα μὲν ἐτείχιζε
 τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος,
 τοῖς λίθοις χρώμενος

οὓς οἱ Ἀθηναῖοι
 προπαρεβάλλοντο σφίσιν,
 ἅμα δὲ παρέτασεν
 ἐξάγων
 αἰεὶ
 πρὸ τοῦ τειχίσματος
 τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ξυμμάχους·
 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάσσοντο.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje
 ἅμα μὲν... ἅμα δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
 δέ...

ἐτείχιζε § 231

χρώμενος § 232, § 243; rekcija: χράομαι τινι

προπαρεβάλλοντο § 238; § 254; s. 118

παρέτασεν § 231, § 238; složenica τάσσω (atički τάττω); usp. niže ἀντι-
 παρετάσσοντο

ἐξάγων § 231

ἀντιπαρετάσσοντο § 232, § 238

ἐπειδὴ δὲ ἔδοξε

τῷ Γυλίππῳ

καιρὸς εἶναι,

ἦρχε

τῆς ἐφόδου·

καὶ ἐν χερσὶ γενόμενοι

ἐμάχοντο

μεταξὺ τῶν τειχισμάτων,

ἢ τῆς ἵππου

τῶν Συρακοσίων

οὐδεμία χρῆσις ἦν.

δε čestica označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje

ἔδοξε § 267; rekcija τινι; otvara mjesto dopuni u infinitivu: da...

καιρὸς εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909

ἦρχε § 231, § 235; rekcija τινος

ἐν χερσὶ γενόμενοι § 254; § 325.11; fraza koja znači: stupiti u blisku borbu,

LSJ χεῖρ II.6.f

ἐμάχοντο § 232

ἦ LSJ ὅς, ἦ, ὅ 0-2 A II (izražava mjesto)

τῆς ἵππου LSJ ἵππος II (kao kolektivna imenica)

χρήσις ἦν § 315; imenski predikat, Smyth 909

καὶ νικηθέντων τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν ξυμμάχων

καὶ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελομένων

καὶ τῶν Ἀθηναίων τροπαῖον στησάντων,

ὁ Γύλιππος

ξυγκαλέσας τὸ στράτευμα

οὐκ ἔφη

τὸ ἀμάρτημα

ἐκείνων,

ἀλλ' ἐαυτοῦ

γενέσθαι·

τῆς γὰρ ἵππου καὶ τῶν ἀκοντιστῶν

τὴν ὠφελίαν

τῇ τάξει

ἐντὸς λίαν τῶν τειχῶν

ποιήσας

ἀφελέσθαι·

νῦν οὖν αὖθις ἐπάξειν.

νικηθέντων § 296, particip je dio genitiva apsolutnog

ἀνελομένων § 254, složenica αἰρέω § 327.1; particip je dio genitiva apsolutnog

στησάντων § 267, particip je dio genitiva apsolutnog
 συγκαλέσας § 267; συγ-je atička varijanta za συγκαλέω
 οὐκ ἔφη § 312.8; fraza οὐ φημι: poreći, zanijekati, odbiti (LSJ φημί III);
 otvara mjesto akuzativu s infinitivom i infinitivu
 ἀμάρτημα... γενέσθαι § 325.11; imenski predikat, Smyth 909; akuzativ s
 infinitivom
 ἐντὸς... ποιήσας sc. τὴν τάξιν; § 269; fraza, LSJ ἐντός II: uvući, uvesti
 τὴν ὠφελίαν... ἀφελέσθαι složenica αἰρέω § 327.1; § 254; infinitiv kao do-
 puna ἔφη
 ἐπάξειν složenica ἄγω, s. 116; § 258; infinitiv kao dopuna ἔφη

καὶ διανοεῖσθαι
 οὕτως
 ἐκέλευεν αὐτοὺς
 ὥς τῇ μὲν παρασκευῇ
 οὐκ ἔλασσον ἔξοντας,
 τῇ δὲ γνώμῃ
 οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον
 εἰ μὴ ἀξιώσουσι
 Πελοποννήσιοί τε ὄντες καὶ Δωριῆς
 Ἰώνων καὶ νησιωτῶν καὶ συγκλύδων ἀνθρώπων
 κρατήσαντες
 ἐξελάσασθαι
 ἐκ τῆς χώρας.

διανοεῖσθαι § 232, § 243; infinitivu i ličnom objektu otvara mjesto glagol
 κελεύω
 ἐκέλευεν § 231; otvara mjesto infinitivu i ličnom objektu
 οὕτως... ὥς... οὐκ ἔλασσον ἔξοντας § 327.13; § 258; LSJ ἔχω B.II.2; na-
 mjerno: tako... da...; ὥς otvara mjesto participu
 τῇ μὲν ... τῇ δὲ... koordinacija rečeničnih članova
 οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον § 315; imenski predikat, Smyth 909; komentator
 Tukidida povezuje s ὥς i tumači kao akuzativ apsolutni (Smyth 2076:

“Particip se javlja u akuzativu apsolutnom (umjesto u genitivu apsolutnom) kad je glagol bezličan ili je njegov subjekt infinitiv.”)

εἰ μὴ ἀξιώσουσι § 259; otvara mjesto dopuni u infinitivu; pogodbeno realna protaza: ako ne...

ὄντες § 315 (s imenskim dopunama)

κρατήσαντες § 269; rekcija: **τινος**

ἐξέλασασθαι sc. **αὐτούς κρατήσαντες ἐξέλασασθαι**; § 267; složnica glagola **ἐλάνω**; kad particip i finitni oblik glagola otvaraju mjesto različitim padežima, zajednički će objekt gotovo uvijek slijediti rekciju participa

Poglavlje 25

Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικὰ Ι 27

O autoru

Heliodor iz Emese (Ἡλιόδωρος ὁ Ἐμεσηνός), grčki je pisac carskoga razdoblja, čiji se *floruit* datira dvojako, ili oko 250. ili oko 363. Najpouzdaniji podatak o autoru potječe od njega samog; doznajemo da je bio Feničanin iz Emese, današnjega sirijskoga grada Homsa.

Heliodor je *Etiopske priče o Teagenu i Harikleji* (Αἰθιοπικὰ τὰ περὶ Θεαγένην καὶ Χαρίκλειαν) napisao u tradiciji grčkog ljubavnog (i pustolovnog) romana. No, po nekim se obilježjima Heliodorove priče mogu povezati i s Herodotom i s Homerom. Heliodora, koji dobro poznaje Egipat, ondje zanimaju stvari slične onima koje je bilježio Herodot: egzotične navike i običaji, neobični podaci, vojna taktika i prirodne znanosti.

O tekstu

Etiopska kraljica Persina zagledala se trudna u sliku gole Andromede. Prenijevši dojam slike na dijete u utrobi, rodila je bjeloputu djevojčicu. U strahu od optužbi da je prevarila supruga, kralja Hidaspa, odlučila je odreći se djeteta. Gimnosofist Sisimitra odveo je djevojčicu u Egipat i predao je pitijskom svećeniku Hariklu. Iz Egipta je djevojčica, imenom Harikleja, prešla u Delfe i postala Artemidina svećenica. U nju se zaljubio Tesalac Teagen, mladić plemenita porijekla. No, par je prije sretnoga kraja morao proći kroz razne kušnje, avanture i opasnosti.

Utjecaji žanra grčkog romana vidljivi su iz teme (ljubav mladoga para

na kušnjama) i pojedinih motiva (gusari, otmice, lažna smrt...). No, Heliodor nasljeđuje i Homera, napose u vještini s kojom planira ukupnu strukturu zapleta. Poput *Odiseje*, *Etiopske priče* počinju *in medias res*; radnja se zatim vraća u prošlost te od središnje točke postupno i polako kreće do kulminacije. Struktura djela, koja narušava kronološki slijed fabule, smatra se važnom Heliodorovom inovacijom.

Roman je snažno odjeknuo u bizantskoj književnosti te su ga imitirali bizantski grčki autori (Teodor Prodrom napisao je pod Heliodorovim utjecajem roman *Priča o Rodanti i Dosiklu*, Niketa Eugenijan roman o Drosili i Hariklu). Heliodor je ostavio traga i u potonjoj europskoj književnosti. Navodno su Racineu *Etiopske priče* bila najdraža knjiga, a Cervantes je djelo *Persiles i Sigismunda ili priča sa sjevernih strana* oblikovao prema Heliodorovu romanu.

U odlomku koji čitamo uočljiva je fascinacija grčkog ljubavnog romana čudesnim i fantastičnim. Etiopski kralj Hidaspr prima čudesne darove sa svih strana svijeta; posljednji mu svoje poklone prinose saveznici Aksiomiti, koji mu, među ostalim, daruju neobičnu životinju kameloparda (καμηλοπάρδαλις je grčka riječ za žirafu).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Heliod. Aethiopica 10.27

δῶρα καὶ οὗτοι προσῆγον, ἄλλα τε καὶ δὴ καὶ ζώου τινὸς εἶδος ἄλλοκότου τε ἅμα καὶ θαυμασίου τὴν φύσιν, μέγεθος μὲν εἰς καμήλου μέτρον ὑψούμενον, χροιάν δὲ καὶ δορὰν παρδάλεως φολίσιν ἀνθηραῖς ἐστιγμένον.

ἦν δὲ αὐτῷ τὰ μὲν ὀπίσθια καὶ μετὰ κενεῶνας χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη, τὰ δὲ ὠμιαῖα καὶ πόδες πρόσθιοι καὶ στέρνα πέρα τοῦ ἀναλόγου τῶν ἄλλων μελῶν ἐξανιστάμενα. λεπτὸς ὁ αὐχὴν, καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος εἰς κύκνειον φάρυγγα μηκυνόμενος. ἡ κεφαλὴ τὸ μὲν εἶδος καμηλίζουσα, τὸ δὲ μέγεθος στρουθοῦ Λιβύσης εἰς διπλάσιον ὀλίγον ὑπερφέρουσα, καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους βλοσυρῶς σοβοῦσα. παρήλλακτο καὶ τὸ βάδι-

σμα χερσαίου τε ζώου καὶ ἐνύδρου παντὸς ὑπεναντίως σαλευόμενον, τῶν σκελῶν οὐκ ἐναλλάξ ἑκατέρου καὶ παρὰ μέρος ἐπιβαίνοντος, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τοῖν δυοῖν καὶ ἅμα τῶν ἐν δεξιᾷ, χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν τῶν εὐωνύμων σὺν ἑκατέρᾳ τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ μετατιθεμένων. ὀλκὸν δὲ οὕτω τὴν κίνησιν καὶ τιθασὸν τὴν ἔξιν ὥστε ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου, τῇ κορυφῇ περιελιχθείσης, ἄγεσθαι πρὸς τοῦ θηροκόμου, καθάπερ ἀφύκτω δεσμῷ τῷ ἐκείνου βουλήματι ὁδηγούμενον.

τοῦτο φανέν τὸ ζῶον τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν ἐξέπληξε, καὶ ὄνομα τὸ εἶδος ἐλάμβανεν, ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων τοῦ σώματος αὐτοσχεδίως πρὸς τοῦ δήμου καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν...

Analiza i komentar

δῶρα καὶ οὗτοι

προσῆγον

ἄλλα τε

καὶ δὴ καὶ

ζώου τινὸς εἶδος

ἀλλοκότου τε ἅμα

καὶ θαυμασίου

τὴν φύσιν,

μέγεθος μὲν

εἰς καμήλου μέτρον

ὑψούμενον

χροιὰν δὲ καὶ δορὰν

παρδάλεως

φολίσιν ἀνθηραῖς

ἐστιγμένον.

προσῆγον § 231, augment § 235 i § 238; složenica glagola ἄγω, glagolske osnove s. 116

τε... τε... koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznicima

καὶ δὴ καὶ kombinacija čestica označava prijelaz od općenitog iskaza prema posebnom: a napose...

ἄλλοκότου τε... καὶ θαυμασίου koordinacija rečeničnih članova pomoću postpozitivnog τε i καὶ

τὴν φύσιν... μέγεθος... χροῖαν δὲ καὶ δορὰν niz akuzativa obzira, § 389: obzirom na...

ὑψούμενον § 243; atributni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

μέγεθος μὲν... χροῖαν δὲ koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν i δέ u opisu obilježja

ἐστιγμένον § 291.b, atributni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

Ἦν δὲ αὐτῷ

τὰ μὲν ὀπίσθια

καὶ μετὰ κενεῶνας

χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη,

τὰ δὲ ὠμιαῖα

καὶ πόδες πρόσθιοι

καὶ στέρνα

πέρα τοῦ ἀναλόγου

τῶν ἄλλων μελῶν

ἐξανιστάμενα·

λεπτὸς ὁ αὐχὴν

καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος

εἰς κύκνειον φάρυγγα

μηκυνόμενος·

ἡ κεφαλὴ

τὸ μὲν εἶδος

καμηλίζουσα

τὸ μέγεθος δὲ

στρουθοῦ Λιβύσσης

εἰς διπλάσιον
 ὀλίγου
 ὑπερφέρουσα
 καὶ
 ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους
 βλοσυρῶς
 σοβοῦσα.

Ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); ἐστὶ τινι imati, LSJ εἰμί III

δὲ čestica povezuje surečenicu s prethodnom kao suprotni veznik

τὰ μὲν ὀπίσθια... τὰ δὲ ὠμιαῖα koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν i δέ

χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη povezivanje rečeničnih dijelova sastavnim veznicima τε i καὶ; imenski dio imenskoga predikata

ἐξανιστάμενα § 305, vremenske osnove § 311; predikatni particip kao dopuna kopulativnom glagolu imenskoga predikata § 500; Senc ἐξανίστημι A.1.a

μηκυνόμενος § 231; predikatni particip koji se odnosi na subjekt (uz neizrečen kopulativni glagol)

τὸ μὲν εἶδος... τὸ μέγεθος δὲ koordinirani akuzativi obzira, § 389

καμηλίζουσα... ὑπερφέρουσα... σοβοῦσα sva tri predikatna participa odnose se na subjekt rečenice § 500

καμηλίζουσα § 231, § 500; glagol izveden od κάμηλος

ὀλίγου priložno, modificira priložnu oznaku εἰς διπλάσιον; LSJ ὀλίγος IV.1

ὑπερφέρουσα § 231, § 500; složenica glagola φέρω

ὑπογεγραμμένους § 291.b, § 500; složenica glagola γράφω

σοβοῦσα § 243, § 500

Παρήλλακτο καὶ τὸ βάδισμα

χερσαίου τε ζώου

καὶ ἐνύδρου παντὸς

ὑπεναντίως σαλευόμενον,

τῶν σκελῶν

οὐκ ἐναλλάξ
 ἑκατέρου
 καὶ παρὰ μέρος
 ἐπιβαίνοντος,
 ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν
 τοῖν δυοῖν
 καὶ ἅμα
 τῶν ἐν δεξιᾷ
 χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν
 τῶν εὐωνύμων
 σὺν ἑκατέρᾳ τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ
 μετατιθεμένων.

Παρήλλακτο složenica glagola ἀλλάσσω (at. ἀλλάττω); § 291.b
χερσαίου τε... καὶ ἐνύδρου povezivanje rečeničnih članova pomoću sastavnih veznika (τε, καί)

σαλευόμενον § 231, atributni particip § 499

οὐκ ἐναλλάξ... ἀλλ' ἰδίᾳ... koordinacija suprotstavljenih članova

παρὰ μέρος LSJ παρά C.I.9 i μέρος II.2

τῶν σκελῶν dijelni genitiv ovisan o ἑκατέρου

ἑκατέρου... ἐπιβαίνοντος genitiv apsolutni, § 504

ἐπιβαίνοντος § 231, glagolski dio genitiva apsolutnog

καὶ ἅμα ... χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν koordinacija suprotstavljenih priloga

τῶν ἐν δεξιᾷ sc. τῶν σκελῶν; supstantivirana priložna oznaka, ujedno dio genitiva apsolutnog ovisan o μετατιθεμένων

ἐπαιωρουμένη § 243, atributni particip kao dopuna imenici u istom padežu § 499

τῶν εὐωνύμων sc. τῶν σκελῶν; dio genitiva apsolutnog ovisan o μετατιθεμένων

μετατιθεμένων složenica glagola τίθημι, § 305

Ὀλκὸν δὲ οὕτω

τὴν κίνησιν

καὶ τίθασον

τὴν ἔξιν
 ὥστε
 ὑπὸ λεπτῆς μηρίνου
 τῇ κορυφῇ
 περιελιχθείσης
 ἄγεσθαι
 πρὸς τοῦ θηροκόμου,
 καθάπερ
 ἀφύκτω δεσμῷ
 τῷ ἐκείνου βουλήματι
 ὀδηγούμενον.

ὀλκὸν... καὶ τίθασον sc. τὸ ζῶον

δὲ čestica δέ ima konektivnu funkciju nizanja rečenica

τὴν κίνησιν... τὴν ἔξιν par akuzativa obzira, § 389

περιελιχθείσης složnica glagola ἐλίσσω; rekcija: τινι; § 296, atributni particip kao dopuna imenici u istom padežu

ὥστε... ἄγεσθαι veznik ὥστε otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici (s pomišljenom, mogućom posljedicom) § 473; posljedica je najavljena *in apodosi* demonstrativnim prilogom οὕτω

ἄγεσθαι § 231, osnove s. 116

πρὸς τοῦ θηροκόμου označava vršitelja pasivne radnje, umjesto uobičajene sveze ὑπό + genitiv

καθάπερ... ὀδηγούμενον veznik καθάπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu ὀδηγούμενον sc. τὸ ζῶον; § 243, predikatni particip čije se značenje odnosi na subjekt § 500

Τοῦτο φανέν τὸ ζῶον

τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν

ἐξέπληξε,

καὶ ὄνομα

τὸ εἶδος

ἐλάμβανεν

ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων
τοῦ σώματος,
αὐτοσχεδίως
πρὸς τοῦ δήμου
καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν

φανέν § 292; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500
τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν tj. ljude koji su promatrali povorku s darovima
ἐξέπληξε složnica glagola πλήσσω (atički πλήτω), § 267, augment § 238,
glagolske osnove § 327.10
τὸ εἶδος akuzativ obzira, § 389: prema...
ἐλάμβανεν § 231, glagolske osnove § 321.14
τῶν ἐπικρατεστέρων supstantiviran komparativ pridjeva, u prijevodu do-
dajte imenicu poput “obilježje” ili “oznaka”
πρὸς τοῦ δήμου narod je promatrao povorku; kao gore, πρὸς τινος označava
vršitelja pasivne radnje umjesto uobičajene sveze ὑπό τινος
κατηγορηθέν § 296; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500

Poglavlje 26

Λυσίου Ἐπιτάφιος 4–6

O tekstu

Od Tukidida saznajemo za atenski običaj godišnjih javnih sahrana onih koji su pali u borbi za državu; tom bi prigodom neki ugledan građanin održao javni nadgrobni govor. Znamenit je primjer Periklova govora (Thuc. 2, 35–46). Takav je govor i drugi tekst sačuvan u Lizijinu korpusu (Lys. 2). Lizijin je govor održan u čast palih u Korintskom ratu; rat je izbio 395., kad se Atena pridružila Korintu, Argu i Tebi u pobuni protiv Sparte (rat je trajao do 387., kad su, uz perzijsku podršku, Spartanci situaciju uspjeli okrenuti u svoju korist).

Lys. 2 jedan je od dva Lizijina govora koji nisu namijenjeni sudskim procesima te od glavnine korpusa odudara i stilom. Zato su filolozi dovodili u pitanje Lizijino autorstvo (označava se atributom *spurius*, “dvojbena porijekla”). Osim toga, Lizija, koji nije bio atenski građanin, teško da je govor držao osobno. Malo je vjerojatno i da bi ga pisao za drugoga; atenski građanin dovoljno ugledan (to znači, dovoljno politički istaknut) da govori u ovakvoj prigodi vjerojatno bi govor i sam mogao sastaviti. Djelo je, stoga, možda retorička vježba s početka IV. st. pr. n. e, ili u to vrijeme nastao pamflet namijenjen širenju u pisanom obliku. Nemamo dovoljno podataka da bilo koju od ovih teorija opovrgnemo ili potvrdimo.

Važan je dio nadgrobnih govora veličanje postignuća predaka. U tom kontekstu, odmah na početku govora, Lizija prikazuje napad Amazonki na Atenu; drevni Atenjani dokazali su da su ove zastrašujuće ratnice bile ipak samo žene, i nijedna se od njih nije vratila u domovinu da bi izvukla pouku iz ovog nepromišljenog čina.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. Epitaphius [Sp.] 4–6

Ἀμαζόνες γὰρ Ἄρεως μὲν τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες, οἰκοῦσαι δὲ παρὰ τὸν Θερμῳδοντα ποταμόν, μόναι μὲν ὠπλισμέναι σιδήρῳ τῶν περὶ αὐτάς, πρῶται δὲ τῶν πάντων ἐφ’ ἵππους ἀναβαῖσαι, οἷς ἀνελπίστως δι’ ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων ἤρουν μὲν τοὺς φεύγοντας, ἀπέλειπον δὲ διώκοντας· ἐνομίζοντο δὲ διὰ τὴν εὐψυχίαν μᾶλλον ἄνδρες ἢ διὰ τὴν φύσιν γυναῖκες· πλέον γὰρ ἐδόκουν τῶν ἀνδρῶν ταῖς ψυχαῖς διαφέρειν ἢ ταῖς ιδέαις ἐλλείπειν.

ἄρχουσαι δὲ πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ἔργῳ μὲν τοὺς περὶ αὐτάς καταδεδουλωμένοι, λόγῳ δὲ περὶ τῆσδε τῆς χώρας ἀκούουσαι κλέος μέγα, πολλῆς δόξης καὶ μεγάλης ἐλπίδος χάριν παραλαβοῦσαι τὰ μαχιμώτατα τῶν ἐθνῶν ἐστράτευσαν ἐπὶ τήνδε τὴν πόλιν. τυχοῦσαι δ’ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς τῇ φύσει, καὶ ἐναντίαν τὴν δόξαν τῆς προτέρας λαβοῦσαι μᾶλλον ἐκ τῶν κινδύνων ἢ ἐκ τῶν σωμάτων ἔδοξαν εἶναι γυναῖκες.

μόναις δ’ αὐταῖς οὐκ ἐξεγένετο ἐκ τῶν ἡμαρτημένων μαθούσαις περὶ τῶν λοιπῶν ἄμεινον βουλεύσασθαι, οὐδ’ οἴκαδε ἀπελθούσαις ἀπαγγεῖλαι τὴν τε σφετέραν αὐτῶν δυστυχίαν καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρετήν· αὐτοῦ γὰρ ἀποθανοῦσαι, καὶ δοῦσαι δίκην τῆς ἀνοίας, τῆσδε μὲν τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν, τὴν δὲ ἑαυτῶν πατρίδα διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν ἀνώνυμον κατέστησαν. ἐκεῖναι μὲν οὖν τῆς ἄλλοτρίας ἀδίκως ἐπιθυμήσασαι τὴν ἑαυτῶν δικαίως ἀπώλεσαν.

Analiza i komentar

Ἀμαζόνες γὰρ
 Ἄρεως μὲν
 τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες,
 οἰκοῦσαι δὲ
 παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν,
 μόναι μὲν
 ὠπλισμέναι σιδήρῳ
 τῶν περὶ αὐτάς,
 πρῶται δὲ
 τῶν πάντων
 ἐφ' ἵππους ἀναβᾶσαι,
 οἷς ἀνελπίστως
 δι' ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων
 ἦρουν μὲν
 τοὺς φεύγοντας,
 ἀπέλειπον δὲ
 διώκοντας·
 ἐνομίζοντο δὲ
 διὰ τὴν εὐψυχίαν
 μᾶλλον ἄνδρες
 ἢ διὰ τὴν φύσιν
 γυναῖκες·
 πλέον γὰρ ἐδόκουν
 τῶν ἀνδρῶν
 ταῖς ψυχαῖς διαφέρειν
 ἢ ταῖς ιδέαις ἐλλείπειν.

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja (tvrđnje iz prethodne rečenice):

naime...

Ἄρεως μὲν... οἰκοῦσαι δὲ... koordinacija rečeničnih članaka

τὸ παλαιὸν supstantivirani prilog § 373

ἦσαν θυγατέρες § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

οἰκοῦσαι § 231, § 243

μόναι μὲν... πρῶται δὲ... koordinacija rečeničnih članova

μόναι u rečenici otvara mjesto (dijelnom) genitivu τῶν περὶ αὐτάς

ὥπλισμέναι § 267; glagolske osnove na -ιζω § 261, § 269

τῶν περὶ αὐτάς supstantivirani prijedložni izraz § 373: od onih...

πρῶται u rečenici otvara mjesto (dijelnom) genitivu τῶν πάντων

τῶν πάντων supstantivirani pridjev § 373

ἀναβᾶσαι § 267; složenica glagola βαίνω § 321.6

οἷς odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu (antecedent ἵππους); dativ instrumentalni § 414: pomoću njih...

ἦρουν μὲν... ἀπέλειπον δὲ... koordinacija rečeničnih članova

ἦρουν § 243, § 235, § 327.1; LSJ αἰρέω II

τοὺς φεύγοντας § 231, supstantivirani particip § 373

ἀπέλειπον § 231, složenica glagola λείπω

διώκοντας § 231

ἐνομίζοντο δὲ... διὰ τὴν φύσιν γυναιῖνες ratnička je hrabrost Amazonki (εὐ-ψυχία) suprotstavljena ograničenjima njihova spola (φύσις); antički su Grci žene smatrale lošijima i podređenima te “nedovršenim muškarcima”, ἔτι δὲ τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρεῖττον τὸ δὲ χεῖρον, καὶ τὸ μὲν ἄρχον τὸ δ’ ἀρχόμενον, Aristotel, Politika 1, 1254b; τὸ γὰρ θῆλυ ὥσπερ ἄρρεν ἐστὶ πεπηρωμένον, Aristotel, De generatione animalium, 2, 3 (737a)

ἐνομίζοντο § 231; *verbum sentiendi* otvara mjesto imenskoj dopuni (ἄνδρες... γυναιῖνες)

μᾶλλον... ἦ... koordinacija rečeničnih članova

πλέον γὰρ ἐδόκουν... ἦ ταῖς ιδέαις ἐλλείπειν slijedi objašnjenje razloga zbog kojeg su se Amazonke činile više muškarcima nego ženama; hrabrošću (ταῖς ψυχαῖς) su više nadvisivale (διαφέρειν) muškarce nego što su po slabosti svojeg spola (ταῖς ιδέαις) za muškarcima zaostajale (ἐλλείπειν)

πλέον... ἦ... koordinacija rečeničnih članova

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja: naime...

ἐδόκουν § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu (διαφέρειν...)

ἐλλείπειν)

διαφέρειν § 231; rekcija τινός τινι ovdje: nadvisivati nekoga nečim, LSJ
διαφέρω III.4

ἐλλείπειν § 231; složenica λείπω; LSJ ἐλλείπω A.5, rekcija τινός τινι u odnosu na nekog po nečemu

ἄρχουσαι δὲ
 πολλῶν ἐθνῶν,
 καὶ ἔργῳ μὲν
 τοὺς περὶ αὐτάς
 καταδεδουλωμέναι,
 λόγῳ δὲ
 περὶ τῇσδε τῆς χώρας
 ἀκούουσαι κλέος μέγα,
 πολλῆς δόξης
 καὶ μεγάλης ἐλπίδος
 χάριν
 παραλαβοῦσαι
 τὰ μαχιμώτατα
 τῶν ἐθνῶν
 ἐστράτευσαν
 ἐπὶ τήνδε τὴν πόλιν.

ἄρχουσαι § 231, rekcija τινός

ἔργῳ μὲν... λόγῳ δὲ... koordinacija rečeničnih članaka pomoću para čestica

καταδεδουλωμέναι § 272, složenica glagola δουλόω

περὶ τῇσδε τῆς χώρας rečeno iz pozicije govornika (Lizije), koji govori u Ateni (na groblju u Keramiku)

ἀκούουσαι § 231

δόξης LSJ δόξα A, osnovno značenje „očekivanje”, ovdje u sličnom značenju kao ἐλπίς; Amazonke su imale velika očekivanja od napada na bogatu i slavnu Atenu

παραλαβοῦσαι § 254, složenica glagola λαμβάνω; LSJ παραλαμβάνω A.4

ἐστράτευσαν § 267, § 269; rekcija ἐπὶ τι na nešto, protiv nečega

τυχοῦσαι δ'

ἀγαθῶν ἀνδρῶν

ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς

τῇ φύσει,
καὶ ἐναντίαν τὴν δόξαν
τῆς προτέρας
λαβοῦσαι
μᾶλλον ἐκ τῶν κινδύνων
ἢ ἐκ τῶν σωμάτων
ἔδοξαν
εἶναι γυναῖκες.

τυχοῦσαι § 254; § 321.19; rekcija (objekta) τινός

ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγαθός ovdje u značenju: hrabar

ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς τῇ φύσει u skladu s gore rečenim, u sukobu s
junačkim Atenjanima hrabrost (αἱ ψυχαί) Amazonki postala je jednaka
njihovoj (manje vrijednoj) prirodi (τῇ φύσει)

ὁμοίας rekcija τινί

ἐκτήσαντο § 267, § 269

ἐναντίαν rekcija τινός

λαβοῦσαι § 254; § 321.14

τῶν κινδύνων κίνδυνος rizik (koji može uključivati i izlaganje ratnoj sreći
u bici), usp. LSJ s. v.; moguće je također i da autor smatra da su se
Amazonke pokazale ženama jer su *pogrešno* procijenile i nešto nerealno
očekivale

ἔδοξαν § 267; § 325.2; kao *verbum sentiendi*, glagol otvara u rečenici mjes-
to dopuni, ovdje je to infinitiv

εἶναι γυναῖκες § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj
dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

μόναις δ' αὐταῖς

οὐκ ἐξεγένετο

ἐκ τῶν ἡμαρτημένων μαθούσαις

περὶ τῶν λοιπῶν

ἄμεινον βουλεύσασθαι,

οὐδ' οἴκαδε ἀπελθούσαις

ἀπαγγεῖλαι
 τήν τε σφετέραν αὐτῶν δυστυχίαν
 καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρετήν·
 αὐτοῦ γὰρ ἀποθανοῦσαι,
 καὶ δοῦσαι δίκην
 τῆς ἀνοίας,
 τῇσδε μὲν τῆς πόλεως
 διὰ τὴν ἀρετήν
 ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν,
 τὴν δὲ ἑαυτῶν πατρίδα
 διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν
 ἀνώνυμον κατέστησαν.

ἐξεγένετο § 254; različno, složenica γίγνομαι, LSJ ἐκγίγνομαι III; glagol u rečenici otvara mjesto dativu osobe (τινί) i infinitivu (ovdje ih ima više)
 τῶν ἡμαρτημένων § 272; supstantivirani particip (s. r.) § 373; § 321.10
 μαθούσαις § 254; § 321.17
 βουλεύσασθαι § 267, § 269, LSJ βουλεύω B.1
 ἀπελθούσαις § 254, složenica glagola ἔρχομαι
 ἀπαγγεῖλαι § 267, složenica glagola ἀγγέλλω, s. 118
 δυστυχίαν... ἀρετήν antiteza
 τήν τε... καὶ τὴν koordinacija sastavnih veznika, pri čemu je drugi član para naglašeniji
 αὐτοῦ prilog mjesta, LSJ s. v.; sc. na mjestu bitke
 γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja: jer...
 ἀποθανοῦσαι § 254; § 324.8
 δοῦσαι δίκην § 306; δίκας διδόναι τινός LSJ δίκη IV.3
 τῇσδε μὲν... τὴν δὲ... koordinacija rečeničnih članova
 ἀθάνατον... ἐποίησαν § 267, § 269; ποιῆσαι τινα s pridjevom LSJ ποιέω III; ἀθάνατον τὴν μνήμην... ἀνώνυμον antiteza
 τὴν ἐνθάδε συμφορὰν prilog u atributnom položaju § 375.5
 ἀνώνυμον κατέστησαν § 267, glagol je složenica ἵστημι; rekcija τινά s pridjevom LSJ καθίστημι II.4

ἐκεῖναι μὲν οὖν
τῆς ἀλλοτρίας
ἀδίκως ἐπιθυμήσασαι
τὴν ἑαυτῶν
δικαίως ἀπώλεσαν.

τῆς ἀλλοτρίας se. χώρας
ἐπιθυμήσασαι § 267, § 269, rekcija τινός
ἀδίκως... δικαίως antiteza
ἀπώλεσαν § 267, § 319.15; LSJ ἀπόλλυμι II

Poglavlje 27

Χαρίτωνος Ἀφροδισιέως Τῶν περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην ἐρωτικῶν διηγημάτων λόγοι ὀκτώ 2.2

O autoru

Hariton (Χαρίτων), autor ljubavnog romana *Zgode Hereje i Kaliroje* (Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην), živio je najvjerojatnije između 50. pr. Kr. i 50. po Kr. Malo se zna o njemu osim onoga što je sam naveo na početku svog romana: da je živio u maloazijskom gradu Afrodizijadi i da je bio tajnik retora Atenagore.

O tekstu

Roman *Zgode Hereje i Kaliroje* dugo se smatrao kronološki posljednjim grčkim ljubavnim romanom antike, ali su papirusni nalazi s jedne i jezična analiza s druge strane pokazali da je zapravo jedan od najranijih.

U romanu susrećemo tipične žanrovske motive: ljubav dvoje iznimno lijepih, plemenitih i osjećajnih mladih ljudi, putovanja egzotičnim zemljama, gusare. Glavni su junaci Hereja i Kaliroja, dvoje sicilskih Grka koji se zaljube na prvi pogled te se vrlo brzo i vjenčaju, no zavist drugih mladića koji su se borili za Kalirojinu ruku pokrene niz događaja zbog kojih Hereja mora krenuti u potragu za svojom dragom. Ta će ga potraga odvesti sve do Babilona, gdje će se za nju boriti na sudu, a potom će se istaknuti i kao sposoban vojskovođa

u Egiptu. Za to vrijeme Kaliroja, oteta i prodana u roblje, za dobrobit svojeg nerođenog djeteta (čiji je otac Hereja) sklapa brak s maloazijskim Grkom Dionizijem.

U odlomku koji slijedi Kaliroju dočekuju Dionizijeve sluškinje i dive se njezinoj ljepoti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Charito, Ser. Erot. De Chaerea et Callirhoe 2.2.1–4

Πρὸς δὲ τὴν Καλλιρρόην εἰσῆλθον αἱ ἄγροικοι γυναῖκες καὶ εὐθὺς ὥς δέσποιναν ἤρξαντο κολακεύειν. Πλαγγὼν δέ, ἡ τοῦ οἰκονόμου γυνή, ζῶον οὐκ ἄπρακτον, ἔφη πρὸς αὐτὴν ``ζητεῖς μὲν, ὦ τέκνον, πάντως τοὺς σεαυτῆς· ἀλλὰ καλῶς καὶ τοὺς ἐνθάδε νόμιζε σούς· Διονύσιος γάρ, ὁ δεσπότης ἡμῶν, χρηστός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος. Εὐτυχῶς σε ἤγαγεν εἰς ἀγαθὴν ὁ θεὸς οἰκίαν. Ὡσπερ ἐν πατρίδι διάξεις. Ἐκ μακρᾶς οὖν θαλάσσης ἀπόλουσαι τὴν ἄσιν· ἔχεις θεραπαινίδας." Μόλις μὲν καὶ μὴ βουλομένην, προήγαγε δ' ὅμως εἰς τὸ βαλανεῖον. Εἰσελθοῦσαν δὲ ἤλειψάν τε καὶ ἀπέσμηξαν ἐπιμελῶς καὶ μᾶλλον ἀποδυσάμενης κατεπλάγησαν· ὥστε ἐνδεδυμένης αὐτῆς θαυμάζουσαι τὸ πρόσωπον θεῖον πρόσωπον ἔδοξαν ἰδοῦσαι· ὁ χρῶς γὰρ λευκὸς ἔστιλψεν εὐθὺς μαρμαρυγῇ τινι ὅμοιον ἀπολάμπων· τρυφερὰ δὲ σάρξ, ὥστε δεδοικέναι μὴ καὶ ἡ τῶν δακτύλων ἐπαφὴ μέγα τραῦμα ποιήσῃ.

Ἦσυχῇ δὲ διελάλουν πρὸς ἀλλήλας ``καλὴ μὲν ἡ δέσποινα ἡμῶν καὶ περιβόητος· ταύτης δὲ ἂν θεραπαινὶς ἔδοξεν." Ἐλύπει τὴν Καλλιρρόην ὁ ἔπαινος καὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀμάντευτος ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἐλέλουτο καὶ τὴν κόμην συνεδέσμου, καθαρὰς αὐτῇ προσήνεγκαν ἐσθῆτας· ἡ δὲ οὐ πρέπειν ἔλεγε ταῦτα τῇ νεωνήτῳ. ``Χιτῶνά μοι δότε δουλικόν· καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ μου κρείττονες." Ἐνεδύσατο μὲν οὖν τι τῶν ἐπιτυχόντων· κάκεινο δὲ ἔπρεπεν αὐτῇ καὶ πολυτελὲς ἔδοξε καταλαμπόμενον ὑπὸ κάλλους.

Analiza i komentar

Πρὸς δὲ τὴν Καλλιρόην
εἰσῆλθον
αἱ ἄγροικοι γυναῖκες
καὶ εὐθύς
ὥς δέσποιναν
ἤρξαντο κολακεύειν.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu
εἰσῆλθον § 254; εἰσέρχομαι, složnica ἔρχομαι § 327.2
εὐθύς prilog od εὐθύς (LSJ εὐθύς B)
ἤρξαντο § 269
κολακεύειν § 231; rekcija τινά (hrv. laskati nekome)

Πλαγγὼν δέ,
ἡ τοῦ οἰκονόμου γυνή,
ζῶον οὐκ ἄπρακτον,
ἔφη
πρὸς αὐτὴν
ζητεῖς μέν, ὦ τέκνον,
πάντως
τοὺς ἑαυτῆς·
ἀλλὰ καλῶς
καὶ τοὺς ἐνθάδε
νόμιζε σούς·
Διονύσιος γάρ,
ὁ δεσπότης ἡμῶν,
χρηστός ἐστι καὶ φιλάνθρωπος.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἔφη § 312.8

πρὸς αὐτήν priložna oznaka koja ovdje zamjenjuje dativ

ζητεῖς § 231, § 243

μέν postpozitivna čestica: zaista...

ἀλλὰ čestica suprotnog značenja: ali...

καὶ τοὺς ἐνθάδε sc. stanovnike ovog mjesta

νόμιζε § 231

γάρ čestica najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime...

ἐστι § 315

χρηστός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος imenski predikat Smyth 909

Εὐτυχῶς σε ἤγαγεν

εἰς ἀγαθήν

ὁ θεὸς

οἰκίαν.

Ὡσπερ ἐν πατρίδι

διάξεις.

ἤγαγεν s. 116, § 257

διάξεις složenica glagola ἄγω, s. 116, § 258

ἐκ μακρᾶς οὖν θαλάσσης

ἀπόλουσai

τὴν ἄσιν·

ἔχεις θεραπαινίδας.

ἐκ μακρᾶς... θαλάσσης od duge plovidbe morem

οὖν čestica zaključnog značenja: dakle...

ἀπόλουσai § 267, složenica λούω

ἔχεις § 327.13, § 231

Μόλις μὲν

καὶ μὴ βουλομένην,

προήγαγε δ' ὅμως

εἰς τὸ βαλανεῖον.

μὲν... δ' koordinacija parom čestica (prvi dio ima dopusno značenje, kako se naslućuje iz ὅμως)

βουλομένην § 232

προήγαγε sc. αὐτήν; subjekt je Πλαγγών s početka odlomka; glagol je složenica ἄγω, s. 16, § 257

εἰσελθοῦσαν δὲ

ἤλειψάν τε καὶ ἀπέσμηξαν ἐπιμελῶς

καὶ μᾶλλον ἀποδυσασμένης

κατεπλάγησαν

ὥστε,

ἐνδεδυμένης αὐτῆς

θαυμάζουσai

τὸ πρόσωπον

θειῖον πρόσωπον

ἔδοξαν

ἰδοῦσαι·

ὁ χρῶς γὰρ λευκός

ἔστιλψεν

εὐθύς

μαρμαρυγῇ τινι ὅμοιον

ἀπολάμπων·

τρυφερά δὲ σάρξ,

ὥστε δεδοικέναι

μὴ καὶ ἡ τῶν δακτύλων ἐπαφή

μέγα τραῦμα

ποιήση.

εἰσελθοῦσαν složenica ἔρχομαι § 327.2, § 254

δὲ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἤλειψάν § 267, αλείφω; subjekt ovog i svih daljnjih finitnih glagola jesu
θεραπαινίδαι

ἀπέσμηξαν ἀποσμήχω § 267

ἀποδυσάμενης § 267; genitiv apsolutni § 504 (ovdje bez nominalnog dijela)

κατεπλάγησαν složenica πλήσω, § 327.10; § 292

ὥστε veznik otvara mjesto posljedičnoj rečenici § 473

ἐνδεδυσμένης αὐτῆς genitiv apsolutni § 504; složenica glagola δύω; § 272,
§ 504

θαυμάζουσai rekcija: τι; § 231

ἔδοξαν § 267

ἰδοῦσαι § 327.3, § 254

γὰρ uvodi objašnjenje: naime...

ἔστιλφεν § 267 § 269

εὐθύς prilog od εὐθύς (LSJ εὐθύς B)

ὅμοιον prilog; rekcija ὅμοιος τινι (LSJ C)

ἀπολάμπων § 231

δὲ nadovezivanje na prethodnu tvrdnju: a...

τρυφερὰ δὲ σάρξ u imenskom predikatu izostavljena je kopula

ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

δεδοικέναι § 317.3, § 272; subjekt infinitiva mogao bi biti neodređeni su-
bjektni akuzativ τινά

μὴ uvodi rečenicu uz *verbum timendi*, § 471

ποίηση § 243, § 267

ἡσυχῇ δὲ διελάλουν

πρὸς ἀλλήλας

ἡ καλὴ μὲν

ἡ δέσποινα ἡμῶν

καὶ περιβόητος·

ταύτης δὲ

ἂν θεραπευνίς ἔδοξεν."

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

διελάλουν § 231, § 243

πρὸς ἀλλήλας međusobno

μὲν... δὲ koordiniranim parom čestica izriče se suprotnost rečeničnih člana-
ka: ali...

καλή... καὶ περιβόητος neizrečena je kopula imenskog predikata

ἄν... ἔδοξεν ireal (uz neizrečenu irealnu protazu): (da stane uz tu djevojku)
izgledala bi kao njezina sluškinja; § 323.2, § 489.b.1; kopulativni gla-
gol ima nužnu imensku dopunu

ἐλύπει τὴν Καλλιρόην ὁ ἔπαινος

καὶ

τοῦ μέλλοντος

οὐκ ἀμάντευτος ἦν.

ἐλύπει § 231, § 243

ἀμάντευτος ἦν imenski predikat (Smyth 910)

ἦν § 315

τοῦ μέλλοντος § 394; supstantivirani particip u značenju “budućnost”

ἐπεὶ δὲ ἐλέλουτο

καὶ τὴν κόμην συνεδέσμου,

καθαράς

αὐτῇ

προσῆνεγκαν

ἐσθῆτας·

ἢ δὲ

οὐ πρόπειν

ἔλεγε

ταῦτα

τῇ νεωνήτῳ.

ἐπεὶ § 487

δέ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἐλέλουτο § 272, § 448.1

συνεδέσμων složenica glagola δεσμεύω (δεσμέω, LSJ συνδεσμεύω) § 231,
§ 243

προσήμεγκαν složenica glagola φέρω § 327.5 § 328.3

πρέπειν ἔλεγε ταῦτα § 491

πρέπειν rekcija τινι; § 231

ἔλεγε § 231; glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom

χιτῶνά μοι δότε

δουλικόν·

καὶ γὰρ

ὕμεῖς

ἐστέ

μου

κρείττονες.

δότε § 305, § 306

καὶ γὰρ § 517, kombinacija čestica s uzročnim značenjem iznosi objašnjenje: jer...

ἐστέ § 315

ἐστέ κρείττονες imenski predikat (Smyth 910)

μου *genetivus comparationis* uz komparativ κρείττονες § 404.1

ἐνεδύσατο μὲν οὖν

τι

τῶν ἐπιτυχόντων·

κάκεινο δὲ ἔπρεπεν

αὐτῇ

καὶ πολυτελὲς ἔδοξε

καταλαμπόμενον

ὑπὸ κάλλους.

ἐνεδύσατο § 267; složenica glagola δύω

ἐνεδύσατο μὲν... ἀλλεῖνο δὲ koordinacija rečeničnih dijelova pomoću para
čestica

τῶν ἐπιτυχόντων τι otvara mjesto genitivu partitivnom (ovdje u s. r.) § 395

ἐπιτυχόντων složenica τυγχάνω § 321.19, § 254

ἔπρεπεν § 231

ἔδοξε § 267, § 325.2; kopulativni glagol čija je dopuna πολυτελές

καταλαμβάνετον § 232

Poglavlje 28

Δίωνος Κασσίου Κοκκηιανού Ῥωμαϊκὴ ἱστορία EB 16

O autoru

Povjesničar Dion Kasije (navodni njegov *cognomen* Cocceianus, Kokcejan, spominje se tek u bizantsko doba i vjerojatno je fiktivan), grčki Δίων ὁ Κάσσιος, latinski Lucius Cassius Dio, podrijetlom Grk iz Nikeje u Bitiniji, rođen je oko 155. n. e., a umro oko 235. Vršio je službu konzula i prokonzula.

Najpoznatiji je po djelu Ῥωμαϊκὴ ἱστορία, *Rimska povijest*, u 80 knjiga; od njih su u cijelosti sačuvane samo one sa zbivanjima od 36. do 60. Djelo počinje Enejinim dolaskom u Italiju, a završava godinom 229. n. e.

Dion je pisao po uzoru na analiste, najranije rimske povjesničare koji su događaje navodili po godinama.

O tekstu

U ovom se odlomku opisuje kako je car Neron 64. n. e. ostvario svoju dugogodišnju želju da zapali Rim. Riječ je o možda i najpoznatijoj epizodi iz Neronova života koja se često spominjala u književnosti i prikazivala na filmu. Međutim, valja imati na umu da su o događaju izvještavali pisci izrazito neskloni Neronu, primjerice Tacit. Današnji povjesničari smatraju malo vjerojatnim da je veliki požar podmetnuo upravo car.

Dion Kasije ne smatra se sasvim pouzdanim izvorom za ranija povijesna razdoblja.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dio Cassius Historiae Romanae 62.16.1-62.16.4

μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεθύμησεν ὅπερ που αἰεὶ ἠϋχετο, τήν τε πόλιν ὅλην καὶ τήν βασιλείαν ζῶν ἀναλῶσαι· τὸν γοῦν Πρίαμον καὶ αὐτὸς θαυμαστῶς ἐμακάριζεν ὅτι καὶ τήν πατρίδα ἅμα καὶ τήν ἀρχὴν ἀπολομένους εἶδεν. λάθρα γάρ τινας ὡς καὶ μεθύοντας ἦ καὶ κακουργοῦντάς τι ἄλλως διαπέμπων, τὸ μὲν πρῶτον ἐν που καὶ δύο καὶ πλείονα ἄλλα ἄλλοθι ὑπεπίμπρα, ὥστε τοὺς ἀνθρώπους ἐν παντὶ ἀπορίας γενέσθαι, μήτ' ἀρχὴν τοῦ κακοῦ ἐξευρεῖν μήτε τέλος ἐπαγαγεῖν δυναμένους ἀλλὰ πολλὰ μὲν ὁρῶντας πολλὰ δὲ ἀκούοντας ἄτοπα.

οὔτε γὰρ θεάσασθαι ἄλλο τι ἦν ἢ πυρὰ πολλὰ ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ, οὔτε ἀκοῦσαι λεγόντων τινῶν ἢ ὅτι τὸ καὶ τὸ καίεται. ποῦ; πῶς; ὑπὸ τίνος; βοηθεῖτε.

θόρυβός τε οὖν ἐξαίσιος πανταχοῦ πάντας κατελάμβανε, καὶ διέτρεχον οἱ μὲν τῇ οἱ δὲ τῇ ὥσπερ ἔμπληκτοι. καὶ ἄλλοις τινὲς ἐπαμύνοντες ἐπυνθάνοντο τὰ οἴκοι καιόμενα· καὶ ἕτεροι πρὶν καὶ ἀκοῦσαι ὅτι τῶν σφετέρων τι ἐμπέπρησται, ἐμάνθανον ὅτι ἀπόλωλεν. οἳ τε ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τοὺς στενωποὺς ἐξέτρεχον ὡς καὶ ἔξωθεν αὐταῖς βοηθήσοντες, καὶ οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν εἴσω ἐσέθειον ὡς καὶ ἔνδον τι ἀνύσοντες.

Analiza i komentar

μετὰ δὲ ταῦτα

ἐπεθύμησεν

ὅπερ που αἰεὶ ἠϋχετο,

τήν τε πόλιν ὅλην

καὶ τήν βασιλείαν

ζῶν

ἀναλῶσαι·

τὸν γοῦν Πρίαμον

καὶ αὐτὸς

θαυμαστῶς ἐμακάριζεν

ὅτι

καὶ τὴν πατρίδα

ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν

ἀπολομένας

εἶδεν.

ἐπεθύμησεν § 267 (subjekt je Neron); glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ὅπερ zamjenica pojačana česticom περ uvodi odnosnu rečenicu: “ono što...”
που valjda

ἤρχετο § 232

ζῶν § 231

ἀναλῶσαι § 267; glagol je ἀναλίσκω, neka vremena tvori od osnove ἀναλω-,
§ 324.6

γοῦν čestica koja služi isticanju ili pojačavanju

ἐμακάριζεν § 232

ὅτι veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu § 468

ἀπολομένας § 319.15, § 254

εἶδεν § 327.3, § 254

λάθρα γάρ τινας

ὥς καὶ μεθύοντας

ἢ καὶ κακουργοῦντάς τι ἄλλως

διαπέμπων,

τὸ μὲν πρῶτον

ἐν που καὶ δύο καὶ πλείονα ἄλλα ἄλλοθι

ὑπεπίμπρα,

ὥστε τοὺς ἀνθρώπους
 ἐν παντὶ
 ἀπορίας
 γενέσθαι,
 μήτ' ἀρχὴν
 τοῦ κακοῦ
 ἐξευρεῖν
 μήτε τέλος
 ἐπαγαγεῖν
 δυναμένους
 ἀλλὰ
 πολλὰ μὲν ὀρῶντας
 πολλὰ δὲ ἀκούοντας
 ἄτοπα.

ὥς καὶ... ἢ καὶ... veznik ὥς uz particip uvodi objašnjenje ili poredbu: zato što su bili..., kao da su bili...; nastavlja se koordinacijom: ili... ili...

μεθύοντας § 231

κακουργοῦντάς § 231, § 243

διαπέμπων složenica glagola πέμπω, § 231

ἐν sc. zgradu (ili kuću)

που negdje

ὑπεπίμπρα složenica glagola πίμπρημι, § 312.3; ovaj imperfekt tvori se kao da je osnova ὑποπιμπράω, usp. LSJ ἐπιπίμπρημι, morfološki opis; glagol je u jednini jer Neron djeluje preko svojih pomagača ("dao je potpaliti..."; kauzativ)

ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu s predikatom u infinitivu, § 473

ἐν παντὶ LSJ πᾶς, πᾶσα, πᾶν IV ἐν παντὶ εἶναι, ἐν παντὶ κακοῦ εἶναι "biti u velikoj opasnosti, u velikom strahu"

γενέσθαι § 254, § 325.11, dopuna u genitivu; LSJ γίγνομαι II.3

μήτ'... μήτε... koordinacija niječnim sastavnim veznicima; § 513

ἐξευρεῖν složenica glagola εὕρισκω, § 324.7, § 254

ἐπαγαγεῖν složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257

δυναμένους § 312.5, § 232, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopunama u infinitivu

πολλὰ μὲν... πολλὰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica

ὁρῶντας § 327.3, § 231, § 243

ἀκούοντας § 231, s. 116

οὔτε γάρ

θεάσασθαι

ἄλλο τι

ἤν

ἢ πυρὰ πολλὰ

ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ,

οὔτε

ἀκοῦσαι

λεγόντων τινῶν

ἢ ὅτι

τὸ καὶ τὸ καίεται·

ποῦ;

πῶς;

ὕπὸ τίνος;

βοηθεῖτε.

οὔτε... οὔτε... koordinacija pomoću sastavnih veznika § 513

θεάσασθαι § 267

ἤν § 315; u značenju „biti moguće” glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu;

LSJ εἰμί A.VI

ἢ osim

ἀκοῦσαι rekcija τινός, § 267, s. 116

λεγόντων § 231

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu (objektnu) rečenicu koja ovisi o *verbum dicendi* (λεγόντων)

τὸ καὶ τὸ član kao pokazna zamjenica: to i to, § 370

καίεται § 232

βοηθεῖτε § 231, § 243

θόρυβός τε οὖν ἐξαίσιος

πανταχοῦ

πάντας

κατελάβανε,

καὶ διέτρεχον

οἱ μὲν τῇ

οἱ δὲ τῇ

ὥσπερ ἔμπληκτοι.

τε postponirani (sastavni) veznik

οὖν zaključna čestica: dakle

κατελάβανε složenica glagola λαμβάνω § 321.14, § 231

διέτρεχον složenica glagola τρέχω § 327.4, § 231

οἱ μὲν τῇ, οἱ δὲ τῇ koordinacija pomoću čestica: jedni ovamo, a drugi onamo

καὶ ἄλλοις τινὲς ἐπαμύνοντες

ἐπυνθάνοντο

τὰ οἴκοι καιόμενα·

καὶ ἕτεροι

πρὶν καὶ ἀκοῦσαι

ὅτι

τῶν σφετέρων τι

ἐμπέπρησται,

ἐμάνθανον

ὅτι

ἀπόλωλεν.

ἐπαμύνοντες složenica glagola ἀμύνω; rekcija τινί; § 231

ἐπυνθάνοντο § 232; objekt je glagola ovdje particip u akuzativu; LSJ πυν-
θάνομαι I.2 samo s akuzativnom stvari: čuti što, saznati što
τὰ οἴκοι καιόμενα § 232; supstantivirani particip, § 373; prilog u atribut-
nom položaju § 375.5
πρὶν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu s predikatom u infinitivu,
§ 488.1; πρὶν καὶ: prije nego što...
ἀκοῦσαι s. 116, § 267
ὅτι veznik uvodi izričnu zavisnu izričnu (objektnu) rečenicu uz *verbum sen-
tiendi*, § 467
τῶν σφετέρων genitiv partitivni § 395; supstantivirana zamjenica, § 373
ἐμπέπρησται složenica glagola πίμπρημι, § 272
ἐμάνθανον § 231
ὅτι veznik uvodi izričnu zavisnu rečenicu uz *verbum sentiendi*, § 467
ἀπόλωλεν § 272, § 319.15

οἳ τε ἐκ τῶν οἰκιῶν
ἐς τοὺς στενωποὺς
ἐξέτρεχον
ὥς καὶ ἔξωθεν
αὐταῖς βοηθήσοντες,
καὶ οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν
εἴσω
ἐσέθειον
ὥς καὶ ἔνδον
τι ἀνύσοντες.

οἳ τε... καὶ οἱ... koordinacija rečeničnih članaka sastavnim veznicima
οἳ... ἐκ τῶν οἰκιῶν supstantiviran prijedložni izraz
ἐς τοὺς στενωποὺς se. ὁδοὺς: u tijesne ulice, uličice
ἐξέτρεχον složenica glagola τρέχω, § 327.4, § 231
ὥς... βοηθήσοντες ὥς uz particip futura izriče namjerno značenje
βοηθήσοντες rekacija τινί, § 259
οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν supstantiviran prijedložni izraz
ἐσέθειον složenica glagola θέω, § 231

ὥς... ἀνύσσοντες veznik ὥς uz particip futura izriče namjeru, § 503.3, Smyth
2065, § 2086
ἀνύσσοντες § 259

Poglavlje 29

Πολυβίου ιστορίων Δ, 31

O tekstu

U četvrtoj knjizi svojih *Ἱστορίαι* (*Povijesti*) Polibije pripovijeda o grčkom Savezničkom ili Etolskom ratu. Rat je protiv Etolskog saveza, Sparte i Elide vodio Helenski savez predvođen Filipom V. Makedonskim, od 220. do 217. pr. n. e.

Jedan skandalozan događaj tijekom priprema za rat 220. – Mesenija, koja je bila povod ratu, izglasala je, na poticaj svojih efora i nekih pristaša oligarhije, da neće ulaziti u rat protiv Etolaca prije nego što Etolcima bude oduzeta Figaleja, grad koji ugrožava mesenski teritorij – povod je Polibiju za razmišljanje o miru koji može biti sramotan ako se osigurava pod svaku cijenu.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plb. *Historiae* 4.31.3

ἐγὼ γὰρ φοβερὸν μὲν εἶναί φημι τὸν πόλεμον, οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον.

ἐπεὶ τί καὶ θρασύνομεν τὴν ἰσηγορίαν καὶ παρρησίαν καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα πάντες, εἰ μὴδὲν ἔσται προυργιαίτερον τῆς εἰρήνης; οὐδὲ γὰρ Θηβαίους ἐπαινοῦμεν κατὰ τὰ Μηδικά, διότι τῶν

ὕπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποστάντες κινδύνων τὰ Περσῶν εἵλοντο διὰ
τὸν φόβον, οὐδὲ Πίνδαρον τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς ἄγειν τὴν
ἡσυχίαν διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,

τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδία τιθεῖς
ἐρευνασάτω μεγαλάνορος ἡσυχίας
τὸ φαιδρὸν φάος.

δόξας γὰρ παραυτίκα πιθανῶς εἰρηκέναι, μετ' οὐ πολὺ πάντων
αἰσχίστην εὐρέθη καὶ βλαβερωτάτην πεποιημένος ἀπόφασιν· εἰ-
ρήνη γὰρ μετὰ μὲν τοῦ δικαίου καὶ πρέποντος κάλλιστόν ἐστι
κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον, μετὰ δὲ κακίας ἢ δειλίας ἐπονειδί-
στου πάντων αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

Analiza i komentar

ἐγὼ γὰρ
φοβερὸν μὲν εἶναί
φημι
τὸν πόλεμον,
οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν
ὥστε πᾶν ὑπομένειν
χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον.

φοβερὸν... εἶναί § 315; imenski predikat, Smyth 910; A+I ovisan o *verbum dicendi*

φοβερὸν μὲν... οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν... adverzativna upotreba kombina-
cija čestica; μὴν odgovara na tvrdnju uvedenu s μὲν (γε baš): ... ali ipak
ne baš...

φημι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

οὕτω... ὥστε... koordinacija: pokazni prilog najavljuje posljedičnu rečenicu
kojoj mjesto otvara veznik (predikat zavisne rečenice ovdje je u infini-
tivu, § 473)

ὕπομένειν § 231; infinitiv kao predikat zavisno posljedične rečenice, kao subjekt akuzativa s infinitivom zamislimo *τινα* ili *ἡμᾶς* da bi se dobio smisao “treba podnositi”; LSJ ὑπομένω II.2

χάριν prilog, rekeija *τινός*, LSJ χάρις A.VI.1.

τοῦ μὴ προσδέξασθαι supstantivirani infinitiv (ovdje zanijekan), § 373

προσδέξασθαι § 267; složenica δέχομαι, § 328.4

ἐπεὶ τί καὶ

θρασύνομεν

τὴν ἰσηγορίαν

καὶ παρρησίαν

καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα

πάντες,

εἰ μὴδὲν ἔσται προυργιαίτερον

τῆς εἰρήνης;

θρασύνομεν § 231; LSJ θραῦνω I.2 c. acc., hvaliti se čime, τὴν ἰσηγορίαν

Plb. 4.31.4 (to je upravo ovo naše mjesto)

τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα adnominalni genitiv, Smyth 1290–1296

προυργιαίτερον LSJ προῦργου stegnuto od πρὸ ἔργου; II komparativ προῦργιαίτερος, α, ον funkcionalniji, važniji

ἔσται προυργιαίτερον § 315; imenski predikat, Smyth 910

οὐδὲ γάρ

Θηβαίους ἐπαινοῦμεν

κατὰ τὰ Μηδικά,

διότι

τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος

ἀποστάντες

κινδύνων

τὰ Περσῶν

εἶλοντο

διὰ τὸν φόβον,

οὐδὲ

Πίνδαρον

τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς

ἄγειν τὴν ἡσυχίαν

διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,

τὸ κοινόν τις ἀστῶν

ἐν εὐδίᾳ

τιθεῖς

ἐρευνασάτω

μεγαλάνορος ἡσυχίας

τὸ φαιδρὸν φάος.

ἐπαινοῦμεν § 243

τὰ Μηδικά supstantivirani pridjev, § 373; ovdje u specifičnom značenju “Perzijski ratovi”

τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος prijedložni izraz kao atribut uz τῶν... κινδύνων

ἀποστάντες složenica glagola ἵστημι, § 306; LSJ ἀφίστημι B

τὰ Περσῶν supstantivirani genitiv posvojni, § 373; ovdje u specifičnom značenju “strana Perzijanaca”

εἵλοντο § 254, § 327.1

συναποφηνάμενον § 254; složenica φαίνω, s. 118; rekcija τινί + infinitiv: nekome da (nešto)...

ἄγειν § 231; ovom je infinitivu mjesto otvorio oblik συναποφηνάμενον

τῶν ποιημάτων LSJ ποίημα, ατος, τό, (ποιέω) I.2 u pluralu o pojedinačnim stihovima, u značenju έπη

τὸ κοινόν τις ἀστῶν... ovo je Pindarov ulomak 109, iz ode Tebancima, sačuvan također i u *Izvacima* Ivana Stobeja (Ἰωάννης ὁ Στοβαῖος) iz V. st. n. e. (Stob. ecl. 4.16.6); moguće je da oda i ne govori o događajima iz Grčko-perzijskog rata 480.

τὸ κοινόν supstantivirani pridjev, § 373

τιθεῖς § 305

ἐρευνασάτω § 267, § 269

μεγαλάνορος ἡσυχίας atributna dopuna imenice φάος; adnominalni genitiv, Smyth 1290–1296

δόξας γὰρ
 παραυτίκα
 πιθανῶς
 εἰρηκέναι,
 μετ' οὐ πολὺ
 πάντων αἰσχίστην
 εὐρέθῃ
 καὶ βλαβερωτάτην
 πεποιημένος
 ἀπόφασιν·
 εἰρήνην γὰρ
 μετὰ μὲν τοῦ δικαίου
 καὶ πρέποντος
 κάλλιστόν ἐστι κτῆμα
 καὶ λυσιτελέστατον,
 μετὰ δὲ κακίας
 ἢ δειλίας ἐπονειδίστου
 πάντων αἷσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

δόξας § 267, § 325.2; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

εἰρηκέναι § 272, § 327.7

μετ' οὐ πολὺ = οὐ πολὺ μετὰ u vremenskom značenju

εὐρέθῃ § 296, § 324.7; glagol nepotpuna značenja ima imensku riječ (ovdje pridjev) kao dopunu

πεποιημένος predikatni particip uz εὐρέθῃ; § 272

μετὰ μὲν... μετὰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

τοῦ δικαίου καὶ πρέποντος supstantivirani pridjevi, § 373

κάλλιστόν ἐστι κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον § 315; imenski predikat, Smyth 910

αἷσχιστον καὶ βλαβερώτατον sc. ἐστι; imenski dijelovi imenskog predikata, Smyth 910

Poglavlje 30

Πλουτάρχου Πομπήϊος 40

O tekstu

Plutarhov životopis rimskog vojskovođe i političara Pompeja (Gnaeus Pompeius Magnus, 106. – 48. pr. Kr) dio je zbirke 22 usporedna životopisa u kojoj su u parove (συζυγία) združeni po jedan veliki Grk i Rimljanin. Pompejev parnjak je Agesilaj (oko 444. – oko 360. pr. Kr), spartanski kralj i prijatelj povjesničara Ksenofonta.

Plutarhu je slavu donijelo upravo biografsko spisateljstvo, vođeno mišlju da čitanje o velikim ljudima prošlosti treba blagotvorno utjecati na narav samih čitalaca. Takvo shvaćanje životopisa odraz je peripatetičkog nauka: kroz postupke etičke kvalitete postaju vidljive. S druge strane, za peripatetičare “etičke vrline” nisu prirodno urođene nego nastaju tek s djelovanjem; one su navikom stečeni načini ponašanja.

Plutarhova sklonost anegdotama izvire pak iz uvjerenja da karakterne crte povijesnih velikana ne dolaze do izražaja samo u velikim djelima nego još i više u sitnoj gesti ili iskazu.

Sljedeći odlomak donosi anegdotu o Katonu Mlađem (Marcus Porcius Cato Uticensis / Cato Minor, 95. – 46. pr. Kr.) zvanom „filozof“ zbog njegova nepokolebljivog pristajanja uz stoičke principe. Prigodom posjete Antiohiji Katon dramatično precjenjuje vlastitu popularnost. Naime, građani Antiohije su očekivali dolazak utjecajnog Pompejeva oslobođenika Demetrija, u nadi da će ga nagovoriti da za njih intervenira kod Pompeja. Zbog toga su upriličili ceremoniju za koju je Katon pretpostavio da je u njegovu čast – i zbog toga je negodovao. Isti je događaj Plutarh opisao i u 13. poglavlju Katonova životopisa.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Pompeius 40.1–3

Κάτων ὁ φιλόσοφος ἔτι μὲν ὢν νέος, ἤδη δὲ μεγάλην ἔχων δόξαν καὶ μέγα φρονῶν, ἀνέβαινεν εἰς Ἀντιόχειαν, οὐκ ὄντος αὐτόθι Πομπηίου, βουλόμενος ἱστορῆσαι τὴν πόλιν.

αὐτὸς μὲν οὖν, ὥσπερ αἰεί, πεζὸς ἐβάδιζεν, οἱ δὲ φίλοι συνώδευον ἵπποις χρώμενοι. κατιδὼν δὲ πρὸ τῆς πύλης ὄχλον ἀνδρῶν ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν ἔνθεν μὲν τοὺς ἐφήβους, ἔνθεν δὲ τοὺς παῖδας διακεκριμένους, ἐδυσχέραιναν οἰόμενος εἰς τιμὴν τινα καὶ θεραπείαν ἑαυτοῦ μηδὲν δεομένου ταῦτα γίνεσθαι.

τοὺς μέντοι φίλους ἐκέλευσε καταβῆναι καὶ πορεύεσθαι μετ' αὐτοῦ· γενομένοις δὲ πλησίον ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκεῖνα καὶ καθίστας ἔχων στέφανον καὶ ῥάβδον ἀπήντησε, πυνθανόμενος παρ' αὐτῶν ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι καὶ πότε ἀφίξεται. τοὺς μὲν οὖν φίλους τοῦ Κάτωνος γέλως ἔλαβεν, ὁ δὲ Κάτων εἰπὼν, ``ὦ τῆς ἀθλίας πόλεως'', παρῆλθεν, οὐδὲν ἕτερον ἀποκρινάμενος.

Analiza i komentar

Κάτων ὁ φιλόσοφος

ἔτι μὲν ὦν

νέος,

ἤδη δὲ

μεγάλην ἔχων δόξαν

καὶ μέγα φρονῶν,

ἀνέβαινεν

εἰς Ἀντιόχειαν,

οὐκ ὄντος αὐτόθι Πομπηϊοῦ,

βουλόμενος

ἱστορῆσαι τὴν πόλιν.

ἔτι μὲν..., ἤδη δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica

ὦν νέος kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom (imen-
skim dijelom predikata), Smyth 910

ὦν... ἔχων... φρονῶν... niz adverbnihih participa, § 503; § 231; § 315.2; § 327.13;
verba contracta § 324

μέγα φρονῶν akuzativ unutarnjeg objekta § 385.2

ἀνέβαινεν složenica βαίνω, § 321.6; § 231

ὄντος... Πομπηϊοῦ § 315.2; GA

βουλόμενος § 232; § 325.13; § 328.2

ἱστορῆσαι osnova slabog aorista § 267; ἱστορέω, *verbum vocale* § 269

αὐτὸς μὲν οὖν,

ὥσπερ αἰεί,

πεζὸς

ἐβάδιζεν,

οἱ δὲ φίλοι

συνώδευον

ἵπποις

χρώμενοι.

αὐτὸς μὲν... οἱ δὲ φίλοι koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica
μὲν οὖν dakako, § 519.7

πεζὸς ἐβάδιζεν predikatni pridjev gdje bi u hrvatskom stajao prilog, § 369,
Smyth 1042; § 231

συνώδευον složenica glagola ὀδεύω; § 231

χρώμενοι § 232; s. 116; adverbni particip može označavati bilo kakvu po-
pratnu okolnost u odnosu na glavnu radnju (najčešće ἔχων, ἄγων, χρώμενος
i λαβών), Smyth 2068

κατιδὼν δὲ

πρὸ τῆς πύλης

ὄχλον

ἀνδρῶν

ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς

καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν

ἔνθεν μὲν τοὺς ἐφήβους,

ἔνθεν δὲ τοὺς παῖδας

διακεκριμένους,

ἐδυσχέραινεν

οἰόμενος

εἰς τιμὴν τινα καὶ θεραπείαν

ἑαυτοῦ μηδὲν δεομένου

ταῦτα γίνεσθαι.

κατιδὼν složenica ὁράω; § 327.3; jaki aorist § 254; adverbni particip; s
predikatnim participom (koji se proteže na objekt) § 502.a

ἔνθεν μὲν... ἔνθεν δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica: s
jedne strane... s druge strane...

διακεκριμένους perfekt § 272; složenica κρίνω; διακρίνομαι odvojen biti;
predikatni particip uz *verbum sentiendi* καθοράω

ἐδυσχέραινεν § 231; *decomposita* koja ne počinju s prijedlogom primaju augment naprijed § 242

οἰόμενος § 232; § 325.18; (adverbni) particip otvara mjesto konstrukciji A+I

δεομένου § 325.15; § 232

ταῦτα γίνεσθαι konstrukciji A+I mjesto otvara *verbum sentiendi* οἰόμενος; § 232; § 325.11; LSJ γίγνομαι, jonski i nakon Aristotela γίνομαι

τοὺς μέντοι φίλους

ἐκέλευσε

καταβῆναι καὶ πορεύεσθαι

μετ' αὐτοῦ·

γενομένοις δὲ πλησίον

ὁ

πάντα

διακοσμῶν

ἐκεῖνα

καὶ καθιστὰς

ἔχων

στέφανον καὶ ῥάβδον

ἀπήντησε,

πυνθανόμενος

παρ' αὐτῶν

ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι

καὶ πότε ἀφίξεται.

μέντοι § 515.4

ἐκέλευσε § 267; κелеύω + A+I naložiti komu što

καταβῆναι složenica βαίνω; § 321.6; bestematski aorist § 316

πορεύεσθαι § 232

μετ' αὐτοῦ § 430.A

γενομένοις jaki aorist § 254; dativ zbog rekcije ἀπαντάω; πλησίον γίγνεσθαι blizu doći

ὁ... διακοσμῶν... καὶ καθιστὰς složenica κοσμέω § 243; složenica ἵστημι;
 § 243; atributni participi § 503
 ἔχων § 231; adverbni particip može označavati bilo kakvu popratnu okolnost
 u odnosu na glavnu radnju (najčešće ἔχων, ἄγων, χρώμενος i λαβών),
 Smyth 2068
 ἀπήντησε složenica glagola ἀντάω, rekcija τινί; slabi aorist § 267, § 269;
 medijalni futur § 321.8
 πυνθανόμενος § 232; § 321.18
 ποῦ... ἀπολελοίπασι upitna zavisna rečenica § 469; § 446; složenica λείπω;
 § 272; prijevnoj u perfektu § 278.2
 πότε ἀφίξεται upitna zavisna rečenica § 469, § 446; futur § 258; § 321.8

τοὺς μὲν οὖν φίλους
 τοῦ Κάτωνος
 γέλως ἔλαβεν,
 ὁ δὲ Κάτων
 εἰπὼν
 ᾧ τῆς ἀθλίας πόλεως,"
 παρῆλθεν,
 οὐδὲν ἕτερον
 ἀποκρινάμενος.

μὲν οὖν § 519.7; Smyth 2901
 ἔλαβεν § 321.14; jaki aorist § 254
 εἰπὼν § 327.7; jaki aorist § 254; adverbni particip § 503
 ᾧ uzvik čuđenja i jadanja: "Jao!"
 τῆς ἀθλίας πόλεως *genetivus causae* uz uzvike § 406
 παρῆλθεν složenica ἔρχομαι § 327.2; osnova jakog aorista § 267
 ἀποκρινάμενος slabi aorist § 267, *verba liquida* § 270; *deponentia media*
 § 328.4; adverbni particip § 503

Poglavlje 31

Πλάτωνος Θεαίτητος 325c-326a

O tekstu

Teetet je dijalog iz srednje ili kasnije faze Platonova stvaralaštva. Smatra se da je napisan oko 369. pr. Kr. te da je posvećen uspomeni na Teeteta (koji je oko te godine umro).

U središtu razmatranja nalazi se pitanje što je znanje, ali se – kao i u drugim dijalozima – spominju i ostale teme koje su zaokupljale Platona: retorički i filozofski život, Protagorin relativizam, heraklitska promjena, sokratska dijalektika. Dijalog i danas postavlja pred filozofe i komentatore neke probleme u interpretaciji (npr. kako se slika Sokrata kao filozofa kojeg ne zanimaju svakodnevni poslovi grada odnosi prema Sokratu iz drugih dijaloga, gdje je mu je kao filozofu izrazito važna dobrobit njegovih sugrađana).

Sokrat razgovara s dva matematičara, mladim Teetetom i njegovim učiteljem matematike Teodorom. U uvodu dijaloga, pak, razgovaraju Euklid, filozof iz Megare, te njegov prijatelj i Sokratov učenik Terpsion; Teetet je blizu smrti, govore, te se Euklid sjeća kako je jednom čuo i zapisao njegov razgovor sa Sokratom. Onda Euklid i Terpsion slušaju roba koji im čita Euklidov zapis; ovo je jedini platonski dijalog koji čita rob.

Iz razrade glavne teme, o naravi znanja (ἐπιστήμη), jasno se vidi što je Sokratova majeutika. Sokrat, naime, prepoznaje misaonu “trudnoću” i zatim osobi pomaže da započne misaoni “porod”. Kada se Teetet zaplete u objašnjenjima, Sokrat mu, poput primalje, asistira, a pokazuje i jesu li tako rođene ideje “zakonita djeca”. No Sokrat nije samo primalja, već i, poput zemljoradnika, zna koja je zemlja najbolja za koje sjeme te kada je najbolje vrijeme za žetvu.

Potaknut majeutičkom pomoći Teetet iznosi drugu definiciju znanja: znanje je percepcija. Sokrat tu misao povezuje s Protagorinim glasovitim riječima o čovjeku kao mjeri stvari (relativizam). Razmatrajući Protagorin stav na ontološkoj razini, Sokrat u njemu otkriva heraklitovsku konstantnu promjenu i sve podvrgava detaljnom kritičkom razmatranju. Nakon što se dokazalo da znanje nije percepcija, dijalog kritički razmatra treću definiciju znanja po kojoj je ono “opravdano istinito vjerovanje”. Uz pomoć triju određenja pojma *logos* Sokrat zaključuje da znanje ne odgovara ni četvrtoj razmotrenoj definiciji. Teetet ostaje bez ideja, dijalog završava bez novijeg ili točnijeg određenja znanja. Ipak, Sokrat smatra da je razgovor bio važan jer se Teetet lišio nekoliko krivih uvjerenja; zbog toga će njegove daljnje teorije, bude li ih bilo, biti bolje.

Ovaj Platonov dijalog ostavio je znatan utjecaj na suvremenu filozofiju, od Descartesa (Sokrat o ludilu u raspravi o znanju kao percepciji) do Wittgensteina (u nekim tezama iz djela *Tractatus logico-philosophicus*).

Dio koji čitamo pripada Sokratovoj digresiji na prijelazu iz drugog u treći argument protiv Protagorine doktrine (172a-177c). Sudstvo i filozofija dvije su domene, kaže Sokrat. Stručnjaci za pravna pitanja slijepo prate pravne odredbe, no um filozofa nije ograničen prostorom ili vremenom te se može baviti razmatranjem biti pravde. Ona je za sud praktična, određena vremenom, no za filozofa je ona bezvremena, misaona, božanska.

Filozof kakvog nam Sokrat dočarava u ovom dijelu dijaloga jest netko koga ne zanimaju svakodnevni poslovi grada. Filozofa se ne tiče ni gdje su glavna javna mjesta Atene niti tko je kojeg porijekla niti koliko je tko bogat. To nije samo njihova poza, objašnjava Sokrat; filozofi su u gradu samo tijelom, dok se njihov um slobodno kreće na drugim razinama, ispod zemlje i iznad zvijezda, nikada se ne baveći onime što je na dohvat ruke.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Theaetetus 173c-174a

ΣΩ. Λέγωμεν δὴ, ὥς ἔοικεν, ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; οὗτοι δέ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδόν, οὐδὲ ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔτε ὁρῶσιν οὔτε ἀκούουσι· σπουδαὶ δὲ ἐταιριῶν ἐπ' ἀρχὰς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν αὐλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. εὖ δὲ ἢ κακῶς τις γέγονεν ἐν πόλει, ἢ τί τῳ κακὸν ἐστὶν ἐκ προγόνων γεγονὸς ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντ' οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἣ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσασα πανταχῇ πέτεται κατὰ Πίνδαρον ``τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε'' καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, ``οὐρανοῦ θ' ὕπερ'' ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγύς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα.

Analiza i komentar

ΣΩ. Λέγωμεν δὴ, ὥς ἔοικεν, ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ,
περὶ τῶν κορυφαίων·
τί γὰρ ἂν τις
τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας
ἐν φιλοσοφίᾳ
λέγοι;

Λέγωμεν *coniunctivus adhortativus* § 463.1

ὥς ἔοικεν LSJ ἔοικα II.2

ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ LSJ δοκέω II.3

περὶ τῶν κορυφαίων κορυφαῖοι: glavni ili vodeći filozofi

τί... λέγοι upitna zamjenica (v. naglasak!) otvara upitnu rečnicu (direktno pitanje)

γὰρ ovdje u eksplanatornom značenju: naime...

ἄν λέγοι § 231, vremenske osnove § 327.7

γε čestica ističe značenje riječi na koju se odnosi

τούς... διατρίβοντας § 231; rekcija: διατρίβω ἔν τινι; složenica glagola τρίβω; supstantivirani particip § 499.2

φάύλως adverbna dopuna participu

οὔτοι δέ που

ἐκ νέων

πρῶτον μὲν

εἰς ἀγορὰν

οὐκ ἴσασι

τὴν ὁδόν,

οὐδὲ ὅπου

δικαστήριον ἢ βουλευτήριον

ἢ τι κοινὸν ἄλλο

τῆς πόλεως

συνέδριον·

νόμους δὲ

καὶ ψηφίσματα

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα

οὔτε ὁρῶσιν

οὔτε ἀκούουσι·

σπουδαὶ δὲ

ἐταιριῶν

ἐπ' ἀρχὰς

καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα

καὶ σὺν αὐλητρίσι κῶμοι,
οὐδὲ ὄναρ πράττειν
προσίσταται
αὐτοῖς.

οὔτοι δέ čestica δέ ponavlja se kao veznik za koordinirano redanje misli, označava nadovezivanje na prethodni iskaz; οὔτοι su οἱ κορυφαῖοι koje Sokrat spominje u prethodnoj rečenici prije

ἐκ νέων “od djetinjstva”

πρῶτον μὲν... νόμους δὲ... koordinacija rečeničnih članova

οὐκ ἴσασι § 317.4

ἢ... ἢ... koordinacija pomoću rastavnih veznika: ili... ili...

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα atributni particip

οὔτε... οὔτε... sastavni veznici koordiniraju surečenice: niti... niti...

ὁρῶσιν § 243, osnove § 327.3

ἀκούουσι ἀκούω τινα slušati što; § 231, osnove s. 116

καὶ... καὶ... καὶ... koordinacija surečenica uz pomoć sastavnog veznika καί (nabrajanje)

ὄναρ adverbno; LSJ s. v.: *kao prilog* u *snu*, *pa οὐδ' ὅ. ni u snu*

πράττειν § 231, osnove s. 116

προσίσταται § 305, osnove § 306, § 311.2, složenica glagola ἵστημι; za rekciju προσίσταται τινι v. LSJ προσίστημι, II.2

εὔ δὲ ἢ κακῶς

τις γέγονεν

ἐν πόλει,

ἢ τί τῳ κακόν ἐστιν

ἐκ προγόνων

γεγονὸς

ἢ πρὸς ἀνδρῶν

ἢ γυναικῶν,

μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν

ἢ οἱ

τῆς θαλάττης
 λεγόμενοι
 χόες.

γέγονεν § 272, osnove § 325.11

ἐστὶν γεγονὸς § 272; particip perfekta kombinira se s glagolom εἰμί u perifrastični (opisni oblik), posebno ako particip može preuzeti funkciju predikatnog pridjeva

λέληθεν § 272, osnove § 321.15

οἱ λεγόμενοι § 231, atributni particip § 499

χόες LSJ χοῦς I.2 *poslovično o pokušajima da se izmjeri neizmjerivo* οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες Pl. Tht. 173d (referira se upravo na ovo mjesto u *Teetetu*)

καὶ ταῦτα πάντ'
 οὐδ'
 ὅτι οὐκ οἶδεν,
 οἶδεν·
 οὐδὲ γάρ
 αὐτῶν ἀπέχεται
 τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν,
 ἀλλὰ
 τῷ ὄντι
 τὸ σῶμα μόνον
 ἐν τῇ πόλει
 κεῖται
 αὐτοῦ
 καὶ ἐπιδημεῖ,
 ἡ δὲ διάνοια,
 ταῦτα πάντα
 ἡγησαμένη
 σμικρὰ καὶ οὐδέν,

ἀτιμάσασα πανταχῇ
 πέτεται
 κατὰ Πίνδαρον
 ``τᾷς τε γᾷς ὑπένερθε"
 καὶ τὰ ἐπίπεδα
 γεωμετροῦσα,
 ``οὐρανοῦ θ' ὕπερ"
 ἀστρονομοῦσα,
 καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν
 ἐρευνωμένη
 τῶν ὄντων
 ἐκάστου ὅλου,
 εἰς τῶν ἐγγύς
 οὐδέν
 αὐτὴν
 συγκαθειῖσα.

ὅτι οὐκ οἶδεν izrična rečenica: da...

οἶδεν § 317.4; glagol otvara mjesto dopuni u objektu, ovdje u obliku izrične rečenice

οὐδὲ γὰρ... ἀλλὰ... ἢ δὲ... koordinacija surečenica: čestica γὰρ eksplanatorno: jer...; suprotni veznik: nego...; čestica δὲ adverbativno: a...

ἀπέχεται § 231, složenica glagola ἔχω

τοῦ εὐδοκιμεῖν § 243, supstantivirani infinitiv § 497

τῷ ὄντι § 315.2, supstantivirani particip § 499, upotrijebljen kao priložna oznaka “zapravo”, v. DGE / Logeion εἰμί; LSJ εἰμί A. III τῷ ὄντι, *Lat.* revera, zapravo, Plat.

κεῖται § 315.4

ἐπιδημεῖ § 243

ἡγησαμένη § 267, glagol otvara mjesto dvjema dopunama u akuzativu, ταῦτα πάντα i σμικρὰ καὶ οὐδέν, akuzativ objekta i predikata § 388

ἀτιμάσασα § 267

πέτεται § 231, osnove § 325.20

“τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε” Platon citira Pindarove stihove, fr. 292 u Snellovu izdanju

γεωμετροῦσα § 243

ἀστρονομοῦσα § 243

ἐρευνωμένη § 243

τῶν ὄντων § 315.2

συγκαθιῆσα § 305, složnica glagola ἵημι, συγκαθίημι ἐμαυτόν spustiti se dolje

Poglavlje 32

Δίωνος Κασσίου Κοκκηιανοῦ Ῥωμαϊκὴ ἱστορία EB 16–17

Ο tekstu

Pišući oko 200. n. e, u 62. knjizi *Rimske povijesti* Dion Kasiје detaljno i slikovito opisuje zbrku i zbunjenost među stanovnicima Rima tijekom velikog požara 64. n. e.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dio Cassius *Historiae Romanae* 62.16.5-62.17

καὶ ἦν ἥ τε κραυγὴ καὶ ὁλολυγὴ παίδων ὁμοῦ γυναικῶν ἀνδρῶν
γερόντων ἄπλετος, ὥστε μήτε συνιδεῖν μήτε συνεῖναί τι ὑπὸ τοῦ
καπνοῦ καὶ τῆς κραυγῆς δύνασθαι· καὶ διὰ ταῦθ' ὁρᾶν ἦν τινας
ἀφώνους ἐστῶτας ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας. κἂν τούτῳ πολλοὶ μὲν καὶ
τὰ σφέτερα ἐκκομιζόμενοι, πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζον-
τες ἀλλήλοις τε ἐνεπλάζοντο καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο,
καὶ οὔτε προῖέναι ποι οὔθ' ἐστάναι εἶχον, ἀλλ' ὥθουν ὠθοῦντο,
ἀνέτρεπον ἀνετρέποντο. καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο συχνοὶ δὲ
συνετρίβοντο, ὥστε σφίσι μηδὲν ὅ τι τῶν δυναμένων ἀνθρώποις
ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει κακῶν συμβῆναι μὴ συνενεχθῆναι. οὐδὲ γὰρ

οὐδ' ἀποφυγεῖν που ῥαδίως ἐδύναντο· καὶ ἐκ τοῦ παρόντος τις περιεσώθη, ἐς ἕτερον ἐμπεσὼν ἐφθείρετο.

καὶ ταῦτα οὐκ ἐν μιᾷ μόνον ἀλλ' ἐπὶ πλείους καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας ὁμοίως ἐγίνετο. καὶ πολλοὶ μὲν οἴκοι ἔρημοι τοῦ βοηθήσοντός σφισιν ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων προσκατεπρήσθησαν: οἱ γὰρ στρατιῶται, οἳ τε ἄλλοι καὶ οἱ νυκτοφύλακες, πρὸς τὰς ἀρπαγὰς ἀφορῶντες οὐχ ὅσον οὐ κατεσβέννυσάν τινα ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον. τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων ἄλλοθι συμβαινόντων, ὑπέλαβέ ποτε τὸ πῦρ ἄνεμος καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ ὁμοῦ πάντα ἤγαγεν, ὥστε σκευῶν μὲν πέρι ἢ οἰκιῶν μηδὲνα μηδὲν ἔτι φροντίσαι, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ἐστῶτάς που ἐν ἀσφαλεῖ τινι ὁρᾶν ὥσπερ νήσους τινὰς καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς φλεγομένας, καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις μηδὲν ἔτι λυπεῖσθαι, τὸ δὲ δημόσιον ὀδυρομένους ἀναμιμνήσκεσθαι ὅτι καὶ πρότερόν ποτε οὕτως ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τὸ πλεῖον τῆς πόλεως διεφθάρη.

Analiza i komentar

καὶ ἦν ἡ τε κραυγὴ
καὶ ὀλολυγὴ
παίδων ὁμοῦ γυναικῶν ἀνδρῶν γερόντων
ἄπλετος,

ὥστε

μήτε συνιδεῖν
 μήτε συνεῖναι τι
 ὑπὸ τοῦ καπνοῦ
 καὶ τῆς κραυγῆς
 δύνασθαι·
 καὶ διὰ ταῦθ'
 ὁρᾶν ἦν
 τινας ἀφώνους ἐστῶτας
 ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας.

ἦν § 315, ovdje u značenju „nastati” (LSJ εἰμί A.I.2)

παίδων... γυναικῶν ἀνδρῶν γερόντων genitiv subjektni, § 393.2; asindeton

ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu s infinitivom, § 473

μήτε... μήτε... koordinacija sastavnim (niječnim) veznicima, § 513.4

συνιδεῖν složenica glagola ὁράω, § 327.3, § 254; ovisan o δύνασθαι

συνεῖναι složenica glagola ἵημι, § 306, preneseno značenje (LSJ συνίημι II);

ovisan o δύνασθαι

δύνασθαι § 312.5; glagol nepotpuna značenja u rečenici otvara mjesto infinitivima; subjekt infinitiva nije izrečen (npr. τινὰ “nitko”)

διὰ ταῦθ' διὰ s akuzativom, značenje vidi LSJ διὰ B.III

ὁρᾶν § 327.3, § 243; ovisan o ἦν

ἦν § 315, bezlično: bilo je moguće (LSJ εἰμί A.VI), otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐστῶτας mješoviti perfekti, § 317.1

ὄντας § 315

κάν τούτῳ

πολλοὶ μὲν καὶ τὰ σφέτερα ἐκκομιζόμενοι,
 πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζοντες
 ἀλλήλοις τε ἐνεπλάζοντο
 καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο,
 καὶ οὔτε προΐέναι ποι

οὕθ' ἐστάναι
 εἶχον,
 ἀλλ' ὤθουσιν ὠθοῦντο,
 ἀνέτρεπον ἀνετρέποντο.

κάν τούτῳ priložna upotreba οὗτος, LSJ s. v. VIII.6.b

πολλοὶ μὲν... πολλοὶ δὲ... koordinacija česticama izražava suprotnost

ἐκκομίζόμενοι složnica glagola κομίζω, § 232

ἀρπάζοντες § 231

ἐνεπλάζοντο složnica glagola πλάζω, rekcija τινί § 232, augment § 238

ἐσφάλλοντο § 232; u doslovnom značenju, LSJ s. v. A

οὔτε... οὕθ'... koordinacija sastavnim (niječnim) veznicima § 513.4

προϊέναι složnica glagola εἶμι § 314.1

ἐστάναι mješoviti perfekti, § 317.1

εἶχον § 231 (augment § 236), § 327.13, otvara mjesto dopuni u infinitivu (LSJ ἔχω A.III)

ἀλλ' suprotni veznik § 515.1

ὤθουσιν § 231, § 243

ὠθοῦντο § 232, § 243

ἀνέτρεπον složnica glagola τρέπω, § 231, augment § 239

ἀνετρέποντο složnica glagola τρέπω, § 232, augment § 239

καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο

συχνοὶ δὲ συνετρίβοντο,

ὥστε

σφίσι

μηδὲν ὅ τι τῶν δυναμένων

ἀνθρώποις

ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει

κακῶν

συμβῆναι

μὴ συνενεχθῆναι.

- συχνοὶ** potpumbeni predikat ili predikatni adjunkt (pridjev umjesto hrv. priloga) § 369; usp. LSJ συχνός A.II: “brojni”
συχνοὶ μὲν... συχνοὶ δὲ... koordinacija česticama, izražava se suprotnost
ἀπεπνίγοντο složenica glagola πνίγω, § 232, augment § 239
συνετρίβοντο složenica glagola τρίβω, § 232, augment § 238
ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473
τῶν δυνάμενων supstantivirani particip, § 312.5, otvara mjesto dopuni u infinitivu; genitiv partitivni § 395
συμβῆναι složenica glagola βάλω § 321.6; rekcija τινί; korjeniti aorist § 316, LSJ A.III συμβαίνω
μὴ negacija uz infinitiv u posljedičnoj rečenici § 473, slijedi iza složene negacije (μηδὲν) pa se poricanje ukida, § 510
συνενεχθῆναι složenica glagola φέρω § 327.5, LSJ συμφέρω B.III

οὐδὲ γὰρ οὐδ'
 ἀποφυγεῖν που
 ῥαδίως ἐδύναντο·
 καὶ
 ἐκ τοῦ παρόντος
 τις περισώθῃ,
 ἐς ἕτερον
 ἐμπεσὼν
 ἐφθείρετο.

- οὐδὲ γὰρ οὐδ'** nadovezivanje na prethodnu rečenicu i uvođenje daljnjeg objašnjenja, LSJ οὐδέ C.II
ἀποφυγεῖν složenica glagola φεύγω, s. 116, § 254
που neodređeni prilog izriče mjesto, LSJ που A
ἐδύναντο § 312.5, glagol nepotpunog značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu
καὶ realna pogodbeni rečenica § 475: čak i ako...
τοῦ παρόντος sc. κακοῦ; složenica glagola εἰμί, § 315; supstantivirani particip; LSJ πάρεμι II
περισώθῃ složenica glagola σώζω, s. 118, § 296

ἐμπεσὼν složenica glagola πίπτω § 327.17, § 254

ἐφθείρετο § 232; imperfekt iterativne (više-kratne) radnje Smyth 1893

καὶ ταῦτα

οὐκ ἐν μιᾷ μόνον

ἀλλ' ἐπὶ πλείους

καὶ ἡμέρας

καὶ νύκτας

ὁμοίως ἐγίνετο.

οὐκ... μόνον ἀλλ'... ne samo..., nego...

ἐν μιᾷ... ἐπὶ πλείους... sc. ἡμέρας καὶ νύκτας

ἐγίνετο § 325.11; jonski i helenistički oblik; § 232; slaganje sa subjektom
u množini § 361

καὶ πολλοὶ μὲν οἴκοι

ἔρημοι

τοῦ βοηθήσοντός

σφισιν

ἀπώλοντο,

πολλοὶ δὲ

καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων

προσκατεπρήσθησαν·

οἱ γὰρ στρατιῶται,

οἳ τε ἄλλοι

καὶ οἱ νυκτοφύλακες,

πρὸς τὰς ἀρπαγὰς ἀφορῶντες

οὐχ ὅσον

οὐ κατεσβέννυσάν

τινα

ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον.

πολλοὶ μὲν... πολλοὶ δὲ... koordinacija česticama, izražava suprotnost
 τοῦ βοηθήσοντός genetivus copiae et inopiae uz ἔρημοι § 403.2; supstanti-
 virani particip § 243
 σφισιν *dativus commodi et incommodi* § 412.1
 ἀπώλοντο § 319.15, § 254
 τῶν ἐπικουρούντων supstantivirani particip, LSJ ἐπικουρέω II
 προσκατεπρήσθησαν složenica glagola πίμπρημι § 312.3, LSJ προσκατα-
 πίμπραμαι, *hapax* Diona Kasija; augment § 238
 οἱ γὰρ čestica uvodi objašnjenje prethodnog navoda
 ἀφορῶντες složenica glagola ὀράω § 327.3, § 243, često otvara mjesto pri-
 jedložnom izrazu πρὸς τι
 οὐχ ὅσον LSJ ὅσος IV.5.b; priložna upotreba ὅσον uz negacije
 κατεσβέννυσάν κατασβεννύω, alternativni (kasniji) oblik složenice glagola
 σβέννυμι § 319.6, § 267; augment § 238
 τινὰ sc. οἶκον
 προσεξέκαιον složenica glagola καίω, § 231; augment § 238

τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων
 ἄλλοθι
 συμβαινόντων,
 ὑπέλαβέ ποτε
 τὸ πῦρ
 ἄνεμος
 καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ
 ὁμοῦ πάντα
 ἤγαγεν,
 ὥστε
 σκευῶν μὲν πέρι
 ἢ οἰκιῶν
 μηδένα
 μηδὲν
 ἔτι φροντίσαι,
 πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς

ἐστῶτάς που
 ἐν ἀσφαλεῖ τινι
 ὁρᾶν
 ὥσπερ νήσους τινὰς
 καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς
 φλεγόμενας,
 καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις
 μηδὲν ἔτι
 λυπεῖσθαι,
 τὸ δὲ δημόσιον
 ὀδυρομένους
 ἀναμιμνήσκεσθαι
 ὅτι καὶ πρότερόν ποτε
 οὕτως
 ὑπὸ τῶν Γαλατῶν
 τὸ πλεῖον
 τῆς πόλεως
 διεφθάρη.

τοιούτων ἄλλων συμβαινόντων § 504

συμβαινόντων složenica βαίνω, § 321.6, § 231

δὲ δὴ kombinacija čestica označava prelazak na novu temu, Smyth 2839

ὑπέλαβέ složenica λαμβάνω, § 321.14, § 254

ἤγαγεν s. 116, § 257

ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s A+I, § 473

σχευῶν μὲν... πάντας δὲ... koordinacija česticama, izražava suprotnost

πέρη anastrofa, prijedlog dolazi iza imenice na koju se odnosi

φροντίσαι česta dopuna περί τινος (LSJ φροντίζω II.2), § 267; ovisno o

ὥστε

ἐστῶτάς mješoviti perfekti, § 317.1

ὁρᾶν akuzativ s infinitivom, subjektni akuzativ je πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς

ἐστῶτάς, objekti su νήσους τινὰς καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς φλεγόμενας;

ovisno o ὥστε; § 327.3, § 243

φλεγομένας § 232

ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις... τὸ δὲ δημόσιον... koordinacija česticama izražava suprotnost

λυπεῖσθαι § 232

ὀδυρομένους § 232

ἀναμιμνήσκεσθαι akuzativ s infinitivom, subjektni akuzativ je ὀδυρομένους; složenica μιμνήσκω, § 232; ovisno o ὥστε; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi izričnu rečenicu, § 467

καὶ πρότερόν ποτε ὑπὸ τῶν Γαλατῶν autor aludira na galsko pustošenje Rima 390. p. n. e, pod vodstvom Brenna, poglavice Senona, nakon poraza Rimljana kod rijeke Alije; jedini put da je strana vojska osvojila Rim u osam stoljeća (do vizigotskog osvajanja 410. n. e.)

τὸ πλεῖον supstantiviranje pridjeva članom § 373

τῆς πόλεως genitiv partitivni, § 395

διεφθάρη složenica glagola φθείρω, § 292

Poglavlje 33

Πλουτάρχου Περὶ ἀδολεσχίας 509D

O tekstu

Esej *O brbljavosti* (*De garrulitate*) pripada golemoj zbirci Plutarhovih spisa neprecizno nazvanoj *Moralia*. Po opsegu (78 ogleda i govora) ona ne zaostaje za slavnim *Usporednim životopisima*. U tradicionalnom poretku koji se oslanja na tzv. Lamprijin katalog – antički popis Plutarhu pripisanih djela – ovaj esej zauzima 36. mjesto.

Brbljavost (ἀδολεσχία), rašireni oblik antisocijalnog ponašanja, Plutarh tretira kao bolest koju treba prepoznati i potom liječiti; terapija je filozofija. U grčkoj se predaji tema javlja već u staroj komediji s tipskim likom brbljavca (ἀδολέσχης), a povezuje se i sa Sokratom – brbljavcem *par excellence*. I u Teofrastovoj zbirci *Karakterai* kratkim skicama ocrtan je ἀδολέσχης. Međutim, tek je Plutarh uspio uzdići pojam ἀδολεσχία s razine pučke etike na razinu ozbiljne filozofske etike. Izvorno društveni problem urbane kulture, kojoj je Plutarh pripadao, postaje književnom temom.

Odabrani odlomak pokazuje kako je brbljavost došla glave sudionika u pljački hrama “Stanovnice mjedene kuće” (ἡ Χαλκίοικος), tj. spartanske Ate-ne. Naime, počinitelj je pred zgroženim mnoštvom nesmotreno iznio silno zamršenu, a ujedno krajnje uvjerljivu, pretpostavku o okolnostima pljačke: pljačkaši su, ne želeći da ih uhvate žive, uzeli otrov i sa sobom ponijeli protuotrov za slučaj da im pothvat uspije. Time je brbljavac privukao na sebe pažnju koju svakako nije želio.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De garrulitate 509D

ἐν Λακεδαίμονι τῆς Χαλκιοίκου τὸ ἱερὸν ὥφθη σεσυλημένον, καὶ
 κειμένη ἔνδον κενὴ λάγυνος. ἦν οὖν ἀπορία πολλῶν συνδεδρα-
 μηκότων, καὶ τις τῶν παρόντων `εἰ βούλεσθ'` εἶπεν `ἐγὼ φράσω
 ὑμῖν ὁ μοι παρίσταται περὶ τῆς λαγύνου· νομίζω γάρ' ἔφη `τοὺς
 ἱεροσύλους ἐπὶ τηλικοῦτον ἐλθεῖν κίνδυνον κώνειον ἐμπιόντας καὶ
 κομίζοντας οἶνον, ἔν' εἰ μὲν αὐτοῖς λαθεῖν ἐγγένοιτο, τῷ ἀκράτῳ
 ποθέντι σβέσαντες καὶ διαλύσαντες τὸ φάρμακον ἀπέλθοιεν ἀσφα-
 λῶς· εἰ δ' ἀλίσκοιντο, πρὸ τῶν βασάνων ὑπὸ τοῦ φαρμάκου ῥα-
 δίως καὶ ἀνωδύνως ἀποθάνοιεν.` ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ, τὸ πρᾶγμα
 πλοκὴν ἔχον καὶ περινόησιν τοσαύτην οὐχ ὑπονοοῦντος ἀλλ' εἰ-
 δότος ἐφαίνετο. καὶ περιστάντες αὐτὸν ἀνέκριναν ἄλλοθεν ἄλλος
 `τίς εἶ;' καὶ `τίς σ' οἶδε;' καὶ `πόθεν ἐπίστασαι ταῦτα;' καὶ τὸ
 πέρας ἐλεγχόμενος οὕτως ὡμολόγησεν εἶς εἶναι τῶν ἱεροσύλων.

Analiza i komentar

ἐν Λακεδαίμονι
 τῆς Χαλκιοίκου
 τὸ ἱερὸν
 ὥφθη
 σεσυλημένον,
 καὶ κειμένη ἔνδον
 κενὴ λάγυνος.

ὥφθη ὁράω § 327.3; slaba pasivna osnova § 296

σεσυλημένον predikatni particip uz *verba sentiendi* § 502.2

κειμένη § 315.4

κειμένη... κενή λάγυνος sc. ὥφθη; predikatni particip uz *verba sentiendi*
 § 502.2; λάγυνος, ἡ čutura, ploska

ἦν οὖν ἀπορία
 πολλῶν συνδεδραμηκότων,
 καί τις
 τῶν παρόντων
 ‘εἰ βούλεσθ’,
 εἶπεν
 ἐγὼ φράσω ὑμῖν
 ὃ μοι παρίσταται
 περὶ τῆς λαγύνου·
 νομίζω γάρ’
 ἔφη
 ‘τοὺς ἱεροσύλους
 ἐπὶ τηλικοῦτον
 ἐλθεῖν
 κίνδυνον
 κώνειον ἐμπιόντας
 καὶ κομίζοντας οἶνον,
 ἴν’,
 εἰ μὲν
 αὐτοῖς
 λαθεῖν
 ἐγγένοιτο,
 τῷ ἀκράτῳ ποθέντι σβέσαντες καὶ διαλύσαντες τὸ φάρμακον
 ἀπέλθοιεν ἀσφαλῶς·
 εἰ δ’ ἀλίσκοιντο,
 πρὸ τῶν βασάνων
 ὑπὸ τοῦ φαρμάκου
 ῥαδίως καὶ ἀνωδύνως

ἀποθάνοιεν.’

ῥῆν § 315.2

οὖν § 516.2

συνδεδραμηκότων συντρέχω § 327.4; perfektna osnova § 272

τῶν παρόντων πάρειμι § 315; substantivirani particip § 373; genitiv partitivni § 395

εἰ βούλεσθ’ pogodbena protaza realnog oblika § 474; § 325.13; § 232

εἶπεν ἀγορεύω / λέγω / φημί § 327.7

φράσω futurska osnova § 258

ὃ μοι παρίσταται relativne rečenice § 481; § 482; § 305; παρίσταται μοι pada mi na um

περὶ τῆς λαγύνου § 433.A

νομίζω γάρ’ ἔφη § 232; *verbum sentiendi* νομίζω otvara mjesto A+I § 493; § 517; § 312.8

ἐλθεῖν ἔρχομαι § 327.2; jaka aorisna osnova § 254; naglasak § 255

ἐπὶ τηλικούτον κίνδυνον § 436.C.c

ἐμπιόντας ἐμπίνω § 327.16; jaka aorisna osnova § 254; naglasak § 255

κομίζοντας § 232; § 301, s. 118; oba su participa slažu s τοὺς ἱεροσύλους i dio su A+I

ἴν’... ἀπέλθοιεν u namjernim rečenicama veznik ἴνα iza sporednih vremena otvara mjesto kosom optativu § 470; ἀπέρχομαι § 327.2; jaka aorisna osnova § 254

εἰ μὲν αὐτοῖς... ἐγγένοιτο εἰ + opt., pogodbena potencijalna protaza § 477; jaka aorisna osnova § 254; ἐγγίγνεται τινι + inf. različno: moguće je, ukazuje se prilika komu; εἰ μὲν... εἰ δέ § 519

λαθεῖν λανθάνω § 321.15; jaka aorisna osnova § 254; naglasak § 255

τῷ ἀκράτῳ ποθέντι *dativus instrumenti*; ὁ ἄκρατος (i bez οἶνος) čisto vino (tj. bez vode); πίνω § 327.16, ποθείς, part. aor. pas.: popijen

σβέσαντες καὶ διαλύσαντες § 319.6; prelazno i neprelazno značenje § 329; § 301.2; slabi aor. § 267; adverbni particip § 503

εἰ δ’ ἀλίσκοιντο εἰ + opt., pogodbena potencijalna protaza § 477; § 324.5; § 232;

πρὸ τῶν βασάνων § 425.b; βάσανος, ἡ (takoder u množini): istraga mučenja, tortura

ὑπὸ τοῦ φαρμάκου § 437.b.β

ἀποθάνοιεν § 324.8; jaka aorisna osnova § 254; pripada namjernoj rečenici uvedenoj veznikom ἵνα (ἵν')

ταῦτ'

εἰπόντος αὐτοῦ

τὸ πρᾶγμα

πλοκὴν ἔχον καὶ περινόησιν τοσαύτην

οὐχ ὑπονοοῦντος ἀλλ' εἰδότης

ἐφαίνετο·

καὶ περιστάντες

αὐτὸν

ἀνέκριναν

ἀλλαχόθεν ἄλλος

‘τίς εἶ;’

καί ‘τίς σ' οἶδε;’

καί ‘πόθεν ἐπίστασαι ταῦτα;’

καὶ

τὸ πέρας

ἐλεγχόμενος οὕτως

ὡμολόγησεν

εἷς εἶναι

τῶν ἱεροσύλων.

εἰπόντος αὐτοῦ GA § 504; ἀγορεύω / λέγω / φημί § 327.7

ἔχον § 232; predikatni particip uz kopulativne glagole § 501.b

περινόησιν pronicljivost, oštroumnost

ὑπονοοῦντος § 243

εἰδότης § 317.4

ἐφαίνετο § 232

περιστάντες περιστάμαί τινα okruživati koga; jaki aorist § 306; adverbni particip § 503

ἀνέκριναν § 301 (s. 118); osnova slabog aorista § 267

εἶ § 315.2

οἶδε § 317.4

ἐπίστασαι § 312.6, Bilj. 2

τὸ πέρας priložno = τὸ τέλος; adverbni akuzativ § 391

ἐλεγχόμενος § 232; adverbni particip § 503

ὡμολόγησεν osnova slabog aorista § 267; sigmatski aorist kod *verba vocalia*
§ 269

εἰς εἶναι N+I § 491.2; § 315.2

τῶν ἱεροσύλων genitiv partitivni § 395

Poglavlje 34

Πλάτωνος Πολιτεία 359-360

O tekstu

Država je Platonov dijalog u deset knjiga nastao oko 380. Krećući od jednostavnog pitanja “je li uvijek bolje biti pravedan nego nepravedan?”, djelo se bavi temama pravednosti (δικαιοσύνη), poretka u pravičnom gradu-državi, i pravednog čovjeka, ali i problemima pjesništva. *Država* je jedno od najpoznatijih i najutjecajnijih Platonovih djela.

U drugoj knjizi dijaloga, Glaukon, Platonov brat i jedan od sudionika razgovora, govori o pretku lidijskog kralja Giga, pastiru koji je našao čudesni prsten i pomoću njega postao kralj. Glaukon se mitom koristi da bi Sokratu postavio pitanje može li čovjek biti dovoljno valjan da odoli iskušenjima čak i u slučaju kad se ne mora bojati da će ga itko otkriti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Republica 359d-360b

εἶναι μὲν γὰρ αὐτὸν ποιμένα θητεύοντα παρὰ τῷ τότε Λυδίας ἄρχοντι, ὄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ ῥαγῆναί τι τῆς γῆς καὶ γενέσθαι χάσμα κατὰ τὸν τόπον ᾧ ἔνεμεν. ἰδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι καὶ ἰδεῖν ἄλλα τε δὴ ἃ μυθολογοῦσιν θαυμαστά καὶ ἵππον χαλκοῦν, κοῖλον, θυρίδας ἔχοντα, καθ’ ὅς ἐγκύψαντα ἰδεῖν ἐνόντα νεκρὸν ὡς φαίνεσθαι, μείζω ἢ κατ’

ἄνθρωπον, τοῦτον δὲ ἄλλο μὲν ἔχειν οὐδέν, περὶ δὲ τῇ χειρὶ χρυσοῦν δακτύλιον, ὃν περιελόμενον ἐκβῆναι. συλλόγου δὲ γενομένου τοῖς ποιμέσιν εἰωθότος, ἵν' ἐξαγγέλλοιεν κατὰ μῆνα τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὰ ποιμνία, ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον ἔχοντα τὸν δακτύλιον· καθήμενον οὖν μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν τὴν σφενδόνην τοῦ δακτυλίου περιαγαγόντα πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ εἶσω τῆς χειρός, τούτου δὲ γενομένου ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι τοῖς παρακαθημένοις, καὶ διαλέγεσθαι ὡς περὶ οἰχομένου. καὶ τὸν θαυμάζειν τε καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα τὸν δακτύλιον στρέψαι ἔξω τὴν σφενδόνην, καὶ στρέψαντα φανερόν γενέσθαι. καὶ τοῦτο ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι τοῦ δακτυλίου εἰ ταύτην ἔχοι τὴν δύναμιν, καὶ αὐτῷ οὕτω συμβαίνειν, στρέφοντι μὲν εἶσω τὴν σφενδόνην ἀδήλῳ γίνεσθαι, ἔξω δὲ δῆλῳ· αἰσθόμενον δὲ εὐθὺς διαπράξασθαι τῶν ἀγγέλων γενέσθαι τῶν παρὰ τὸν βασιλέα, ἐλθόντα δὲ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχεύσαντα, μετ' ἐκείνης ἐπιθέμενον τῷ βασιλεῖ ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ἀρχὴν οὕτω κατασχεῖν.

Analiza i komentar

εἶναι μὲν γὰρ

αὐτὸν

ποιμένα θητεύοντα

παρὰ τῷ

τότε

Λυδίας

ἄρχοντι,

ὄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ

ράγῃναί τι

τῆς γῆς

καὶ γενέσθαι χάσμα

κατὰ τὸν τόπον

ἢ ἔνεμεν.

εἶναι § 315

θητεύοντα § 231

εἶναι... αὐτὸν ποιμένα θητεύοντα § 491, A+I ovisi o glagolu govorenja iz prethodne rečenice, kao i svi sljedeći infinitivi u tekstu ako nije drugačije naznačeno; εἶναι se može prevesti prošlim nesvršenim vremenom; imenski predikat, Smyth 910

τότε prilog u službi atributa i u atributnom položaju

εἶναι μὲν... ὄμβρου δὲ πολλοῦ... koordinacija parom čestica, ovdje označava nešto slabiji kontrast (Smyth 2904)

γάρ uvodi objašnjenje

ἄρχοντι § 231, rekcija τινος

ὄμβρου... πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ § 504, § 325.11; GA

ράγῃναί § 292, § 319.14

ράγῃναί τι § 491

τῆς γῆς genitiv partitivni ovisan o τι § 395

γενέσθαι § 325.11

γενέσθαι χάσμα § 491

ἢ relativni prilog uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je τὸν τόπον § 481

ἔνεμεν § 231

ιδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα

καταβῆναι καὶ ἰδεῖν

ἄλλα τε δὴ

ἃ μυθολογοῦσιν θαυμαστὰ

καὶ ἵππον

χαλκοῦν, κοῖλον,

θυρίδας ἔχοντα,

καθ' ἃς

ἐγκύψαντα

ἰδεῖν

ἐνόντα νεκρόν ὥς φαίνεσθαι,
 μείζω
 ἢ κατ' ἄνθρωπον,
 τοῦτον δὲ
 ἄλλο μὲν ἔχειν οὐδέν,
 περὶ δὲ τῇ χειρὶ
 χρυσοῦν δακτύλιον
 ὃν περιελόμενον
 ἐκβῆναι.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ιδόντα... καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι καὶ ἰδεῖν... ἐγκύψαντα ἰδεῖν, τοῦ-
 τον... περιελόμενον ἐκβῆναι § 491

ιδόντα § 327.3

θαυμάσαντα § 267

καταβῆναι složenica βαίνω, § 321.6

ἰδεῖν § 327.3

ἄλλα τε... καὶ ἵππον... koordinacija pomoću para sastavnih veznika, pri čemu je drugi član jače istaknut

δὴ čestica označava nastavak pripovijedanja, LSJ IV.2

ἃ uvodi (umetnutu) zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je ἄλλα, § 481

μυθολογοῦσιν § 243, LSJ μυθολογέω A.2

ἄλλα... θαυμαστὰ objekt infinitiva ἰδεῖν

ἔχοντα § 327.13, § 231

καθ' ὃς uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je θυρίδας, § 481

ἐγκύψαντα subjekt A+I uz ἰδεῖν (ovisno o udaljenom *verbum dicendi*); složenica κύπτω, § 267

ἰδεῖν § 327.3

ἐνόντα složenica εἰμί, § 315

ὥς φαίνεσθαι odnosi se na νεκρόν; priča ne kaže je li čovjek bio zaista mrtav

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ἄλλο μὲν... περὶ δὲ... koordinacija parom čestica označava suprotnost

ἔχειν u značenju “nositi”; subjektni je akuzativ τοῦτον (tj. νεκρόν)

ὄντα § 315

περιελόμενον ἐκβῆναι promjena subjekta

περιελόμενον složenica αἰρέω, § 327.1, rekcija τινά

ἐκβῆναι složenica βαίνω § 321.6

συλλόγου δὲ γενομένου

τοῖς ποιμέσιν

εἰωθότος,

ἵν' ἐξαγγέλλοιεν

κατὰ μῆνα

τῷ βασιλεῖ

τὰ περὶ τὰ ποίμνια,

ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον

ἔχοντα

τὸν δακτύλιον·

καθήμενον οὖν

μετὰ τῶν ἄλλων

τυχεῖν

τὴν σφενδόνην

τοῦ δακτυλίου

περιαγαγόντα

πρὸς ἑαυτὸν

εἰς τὸ εἶσω

τῆς χειρός,

τούτου δὲ γενομένου

ἀφανῆ

αὐτὸν

γενέσθαι

τοῖς παρακαθημένοις,

καὶ διαλέγεσθαι

ὥς περὶ οἰχομένου.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

γενομένου § 325.11, § 254

εἰωθότος § 278.2 bilješka, § 327b

συλλόγου... γενομένου... εἰωθότος GA, § 504

ἔν' uvodi namjernu rečenicu § 470

ἐξαγγέλλοιεν složenica ἀγγέλλω, § 231

τὰ περὶ τὰ ποίμνια supstantivirani prijedložni izraz

ἀφικέσθαι § 321.8, § 254

ἔχοντα u značenju φέροντα; § 327.13, § 231

ἀφικέσθαι... ἐκείνων... ἔχοντα § 491

καθήμενον § 315.4

οὖν označava nastavak pripovijedanja

τυχεῖν § 321.19, § 254; otvara mjesto predikatnom participu περιαγαγόντα § 501.b

τὴν σφενδόνην okvir prstena; LSJ σφενδόνη II.3 obruč na prstenu u koji je kamen bio umetnut kao u pračku

περιαγαγόντα subjekt A+I (uz τυχεῖν); složenica ἄγω s. 116, § 257

καθήμενον... τυχεῖν... περιαγαγόντα § 491

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

γενομένου § 325.11, § 254

τούτου... γενομένου § 504

γενέσθαι § 325.11, u funkciji kopule, s pridjevom kao predikatnom dopunom, Smyth 917

ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι § 491

τοῖς παρακαθημένοις složenica κάθημαι, § 315.4, supstantivirani particip; ovisan o ἀφανῆ

διαλέγεσθαι sc. αὐτούς (παρακαθημένους); složenica λέγω, § 232, § 491

οἰχομένου § 232

καὶ τὸν

θαυμάζειν τε

καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα

τὸν δακτύλιον

στρέψαι

ἔξω

τὴν σφενδόνην,

καὶ στρέψαντα
φανερὸν γενέσθαι.

τὸν član kao pokazna zamjenica na početku rečenice, § 370.2

θαυμάζειν τε καὶ... ἐπιψηλαφῶντα... στρέψαι..., καὶ στρέψαντα φανερὸν
γενέσθαι § 491

τὸν θαυμάζειν τε καὶ... ἐπιψηλαφῶντα... koordinacija parom sastavnih vez-
nika, pri čemu je drugi član istaknut

θαυμάζειν § 231

ἐπιψηλαφῶντα § 243

στρέψαι § 267, § 269

ἔξω priložno, LSJ s. v. I.1

στρέψαντα § 267, § 269

γενέσθαι § 325.11, § 254

φανερὸν γενέσθαι γίγνεσθαι ima funkciju kopule, s pridjevom kao predikat-
nom dopunom, Smyth 917

καὶ τοῦτο

ἐννοήσαντα

ἀποπειρᾶσθαι

τοῦ δακτυλίου

εἰ ταύτην

ἔχοι

τὴν δύναμιν,

καὶ αὐτῷ

οὕτω συμβαίνειν,

στρέφοντι μὲν εἴσω

τὴν σφενδόνην

ἀδήλῳ γίγνεσθαι,

ἔξω δὲ

δὴλῳ·

αἰσθόμενον δὲ

εὐθὺς διαπράξασθαι
 τῶν ἀγγέλων
 γενέσθαι
 τῶν παρὰ τὸν βασιλέα,
 ἐλθόντα δὲ
 καὶ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ
 μοιχεύσαντα,
 μετ' ἐκείνης
 ἐπιθέμενον
 τῷ βασιλεῖ
 ἀποκτεῖναι
 καὶ τὴν ἀρχὴν
 οὕτω
 κατασχεῖν.

ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι καὶ... συμβαίνειν... αἰσθόμενον... διαπράξασθαι...
 ἐλθόντα... καὶ μοιχεύσαντα,... ἐπιθέμενον... ἀποκτεῖναι καὶ... κατα-
 σχεῖν § 491

ἐννοήσαντα složenica νοέω, § 269

ἀποπειρᾶσθαι složenica πειράω, § 232, rekcija τινός, ujedno otvara mjesto
zavisnoj upitnoj rečenici (εἰ)

εἰ veznik uvodi zavisnu upitnu rečenicu, § 469

ἔχου § 231, § 327.13

συμβαίνειν složenica βαίνω, § 321.6, § 231; LSJ συμβαίνω III, rekcija τινί,
ovdje ima i dopunu u infinitivu

στρέφοντι § 231

γίγνεσθαι § 325.11, § 232; ima funkciju kopule, s pridjevom kao predikat-
nom dopunom, Smyth 917

στρέφοντι μὲν εἴσω... ἔξω δὲ... koordinacija parom čestica izražava suprot-
nost

δήλω sc. γίγνεσθαι

αἰσθόμενον § 322.9, § 254

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

εὐθὺς priložno, LSJ s. v. B.II.1

διαπράξασθαι složenica πράττω, § 301.B (s. 116), § 267, LSJ διαπράσσω

II, otvara mjesto dopuni u infinitivu

τῶν ἀγγέλων genitiv partitivni uz kopulativni glagol, § 396.2: jedan od...

γενέσθαι § 325.11, LSJ γίγνομαι II.3.a

τῶν παρὰ τὸν βασιλέα atribut uz τῶν ἀγγέλων, u atributivnom položaju

ἐλθόντα § 327.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

αὐτοῦ posvojni genitiv § 393.2

μοιχεύσαντα rekcija τινά, § 267

μετ' ἐκείνης LSJ μετά A.II zajedno s, uz, pomoću (implicira vezu tješnju nego σύν)

ἐπιθέμενον složenica glagola τίθημι, § 306, LSJ ἐπιτίθημι B.III.2, rekcija τινί

ἀποκτεῖναι sc. αὐτόν; složenica κτείνω, § 267

κατασχεῖν složenica ἔχω § 327.13, § 254

Poglavlje 35

Ἐπικούρου Κύριαι δόξαι, 1–5

O tekstu

Κύριαι δόξαι, *Glavni nauci*, zbirka je četrdeset Epikurovih načela koju Diogen Laertije (možda nešto prije 250. n. e) uključuje u desetu knjigu svojeg enciklopedijskog djela *Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων* (*Životopisi i misli znamenitih filozofa*). Ta deseta, i posljednja, knjiga u cijelosti je posvećena Epikuru.

Ovaj odlomak donosi prvih pet nauka; četiri od njih naknadno su sažeti još i u *τετραφάρμακος* (“lijek od četiri sastojka”), nađen na jednom od papirusa iz Herkulaneja (pap. Herc. 1005, 4.9–14). Prvi se nauk, u rečenici unutar zagrada, poziva i na Epikurovu teoriju spoznaje, prema kojoj na ljudska osjetila (pa i na um) djeluju “sličice”, *εἰδῶλα*, tanke opne koje predmeti emitiraju. Peti nauk uči da nema života u ugodu bez razuma, ljepote i pravednosti, niti obratno.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epicur. Ratae sententiae 1.1

ΚΥΡΙΑΙ ΔΟΞΑΙ

I. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει οὔτε ἄλλῳ παρέχει, ὥστε οὔτε ὀργαῖς οὔτε χάρισι συνέχεται· ἐν ἀσθενεῖ γὰρ πᾶν τὸ τοιοῦτον. (ἐν ἄλλοις δέ φησι τοὺς θεοὺς λόγῳ θεωρητοὺς, οὓς μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑφεστῶτας, οὓς δὲ καθ' ὁμοείδειαν

ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιρρύσεως τῶν ὁμοίων εἰδώλων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀποτετελεσμένων, ἀνθρωποειδεῖς.)

II. Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ· τὸ δ' ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

III. Ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν ἢ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. ὅπου δ' ἂν τὸ ἡδόμενον ἐνῇ, καθ' ὃν ἂν χρόνον ῇ, οὐκ ἔστι τὸ ἀλγοῦν ἢ τὸ λυπούμενον ἢ τὸ συναμφότερον.

IV. Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τὸν ἐλάχιστον χρόνον πάρεστι, τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον τὸ ἡδόμενον κατὰ σάρκα οὐ πολλὰς ἡμέρας συμμένει. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκὶ ἢ περ τὸ ἀλγοῦν.

V. Οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως, (οὐδὲ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως) ἄνευ τοῦ ἡδέως. ὅτω δὲ τοῦτο μὴ ὑπάρχει ἐξ οὗ ζῆν φρονίμως, καὶ καλῶς καὶ δικαίως ὑπάρχει, οὐκ ἔστι τοῦτον ἡδέως ζῆν.

Analiza i komentar

ΚΥΡΙΑΙ ΔΟΞΑΙ

Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον

οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει

οὔτε ἄλλω παρέχει,

ὥστε

οὔτε ὀργαῖς

οὔτε χάρισι

συνέχεται·

ἐν ἀσθενεῖ γὰρ

πᾶν τὸ τοιοῦτον.

Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον supstantivirani pridjevi, § 373

οὔτε αὐτο... οὔτε ἄλλω... koordinacija pomoću para (niječnih) sastavnih veznika

πράγματα ἔχει LSJ πράγμα III.5

παρέχει sc. πράγματα; § 231; složenica ἔχω

ὥστε veznik uvodi posljedichnu rečenicu

συνέχεται složenica ἔχω; § 232; LSJ συνέχω I.5

γὰρ čestica najavljuje iznošenje dokaza prethodne tvrdnje: naime...

ἐν ἀσθενεῖ sc. ἐστι, imenski predikat, Smyth 910 (kopula, tj. infinitiv εἶναι, ovdje je neizrečena)

(ἐν ἄλλοις δέ φησι

τοὺς θεοὺς λόγῳ θεωρητούς,

οὓς μὲν

κατ' ἀριθμὸν

ὕφεστῶτας,

οὓς δὲ

κατὰ ὁμοείδειαν

ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιρρύσεως

τῶν ὁμοίων εἰδώλων

ἐπὶ τὸ αὐτὸ

ἀποτετελεσμένων,

ἀνθρωποειδεῖς.)

ἐν ἄλλοις drugdje

φησι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

τοὺς θεοὺς... θεωρητούς A+I, imenski predikat, Smyth 910 (kopula je ovdje neizrečena)

οὓς μὲν... οὓς δε... sc. τοὺς θεοὺς; koordinacija surečenica pomoću para čestica

ὕφεστῶτας složenica ἵστημι; § 311; LSJ ὑφίστημι B.IV.2

τῶν... εἰδώλων u Epikurovoj filozofiji, osjete izazivaju tanke opne, “sličice” (εἰδῶλα) koje odašilju predmeti, a primaju ih ljudska osjetila; neke od tih sličica dovoljno su istančane da mogu doprijeti izravno do uma (koji

se nalazi u prsima), i preko njih (κατὰ ὁμοείδειαν) možemo zamisliti objekte poput bogova.

ἐπὶ τὸ αὐτὸ izriče svrhu: “u istu tu svrhu”

ἀποτετελεσμένων složenica τελέω; § 272

ἀνθρωποειδεῖς sc. τοὺς θεοὺς; pridjev je imenski dio predikata (izostavljena je kopula)

Ὁ θάνατος

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς·

τὸ γὰρ διαλυθὲν

ἀναισθητεῖ·

τὸ δ' ἀναισθητοῦν

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς sc. οὐδὲν ἐστι; πρὸς LSJ C.III.1: u odnosu na... što se tiče...

τὸ... διαλυθὲν § 296; složenica glagola λύω (osnove s. 108); supstantivirani particip, § 373

τὸ γὰρ... τὸ δ'... koordinacija rečeničnih članaka pomoću čestice δέ; γὰρ: na-ime...

ἀναισθητεῖ § 243

τὸ... ἀναισθητοῦν § 243; supstantivirani particip, § 373

Ὅρος

τοῦ μεγέθους

τῶν ἡδονῶν

ἢ

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος

ὑπεξάίρεσις.

Ὅρος sc. ἐστι, imenski predikat, Smyth 910 (kopula je ovdje neizrečena)

τοῦ ἀλγοῦντος § 243; supstantivirani particip, § 373

ὅπου δ' ἂν
 τὸ ἡδόμενον
 ἐνῇ,
 καθ' ὃν ἂν χρόνον ῆ,
 οὐκ ἔστι
 τὸ ἀλγοῦν
 ἢ λυπούμενον
 ἢ τὸ συναμφοτέρων.

ὅπου δ' ἂν... ἐνῇ hipotetička relativna rečenica, eventualni oblik, § 486: gdje god...

τὸ ἡδόμενον § 232; supstantivirani particip, § 373

ἐνῇ složenica εἰμί, § 315

καθ' ὃν ἂν χρόνον ῆ imenski predikat, Smyth 910; hipotetička relativna rečenica, eventualni oblik, § 486: u koje god...

οὐκ ἔστι § 315; egzistencijalno značenje, LSJ εἰμί A.II.2

τὸ ἀλγοῦν § 243; supstantivirani particip, § 373

λυπούμενον § 243; supstantivirani particip, § 373

τὸ συναμφοτέρων supstantivirani pridjev, § 373

Οὐ χρονίζει

τὸ ἀλγοῦν

 συνεχῶς

 ἐν τῇ σαρκί,

ἀλλὰ

 τὸ μὲν ἄκρον

 τὸν ἐλάχιστον χρόνον

 πάρεστι,

 τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον τὸ ἡδόμενον

 κατὰ σάρκα

 οὐ πολλάς ἡμέρας

 συμμένει.

αἱ δὲ πολυχρόνιοι
 τῶν ἀρρωστικῶν
 πλεονάζον
 ἔχουσι
 τὸ ἡδόμενον
 ἐν τῇ σαρκὶ
 ἥπερ τὸ ἀλγοῦν.

χρονίζει § 231

τὸ μὲν ἄκρον... τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον... koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica

τὸ μὲν ἄκρον sc. τὸ ἀλγοῦν

τὸν ἐλάχιστον χρόνον akuzativ pokazuje protezanje u vremenu § 390, ima službu priložne oznake vremena

πάρεστι složenica εἰμί, § 315

τὸ... ὑπερτεῖνον § 231; složenica τείνω; supstantiviranje participa članom § 373

τὸ ἡδόμενον § 232; supstantiviranje participa članom § 373

πολλὰς ἡμέρας akuzativ pokazuje protezanje u vremenu § 390, ima službu priložne oznake vremena

συμμένει § 231; složenica μένω

πλεονάζον § 231

ἔχουσι § 231

ἥπερ pojačan veznik ἥ, ovisan o komparativu (ideja usporedbe sadržana je u glagolu πλεονάζω)

Οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν

ἄνευ τοῦ φρονίμως

καὶ καλῶς

καὶ δικαίως

〈οὐδὲ

φρονίμως

καὶ καλῶς

καὶ δικαίως)
ἄνευ τοῦ ἡδέως·
ὅτω δὲ
τοῦτο
μὴ ὑπάρχει,
ἐξ οὗ ζῆν
φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως
ὑπάρχει,
οὐκ ἔστι
τοῦτον
ἡδέως ζῆν.

Οὐκ ἔστιν § 315; u egzistencijalnom značenju otvara mjesto infinitivu, LSJ

εἰμί A.VI

ζῆν § 243

τοῦ φρονίμως... καὶ καλῶς καὶ δικαίως sc. ζῆν (supstantivirani infinitiv § 497)

ὑπάρχει LSJ ὑπάρχω III, rekcija τινί

οὐκ ἔστι § 315; u egzistencijalnom značenju otvara mjesto A+I, LSJ εἰμί

A.VI

Poglavlje 36

Πλάτωνος Φαίδων 113d-114c

O tekstu

Dijalog *Fedon* pripada srednjem Platonovu stvaralačkom razdoblju, nastao je oko 385. To je četvrti i posljednji od dijaloga u kojima Platon opisuje posljednje dane Sokratova života. Pripovjedač je filozof Fedon iz Elide, Sokratov učenik; u peloponeskom gradu Flijuntu on skupini slušalaca opisuje Sokratovu smrt, koja se zbila prije nekoliko mjeseci (u proljeće 399).

Na vrhuncu dijaloga, neposredno pred smaknuće, Sokrat predlaže Simiji da mu “ispriča lijepu i slušanja vrijednu priču” (μῦθον λέγειν καλόν, ἄξιον ἀκοῦσαι) i potom opisuje čitav svijet, uključujući i svijet mrtvih. U odlomku koji slijedi Sokrat pripovijeda kako se mrtve duše raspoređuju po odgovarajućim dijelovima podzemnog svijeta. Najbolje lokacije za život poslije smrti rezervirane su, dakako, za filozofe.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Phaedo 113d-114c

ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον οἳ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο οἳ τε καλῶς καὶ ὁσίως βίωσαντες καὶ οἳ μή. καὶ οἳ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα, ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσιν

τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας ἀπολύονται, εἴ τις τι ἡδίκηκεν, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος· οἳ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξειργασμένοι ἢ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα, τούτους δὲ ἢ προσήκουσα μοῖρα ρίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐποτε ἐκβαίνουσιν.

(...) οἳ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως βιῶναι, οὗτοι εἰσιν οἳ τῶνδε μὲν τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι ὥσπερ δεσμωτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ γῆς οἰκίζόμενοι. τούτων δὲ αὐτῶν οἳ φιλοσοφία ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε σωμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται...

Analiza i komentar

ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἳ τετελευτηκότες

εἰς τὸν τόπον

οἳ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει,

πρῶτον μὲν διεδικάσαντο

οἳ τε καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντες

καὶ οἳ μή.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze
§ 488.2

ἀφίκωνται § 254, § 321.8

οἳ τετελευτηκότες § 272, supstantivirani particip, LSJ τελευτάω A.3

οἳ relativni prilog mjesta uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481, antecedent
τὸν τόπον

κομίζει § 231, LSJ κομίζω A.II.6

πρῶτον μὲν μὲν naglašava prethodnu riječ (Smyth 2897)

διεδικάσαντο složenica δικάζω, § 267, LSJ 3, gnomski aorist § 454, bilješka 2

οἷ τε... καὶ οἱ... koordinacija dvaju rečeničnih članova (u ovom slučaju supstantiviranih participa) sastavnim veznicima

οἷ... βιώσαντες supstantivirani particip osnove slabog aorista (v. LSJ βιώω; usp. § 327.9)

οἱ μὴ se. καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντες; μὴ kao negacija uz particip § 509.2

καὶ οἱ μὲν ἂν δόξωσι

μέσως βεβιωκέναι,

πορευθέντες

ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα,

ἀναβάντες

ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν,

ἐπὶ τούτων

ἀφικνοῦνται

εἰς τὴν λίμνην,

καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσίν τε

καὶ καθαιρόμενοι

τῶν τε ἀδικημάτων

διδόντες δίκας

ἀπολύονται,

εἴ τίς τι ἠδίκηκεν,

τῶν τε εὐεργεσιῶν

τιμὰς

φέρονται

κατὰ τὴν ἀξίαν

ἕκαστος·

οἱ δ' ἂν δόξωσιν

ἀνιάτως ἔχειν

διὰ τὰ μεγέθη

τῶν ἀμαρτημάτων,
 ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας
 ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς
 ἐξειργασμένοι
 ἢ ἄλλα
 ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα,
 τούτους δὲ
 ἡ προσήκουσα μοῖρα
 ῥίπτει
 εἰς τὸν Τάρταρον,
 ὅθεν οὔποτε ἐκβαίνουσιν.

οἷ μὲν... οἷ δ'... koordinacija surečenica parom čestica koje izražavaju kontrast

ἀν § 489.b.4

δόξωσι § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

βεβιωκέναι § 327.9

πορευθέντες § 296

τὸν Ἀχέροντα rijeka u svijetu mrtvih

ἀναβάντες složenica βαίνω § 321.6, § 316

ἃ uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481; antecedent (ὁχλήματά) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu, te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων); Smyth 2536, 2538

δὴ čestica koja služi pojašnjavanju: već...

αὐτοῖς ἐστίν § 315; imenski predikat; ἐστὶ τινι LSJ εἰμί C.III

ἀφικνοῦνται § 321.8, § 243

οἰκοῦσί τε... καὶ... ἀπολύονται... φέρονται kombinacija sastavnih veznika τε... καὶ... ističe drugi član kombinacije

οἰκοῦσί § 231, § 243

καθαίρόμενοι § 232

τῶν τε ἀδικημάτων... τῶν τε εὐεργεσιῶν... koordinacija rečeničnih članova pomoću para sastavnih veznika

τῶν... ἀδικημάτων objekt fraze διδόντες δίκας

διδόντες § 305; fraza δίκας δίδοναι τινός, LSJ δίκη IV.3

ἀπολύονται složenica λύω, § 232

εἴ veznik uvodi realnu pogodbenu rečenicu, § 475

ἡδίκηκεν § 272

τῶν... εὐεργεσιῶν genitiv objektni § 394, ovisan o τιμὰς

φέρονται § 232, § 327.5, LSJ φέρω A.VI.3

ἕκαστος slaže se s predikatom u množini, Smyth 951

ἄν § 489.b.4

δόξωσιν § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἔχειν § 231, § 327.13

ἀνιάτως ἔχειν fraza: biti neizlječiv

ἡ ἱεροσυλίας... ἡ φόνους... ἡ ἄλλα... koordinacija pomoću para veznika

ἐξειργασμένοι složenica ἐργάζομαι, § 272, reduplikacija § 275

τυγχάνει § 321.19, § 231; otvara mjesto predikatnom participu § 501.b

τοιαῦτα ὄντα § 315, predikatni particip (s imenskom dopunom) § 501.b

δὲ označava nadovezivanje na prethodni iskaz (pritom je τούτους antecedent
relativa οἱ)

προσήκουσα složenica ἤκω, § 231, LSJ προσήκω III.2

ρίπτει § 231

τὸν Τάρταρον Tartar, najdublji dio podzemnog svijeta

ὄθιν relativni prilog uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481

ἐκβαίνουσιν složenica βαίνω § 321.6, § 231

οἱ δὲ δὴ ἄν δόξωσι

διαφερόντως

πρὸς τὸ ὁσίως

βιῶναι,

οὕτοί εἰσιν

οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων

τῶν ἐν τῇ γῇ

ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι

ὥσπερ δεσμωτηρίων,

ἄνω δὲ

εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν

ἀφικνούμενοι

καὶ
ἐπὶ γῆς
οἰκίζόμενοι.

δὲ δὴ kombinacija čestica izriče prelazak na novu informaciju, Smyth 2839

ἄν § 489.b.4

δόξωσι § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

πρὸς τὸ ὁσίως LSJ πρὸς C.III

βιώναι § 327.9, § 316.c; infinitiv ovisan o δόξωσι

εἰσιν οἱ... ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι § 315; imenski predikat

τῶνδε... τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ *genetivus separationis* § 402; u rečenici

mu mjesto otvaraju participi ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι

οἱ τῶνδε μὲν... ἄνω δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica koji

izražava kontrast

οἱ ἐλευθερούμενοί rekcija τινος; § 232; supstantivirani particip

ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι koordinacija rečeničnih članova pa-

rom sastavnih veznika, pri čemu je drugi član istaknutiji

ἀπαλλαττόμενοι složenica ἀλλάσσω, atički ἀλλάττω; rekcija τινος; § 232

ἀφικνούμενοι § 232

οἰκίζόμενοι § 232

τούτων δὲ αὐτῶν

οἱ

φιλοσοφία

ἱκανῶς

καθηράμενοι

ἄνευ τε σωμάτων

ζῶσι

τὸ παράπαν

εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον,

καὶ

εἰς οἰκήσεις

ἔτι τούτων καλλίους

ἀφικνοῦνται.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τούτων αὐτῶν genitiv partitivni § 395

οἱ καθηράμενοι s. 118, § 267, supstantivirani particip

ἄνευ τε σωμάτων... καὶ εἰς οἰκήσεις koordinacija rečeničnih članova pomoću para sastavnih veznika, pri čemu je drugi član istaknutiji

ζῶσι § 327.9, § 243, § 244.2

τούτων *genetivus comparationis* § 404.1

ἀφικνοῦνται § 321.8, § 243

Poglavlje 37

Ἰσοκράτους Πρὸς Δημόνικον 24–25

O tekstu

Rasprava o praktičnoj etici u obliku otvorenog pisma Demoniku pripisuje se Izokratu (436.–338. p. n. e), no nije isključeno da joj je autor neki njegov učenik. Nudeći upute za svakodnevni život, autor razlikuje tri životna područja u kojima ta pravila treba primjenjivati: 1) čovjek u odnosu prema bogovima, 2) čovjek u odnosu prema drugim ljudima, ponajprije prema roditeljima i prijateljima, 3) čovjek u odnosu prema sebi samom i skladan razvoj njegova karaktera. Pravila se nižu bez strogog reda, što je tipično za “gnomsku” književnost toga razdoblja, pa ne ostavljaju dojam cjeline. U tom smislu rasprava se može usporediti s pjesničkim opusom Megaranina Teognida (VI. st. p. n. e).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isoc. Ad Demonicum 24–25

μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσης πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. βραδέως μὲν φίλος γίγνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γὰρ αἰσχροὺς μηδένα φίλον ἔχειν καὶ πολλοὺς ἐταίρους μεταλλάττειν. μήτε μετὰ βλάβης πειρῶ τῶν

φίλων, μήτ' ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων θέλει. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν μὴ δεόμενος τὸ δεῖσθαι προσποιῇ.
περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων ἀνακοινοῦ· μὴ τυχὼν μὲν γὰρ οὐδὲν βλαβήσει, τυχὼν δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸν τρόπον ἐπιστήσει. δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένης τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῇς.

Analiza i komentar

Μηδένα

φίλον

ποιοῦ,

πρὶν ἂν ἐξετάσης

πῶς κέχρηται

τοῖς πρότερον φίλοις·

ἐλπίζε γὰρ

αὐτὸν

καὶ περὶ σέ

γενέσθαι τοιοῦτον,

οἷος

καὶ περὶ ἐκείνους

γέγονεν.

Μηδένα φίλον § 388, dva akuzativa (objekta i predikata) uz glagol koji znači “činiti”; razlika među negacijama οὐ i μή § 508, § 509

ποιοῦ § 232

πρὶν ἂν ἐξετάσης veznik πρὶν uvodi vremensku rečenicu i otvara mjesto (eventualnom) konjunktivu + ἂν § 488.1

ἐξετάσης § 267

πῶς κέχρηται upitni prilog otvara mjesto zavisno upitnoj rečenici § 221,
§ 469

κέχρηται § 272, § 281

τοῖς πρότερον φίλοις atributni položaj priloga § 375

ἔλπιζε γὰρ § 231; § 493 *verbum sentiendi* otvara mjesto A+I; § 517

γενέσθαι § 254, § 255 (naglasak)

περὶ σέ... περὶ ἐκείνους... prema tebi... prema njima... § 433.C.c

γέγονεν § 272

Βραδέως μὲν

φίλος γίγνου,

γενόμενος δὲ

πειρῶ

διαμένειν.

Βραδέως μὲν... γενόμενος δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čes-
tica

γίγνου § 232

γενόμενος sc. φίλος; § 254

πειρῶ § 243; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

διαμένειν sc. φίλος; § 232

Ὅμοίως γὰρ αἰσchrὸν

μηδένα φίλον

ἔχειν

καὶ πολλοὺς ἐταίρους

μεταλλάττειν.

γὰρ čestica najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime..., § 517

αἰσchrὸν sc. ἐστι; imenski predikat, Smyth 910 (kopula je ovdje neizrečena);

bezlični izraz otvara mjesto infinitivu (kao subjektu) § 492

ἔχειν § 232

μεταλλάττειν § 232

Μήτε

μετὰ βλάβης

πειρῶ

τῶν φίλων

μήτ'

ἄπειρος εἶναι

τῶν ἐταίρων

θέλε.

Μήτε... μήτ'... § 513.4; koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznici-
ma

μετὰ βλάβης na vlastitu štetu, § 430

πειρῶ τῶν φίλων § 243; **πειράομαι** τινος § 396.d

θέλε § 231; imperativ otvara mjesto N+I (kad se, kao ovdje, subjekt infinitiva ne razlikuje od subjekta glavne rečenice)

ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων ἄπειρός τινος, gen. objektni uz pridjeve koji znače “vješt” ili “nevješt” § 394.2; § 315

Τοῦτο δὲ ποιήσεις,

ἐάν

μὴ δεόμενος

τὸ δεῖσθαι

προσποιῇ.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ποιήσεις § 243

ἐάν... **προσποιῇ** § 243; ἐάν = εἰ ἄν; kombinacija otvara mjesto konjunktivu za tvorbu pogodbene rečenice eventualnog oblika, § 476.1

μὴ δεόμενος negacija μὴ uz particip koji zastupa pogodbenju rečenicu § 509.2.b;

δέομαι § 325.15; adverbni particip u hipotetičkom značenju § 503.4

τὸ δεῖσθαι supstantivirani infinitiv § 497

Περὶ τῶν ῥητῶν
 ὥς ἀπορρήτων
 ἀνακοινοῦ·
 μὴ τυχῶν μὲν γὰρ
 οὐδὲν βλαβήσει,
 τυχῶν δὲ
 μᾶλλον
 αὐτῶν
 τὸν τρόπον
 ἐπιστήσει.

Περὶ τῶν ῥητῶν § 433; glagol εἶρω (osnova *φερ*, lat. *verbum*), prez. i impf. samo epski i jonski; glagolski pridjevi § 300

ἀνακοινοῦ § 243

μὴ τυχῶν negacija μὴ uz particip koji zastupa pogodbenu rečenicu § 509.2.b; LSJ τυγχάνω B.I postići cilj, ostvariti namjeru, uspjeti; adverbni particip u hipotetičkom značenju § 503.4; § 254, § 321.19

μὴ τυχῶν μὲν... τυχῶν δὲ... § 519.7; koordinacija rečeničnih članova parom čestica

γὰρ § 517

βλαβήσει § 258, § 261; futuri βλαβήσομαι i βλάψομαι imaju pasivno značenje; tvorba prez. osnove § 249

ἐπιστήσει § 258; § 312.6

Δοκίμαζε τοὺς φίλους
 ἔκ τε τῆς
 περὶ τὸν βίον
 ἀτυχίας
 καὶ τῆς
 ἐν τοῖς κινδύνοις
 κοινωνίας·
 τὸ μὲν γὰρ χρυσίον

ἐν τῷ πυρὶ
 βασανίζομεν,
 τοὺς δὲ φίλους
 ἐν ταῖς ἀτυχίαις
 διαγιγνώσκομεν.

Δοκίμαζε § 231

ἐκ τε τῆς... ἀτυχίας... καὶ τῆς... κοινωνίας δοκιμάζω ἐκ τινος: ispitivati po čemu

περὶ τὸν βίον... ἐν τοῖς κινδύνοις § 433.C.c; § 426.a; prijedložni izrazi kao atributi § 375.4

βασανίζομεν... διαγιγνώσκομεν § 231

Οὕτως ἄριστα χρήσει
 τοῖς φίλοις,
 ἐὰν μὴ προσμένης
 τὰς
 παρ' ἐκείνων
 δεήσεις,
 ἀλλ' αὐτεπάγγελτος
 αὐτοῖς
 ἐν τοῖς καιροῖς
 βοηθῇς.

χρήσει χράομαί τινι postupati prema kome; futur § 260

ἐὰν μὴ προσμένης... βοηθῇς ἐὰν = εἰ ἂν; ta kombinacija otvara mjesto konjunktivu za tvorbu pogodbene rečenice eventualnog oblika; § 231

παρ' ἐκείνων § 434.a; prijedložni izraz kao atribut § 375.4

ἐν τοῖς καιροῖς § 426.b

Poglavlje 38

Λουκιανοῦ

Ἰκαρομένιππος ἢ Ὑπερνέφελος 6

O tekstu

Dijalog *Ikaromenip* djelo je Lukijanove bogate mašte koje se koristi dvama omiljenim motivima: napada preuzetnost profesionalnih filozofa i opisuje istraživačko putovanje od Zemlje do drugih svjetova (kao npr. u djelima *Haron*, *Menip*, *Istinita pripovijest*). U ovom dijalogu Menip, kinički filozof iz III. st. pr. Kr., odlazi put neba jer je to jedini način da dozna istinu, budući da ono što nude filozofi na zemlji nema ni glavu ni rep. Sve što čuje oko sebe su proturječne teorije. Riječima njegova sugovornika: “Baš je čudno to što govoriš, da se ljudi, premda su mudri, međusobno spore oko svojih nauka i ne misle isto o istome.”

Naslov djela aluzija je na priču o arhetipskom obrtniku Dedalu i njegovu sinu Ikaru. Dedal je obojici konstruirao krila da mogu odletjeti s Krete, međutim, Ikar je letio preblizu suncu, koje je otopilo vosak na njegovim krilima, pa je pao u more i utopio se. Za Lukijana bi moglo biti važno da se Menip sigurno vratio na zemlju bez svojih krila.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Icaromenippus 6

MENIPPΠΟΣ. Καὶ μὴν, ὦ ἐταῖρε, γελάσῃ ἀκούσας τήν τε ἀλαζο-

νείαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις τερατουργίαν, οἳ γε πρῶτα μὲν ἐπὶ γῆς βεβηκότες καὶ μηδὲν τῶν χαμαὶ ἐρχομένων ἡμῶν ὑπερέχοντες, ἀλλ οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες, ἔνιοι δὲ καὶ ὑπὸ γήρως ἢ ἀργίας ἀμβλυώπτοντες, ὅμως οὐρανοῦ τε πέρατα διορᾶν ἔφασκον καὶ τὸν ἥλιον περιεμέτρουν καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην ἐπεβάτευον καὶ ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων καταπесόντες μεγέθη τε αὐτῶν διεξήεσαν, καὶ πολλάκις, εἰ τύχοι, μηδὲ ὀπóσοι στάδιοι Μεγαρόθεν Ἀθήναζε εἰσιν ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι τὸ μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου χωρίον ὀπόσων εἴη πηχῶν τὸ μέγεθος ἐτόλμων λέγειν, ἀέρος τε ὕψη καὶ θαλάττης βάθη καὶ γῆς περιόδους ἀναμετροῦντες, ἔτι δὲ κύκλους καταγράφοντες καὶ τρίγωνα ἐπὶ τετραγώνοις διασχηματίζοντες καὶ σφαίρας τινὰς ποικίλας τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν ἐπιμετροῦντες.

Analiza i komentar

MENIPPION. Καὶ μὴν, ὦ ἐταῖρε, γελάση

ἀκούσας

τὴν τε ἀλαζονείαν

αὐτῶν

καὶ τὴν

ἐν τοῖς λόγοις

τερατουργίαν,

οἳ γε πρῶτα μὲν

ἐπὶ γῆς

βεβηκότες

καὶ μηδὲν

τῶν χαμαὶ ἐρχομένων ἡμῶν

ὑπερέχοντες,

ἀλλ' οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες,

ἔνιοι δὲ καὶ
 ὑπὸ γήρως ἢ ἀργίας
 ἀμβλυώττοντες,
 ὅμως
 οὐρανοῦ τε
 πέρατα
 διορᾶν
 ἔφασκον
 καὶ τὸν ἥλιον
 περιεμέτρουν
 καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην
 ἐπεβάτευον
 καὶ
 ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων
 καταπесόντες
 μεγέθη τε
 αὐτῶν
 διεξήεσαν,

Καὶ μὴν § 515.4, kao latinski *et vero*, ta kombinacija u dijalogu izražava slaganje i suglasnost: da..., doista...

γελάσῃ § 259, § 260; med. futur s akt. značenjem § 328

ἀκούσας § 267

τὴν τε ἀλαζονείαν... καὶ τὴν... τερατουργίαν... § 513.2

αὐτῶν sc. τῶν φιλοσόφων

ἐν τοῖς λόγοις prijedložni izrazi kao atributi § 375.4

γε § 519.1

ἐπὶ § 436.A

οἷ... βεβηκότες supstantivirani particip § 373; § 321.6; § 272

τῶν... ἐρχομένων supstantivirani particip § 373; § 232

οἷ... ὑπερέχοντες supstantivirani particip § 373; § 232; ὑπερέχω τινός nadmoćan biti

τοῦ πλησίον supstantivirani prilog “bližnji”; *genetivus comparationis* uz ὀξύτερον § 404

δεδορκότες § 272

οἷ γε πρῶτα μὲν... ἔνιοι δὲ... § 519.7

ὑπὸ γήρωσ ἢ ἀργίας ὑπὸ + g. označava uzrok § 437.A.b.β

ἀμβλυώττοντες § 232

οὐρανοῦ τε πέρατα... καὶ τὸν ἥλιον... § 513.2

διορᾶν § 243

ἔφασκον § 232; *verbum dicendi* otvara mjesto konstrukciji N+I 491.2

περιεμέτρουν § 243; prijedlozi περί i πρό ne dopuštaju eliziju § 68.c; augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην τὰ ὑπὲρ τὴν σελήνην mjesta iza mjeseca; supstantivirani prijedložni izraz § 373

ἐπεβάτευσον § 232; augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

ἐκ τῶν ἀστέρων § 424.a

καταπεσόντες složenica glagola πίπτω § 327.17; jaka aorisna osnova § 254; adverbni particip § 503

αὐτῶν sc. τῶν ἀστέρων

διεξήσαν διεξιμι detaljno opisivati, složenica εἶμι § 314 (sporedni oblik 3. l. pl. ἦσαν bilj. 3); augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

καὶ πολλάκις,

εἰ τύχοι,

μηδὲ

ὅποσοι στάδιοι

Μεγαρόθεν

Ἀθήναζε

εἰσιν

ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι

τὸ μεταξὺ

τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου

χωρίον

ὁπόσων εἴη πηχῶν

τὸ μέγεθος

ἐτόλμων
 λέγειν,
 ἀέρος τε ὕψη
 καὶ θαλάττης βάθη
 καὶ γῆς περιόδους
 ἀναμετροῦντες,
 ἔτι δὲ κύκλους
 καταγράφοντες
 καὶ τρίγωνα
 ἐπὶ τετραγώνοις
 διασχηματίζοντες
 καὶ σφαίρας τινὰς ποικίλας
 τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν
 ἐπιμετροῦντες.

εἰ τύχοι slučajno, možda; τυγχάνω § 321,19; jaka aorisna osnova § 254

Μεγαρόθεν Ἀθήναζε nastavci nalik na padežne § 188

εἰσιν enklitika § 39.3; § 315.2

μηδὲ... ἐπιστάμενοι § 513.3; § 312.6; § 328.2

μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου nepravi prijedlozi s genitivom § 417;
 prijedložni izrazi kao atributi § 375.4

ὁπόσων εἴη πηχῶν § 315.2; kosi optativ iza historijskog vremena u upitnim
 rečenicama § 469

τὸ μέγεθος akuzativ obzira § 389

ἐτόλμων λέγειν § 243; § 232

ἀναμετροῦντες § 243

ἔτι δὲ štoviše, osim toga

καταγράφοντες § 232

διασχηματίζοντες διασχηματίζω oblikovati, konstruirati; § 232

ἐπὶ τετραγώνοις § 436.B

ποικίλας zamršene, komplicirane

τὸν οὐρανὸν... αὐτὸν predikatni položaj § 378.5

δῆθεν ironično, kao latinski scilicet, hrv. tobože, dakako, kako kažu

ἐπιμετροῦντες § 243

Poglavlje 39

Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας 524D-524F

O tekstu

Plutarhov esej iz zbirke Ἠθικά (*Moralia*) bavi se vrlo specifičnom podvrstom pohlepe: iracionalnom željom za posjedovanjem golemog bogatstva. Autor ne hvali siromaštvo, već prikazuje loše strane bogatstva suprotstavljajući ga umjerenom imetku: οὐδὲν οὖν πλεόν ἔχουσιν οἱ πλούσιοι τῶν μέτρια κεκτημένων (gl. 8, 527B). Stil, jezik, teme i izvori djela pripadaju pretežno tradiciji kiničko-stoičke dijatribe mada Plutarh, naravno, navodi i mnoge druge autore, među njima Pindara, Aristofana, Platona, Aristotela.

Nakon što je u uvodu pokazao da bogatstvo ne može kupiti sreću, Plutarh analizira nesreću škrtaca i rasipnika: ni jedni ni drugi ne mogu zadovoljiti želju za imetkom, dok je kod škrtaca ta želja u sukobu s vlastitim zadovoljenjem. Zatim razmatra osobito pohlepne škrce i rasipnike, pri čemu potonje ocjenjuje manje nepodnošljivima. Dokazuje da je besmislen izgovor škrtaca da štede za svoje potomstvo, dok opravdanje bogataša da neki od njih društvu doprinose korištenjem bogatstva ovisi o shvaćanju pojma “korištenje”. Ako je svrha korištenja zadovoljavanje potreba, položaj bogataša i srednje imućnih je isti; ako “korištenje” znači luksuz, onda je bogatstvo naprosto razmetanje. Na koncu se takvo “teatralno” bogatstvo uspoređuje s filozofijom.

U odabranom odlomku Plutarh poseže za omiljenom stoičkom usporedbom nerazumnog čovjeka s bolesnikom, u ovom slučaju s onim čija je bolest duševna. Takav je i φιλόπλουτος. Njegovo “psihičko siromaštvo” ne može

se nasititi materijalnih dobara dok razumni ljudi znaju da je granica imetka zadovoljavanje (osnovnih) potreba (χρεία).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De cupiditate divitiarum 524D-524F

ὅταν ἰατρὸς πρὸς ἄνθρωπον εἰσελθὼν ἐρριμμένον ἐν τῷ κλινιδίῳ καὶ στένοντα καὶ μὴ βουλόμενον τροφήν λαβεῖν, ἅψεται καὶ ἀνακρίνη καὶ εὖρη μὴ πυρέττοντα, ψυχικὴ νόσος ἔφη καὶ ἀπῆλθεν· οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν ἄνδρα τῷ πορισμῷ προστετηκότα καὶ τοῖς ἀναλώμασιν ἐπιστένοντα καὶ μηδενὸς εἰς χρηματισμὸν συντελοῦντος αἰσχροῦ μηδ' ἀνιστοῦ φειδόμενον, οἰκίας δ' ἔχοντα καὶ χώρας καὶ ἀγέλας καὶ ἀνδράποδα σὺν ἱματίοις, τί φήσομεν τὸ πάθος εἶναι τάνθρώπου ἢ πενίαν ψυχικὴν; ἐπεὶ τὴν γε χρηματικὴν, ὥς φησιν ὁ Μένανδρος, εἷς ἂν φίλος ἀπαλλάξειεν εὐεργετήσας· τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν ἅπαντες οὔτε ζῶντες οὔτε ἀποθανόντες. ὅθεν εὖ πρὸς τούτους λέλεκται ὑπὸ τοῦ Σόλωνος

πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν.

ἐπεὶ τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος ὥριστα καὶ τὸ τέρμα πάρεστι τῇ χρεῖα καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενον.

Analiza i komentar

Ὄταν ἰατρὸς
εἰσελθὼν
πρὸς ἄνθρωπον
ἐρριμμένον
ἐν τῷ κλινιδίῳ
καὶ στένοντα
καὶ μὴ βουλόμενον
τροφὴν λαβεῖν
ἄψηται
καὶ ἀνακρίνη
καὶ εὖρη
μὴ πυρέττοντα,
‘ψυχικὴ νόσος’
ἔφη
καὶ ἀπῆλθεν·
οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς
ὅταν ἴδωμεν
ἄνδρα
τῷ πορισμῷ
προστετηκότα
καὶ
τοῖς ἀναλώμασιν
ἐπιστένοντα
καὶ
μηδενὸς
εἰς χρηματισμὸν
συντελοῦντος
αἰσχροῦ μηδ’ ἀνιαιοῦ

φειδόμενον,
 οἰκίας δ'
 ἔχοντα
 καὶ χώρας καὶ ἀγέλας
 καὶ ἀνδράποδα
 σὺν ἱματίοις,
 τί φήσομεν
 εἶναι
 τοῦ ἀνθρώπου
 τὸ πάθος
 ἢ πενίαν ψυχικὴν;

Ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:

kad god...

εἰσελθὼν složenica ἔρχομαι, LSJ εἰσέρχομαι πρὸς τινα ući u čiju kuću, posjetiti ga; o liječniku, doći u kućnu posjetu

ἐρριμμένον s. 118, § 286, LSJ ῥίπτω A

στένοντα § 231

μὴ uz participe Smyth 2045

βουλόμενον § 232, § 325.13; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto infinitivu

λαβεῖν § 254, § 321.14

ἄφηται § 267, LSJ ἄπτω A.II

ἀνακρίνη složenica κρίνω, s. 118, § 267

εὖρη § 254, § 324.7

μὴ uz participe Smyth 2045

πυρέττοντα predikatni particip uz εὖρη; § 231

ἔφη § 312.8

ἀπῆλθεν složenica ἔρχομαι, § 327.2, § 254

οὐκοῦν zaključno: dakle, zar ne...?

ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:

kad god...

ἴδωμεν § 327.3, § 254

προστέτηχότα LSJ προστήκομαι τινι, u pasivnom značenju, perfekt προστέτηχα,

metaforički: posvetiti se čemu, biti zaokupljen čime, πορισμῶ Plu. 2.524d (to je upravo ovo mjesto); složenica τήκω, § 272, aktivni oblici samo u perfektu; rekcija

ἐπιστένοντα složenica στένω, § 231; rekcija τινί

συντελοῦντος složenica τελέω, LSJ συντελέω A.II.2; rekcija εἰς τι, § 231, § 243

φειδόμενον rekcija τινός, § 232, LSJ φείδομαι A.IV

καὶ μηδενός... φειδόμενον, οἰκίας δ' ἔχοντα koordinacija pomoću čestice koja označava suprotnost prethodnom navodu

ἔχοντα § 231

φήσομεν § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

εἶναι § 315

τί... ἢ što (drugo) nego...? (Smyth 2863.a)

φήσομεν εἶναι τὸ πάθος § 491; imenski predikat, Smyth 909

ἐπεὶ τήν γε χρηματικήν,

ὥς φησιν ὁ Μένανδρος,

εἰς ἂν φίλος

ἀπαλλάξειεν

εὐεργετήσας,

τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην

οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν

ἅπαντες

οὔτε ζῶντες

οὔτ' ἀποθανόντες.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

γε čestica stoji između člana i imenice, Smyth 2823; skreće fokus na izraz u koji je uklopljena

ὥς veznik uvodi poredbenu zavisnu rečenicu s indikativom, Smyth 2475

φησιν § 312.8

ὁ Μένανδρος grčki komediograf (Atena, 343/342. – 292/291. p. n. e), najveći predstavnik nove atičke komedije, čije su gnome (“mudre misli”) često citirane u djelima kasnijih autora; član uz vlastita imena u značenju: onaj poznati... § 374 bilj.

ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464

ἀπαλλάξειεν složenica ἀλλάσσω, § 267, § 269

εὐεργετήσας § 267, § 269

τὴν γε χρηματικὴν... τὴν δὲ ψυχικὴν... koordinacija pomoću čestice δὲ, koja označava suprotnost rečeničnih članova

τὴν γε χρηματικὴν sc. πένιαν

ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464

ἐμπλήσειαν složenica πίμπλημι, § 312.2, § 267

οὔτε... οὔτ'... koordinacija rečeničnih članova (participa) sastavnim veznicima § 513.4

ζῶντες § 243, § 231

ἀποθανόντες § 324.8

οἷεν εὔ

πρὸς τούτους

λέλεκται

ὑπὸ τοῦ Σόλωνος

‘πλούτου δ’

οὐδὲν τέρμα

πεφασμένον

ἀνθρώποισιν.’

οἷεν LSJ s. v. II: iz tog razloga...

πρὸς τούτους sc. ἄνδρας τῷ πορισμῷ προστετηκότας

λέλεκται § 327.7, § 272

τοῦ Σόλωνος Solon (oko 638. – oko 558. p. n. e), atenski državnik, zakonodavac i pjesnik, jedan od sedam mudraca; član uz vlastita imena u značenju: onaj poznati... § 374 bilj.

δ’ označava nadovezivanje na prethodni navod (u citatu izostavljen)

πεφασμένον sc. ἐστί; s. 118, § 286

ἐπεὶ

τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν

ὁ

τῆς φύσεως
 πλοῦτος
 ὥρισταί
 καὶ τὸ τέρμα
 πάρεστι,
 τῇ χρεΐα
 καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι
 περιγραφόμενον.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

τοῖς... ἔχουσιν supstantivirani particip, § 327.13, dativ koristi § 412.1

γε stoji između člana i supstantiviranog participa (i njegovog objekta), Smyth

2823, skreće pozornost na taj dio rečenice

ὥρισταί § 275, § 284; LSJ ὀρίζω IV.3, rekcija τινί

πάρεστι složenica εἰμί § 315

τῇ χρεΐα... κέντρῳ καὶ διαστήματι instrumentalni dativ § 414

περιγραφόμενον složenica γράφω, LSJ περιγράφω A.2, § 232

Poglavlje 40

Πλάτωνος Φαῖδρος 259-260

O tekstu

Fedar je Platonov dijalog sastavljen oko 370. pr. Kr. Posvećen pitanju ljubavi, dotiče se i drugih tema (razmatraju se retorička praksa, duša, metempsihoza, božansko nadahnuće). Za razliku od ostalih Platonovih djela, u kojima se pripovijeda u retrospektivi, *Fedar* pripovijeda zbivanja i radnju dok se odvijaju, riječima samih sudionika dijaloga, Sokrata i Fedra.

Susrevši se na periferiji Atene, Sokrat i Fedar odlaze u prirodu (ovo je jedini Platonov dijalog čija se radnja odvija izvan grada). Fedar je upravo slušao govor Lizije, glasovitog atenskog govornika, o ljubavi, a Sokrata živo interesira što je Lizija rekao. Fedar ima govor zapisan te ga Sokrat nagovori da ga pročita. U sjeni drveća, uz zvuke prirode kraj potoka, njih dvojica nastavljaju razgovor.

Dio koji čitamo Platonova je priča o cvrčcima, Sokratova digresija na koju ga je nadahnulo prirodno okruženje. Digresija je ujedno i predah u tijeku dijaloga, Platonov prijelaz na novu temu. No, živopisnost i ideja digresije pomogli su da i ona postane slavna.

Dok cvrčci cvrče, prate hoće li njihova pjesma uspavati ljude ili će se oni oduprijeti. U rana vremena, dok još nije bilo Muza, cvrčci su bili ljudi. Kada je s Muzama nastala i pjesma, ljudi-cvrčci su se prepustili pjevanju i plesu. Izgubili bi interes za hranu i spavanje te ne bi bili svjesni čak ni da umiru. Muze su ih nagradile darom da pjevaju od rođenja do smrti, ali su im dale i zadatak: svakoj od Muza moraju javljati koji ih čovjek štuje, a koji ne.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Phaedrus 259b

ΣΩ. (...) λέγεται δ' ὥς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι τῶν πρὶν μούσας γεγονέναι, γενομένων δὲ Μουσῶν καὶ φανείσης ὁδοῦς οὕτως ἄρα τινὲς τῶν τότε ἐξεπλάγησαν ὑφ' ἡδονῆς, ὥστε ἄδοντες ἡμέλησαν σίτων τε καὶ ποτῶν, καὶ ἔλαθον τελευτήσαντες αὐτούς· ἐξ ὧν τὸ τεττίγων γένος μετ' ἐκεῖνο φύεται, γέρας τοῦτο παρὰ Μουσῶν λαβόν, μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι γενόμενον, ἀλλ' ἄσιτόν τε καὶ ἄποτον εὐθύς ἄδειν, ἕως ἂν τελευτήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθὼν παρὰ Μούσας ἀπαγγέλλειν τίς τίνα αὐτῶν τιμᾷ τῶν ἐνθάδε. Τερψιχόρα μὲν οὖν τοὺς ἐν τοῖς χοροῖς τετιμηκότας αὐτὴν ἀπαγγέλλοντες ποιοῦσι προσφιλεστέρους, τῇ δὲ Ἑρατοῖ τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις οὕτως, κατὰ τὸ εἶδος ἐκάστης τιμῆς· τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Οὐρανίᾳ τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ διάγοντάς τε καὶ τιμῶντας τὴν ἐκείνων μουσικὴν ἀγγέλλουσιν, αἱ δὲ μάλιστα τῶν Μουσῶν περὶ τε οὐρανὸν καὶ λόγους οὔσαι θεῖους τε καὶ ἀνθρωπίνους ἰᾶσιν καλλίστην φωνήν. πολλῶν δὲ οὖν ἔνεκα λεκτέον τι καὶ οὐ καθευδητέον ἐν τῇ μεσημβρίᾳ.

Analiza i komentar

λέγεται δ'

ὥς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι
 τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι,
 γενομένων δὲ Μουσῶν
 καὶ φανείσης ὥδῃς
 οὕτως ἄρα τινὲς
 τῶν τότε
 ἐξεπλάγησαν
 ὑφ' ἡδονῆς,
 ὥστε
 ἄδοντες
 ἡμέλησαν
 σίτων τε καὶ ποτῶν,
 καὶ ἔλαθον
 τελευτήσαντες αὐτούς·
 ἐξ ὧν
 τὸ τεττίγων γένος
 μετ' ἐκεῖνο
 φύεται,
 γέρας τοῦτο
 παρὰ Μουσῶν
 λαβόν,
 μηδὲν τροφῆς
 δεῖσθαι
 γενόμενον,
 ἀλλ' ἄσιτόν τε
 καὶ ἄποτον
 εὐθύς ἄδειν,

ἕως ἂν τελευτήσῃ,
 καὶ
 μετὰ ταῦτα
 ἐλθὼν
 παρὰ Μούσας
 ἀπαγγέλλειν
 τίς
 τίνα αὐτῶν
 τιμᾷ
 τῶν ἐνθάδε.

δ' čestica (bez korelacije s μέν), ovdje u kopulativnoj funkciji povezivanja rečenica; dopunjava se prethodni iskaz s kojim ovaj ne stoji u suprotnosti
 λέγεται § 231, osnove § 327.7

ὥς veznik ὥς uvodi zavisnu izričnu rečenicu kao dopunu (objekt) glagolu govorenja λέγεται

οὔτοι οὔτοι se odnosi na οἱ τέττιγες iz (ovdje necitiranog) poglavlja 258e

ἦσαν § 315.2; kopulativni glagol (glagolski dio imenskoga predikata) otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje imenskoj riječi

ἀνθρωποι imenski dio imenskoga predikata

τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι sc. ἀνθρώπων; § 291.b; vremenski veznik πρὶν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u kojoj stoji infinitiv (ovdje A+I) ako je glavna rečenica potvrдна § 488. bilj. 1

ὥς ποτ' ἦσαν... γενομένων δὲ... koordinacija pomoću čestice

γενομένων δὲ Μουσῶν GA

γενομένων § 254

φανείσης ὥδῃς GA

φανείσης § 292, osnove s. 118

τῶν τότε supstantivirani prilog; genitiv partitivni

ἐξεπλάγησαν § 292, složnica πλήσσω, LSJ ἐκπλήσσω, A.II.2

ὥστε... ἡμέλησαν posljedični veznik ὥστε uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu, u glavnoj rečenici mjesto joj otvara adverb οὕτως, § 473

ἄδοντες § 231

ἡμέλησαν rekcija τινος; § 267

ἔλαθον rekcija τινα; § 254, osnove § 321.15

τελευτήσαντες § 267

ἔλαθον τελευτήσαντες τελευτήσαντες je predikatni particip kao dopuna glagolu ἔλαθον; na hrvatski se ἔλαθον prevodi prilogom, (“neopazice”), a predikatni particip τελευτήσαντες postaje glavni glagol

ἐξ ὧν... φύεται odnosna zamjenica u prijedložnom izrazu uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je n. pl. m. r. (ἄνθρωποι)

μετ’ ἐκεῖνο sc. τὸ γένος

φύεται historijski prezent; § 231

λαβόν nominativ uz τὸ γένος, objekt mu je γέρας τοῦτο; § 254

δεῖσθαι § 243, osnove § 325.14 i § 325.15; γέρας τοῦτο sastoji se u μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι i εὐθὺς ἄδειν (kao adnominalni genitiv, Smyth 1290 i 1291, 1295 i 1296)

γενόμενον § 254

ἄδειν § 231

τελευτήσῃ § 267

ἕως ἄν τελευτήσῃ vremenski veznik ἕως uvodi zavisnu vremensku rečenicu sa značenjem eventualne pogodbene protaze: dok god ne..., § 488

ἐλθόν § 254

ἀπαγγέλλειν § 231, složenica ἀγγέλλω, osnove s. 118

τιμᾶ § 243

τίς τίνα αὐτῶν τιμᾶ τῶν ἐνθάδε τίς τῶν ἐνθάδε, τίνα αὐτῶν (genitivi partitivni)

τῶν ἐνθάδε supstantivirani prilog

Τερψιχόρα μὲν οὖν

τοὺς

ἐν τοῖς χοροῖς

τετιμηκότας αὐτήν

ἀπαγγέλλοντες

ποιοῦσι προσφιλεστέρους,

τῇ δὲ Ἑρατοῖ

τοὺς

ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς,

καὶ ταῖς ἄλλαις

οὕτως,
 κατὰ τὸ εἶδος
 ἐκάστης
 τιμῆς·
 τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ
 καὶ τῇ
 μετ' αὐτὴν
 Οὐρανίᾳ
 τοὺς
 ἐν φιλοσοφίᾳ
 διάγοντάς τε
 καὶ τιμῶντας
 τὴν ἐκείνων μουσικὴν
 ἀγγέλλουσιν,
 αἱ δὲ μάλιστα
 τῶν Μουσῶν
 περί τε οὐρανὸν
 καὶ λόγους
 οὔσαι
 θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους
 ἰᾶσιν
 καλλίστην φωνήν.

μὲν οὖν u ovoj kombinaciji μὲν ističe iskaz koji slijedi, a οὖν ističe logičku povezanost prethodnog i novog iskaza: onda dakle...

τοὺς... τετιμηκότας § 272

ἐν τοῖς χοροῖς prijedložni izraz kao atribut supstantiviranog participa τοὺς... τετιμηκότας

ἀπαγγέλλοντες subjekt su τέττιγες; rekcija τινά τινι sc. τοὺς (ἐν τοῖς χοροῖς) τετιμηκότας (αὐτὴν); § 231, složenica ἀγγέλλω

ποιοῦσι § 243, s objektima προσφιλεστέρους (sc. αὐτούς, tj. τοὺς ἐν τοῖς

χοροῖς τετιμηκότας αὐτήν) i Τερψιχόρα
 τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς prethodno iskazani particip τετιμηκότας ovdje je ne-
 izrečen (τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς sc. τετιμηκότας αὐτήν)
 οὕτως sc. ἀπαγγέλλοντες
 διάγοντάς § 231, složenica ἄγω
 τιμῶντας § 243
 μουσικὴν sc. τέχνην
 ἀγγέλλουσιν § 231
 αἶ δὴ čestica ovdje ističe i intenzivira značenje riječi: baš one...
 περί τε οὐρανὸν καὶ λόγους kombinacija čestica (sastavnih veznika) τε καὶ
 povezuje komplemente u slabiju vezu nego καί... καί...; u paru τε καὶ
 drugi je član istaknutiji
 λόγους... θεῖους τε καὶ ἀνθρωπίνους govori o bogovima i ljudima
 οὔσαι § 315, LSJ εἰμί IV.6 baviti se čime (εἶναι πρὸς τινι ili εἶναι περί τι)
 ἱᾶσιν § 305
 αἶ... ἱᾶσιν odnosna zamjenica αἶ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent
 su τῇ δὲ... Καλλιόπη καὶ τῇ... Οὐρανία

πολλῶν
 δὴ οὖν
 ἔνεκα
 λεκτέον τι
 καὶ οὐ καθευδητέον
 ἐν τῇ μεσημβρίᾳ.

πολλῶν δὴ οὖν ἔνεκα Sokrat iz priče izvlači konkretan zaključak: dakle, iz
 mnogih razloga nas dvojica moramo...
 δὴ οὖν ove dvije čestice u kombinaciji (vrlo česte baš kod Platona) iskazuju
 potvrđivanje i isticanje: dakle, očito...
 λεκτέον glagolski pridjev § 300
 καθευδητέον glagolski pridjev § 300

Poglavlje 41

Ἴσοκράτους Ἀρεοπαγιτικός 43–45

O tekstu

Areopaški govor (Ἀρεοπαγιτικός, sedmi po redu u zbirci 21 sačuvanih) Izokrat je sastavio najvjerojatnije 354. p. n. e. U govoru, koji je i pohvalan i deliberativan, nostalgično i utopijski poziva na povratak demokraciji kakva je nekad bila, dok je, po Solonovim i Klistenovim odredbama, Atenom upravljalo areopaško vijeće, te je grad bio sretan i uspješan. Uspoređujući sadašnji trenutak s prošlošću u javnom i vjerskom kao i u privatnom životu Izokrat se zalaže za umjerenu institucionalnu reformu – ni u duhu oligarhije, ni radikalno demokratski – kojom bi Areopag opet dobio političku moć (461. su Efijalt i Periklo ograničili djelokrug ovog tijela na krvne delikte).

U odabranom odlomku Izokrat pokazuje kako je Areopag, kada je djelovao na svim područjima života, pozitivno utjecao i na odgoj omladine.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isocr. Areopagiticus 43–45

ἀπάντων μὲν οὖν ἐφρόντιζον τῶν πολιτῶν, μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων. ἑώρων γὰρ τοὺς τηλικούτους ταραχωδέστατα διακειμένους καὶ πλείστων γέμοντας ἐπιθυμιῶν, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν μάλιστα δαμασθῆναι δεομένας ἐπιμελείαις καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ πόνοις ἡδονὰς ἔχουσιν· ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις ἐμμεῖναι τοὺς ἐλευ-

θέρως τεθραμμένους καὶ μεγαλοφρονεῖν εἰθισμένους.
 ἅπαντας μὲν οὖν ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἄγειν διατριβὰς οὐχ οἷόν τ' ἦν,
 ἀνωμάλως τὰ περὶ τὸν βίον ἔχοντας· ὥς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν ἤρ-
 μοττεν, οὕτως ἐκάστοις προσέταττον. τοὺς μὲν γὰρ ὑποδεέστερον
 πράττοντας ἐπὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμπορίας ἔτρεπον, εἰδότες
 τὰς ἀπορίας μὲν διὰ τὰς ἀργίας γιγνομένας, τὰς δὲ κακουργίας
 διὰ τὰς ἀπορίας· ἀναιροῦντες οὖν τὴν ἀρχὴν τῶν κακῶν ἀπαλλά-
 ξειν ὄντο καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων τῶν μετ' ἐκείνην γιγνο-
 μένων. τοὺς δὲ βίον ἱκανὸν κεκτημένους περὶ τὴν ἵππικὴν καὶ τὰ
 γυμνάσια καὶ τὰ κυνηγέσια καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἠνάγκασαν δια-
 τρίβειν, ὁρῶντες ἐκ τούτων τοὺς μὲν διαφέροντας γιγνομένους,
 τοὺς δὲ τῶν πλείστων κακῶν ἀπεχομένους.

Analiza i komentar

Ἀπάντων μὲν οὖν
 ἐφρόντιζον
 τῶν πολιτῶν,
 μάλιστα δὲ
 τῶν νεωτέρων.

Ἀπάντων... τῶν πολιτῶν... τῶν νεωτέρων *genetivus memoriae (curae)* § 400.1

Ἀπάντων μὲν... μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων *koordinacija parom čestica izra-
 žava blagi kontrast*

οὖν *zaključno: dakle...*, *nadovezivanje na ono što je rečeno ranije*

ἐφρόντιζον *subjekt su ranije spomenuti "naši preci" ἡμῶν οἱ πρόγονοι; rek-
 cija τινός; § 231*

Ἐώρων γὰρ
 τοὺς τηλικούτους
 ταραχωδέστατα

διακειμένους
 καὶ πλείστων
 γέμοντας
 ἐπιθυμιῶν,
 καὶ τὰς ψυχὰς
 αὐτῶν
 μάλιστα
 παιδευθῆναι
 δεομένας
 ἐπιμελείαις
 καλῶν ἐπιτηδευμάτων
 καὶ πόνοις
 ἡδονὰς
 ἔχουσιν·
 ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις
 ἐμμεῖναι
 τοὺς
 ἐλευθέρως
 τεθραμμένους
 καὶ μέγα φρονεῖν
 εἰθισμένους.

Ἑώρων § 327.3, za augment v. § 237.2; *verbum sentiendi* otvara mjesto i akuzativima (npr. τηλικούτους) ali i A+I (ἐμμεῖναι τοὺς... τεθραμμένους καὶ... εἰθισμένους)

γὰρ uvodi objašnjenje: naime...

τοὺς διακειμένους supstantivirani particip, složnica glagola κεῖμαι § 315.a,

LSJ διάκειμαι A.II

πλείστων... ἐπιθυμιῶν *genetivus copiae et inopiae* § 403

γέμοντας § 231, rekcija τινός

αὐτῶν posvojni genitiv § 393.1

παιδευθῆναι § 296

δεομένας glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu, LSJ

δέω (B) A.II.1.b, § 232

ἐπιμελείαις dativ sredstva ovisan o παιδευθῆναι § 414.1

καλῶν ἐπιτηδεύματων genitiv objektni § 394

πόνοις ἔχουσιν dativ sredstva o παιδευθῆναι § 414.1

ἔχουσιν § 327.13, § 231

γάρ uvodi objašnjenje: naime...

ἄν čestica uz infinitiv u značenju potencijala § 489.b.6

ἐμμεῖναι složenica glagola μένω § 325.7, § 270, § 268. Bilj. 1.; predikatni
dio A+I

τοὺς... τεθραμμένους supstantivirani particip, s. 118, perf. med. § 285;
imenski dio A+I

φρονεῖν § 243

μέγα φρονεῖν LSJ φρονέω A.II.2.b

εἰθισμένους § 275.1, § 236, ovdje otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐμμεῖναι τοὺς... τεθραμμένους καὶ... εἰθισμένους § 491

Ἄπαντας μὲν οὖν

ἐπὶ τὰς αὐτάς

ἄγειν

διατριβάς

οὐχ οἷόν τ' ἦν,

ἄνωμάλως

τὰ περὶ τὸν βίον

ἔχοντας·

ὥς δὲ

πρὸς τὴν οὐσίαν

ἤρμωπτον,

οὕτως

ἐκάστοις

προσέταπτον.

μὲν οὖν kombinacija čestica služi povezivanju s prošlim navodom i upućiva-

nje na antitezu, Smyth 2901c

Ἄπαντας μὲν... ὥς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

ἐπὶ τὰς αὐτάς... διατριβὰς atributni položaj § 207.2

ἄγειν § 231

ἦν § 315

οἶόν τ' ἦν otvara mjesto dopuni u infinitivu; LSJ οἶος III.2

ἔχοντας § 327.13, § 231

ὥς... οὕτως kako... tako; Smyth 2990: u poredbenim rečenicama ὥς često dolazi u korelaciji s οὕτως

ἤρμωσεν LSJ ἁρμόζω II.2; § 231, § 235

προσέταπτον § 231, § 238; složenica τάσσω (atički τάττω)

Τοὺς μὲν γὰρ

ὑποδεέστερον

πράττοντας

ἐπὶ τὰς γεωργίας

καὶ τὰς ἐμπορίας

ἔτρεπον,

εἰδότες

τὰς ἀπορίας μὲν

διὰ τὰς ἀργίας

γιγνομένας,

τὰς δὲ κακουργίας

διὰ τὰς ἀπορίας·

ἀναιροῦντες οὖν

τὴν ἀρχὴν

τῶν κακῶν

ἀπαλλάξειν

ᾧοντο

καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων

τῶν

μετ' ἐκείνην

γιγνομένων.

Τοὺς μὲν... koordinacija će se nastaviti u sljedećoj rečenici: Τοὺς δὲ...

Τοὺς... πράττοντας supstantivirani particip, § 231, LSJ πράσσω A.II otvara mjesto priložnoj dopuni

γὰρ uvodi objašnjenje: naime...

ὑποδεέστερον prilog

ἔτρεπον § 231

εἰδότες § 317.4

τὰς ἀπορίας μὲν... τὰς δὲ κακουργίας koordinacija rečeničnih članova parom čestica

γιγνομένης § 325.11

ἀναιροῦντες složnica αἰρέω § 327.1, § 243

οὖν zaključno: dakle...

τῶν κακῶν genitiv subjektni § 393

ἀπαλλάξειν Kad infinitiv ima isti subjekt kao glavni glagol (ῥοντο) nije ga potrebno navoditi; složnica glagola ἀλλάσσω, rekcija τινός; LSJ ἀπαλλάσσω A.II

ῥοντο § 232; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων *genetivus separationis* § 402.1

τῶν μετ' ἐκείνην γιγνομένων prijedložni izraz i particip kao atributne oznake u atributnom položaju, § 375

γιγνομένων § 325.11

Τοὺς δὲ

βίον ἱκανὸν

κεκτημένους

περί τε τὴν ἵππικὴν

καὶ τὰ γυμνάσια

καὶ τὰ κυνηγέσια

καὶ τὴν φιλοσοφίαν

ἡνάγκασαν

διατρίβειν,

ὀρῶντες

ἐκ τούτων
 τοὺς μὲν
 διαφέροντας
 γιγνομένους,
 τοὺς δὲ
 τῶν πλείστων κακῶν
 ἀπεχομένους.

Τοὺς... κεκτημένους supstantivirani particip, § 274.4 (izuzeci)

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodni navod

ἡνάγκασαν § 267; otvara mjesto dopuni u infinitivu

διατρίβειν περί τι, LSJ s. v. A.II; § 231

ὀρῶντες § 243, § 327.3

τοὺς μὲν... τοὺς δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica: da jedni... a da drugi...

διαφέροντας složenica φέρω, LSJ διαφέρω A.III.4, § 327.5, § 231; imenska dopuna uz γιγνομένους

γιγνομένους § 325.11, § 232; glagol nepotpuna značenja upotrijebljen kopalativno, Smyth 917

τῶν πλείστων κακῶν *genetivus separationis* § 402

ἀπεχομένους složenica ἔχω, LSJ ἀπέχω A.II.2 rekeija τινος; § 327.13, § 232

Poglavlje 42

Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Δ 49

O tekstu

Djelo *Razgovori sa samim sobom* ili *Samom sebi* (Τὰ εἰς ἑαυτὸν), dvanaest knjiga filozofskih zapisa (poznato i kao *Meditacije* ili *Razmišljanja*) nastalo je u posljednjem desetljeću života rimskoga cara, između 170. i 180. n. e. Marko Aurelije grčkim se jezikom, koji je usvojio još u djetinjstvu, služi kao jezikom privatnosti i meditiranja nasuprot latinskoga, jezika službe i formalnih dužnosničkih zadaća. Ovaj je njegov “duhovni dnevnik”, jedno od moralno najuzvišenijih djela antike, i dokument kulturne i duhovne klime II. st. n. e, nesigurnosti, krhkosti, usamljenosti i izgubljenosti u svijetu tuđem individualnoj prirodi. Djelo se suprotstavlja glavnoj struji tadašnje književne produkcije, elegantnoj ali ispraznoj: romanima, govorima, retoričkim ekshibicijama.

Sljedeće razmišljanje iz četvrte knjige blisko je Epiktetovoj misli da nesreću treba pretvoriti u prednost; umjesto da se žalimo na svoj udes, razmotrimo koliko smo sretni što (zahvaljujući stoičkom učenju koje smo usvojili) nesreću možemo nadići.

Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 4.49

Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἣ διηνεκῶς τὰ κύματα προσήσεται· ἡ δὲ ἔστηκε καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται τὰ φλεγμῆναντα τοῦ ὕδατος. Ἀτυχῆς ἐγώ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. οὐμενοῦν ἀλλ' εὐτυχῆς ἐγώ, ὅτι τούτου μοι συμβεβηκότος ἄλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ παρόντος θραυόμενος οὔτε ἐπιὸν φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο, ἄλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσε. διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου, ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότευγμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δοκεῖ σοι, ὃ μὴ παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστι; τί οὖν; τὸ βούλημα μεμάθηκας· μήτι οὖν τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύει σε δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα, ἀπρόπτωτον, ἀδιάψευστον, αἰδῆμονα, ἐλεύθερον, τᾶλλα, ὧν συμπαρόντων ἡ φύσις ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια; μέμνησο λοιπὸν ἐπὶ πάντος τοῦ εἰς λύπην σε προαγομένου τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι· οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως εὐτύχημα.

Analiza i komentar

Ὅμοιον εἶναι
 τῇ ἄκρᾳ,
 ἣ
 διηνεκῶς
 τὰ κύματα
 προσρήσεται·
 ἡ δὲ ἔστηκε
 καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται
 τὰ φλεγμῆναντα
 τοῦ ὕδατος.

Ὅμοιον εἶναι § 315; infinitiv ima vrijednost zapovijedi, Smyth 2013; imen-
ski predikat, Smyth 909; ὅμοιός τινι
προσρήσσεται § 232; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda
§ 361
ἡ δὲ a ona, sc. ἄκρα
ἔστηκε § 311
κοιμίζεται § 232
τὰ φλεγμῆγαντα § 267, § 270; LSJ φλεγμαίνω II.2

Ἀτυχῆς ἐγώ,
ὅτι τοῦτό
μοι
συνέβη.
οὐμενοῦν ἀλλ' εὐτυχῆς ἐγώ,
ὅτι
τούτου μοι συμβεβηκότος
ἄλυπος διατελῶ,
οὔτε
ὑπὸ παρόντος
θραυόμενος
οὔτε
ἐπιὸν
φοβούμενος.

Ἀτυχῆς imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena
συνέβη § 292; složenica βαίνω, § 321.6
οὐμενοῦν LSJ οὐ μὲν οὖν
εὐτυχῆς imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena
συμβεβηκότος § 272; složenica βαίνω, § 321.6; participski dio GA u zna-
čenju dopusne rečenice
διατελῶ § 243; LSJ διατελέω II.1 (s pridjevom)
οὔτε ὑπὸ παρόντος... οὔτε ἐπιὸν... koordinacija rečeničnih članova pomoću
(niječnih) sastavnih veznika

παρόντος složenica εἰμί, § 315; LSJ πάρειμι II, supstantivirano: sadašnjost

θραυόμενος § 232

ἐπὶ οὖν složenica εἶμι § 314.1; LSJ ἔπειμι (B) II, supstantivirano: budućnost
(paralela s παρόντος)

φοβούμενος § 243

συμβῆναι μὲν γάρ

τὸ τοιοῦτο

παντὶ

ἐδύνατο,

ἄλυπος δὲ

οὐ πᾶς

ἐπὶ τούτῳ

ἂν διετέλεσε.

συμβῆναι μὲν... ἄλυπος δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću para
čestica

συμβῆναι § 292; složenica βαίνω, § 321.6

ἐδύνατο § 312.5; otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐπὶ τούτῳ LSJ ἐπί B.I.1.i

ἂν διετέλεσε § 267, § 269; indikativ preterita s ἂν izražava irealnu (nez-
biljnu) radnju, aorist izriče prošlost § 462

διὰ τί οὖν

ἐκεῖνο

μᾶλλον ἀτύχημα

ἢ τοῦτο εὐτύχημα;

ἀτύχημα imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena

μᾶλλον ἀτύχημα... ἢ τοῦτο... koordinacija rečeničnih članova: više... nego...

εὐτύχημα imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena

λέγεις δὲ
 ὅλως
 ἀτύχημα
 ἀνθρώπου,
 ὃ οὐκ ἔστιν
 ἀπότευγμα
 τῆς φύσεως
 τοῦ ἀνθρώπου;

λέγεις *verbum dicendi* otvara mjesto A+I
 δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom
 ἀτύχημα imenski dio predikata (kopula je neizrečena), imenski predikat,
 Smyth 909
 ὃ uvodi relativnu rečenicu, antecedent je ἀτύχημα
 οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα (zaniijekani) imenski predikat, Smyth 909

ἀπότευγμα δὲ
 τῆς φύσεως
 τοῦ ἀνθρώπου
 εἶναι
 δοκεῖ σοι,
 ὃ μὴ
 παρὰ τὸ βούλημα
 τῆς φύσεως
 αὐτοῦ
 ἐστι;
 τί οὖν;

ἀπότευγμα... εἶναι imenski predikat Smyth 909; A+I ovisan o δοκεῖ
 δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom
 δοκεῖ § 243; bezlično LSJ δοκέω II.4; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto
 A+I

ὃ uvodi relativnu subjektnu rečenicu: ono što...

παρὰ τὸ βούλημα... ἐστὶ imenski predikat, Smyth 909

τί οὖν; LSJ τίς I.8.f

τὸ βούλημα μεμάθηκας·

μήτι οὖν

τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο

κωλύει

σε

δίκαιον εἶναι,

μεγαλόψυχον,

σώφρονα,

ἔμφορνα,

ἀπρόπτωτον,

ἀδιάψευστον,

αἰδήμονα,

ἐλεύθερον,

τᾶλλα,

ᾧν συμπαρόντων

ἢ φύσις

ἢ τοῦ ἀνθρώπου

ἀπέχει

τὰ ἴδια;

μεμάθηκας § 272, § 321.17

μήτι u izravnom pitanju, očekuje se odgovor “ne”: ne sprečava te onda...?

τὸ συμβεβηκὸς § 272; složenica βάλνω, § 321.6; supstantiviranje članom § 373

κωλύει § 231; otvara mjesto infinitivima

δίκαιον εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909

μεγαλόψυχον sc. εἶναι (tako i ostali pridjevi u ovom nizu); imenski predikat, Smyth 909

ὧν συμπαρόντων GA; složenica εἰμί, § 315; antecedent odnosne zamjenice
 je τᾶλλα (ili svi nabrojeni pridjevi)
 ἡ τοῦ ἀνθρώπου atributni položaj, § 375
 ἀπέχει § 231; složenica ἔχω

μέμνησο
 λοιπὸν
 ἐπὶ παντὸς τοῦ
 εἰς λύπην
 σε
 προαγομένου
 τούτῳ
 χρῆσθαι
 τῷ δόγματι·
 οὐχ ὅτι
 τοῦτο
 ἀτύχημα,
 ἀλλὰ
 τὸ φέρειν αὐτὸ
 γενναίως
 εὐτύχημα.

μέμνησο § 274; *verbum sentiendi* otvara mjesto infinitivu
 λοιπὸν LSJ λοιπός 5, priložno
 προαγομένου § 232; složenica ἄγω
 χρῆσθαι § 243, § 232; rekcija τινι
 τούτῳ... τῷ δόγματι otvara mjesto izričnoj rečenici
 οὐχ ὅτι... ἀλλὰ koordinacija pomoću suprotnog veznika
 ἀτύχημα imenski dio predikata, sc. ἐστὶ
 τὸ φέρειν supstantivirani infinitiv, § 497
 εὐτύχημα imenski dio predikata, sc. ἐστὶ

Poglavlje 43

Θουκυδίδου Ἱστορίαι A 22, 1–4

O tekstu

Tekst koji čitamo ulomak je iz djela *Spis o ratu Peloponežana i Atenjana* (Ευγγραφὴ περὶ τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ili jednostavnije *Povijest Peloponeskog rata*) atenskog povjesničara Tukidida (460. pr. Kr. – oko 396. pr. Kr). Tukidid je sam sudjelovao u ratu, na njegovu početku, ali je zbog optužbi za izdaju kraj rata dočeka u progonstvu.

Djelo se sastoji od osam knjiga, a prikazuje tijek rata do 411. pr. Kr. Tukidid je snažno utjecao na potonju grčku historiografiju – Ksenofont piše *Grčku povijest* kao nastavak Tukididova djela – i na rimske povjesničare (Salustije, Tacit).

Odabrani je ulomak iz prve knjige; Tukidid objašnjava svoju metodu. U pristupu povijesnim zbivanjima on želi biti objektivan i zato podatke prikuplja sa svih (zaraćenih) strana, a posebno ističe kako zaključke izvodi iz kritički promišljenih dokaza. Razlikuje i dvije formalno različite komponente povjesnice. Jedan su dio govori, a drugi dio pripovijedanje događaja. Govore je sastavljao po onome što je sam čuo i vidio, ali i po podacima koje je sakupio. U rekonstruiranju događaja, u narativnim dijelovima, nije se pouzdaovao samo u svoje dojmove, a i tuđe je podatke podvrgnuo najstrožim provjerama. Sve to čini njegovo djelo možda neprivlačnim izvedbeno (ἐς ἀκρόασιν), ali osigurava “stečevinu za sva vremena”, κτῆμα ἐς αἰεί.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Thuc. Historiae 1.22.1–4

καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον ἕκαστοι ἢ μέλλοντες πολεμήσειν ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν τῶν λεχθέντων διαμνημονεῦσαι ἦν ἐμοί τε ὦν αὐτὸς ἤκουσα καὶ τοῖς ἄλλοθεν ποθεν ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν· ὥς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων τὰ δέοντα μάλιστ' εἰπεῖν, ἐχομένῳ ὅτι ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, οὕτως εἴρηται.

τὰ δ' ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, οὐδ' ὥς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατόν ἀκριβεῖα περὶ ἐκάστου ἐπεξελθών.

ἐπιπόνως δὲ ἠύρίσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἐκάστοις οὐ ταῦτ' ἀπερὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὥς ἐκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι.

καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.

Analiza i komentar

Καὶ ὅσα μὲν

λόγῳ

εἶπον

ἕκαστοι

ἣ μέλλοντες
πολεμήσειν
ἣ
ἐν αὐτῷ
ἤδη
ὄντες,
χαλεπὸν
τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν
τῶν λεχθέντων
διαμνημονεῦσαι ἦν
ἐμοί τε
ὦν
αὐτὸς
ἤκουσα
καὶ τοῖς
ἄλλοθεν ποθὲν
ἐμοὶ
ἀπαγγέλλουσιν·
ὥς δ' ἂν ἐδόκουν
ἐμοὶ
ἕκαστοι
περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων
τὰ δέοντα
μάλιστ' εἰπεῖν,
ἐχομένῳ
ὅτι ἐγγύτατα
τῆς ξυμπάσης γνώμης
τῶν ἀληθῶς λεχθέντων,
οὕτως εἴρηται.

ὅσα... εἶπον odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; ὅσα: što god...

εἶπον § 254

μέλλοντες § 231, perifrastični futur § 455. bilješka, otvara mjesto obaveznoj dopuni u infinitivu

πολεμήσειν § 258, dopuna participa μέλλοντες

ἐν αὐτῷ sc. πολεμεῖν

ὄντες § 315

τῶν λεχθέντων § 296

διαμνημονεῦσαι § 267, složenica μνημονεύω, dopuna imenskom predikatu

ἦν § 315; s dopunom u infinitivu: LSJ εἰμί A.VI

ἦκουσα § 267; rekcijski τινος

ὣν... ἦκουσα odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu koja u glavnoj ima funkciju objekta (predikat je ἦν διαμνημονεῦσαι): ono što sam...

ἀπαγγέλλουσιν sc. ὣν ἦκουσαν; § 231, složenica ἀγγέλλω; rekcijski τινι

ἐδόκουν § 243

ὥς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι... εἰπεῖν... οὕτως εἴρηται zavisna poredbena rečenicu u inverziji (ὥς u korelaciji s οὕτως); Smyth 2475; modalna čestica ἂν otvara mjesto infinitivu εἰπεῖν, izriče mogućnost

ἐμοὶ dopuna je ἐχομένῳ

τῶν... παρόντων § 315, složenica εἰμί

τὰ δέοντα § 244, supstantivirani particip § 499: ono što je potrebno, ono što je prikladno

εἰπεῖν § 254; infinitiv ovisan o ἐδόκουν

ἐχομένῳ § 231; medijalno LSJ ἔχω C.2 (i 3): držati se što bliže...

ὅτι ἐγγύτατα adverbno, što je bliže moguće; LSJ ἐγγύς IV

τῶν... λεχθέντων § 296, supstantivirani particip § 499; genitiv ima funkciju objekta uz τῆς ξυμπάσης γνώμης

εἴρηται sc. ἐμοὶ; § 272

τὰ δ' ἔργα

τῶν πραχθέντων

ἐν τῷ πολέμῳ

οὐκ

ἐκ τοῦ παρατυχόντος

πυνθανόμενος

ἡξίωσα
 γράφειν,
 οὐδ' ὥς
 ἐμοὶ
 ἐδόκει,
 ἀλλ' οἷς τε
 αὐτὸς
 παρῆν
 καὶ παρὰ τῶν ἄλλων
 ὅσον δυνατὸν
 ἀκριβεῖα
 περὶ ἐκάστου
 ἐπεξελθών.

τῶν **πραχθέντων** § 296, supstantivirani particip
οὐκ negira πυνθανόμενος
οὐκ ἐκ τοῦ... οὐδ' ὥς... ἀλλ' οἷς... koordinacija rečeničnih članova pomoću sastavnih i suprotnih veznika
τοῦ παρατυχόντος § 254, složenica τυγχάνω
πυνθανόμενος § 231
ἡξίωσα § 267, augment § 235, otvara mjesto dopuni u infinitivu
γράφειν § 231, dopuna predikatu
οὐδ' ὥς ἐμοὶ ἐδόκει § 243, (negirana) zavisno složena poredbena rečenica, Smyth 2475
οἷς... παρῆν odnosna zamjenica οἷς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu čiji je antecedent τὰ... ἔργα
παρῆν § 315, složenica εἰμί
ἐπεξελθών § 254, složenica glagola ἔρχομαι, LSJ ἐπεξέρχομαι II.3
ὅσον δυνατὸν relativna zamjenica ὅσον uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, može se prevesti adverbno: koliko je moguće...

ἐπιπόνως δὲ ἡύρίσκετο,
 διότι οἱ παρόντες

τοῖς ἔργοις ἑκάστοις
οὐ ταῦτά
περὶ τῶν αὐτῶν
ἔλεγον,
ἀλλ' ὥς ἑκατέρων
τις
εὐνοίας ἢ μνήμης
ἔχοι.

ηὐρίσκειτο § 231

οἱ παρόντες § 315, složenica εἰμί, supstantivirani particip § 499

ἔλεγον § 231

ἑκατέρων genitiv objektni ovisan o εὐνοίας

ἔχοι § 231, iterativni optativ § 476.2; rekcija τινος: LSJ ἔχω B.II.2.b

ὥς... ἔχοι veznik uvodi zavisnu načinsku rečenicu, Smyth 2475

καὶ
ἐς μὲν ἀκρόασιν
ἴσως
τὸ μὴ μυθῶδες
αὐτῶν
ἀτερπέστερον φανεῖται·
ὅσοι δὲ βουλήσονται
τῶν τε γενομένων
τὸ σαφές
σκοπεῖν
καὶ τῶν μελλόντων
ποτὲ αὖθις
κατὰ τὸ ἀνθρώπινον
τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι,
ὠφέλιμα κρίνειν

αὐτὰ
ἀρκούντως ἔξει.

ἐς kod Tukidida uvijek umjesto εἰς
ἐς μὲν ἀκρόασιν... ὅσοι δὲ βουλήσονται... koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica, izražava kontrast između dva vida zabave i korisnosti
φανεῖται § 258; glagol nepotpuna značenja (kopulativni), ima imensku dopunu ἀτερπέστερον
αὐτῶν odnosi se, kao i malo niže αὐτὰ, na Tukididovo djelo
βουλήσονται § 258, otvara mjesto dopuni u infinitivu σκοπεῖν; objekt je te dopune τὸ σαφές
ὅσοι... βουλήσονται odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu u službi subjekta: tko god...
τῶν τε γενομένων... καὶ τῶν μελλόντων... koordinacija rečeničnih članova pomoću sastavnih veznika
τὸ σαφές Tukidid često umjesto apstraktnih imenica koristi supstantivirani srednji rod pridjeva (ili participa); takva se supstantivirana tvorba često modificira i dopunjava genitivom (τῶν τε γενομένων... καὶ τῶν μελλόντων...): spoznati jasnu istinu o onome što...
τῶν... γενομένων § 254, § 325.11; supstantivirani particip ovisan o τὸ σαφές
σκοπεῖν § 243
τῶν μελλόντων genitiv ovisan o τὸ σαφές; otvara mjesto dopuni u infinitivu ποτὲ αὖθις opet jednom (tj. ako se povijest nekad ponovi)
ἔσεσθαι § 315, dopuna uz τῶν μελλόντων; kao kopulativni glagol, oblik ima imenske dopune τοιούτων καὶ παραπλησίων
κρίνειν sc. τούτους (neizrečeni antecedent od ὅσοι δὲ βουλήσονται); § 231; dopuna uz ἔξει; uz glagol stoje dva akuzativa, ὠφέλιμα... αὐτὰ, “procijeniti da je što kakvo”
ἔξει § 258; ovdje kao dopunu ima infintiv
ἀρκούντως ἔξει ἔχω s priložima u perifraستيčkoj konstrukciji preuzima značenje glagola “biti”: bit će dovoljno da...

κτῆμά τε
ἐς αἰεὶ

μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα
 ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν
 ξύγκειται.

τε “i tako”

ἐς specifičnost Tukididova izričaja, uvijek umjesto εἰς

αἰεὶ specifičnost Tukididova izričaja, uvijek umjesto αἰεί

μᾶλλον ἢ suprotstavlja dva para ideja (κτῆμα – ἀγώνισμα, ἐς αἰεὶ – ἐς τὸ
 παραχρῆμα ἀκούειν)

ἀκούειν § 231; supstantivirani infinitiv § 497

ξύγκειται § 315.a; složenica κείμαι; Tukidid uvijek koristi prijedlog ξύν
 umjesto σύν, pa tako i u složenicama glagola

Poglavlje 44

Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ 77D

O tekstu

“Kako se može osjetiti vlastiti napredak u vrlini” posljednji je esej u prvoj od 14 knjiga zbirke Ἠθικά (*Moralia, Spisi o moralu*). Plutarh osporava dvije važne postavke stoika: prvo, da samo mudrac može imati udjela u vrlini (pri čemu se i mudrost i vrlina stječu odjednom, a ne postupno); drugo, ako netko nije savršen, tj. mudar, nije važno koliko je zapravo njegovo nesavršenstvo, jesu li njegovi nedostaci veliki ili mali. Zdrav razum buni se protiv ovakvih ekstremnih učenja, i Plutarh pokazuje da je napredak u vrlini (προκοπή ἐπ' ἀρετῇ) moguć, kao i da postoji obilje znakova toga napretka. Esaj je posvećen Kvintu Soziju Senecionu, jednome od brojnih Plutarhových prijatelja Rimljanina. Senecion je dvaput bio konzul na početku Trajanove vladavine (od 98. po Kr.). Na Senecionov je zahtjev Plutarh sastavio dijalog Συμποσιακά τῶν ἐπὶ σοφῶν, *Gozbu sedam mudraca* (također dio Ἠθικά), a Senecionu su posvećeni i životopisi Tezeja i Romula, Demostena i Cicerona, Diona i Bruta. I Plinije Mlađi uputio mu je dva pisma (1, 13 i 4, 4).

U ovom odlomku Plutarh upozorava da je još Heziodu bilo jasno s kojim je poteškoćama vezan put prema mudrosti (za Hezioda ὁδὸς τῆς ἀρετῆς, “put vrline”); tko se počne baviti filozofijom osjeća se kao da se zaputio na otvoreno more. Tako je na početku bilo Rimljaninu Kvintu Sekstiju Nigeru, tako je bilo

Diogenu iz Sinope; obojica su se odrekli svjetovnih vrijednosti pa ustanovili da do biti filozofije (još) ne mogu doprijeti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Quomodo quis suos in virtute sentiat profectus 77D

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι ταῦτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς τὸ πρεσβύτατον δῆ-
λωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου, μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν
ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν ὁδόν, οἷον ἐκλε-
αινομένην τῇ ἀσκήσει καὶ φῶς ἐν τῷ φιλοσοφεῖν καὶ λαμπρότητα
ποιοῦσαν ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν, αἷς προστυγ-
χάνουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες τὸ πρῶτον, ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόν-
τες ἦν ἴσασι, μηδέπω δὲ καθορῶντες ἐφ' ἣν πλέουσι. προέμενοι
γὰρ τὰ κοινὰ καὶ συνήθη πρὶν ἢ τὰ βελτίονα γινῶναι καὶ λαβεῖν,
ἐν μέσῳ περιφέρονται πολλάκις ὑποτρεπόμενοι. καθάπερ φασὶ
Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς καὶ ἀρχὰς
διὰ φιλοσοφίαν, ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν αὖ πάλιν δυσπαθοῦντα καὶ
χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῷ τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσαι καταβα-
λεῖν ἑαυτὸν ἐκ τινος διήρους. καὶ περὶ Διογένους ὅμοια τοῦ Σινω-
πέως ἱστοροῦσιν ἀρχομένου φιλοσοφεῖν, ὡς Ἀθηναίοις ἦν ἐορτὴ
καὶ δεῖπνα δημοτελῆ καὶ θέατρα, καὶ συνουσίας μετ' ἀλλήλων
ἔχοντες ἐχρῶντο κώμοις καὶ παννυχίσιν, ὁ δ' ἐν τινι γωνίᾳ συνε-
σπειραμένος ὡς καθευδήσων ἐνέπιπτεν εἰς λογισμοὺς τρέποντας
αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα καὶ θραύοντας, ὡς ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς
ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον ἥκων βίον αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κἀθηται τῶν
ἀγαθῶν ἀπάντων ἐστερημένος.

Analiza i komentar

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι
ταῦτόν ἐστιν
ἢ σύνεγγυς
τὸ πρεσβύτατον δῆλωμα
 προκοπῆς
 τοῦ Ἑσιόδου,
 μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν
 ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας
 εἶναι
 τὴν ὁδόν,
 οἷον ἐκλεινομένην
 τῇ ἀσκήσει
 καὶ φῶς
 ἐν τῷ φιλοσοφεῖν
 καὶ λαμπρότητα
 ποιοῦσαν
 ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν,
 αἷς προστυγχάνουσιν
 οἱ φιλοσοφοῦντες
 τὸ πρῶτον,
 ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόντες
 ἦν ἴσασι,
 μηδέπω δὲ καθορῶντες
 ἐφ' ἣν πλέουσι.

τούτῳ označava prethodno raspravljene probleme s kojima se susreće onaj
tko se počinje baviti filozofijom
τούτῳ... ὁμοῦ prilog s d. LSJ ὁμοῦ II

ταύτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς LSJ αὐτός III; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani rastavnim veznikom

δήλωμα budući da izriče ideju blisku *verbum sentiendi*, ova riječ otvara u rečenici mjesto A+I

τοῦ Ἡσιόδου član uz vlastita imena u značenju “onaj poznati”, § 374. bilj.; Heziod, uz Homera najstariji grčki epski pjesnik, tvorac didaktičkog i genealoškog epa, iz Askre u Beotiji, VII. st. pr. Kr.

τὸ πρεσβύτατον δῆλωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου Hesiodus, Opera et dies 286-292: Σοὶ δ' ἐγὼ ἐσθλὰ νοέων ἐρέω, μέγα νήπιε Πέρση· / τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἱλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι / ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει· / τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν / ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἴμος ἐς αὐτὴν / καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται, / ῥηιδίῃ δὲ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.

μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον... ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani sastavnim i suprotnim veznicima; predikatni dio A+I

οἶον priložno, LSJ οἶος A.1: ništa drugo nego..., upravo...

ἐκλειαινομένην § 232

ἐν τῷ φιλοσοφεῖν § 243; supstantivirani infinitiv § 497

ποιοῦσαν § 243

αἷς προστυγχάνουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisno odnosnu rečenicu, antecedent su ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν; § 231; složenica τυγχάνω; rekcija τινί

οἱ φιλοσοφοῦντες § 243; supstantiviranje participa članom § 373

οἱ γῆν ἀπολιπόντες § 254; složenica λείπω, § 256; supstantiviranje participa (objekt participa u atributnom je položaju) članom § 373

ὥσπερ οἱ... μηδέπω δὲ... ὥσπερ uvodi poredbu; koordinacija dvaju suprotstavljenih rečeničnih članova ostvarena je česticom

ἦν ἴσασι antecedent odnosne zamjenice je γῆν; § 317.4

καθορῶντες § 243

ἐφ' ἣν antecedent odnosne zamjenice je γῆν

πλέουσι § 231, s. 116

προέμενοι γὰρ

τὰ κοινὰ καὶ συνήθη

πρὶν ἢ

τὰ βελτίονα

γινῶναι καὶ λαβεῖν,
ἐν μέσῳ
περιφέρονται
πολλάκις
ὑποτρεπόμενοι.

προέμενοι složenica ἦμι § 306; med. LSJ προΐημι B.II

γὰρ čestica uvodi obrazloženje: naime...

πρὶν ἢ... γινῶναι καὶ λαβεῖν veznik πρὶν otvara mjesto vremenskoj zavisnoj rečenici, slaže se s infinitivom ako je glavna rečenica pozitivna § 488.1

γινῶναι § 292, § 316.5

λαβεῖν § 254, § 321.14

περιφέρονται § 232, složenica φέρω

ὑποτρεπόμενοι § 232, složenica τρέπω

καθάπερ φασὶ

Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον

ἀφεικότα

τάς

ἐν τῇ πόλει

τιμὰς καὶ ἀρχὰς

διὰ φιλοσοφίαν,

ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν

αὖ πάλιν

δυσπαθοῦντα

καὶ χρώμενον

τῷ λόγῳ

χαλεπῷ

τὸ πρῶτον,

ὀλίγου δεῖσαι

καταβαλεῖν

ἑαυτὸν

ἐκ τινος διήρους.

φασὶ § 312.8; kao *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον Kvint Sekstije Niger, stoičko-pitagorejski filozof, odbio je položaj senatora koji mu je nudio Julije Cezar; Seneka, koji piše o Sekstiju, spominje i da se taj filozof na kraju svakog dana samoanalizirao, pitajući se “Koje si se loše navike danas odučio? Kojem si se poroku odupro? Kako si postao bolji?” (Seneca, De ira 3, 36)

ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς... ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν... koordinacija suprotstavljenih rečeničnih članova pomoću čestice

ἀφεικότα § 272; složenica ἥμι § 311

τῷ φιλοσοφεῖν § 243; supstantivirani infinitiv § 497

δυσπαθοῦντα § 243

χρώμενον § 243; rekcija τινι; LSJ χράομαι II, pojam kao što je λόγος zah-tijeva u hrvatskom prijevodu drugačiji glagol (npr. baviti se)

τῷ λόγῳ λόγος ovdje: predmet, tumačenje, teza; LSJ s. v. III.2

τὸ πρῶτον priložno; LSJ πρότερος B.III.3

ὀλίγου δεῖσαι § 267, § 269; fraza LSJ δεῖ II.b; infinitiv iz A+I ovisan o φασί; i sama fraza otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

καταβαλεῖν § 243, nužna dopuna uz δεῖσαι

καὶ περὶ Διογένους

ὅμοια

τοῦ Σινωπέως

ἱστοροῦσιν

ἀρχομένου

φιλοσοφεῖν,

ὥς Ἀθηναίοις ᾗ

ἐορτῇ

καὶ δεῖπνα δημοτελεῖ

καὶ θέατρα,

καὶ συνουσίας

μετ' ἀλλήλων

ἔχοντες

ἐχρῶντο

κώμοις καὶ παννυχίσιν,

ὁ δ'

ἐν τινι γωνίᾳ

συνεσπειραμένος

ὥς καθευδήσων

ἐνέπιπτεν

εἰς λογισμοὺς

τρέποντας

αὐτὸν

οὐκ ἀτρέμα

καὶ θραύοντας,

ὥς

ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης

εἰς ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον

ἤκων

βίον

αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ

κάθεται

τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων

ἐστερημένος.

ἱστοροῦσιν § 243

ἀρχομένου particip u genitivu ovisi o prijedložnom izrazu περι Διογένους...

τοῦ Σινωπέως, otvara mjesto infinitivu; § 232

φιλοσοφεῖν § 243, dopuna uz ἀρχομένου

ὥς Ἀθηναίοις ἦν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu § 487; imenski

predikat Smyth 909; LSJ εἰμί C.III

ἔχοντες § 231

ἐχρῶντο § 243; rekeija τινι; LSJ χράσμαι II, zabavne aktivnosti kao što su

κῶμος i παννυχίς u hrvatskom su u kolokaciji s drugim glagolima (npr.

organizirati, provoditi se u...)

ὁ δ' sc. Διογένης

συνεσπειραμένος § 272, § 274.3; složenica σπειράω, med. LSJ συσπειράω A.3

ὥς καθευδήσων § 258; particip futura upotrijebljen adverbno, s ὥς izražava namjeru § 503.3

ἐνέπιπτεν § 231, složenica πίπτω, LSJ ἐμπίπτω 4.b

λογισμοὺς razmišljanja; LSJ s. v. II.2

τρέποντας αὐτὸν ta su ga razmišljanja odvrćala od nakane da se kao filozof posveti duhovnosti umjesto tjelesnim nasladama

τρέποντας... θραύοντας § 231

ἄτρεμα prilog; DGE s. v. 2

ὥς otvara mjesto κάθεται, v. niže

ἦκων adverbni particip; § 231; § 453.2

αὐτὸς ὅφ' ἑαυτοῦ sam zbog sebe, sam si je kriv što... LSJ ὑπό A.II

κάθεται § 315.a

ἐστερημένος § 272, § 274.3; rekcija τινος

Poglavlje 45

Ἰσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 27–28

O tekstu

Izokratov epideiktični govor *Pohvala Helene* nastao je oko 370. pr. Kr.*

Helenu grčka književna tradicija tretira kao negativnu junakinju *par excellence* te je govoriti njoj u čast izazov govorničkoj vještini. Prvi je takvu pohvalu sastavio sofist i retor Gorgija iz Leontina (V.-IV. st. pr. Kr.). Kao Gorgijin učenik, slavni atenski govornik Izokrat prihvaća se istoga zadatka, tvrdeći da će baš on pokazati kako se to u stvari treba napraviti.

Ovaj izvada pripada pohvali Tezeju, najopsežnijem dijelu govora. Tezej i Helena povezani su nešto manje poznatom pričom koja je znatno prethodila Trojanskom ratu: htijući, kao Zeusov sin, za ženu uzeti neku Zeusovu kćer, Tezej je odlučio oteti i oženiti Helenu, tada još gotovo dijete.

Poznato je da je Tezej oslobodio Atenu strahovita danka u krvi koji je grad plaćao kretskom vladaru Minosu. Svakih sedam ili devet godina ždrijebom odabrani mladići i djevojke otplovili bi iz Atene na Kretu da budu žrtvovani Minotauru, čudovišnom sinu Minosove žene Pazifaje i kretskoga bika. U doba trećeg žrtvenog prinosa Tezej promatra tužni rastanak i odlučuje sam otići na Kretu, ubiti bika i osloboditi Atenu grozne obaveze.

*Termin “epideiktičan” (ἐπιδεικτικός) potječe iz Aristotelove klasifikacije, a danas označava raznolike forme retoričke pohvale ili pokude osobe, grada, životinje ili stvari.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isoc. Helenae encomium 27–28

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὸ τέρας τὸ τραφέν μὲν ἐν Κρήτῃ, γενόμενον δ' ἐκ Πασιφάης τῆς Ἥλιου θυγατρὸς, ᾧ κατὰ μαντεῖαν δασμὸν τῆς πόλεως δις ἑπτὰ παῖδας ἀποστελλούσης, ἰδὼν αὐτοὺς ἀγομένους καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας, οὕτως ἡγανάκτησεν ὥσθ' ἡγήσατο κρεῖττον εἶναι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἄρχων τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρὸν τοῖς ἐχθροῖς φόρον ὑποτελεῖν ἡναγκασμένης.

σύμπλους δὲ γενόμενος, καὶ κρατήσας φύσεως ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ τάυρου μεμιγμένης, τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης οἷαν προσήκει τὴν ἐκ τοιούτων σωμάτων συγκειμένην, τοὺς μὲν παῖδας διασώσας τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκε, τὴν δὲ πόλιν οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσπαλλάκτου προστάγματος ἡλευθέρωσεν.

Analiza i komentar

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους
τὸ τέρας

τὸ τραφέν μὲν ἐν Κρήτῃ,
 γενόμενον δ' ἐκ Πασιφάης
 τῆς Ἥλιου θυγατρὸς,
 ὧ
 κατὰ μαντείαν
 δασμὸν
 τῆς πόλεως
 δις ἑπτὰ παῖδας
 ἀποστελλούσης,
 ἰδὼν
 αὐτοὺς ἀγομένους
 καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους
 ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον
 καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας,
 οὕτως ἡγανάκτησεν
 ὥσθ' ἡγήσατο
 κρεῖττον εἶναι
 τεθνάναι
 μᾶλλον ἢ
 ζῆν
 ἄρχων
 τῆς πόλεως
 τῆς οὕτως οἰκτρὸν
 τοῖς ἐχθροῖς
 φόρον ὑποτελεῖν
 ἡναγκασμένης.

τὸ τέρας sc. Μινώταυρος

τραφέν § 292, § 295 (osnove § 301.B s. 118)

τὸ τραφέν substantivirani particip § 499, atributni položaj iza imenice § 375

γενόμενον sc. τὸ τέρας; § 254 (osnove § 325.11)

τῆς Ἥλιου θυγατρὸς genitiv u atributnom položaju

ὧ zamjenica otvara mjesto zavisnoj odnosnoj rečenici, antecedent je τὸ τέρας

ἀποστελλούσης § 231; dalji objekt je ὧ

τῆς πόλεως ἀποστελλούσης GA § 504

ἰδὼν § 254, naglasak § 255 (osnove § 327.3)

ἀγομένους § 231

προπεμπομένους § 231

προὔπτον πρόπτος, atički stegnuto προὔπτος, glagolski pridjev od προοράω

πενθουμένους glagol πενθέω; § 243

ζῶντας § 234

οὕτως ἡγανάκτησεν ὥσθ' ἡγήσατο... koordinacija priloga i veznika uvodi
posljedičnu rečenicu: tako... da...

ἡγανάκτησεν § 267, augment § 235

ἡγήσατο § 267, augment § 235; LSJ ἡγέομαι III.2; glagol otvara mjesto
A+I gdje bi subjektni akuzativ bio infinitiv τεθνάναι; pri prevođenju
odaberite hrvatski ekvivalent koji će izreći *svršenost* radnje

εἶναι § 315

τεθνάναι mješoviti perfekt § 317, § 317.2 (osnove § 234.8)

ζῆν § 243

ἄρχων rekcija τινός; § 231

τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρὸν jače istaknut atributni položaj § 375; atri-
but je i čitav izraz τῆς πόλεως... ὑποτελεῖν

ὑποτελεῖν § 243, otvara mjesto objektima u akuzativu i dativu

ἡναγκασμένης § 272; reduplikacija § 275; glagol otvara mjesto dopuni u
infinitivu

σύμπλους δὲ γενόμενος

καὶ κρατήσας

φύσεως

ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμένης,

τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης

οἶαν προσήκει

τὴν ἐκ τοιούτων σωμάτων συγκειμένην,

τοὺς μὲν παῖδας

διασώσας
 τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν,
 τὴν δὲ πόλιν
 οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσαπαλλάκτου προστάγματος
 ἡλευθέρωσεν.

γενόμενος § 254 (osnove § 325.11); kopulativni glagol otvara mjesto imen-
skoj dopuni

κρατήσας rekcija τινός; § 267, duljenje osnove u aoristu § 269

φύσεως LSJ φύσις V.

ἐξ ἀνδρὸς μὲν... τὴν δ' ἰσχύον... koordinacija rečeničnih članova parom čes-
tica

μεμιγμένης § 272 (osnova § 319.12)

ἐχούσης § 231

προσθήκει § 231

οἷαν προσθήκει relativna zamjenica uvodi relativnu rečenicu, njezin je ante-
cedent ἰσχύον

συγκειμένην rekcija ἔκ τινων; § 315.a; supstantivirani particip, § 499

τοὺς μὲν παῖδας... τὴν δὲ πόλιν... koordinacija rečeničnih članova parom čes-
tica

διασώσας § 267 (osnova § 301.B s. 116)

ἀπέδωκεν § 309, augment § 238 (osnova § 327.11)

ἡλευθέρωσεν rekcija τινά τινος nekoga od nečeg; § 267, augment § 235

Poglavlje 46

Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Ε 1

Ο tekstu

Odlomak koji ovdje čitamo početak je pete od dvanaest knjiga djela *Razgovori sa samim sobom* ili *Samom sebi* (Τὰ εἰς ἑαυτόν), (poznato i kao *Meditacije* ili *Razmišljanja*); djelo je u posljednjem desetljeću života sastavio rimski car i filozof Marko Aurelije Antonin (121.–180.).

U dijaloškoj formi čovjeka se potiče da ne bude lijen i neumjeren. Priroda nam je sve odredila s mjerom – odmor, jelo, piće – i dala nam je narav da radimo ljudske stvari. Jedan od smislova ljudskog postojanja jest u radu.

Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 5.1

Ὅρθρου, ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι· ἔτι οὖν δυσκολαίνω, εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν ὧν ἔνεκεν γέγονα καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο κατεσκευάσμαι, ἵνα κατακείμενος ἐν στρωματίοις ἑμαυτὸν θάλπω; ``ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον." πρὸς τὸ ἡδεσθαι οὖν γέγονας, ὅλως δὲ σὺ πρὸς πεῖσιν ἢ πρὸς ἐνέργειαν; οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας, τοὺς ἀράχνας, τὰς με-

λίσσας τὸ ἴδιον ποιούσας, τὸ καθ' αὐτάς συγκροτούσας κόσμον;
ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ
τὴν σὴν φύσιν;

ᾗ ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι." φημὶ ἀγῶ· ἔδωκε μέντοι καὶ τού-
του μέτρα ἢ φύσις, ἔδωκε μέντοι καὶ τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ
ὅμως σὺ ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς, ἐν δὲ ταῖς
πράξεσιν οὐκέτι, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ. οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν,
ἐπεὶ τοι καὶ τὴν φύσιν ἂν σου καὶ τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις.

Analiza i komentar

Ὅρθρου,
ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρῃ,
πρόχειρον ἔστω
ὅτι
ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον
ἐγείρομαι·
ἔτι οὖν δυσκολαίνω,
εἰ πορεύομαι
ἐπὶ τὸ ποιεῖν
ὧν ἕνεκεν γέγονα
καὶ
ὧν χάριν προῆγμαι
εἰς τὸν κόσμον;

ὅταν... ἐξεγείρῃ vremenski veznik ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu
sa značenjem eventualne pogodbene protaze: kad god...

ἐξεγείρῃ § 231, složénica ἐγείρω

ἔστω § 315, kopula kao dio imenskog predikata, imenski je dio πρόχειρον

ὅτι... ἐγείρομαι veznik ὅτι uvodi zavisnu izričnu rečenicu: da...

ἐγείρομαι § 231; rekcija ἐπί τι LSJ ἐγείρω I.2

ἔτι οὖν... τὸν κόσμον; upitna rečenica

δυσκολαίνω § 231

εἰ πορεύομαι veznik εἰ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnog oblika

πορεύομαι § 231, med. s rekcijom ἐπὶ τι LSJ πορεύω II.2

τὸ ποιεῖν § 243, supstantivirani infinitiv § 497

ὧν... γέγονα odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je neizrečen: ono zbog čega...

γέγονα § 272

ὧν...προῆγμαι odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je neizrečen: ono radi čega...

προῆγμαι § 291.b, reduplikacija kao augment § 235, složenica προάγω

ἦ

ἐπὶ τοῦτο κατεσκεύασμαι,

ἵνα κατακείμενος

ἐν στρωματίοις

ἐμαυτὸν θάλλω;

ἦ... κατεσκεύασμαι veznik uvodi nezavisnu upitnu rečenicu

κατεσκεύασμαι § 291.b, složenica σκευάζω

ἵνα veznik uvodi zavisnu namjernu rečenicu

κατακείμενος § 315.a.4, složenica κεῖμαι

θάλλω dubitativni konjunktiv; § 231

ᾗ ἄλλὰ τοῦτο ἦδιον."

πρὸς τὸ ἦδεσθαι οὖν

γέγονας,

ὅλως δὲ πρὸς πεῖσιν,

οὐ πρὸς ἐνέργειαν;

ἦδιον imenski dio imenskog predikata, kopula je izostavljena, sc. ἦδιόν ἐστιν πρὸς... ἐνέργειαν; nezavisna upitna rečenica; pitanje se formira intonacijom, a prepoznaje interpunkcijom

τὸ ἤδεσθαι § 231, supstantivirani infinitiv § 497

γέγονας § 272

δὲ koordinacija rečeničnih članova česticom

πρὸς πεῖσιν, οὐ πρὸς ἐνέργειαν sc. γέγονας

οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια,

τὰ στρουθάρια,

τοὺς μύρμηκας,

τοὺς ἀράχνας,

τὰς μελίσσας

τὸ ἴδιον

ποιούσας,

τὸ καθ' αὐτάς

συγκοσμούσας κόσμον;

οὐ... κόσμον; nezavisna upitna rečenica; pitanje se formira intonacijom, a prepoznaje interpunkcijom

βλέπεις § 231

ποιούσας § 243

τὸ καθ' αὐτάς u skladu sa sobom, tj. svojom naravi; važno je načelo antičke filozofije κατὰ φύσιν

συγκοσμούσας § 243, složnica κοσμέω

ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις

τὰ ἀνθρωπικὰ

ποιεῖν·

οὐ τρέχεις

ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν·

ἄλλὰ δεῖ

καὶ ἀναπαύεσθαι."

δεῖ·

φημὶ καὶ γώ·

ἔδωκε μέντοι
 καὶ τούτου
 μέτρα
 ἢ φύσις,
 ἔδωκε μέντοι
 καὶ τοῦ ἐσθίειν
 καὶ πίνειν,
 καὶ ὁμῶς σὺ
 ὑπὲρ τὰ μέτρα,
 ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα
 προχωρεῖς,
 ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν οὐκ ἔτι,
 ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ.

ἔπειτα izražava iznenađenje, prezir: onda...; LSJ s. v. II.

θέλεις § 231, otvara mjesto dopuni u infinitivu

ποιεῖν § 243

τρέχεις § 231

ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν u ovoj priložnoj oznaci izostavljen je infinitiv koji se supstantivira, sc. ἐπὶ τὸ... ποιεῖν

δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀναπαύεσθαι § 231

δεῖ· § 243, sc. ἀναπαύεσθαι

φημί § 312.8; LSJ φημί III.

ἔδωκε § 306

μέτρα μέτρα τινός

τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν supstantivirani infinitivi § 497

ἐσθίειν § 231

πίνειν § 231

τὰ ἀρκοῦντα § 243, supstantivirani particip § 499

προχωρεῖς § 243, složenica χωρέω

ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν čestica δέ označava suprotnost: ali...

οὐκ ἔτι sc. προχωρεῖς; usp. LSJ οὐκέτι

ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ sc. πράττεις ἢ μένεις

οὐ γὰρ φιλεῖς ἑαυτόν,

ἐπεὶ τοι

καὶ τὴν φύσιν ἅν σου

καὶ τὸ βούλημα ταύτης

ἐφίλεις.

φιλεῖς § 243

τοι čestica τοι često se u upotrebi izjednačava s dativom (etičkim) osobne zamjenice σύ; u tekstu implicira prisutnost sugovornika, zbog čega se često koristi u dijalozima (kažem ti, vidiš, znaš)

ἐπεὶ... ἅν... ἐφίλεις veznik ἐπεὶ uvodi zavisnu uzročnu rečenicu; ἅν s indikativom prošlog vremena izriče irealnost, Smyth 2243: jer bi..., inače bi...

ἐφίλεις § 243

Poglavlje 47

Δημοσθένους Ὑπὲρ Κτησιφῶντος περὶ τοῦ στεφάνου 201–203

O tekstu

Govor *Za Ktezifonta*, o vijencu i danas se smatra jednim od najvećih dostignuća grčke proze, uzorom snažne argumentacije i živog stila. Demosten ga je održao pred Atenjanima 330. pr. Kr. Ubrzo nakon toga, govor se pojavio u pisanom obliku.

Ovo je Demostenovo zrelo djelo – do njegova se sastavljanja autor govorništvo bavio već preko dvadeset godina – što se ogleda u vještini argumentacije, narativnog prikaza i ljepoti domoljubnoga sentimenta. I u ovom se govoru otkrivaju posvećenost Ateni i njezinu političkom opstanku te otpor jačanju Filipa II. Makedonskog.

Nakon bitke kod Heroneje 336. pr. Kr. pitanje odnosa s Filipom postalo je pitanjem unutrašnje politike; na tom se području Demosten suprotstavljao Eshinu. Kada je govornik Ktezifont, Demostenov pristalica, predložio da se Demostenu za predanost općem dobru Atene dodijeli počasni vijenac, Eshin je podigao tužbu (sačuvanu u Eshinovu govoru *Protiv Ktezifonta*) u kojoj je žestoko napao Demostena. Demosten je svojim odgovorom pobijedio i Eshin je otišao u progonstvo.

Odlomak koji čitamo pripada posljednjoj trećini govora i ulomak je Demostenove obrane stavova iz 339. i 338. pr. Kr. Tada se Demosten zalagao za savez s Tebom, koji Eshin nije podržavao. Demosten svoje ideje i postupke predstavlja kao vjerni odraz duha Atene koji se odvajkada opirao napadima

na njezin suverenitet.

U odlomku se Demosten spominje događaja prije bitke kod Plateje, 479. pr. Kr., koji prenosi Herodot u svojoj povijesti (VIII, 140 i IX, 4, 5). Nakon poraza kod Salamine Kserkso je otplovio u Aziju, ostavivši u Grčkoj vojnog zapovjednika Mardonija da nakon zime dovrši osvajanja. Mardonije se povukao u Tesaliju, a period zimskog mirovanja iskoristio je da Atenjanima ponudi mir pod uvjetom da prihvate perzijsku vlast. Atenjani su tada ponudu odbili zbog ljubavi prema slobodi. Daljnja ratna zbivanja donijela su Perziji konačan poraz.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Dem. De corona 201

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς πρὸς Διὸς ἐωρῶμεν ἂν τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφικνουμένους, εἰ τὰ μὲν πράγματ' εἰς ὅπερ νυνὶ περιέστη, ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη Φίλιππος ἀπάντων, τὸν δ' ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ' ἀγῶνα ἕτεροι χωρὶς ἡμῶν ἦσαν πεποιημένοι, καὶ ταῦτα μηδεπώποτε τῆς πόλεως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀσφάλειαν ἄδοξον μᾶλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον ἡρημένης.

τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων, ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων καὶ παρὰ τῶν ἔτι τούτων πρότερον ἰσχυρῶν γενομένων Λακεδαιμονίων καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως μετὰ πολλῆς χάριτος τοῦτ' ἂν ἀσμένως ἐδόθη τῇ πόλει, ὃ τι βούλεται λαβούση καὶ τὰ ἑαυτῆς ἐχούσῃ τὸ κελευόμενον ποιεῖν καὶ ἔαν ἕτερον τῶν Ἑλλήνων προεστάναι;

ἀλλ' οὐκ ἦν ταῦθ', ὥς ἔοικε, τοῖς Ἀθηναίοις πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα, οὐδ' ἐδυνήθη πώποτε τὴν πόλιν οὐδεὶς ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου πείσαι τοῖς ἰσχύουσι μὲν, μὴ δίκαια δὲ πράττουσι προσθεμένην ἀσφαλῶς δουλεύειν, ἀλλ' ἀγωνιζομένη περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης κινδυνεύουσα πάντα τὸν αἰῶνα διατετέλεκε.

Analiza i komentar

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς
 πρὸς Διὸς
 ἑωρῶμεν ἄν
 τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφικνουμένους,
 εἰ τὰ μὲν πράγματ'
 εἰς ὅπερ νυνὶ
 περιέστη,
 ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη Φίλιππος
 ἀπάντων,
 τὸν δ'
 ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ'
 ἀγῶνα
 ἕτεροι
 χωρὶς ἡμῶν
 ᾗσαν πεποιημένοι,
 καὶ ταῦτα
 μηδεπώποτε
 τῆς πόλεως
 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις
 ἀσφάλειαν ἄδοξον
 μᾶλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον
 ἡρημένης.

ἑωρῶμεν § 243, augment § 237.2

τίσι... ἑωρῶμεν ἄν zamjenica uvodi zavisnu upitnu rečenicu koja je ujedno pogodbeni apodoza

ἀφικνουμένους § 243

εἰ... ἡρημένης pogodbeni veznik uvodi tri irealne pogodbene protaze: εἰ περιέστη... ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη... τὸν δ'... ἀγῶνα... ᾗσαν πεποιη-

μέντοι...

τὰ μὲν πράγματ'... ἡγεμῶν δὲ... τὸν δ'... ἀγῶνα... rečenični dijelovi koordiniraju se pomoću čestica

εἰς ὅπερ νυνὶ u sadašnjem stanju (doslovno: u onome što je sada)

περιέσθη § 306, složenica ἵστημι, LSJ περιίστημι II. 3.

ἡρέθη § 296

τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ' § 254, supstantivirani A+I u prijedložnom izrazu § 497

ἦσαν πεπονημένοι § 287, objekt je τὸν δ'... ἀγῶνα; znači isto što i ἀγωνίζομαι ὑπέρ boriti se za

καὶ ταῦτα “pa iako” ili “i to premda”

ἡρημένης § 272, GA u značenju dopusne rečenice (uz τῆς πόλεως); glagolski oblik otvara mjesto (objektnim) dopunama u akuzativu

τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων,

τίς δὲ βαρβάρων,

ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων

καὶ παρὰ τῶν

ἔτι τούτων πρότερον

ἰσχυρῶν γενομένων Λακεδαιμονίων

καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως

μετὰ πολλῆς χάριτος

τοῦτ'

ἂν ἀσμένως ἐδόθη

τῇ πόλει,

ὅ τι βούλεται

λαβούση

καὶ τὰ ἐαυτῆς ἐχούση

τὸ κελευόμενον ποιεῖν

καὶ ἔαν

ἕτερον

τῶν Ἑλλήνων

προεστάναι;

γὰρ čestica γάρ ovdje uvodi objašnjenje koje se veže za prethodnu rečenicu:
naime...

τίς... οὐκ οἶδεν upitna zamjenica τίς uvodi nezavisnu upitnu rečenicu; οἶδεν
§ 317.4 otvara mjesto dopuni u obliku izrične rečenice s ὅτι

τίς... Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων... koordinacija paralelnih rečeničnih čla-
nova pomoću čestice

ὅτι... ἄν... ἐδόθη veznik otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici koja je do-
puna glagolu οἶδεν; glagol iskazuje irealnu radnju

τούτων πρότερον genetivus comparationis uz komparativ (priloga) § 404.1
ἰσχυρῶν γενομένων § 254, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto nužnoj
imenskoj dopuni

τοῦτ'... ποιεῖν καὶ ἔαν... infinitivi su apozicija uz τοῦτ' (što se opet nadove-
zuje na ἀσφάλειαν ἄδοξον)

ἐδόθη § 311

ὅ... βούλεται odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu sa službom
objektne dopune participu λαβούση

λαβούση § 254

τὰ ἐαυτῆς supstantiviranje članom § 373

ἐχούση § 231

τὸ κελευόμενον § 231, supstantivirani particip § 499, objekt infinitiva ποιεῖν;
raditi po zapovijedi, pokoravati se zapovijedi (doslovno “raditi ono što
je naređeno”); izraz označava za Grke (Atenjane napose) nepodnošljiv
gubitak slobode i prihvaćanje tuđe vlasti

ποιεῖν... ἔαν § 243

ἔαν otvara mjesto akuzativu osobe i infinitivu

προεστάναι § 311.2, složenica ἵστημι, LSJ προίστημι, B.II, dopuna ἔαν

ἀλλ' οὐκ ἦν ταῦθ',

ὥς ἔοικε,

τοῖς Ἀθηναίοις

πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα,

οὐδ' ἐδυνήθη πώποτε

τὴν πόλιν

οὐδεὶς

ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου
 πεῖσαι
 τοῖς ἰσχύουσι μὲν,
 μὴ δίκαια δὲ πράττουσι
 προσθεμένην ἀσφαλῶς
 δουλεύειν,
 ἀλλ' ἀγωνιζομένη
 περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης
 κινδυνεύουσα
 πάντα τὸν αἰῶνα
 διατετέλεκε.

- ἦν § 315, kopula kao glagolski dio imenskoga predikata otvara mjesto imenskim dopunama *πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα*
ὡς ἔοικε umetnuta načinska (poredbena) rečenica, LSJ *ἔοικα* II.2
οὐδ' ἐδυνήθη § 312, otvara mjesto obaveznoj dopuni u infinitivu
πεῖσαι § 267, § 329, otvara mjesto objektu u akuzativu (*τὴν πόλιν*) i dopuni u infinitivu (*δουλεύειν*)
τοῖς ἰσχύουσι μὲν... μὴ δίκαια δὲ... čestice koordiniraju suprotstavljene, ali sintaktički paralelne rečenične dijelove
τοῖς ἰσχύουσι § 231, supstantivirani particip § 499
πράττουσι § 231
προσθεμένην § 306, složenica τίθημι, LSJ προστίθημι B.
δουλεύειν § 231
ἀλλ'... διατετέλεκε suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisno složenu suprotnu rečenicu
ἀγωνιζομένη... κινδυνεύουσα... § 231, participi ovisni o novom subjektu, ἡ πόλις
διατετέλεκε § 272, složenica τελέω

Poglavlje 48

Ἀριστοτέλους Περὶ ποιητικῆς, 1451b

O tekstu

Ulomak koji čitamo dio je Aristotelova spisa *O pjesničkom umijeću* koji detaljno razmatra tragediju (6–22. poglavlje). Filozof najprije predstavlja tragediju i njezinih ključnih šest dijelova, a zatim objašnjava značaj njezina jedinstva ili cjelovitosti. Nakon toga izlaže neke uobičajene pogreške u shvaćanju njezina pojma.

U ovom odlomku Aristotel na osnovi prethodnih određenja uspoređuje povjesničara i pjesnika. Razlika nije u formi, tj. između stiha i proze (ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμμετρα): stavimo li Herodotovu povijest u stihove, ona će i dalje ostati povijest. Metrička organizacija teksta samo je površinska odlika. Prema Aristotelu, pjesništvo se može baviti bilo čime, dok se povijest može baviti jedino onime što se dogodilo. Drugim riječima, pjesništvo je posvećeno općem, a povijest pojedinačnom.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Poetica 1451b

Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμμετρα διαφέρουσιν· εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἥττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρων· ἀλλὰ

τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν· ἢ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἢ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίω τὰ ποῖ' ἅττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἢ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη· τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν· συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασι, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. Αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν· τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὕτω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερόν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.

Analiza i komentar

Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς

οὐ τῷ

ἢ ἔμμετρα λέγειν

ἢ ἄμμετρα

διαφέρουσιν·

εἴη γὰρ ἂν

τὰ Ἡροδότου

εἰς μέτρα τετιῆναι

καὶ οὐδὲν ἦττον ἂν εἴη

ἱστορία τις

μετὰ μέτρου

ἢ ἄνευ μέτρων·

ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει,

τῷ
 τὸν μὲν
 τὰ γενόμενα λέγειν,
 τὸν δὲ
 οἷα ἂν γένοιτο.

γὰρ čestica označava eksplanatorni smisao ove rečenice; rečenica izriče objašnjenje prethodne tvrdnje: naime...

τῷ... λέγειν § 231, supstantivirani infinitiv § 497

διαφέρουσιν διαφέρω τινί; § 231; složnica glagola φέρω

εἴη... ἂν § 315.2; glagol εἰμί u svezi s modalnom česticom: moguće je (ἂν + optativ izriče mogućnost § 464.2); otvara mjesto dopuni u infinitivu

τὰ Ἡροδότου sc. ἔπη ili λεγόμενα

τεθῆναι § 311

ἂν εἴη § 315.2, subjekt je τὰ Ἡροδότου (kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361); kopula otvara mjesto imenskom dijelu imenskog predikata; ἂν + optativ usp. gore

διαφέρει usp. gore

τούτω... τῷ... korelativno; § 219

τὸν μὲν... τὸν δὲ... sc. τὸν ἱστορικόν... τὸν ποιητήν; koordinacija rečeničnih članova parom čestica; subjektni dio A+I, ovisni o λέγειν

λέγειν infinitiv supstantiviran članom τῷ

τὰ γενόμενα § 254, supstantivirani particip § 499

λέγειν § 231

τὸν δὲ sc. λέγειν

οἷα ἂν γένοιτο odnosna zamjenica, ujedno objekt λέγειν, uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: ono što...; ἂν + optativ usp. gore

γένοιτο § 254

Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον

ποίησις

ἱστορίας

ἐστίν·

ἡ μὲν γὰρ ποίησις

μᾶλλον τὰ καθόλου,
 ἢ δ' ἱστορία
 τὰ καθ' ἕκαστον
 λέγει.

ἐστίν § 315.2, kopula, glagolski dio imenskoga predikata, otvara mjesto dopuni, ovdje paru pridjeva
 καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον sc. τι...; komparativi otvaraju mjesto dopuni u genitivu
 ἢ μὲν... ποίησις..., ἢ δ' ἱστορία koordinacija (suprotstavljenih) rečeničnih članova parom čestica
 τὰ καθόλου... τὰ καθ' ἕκαστον supstantiviranje članom § 373
 λέγει § 231

Ἔστι δὲ
 καθόλου μὲν,
 τῷ ποίῳ
 τὰ ποῶ' ἅττα
 συμβαίνει
 λέγειν ἢ πράττειν
 κατὰ τὸ εἶκος
 ἢ τὸ ἀναγκαῖον,
 οὗ στοχάζεται
 ἢ ποίησις
 ὀνόματα
 ἐπιτιθεμένη·
 τὸ δὲ καθ' ἕκαστον,
 τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν
 ἢ τί ἔπαθεν.

ἔστιν § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, τὰ ποῶ'...

καθόλου μέν... τὸ δὲ καθ' ἑκαστον koordinacija (suprotstavljenih) rečeničnih članova parom čestica

τῷ ποίῳ sc. ἀνθρώπῳ

τὰ ποῖ' ἄττα dvije upitne rečenice (jedna objašnjava općenito, druga pojedinačno znanje koje prenose pjesništvo, odnosno povijest) uvedene su upitnom korelativnom zamjenicom ποῖος u svezi s članom i neodređenom zamjenicom, LSJ ποῖος I.3 i I.4

συμβαίνει τινί s infinitivom, LSJ συμβαίνω III; § 231

λέγειν... πράττειν § 231; dopune glagola συμβαίνει

οὗ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, njezin je antecedent (τὸ) καθόλου

στοχάζεται rekcija τινος; § 231

ἐπιτιθεμένη § 305, složenica τίθημι

τὸ δὲ καθ' ἑκαστον supstantiviranje članom § 373; nakon subjekta neizrečena kopula ἐστίν (da se izbjegne ponavljanje); imenski dio predikata obje su upitne rečenice

τί upitna zamjenica uvodi upitnu rečenicu

ἔπραξεν § 267

ἔπαθεν § 254

Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας

ἥδη

τοῦτο

δῆλον γέγονεν·

συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον

διὰ τῶν εἰκότων

οὕτω

τὰ τυχόντα ὀνόματα

ὑποτιθέασιν,

καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἱαμβοποιοὶ

περὶ τὸν καθ' ἑκαστον

ποιοῦσιν.

ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας... ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας... čestica koordinira ovu

rečenicu s iduóom

τοῦτο sc. τὸ καθόλου

γέγονεν § 272, kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje pri-
djevu

γὰρ čestica uvodi objašnjenje: naime...

συστήσαντες § 267, složénica ἴστημι

τῶν εἰκότων § 327.b

τυχόντα § 254; LSJ τυγχάνω A.2.b

ὑποτιθέασιν § 305, složénica τίθημι

ὥσπερ... ποιοῦσιν veznik uvodi zavisnu rečenicu koju možemo prevesti na-
činskom ili poredbenom

περὶ τὸν καθ' ἑκάστον sc. ἄνθρωπον; Aristotel misli na Novu komediju gdje
autor izmišlja imena likova bez ikakva referiranja na stvarne osobe (za
razliku od Aristofanove komedije)

ποιοῦσιν § 243

Ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας

τῶν γενομένων ὀνομάτων

ἀντέχονται.

ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας koordinacija česticom povezuje rečenicu s prethod-
nom

τῶν γενομένων § 254; supstantivirani particip § 499

ἀντέχονται ἀντέχομαι τινος, LSJ ἀντέχω III.2; § 231

Αἴτιον δ' ὅτι

πιθανόν ἐστι

τὸ δυνατόν·

τὰ μὲν οὖν μὴ γινόμενα

οὕτω πιστεύομεν

εἶναι δυνατόα,

τὰ δὲ γινόμενα

φανερὸν

ὅτι δυνατά·
οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο,
εἰ ἦν ἀδύνατα.

αἵτιον imenski dio predikata (kopula je neizrečena)

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu sa službom subjekta

ἐστὶ § 315.2, kopula imenskog predikata otvara mjesto imenskoj dopuni,
ovdje pridjevu

τὰ μὲν οὖν μὴ γινόμενα... τὰ δὲ γινόμενα... koordinacija rečeničnih člano-
va parom čestica

τὰ... γινόμενα § 254, supstantivirani particip § 499

πιστεύομεν § 231, *verbum sentiendi* otvara mjesto A+I, odgovara hrvat-
skoj zavisnoj izričnoj rečenici

εἶναι § 315.2, kopula imenskog predikata, otvara mjesto imenskoj dopuni

φανερὸν imenski dio imenskog predikata, neizrečena je kopula ἐστίν

ὅτι izrični veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

δυνατά sc. εἶναι (kopula je neizrečena), odgovara gornjem εἶναι δυνατά

γὰρ čestica uvodi objašnjenje: naime...

ἂν ἐγένετο § 254, apodoza (glavna rečenica) irealne pogodbene rečenice;
kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

εἰ ἦν ἀδύνατα pogodbeni veznik uvodi irealnu protazu (zavisna rečenica po-
godbenog perioda); kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda
kao gore

Poglavlje 49

Ξενοφώντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν Α 2,5–9

O autoru

Ksenofont Efeški (Ξενοφῶν ὁ Ἐφέσιος) grčki je pisac iz II. st. po Kr. Autor je ljubavnog i pustolovnog romana *Τὰ κατὰ Ἀντίαν καὶ Ἀβροκόμην Ἐφεσιακά* (*Efeška priča o Antiji i Habrokomu*) u pet knjiga; tekst koji danas poznajemo možda je sažetak nastao prema duljoj i opsežnijoj verziji. Zaplet je sličan onome u ostalim četvorima sačuvanim antičkim ljubavnim romanima (Haritona, Ahileja Tacija, Longa i Heliodora). U središtu radnje je fiktivni ljubavni par (likovi nisu mitski), mladić i djevojka koji kroz mnoge peripetije i pustolovine ostaju vjerni svojoj ljubavi. Roman, uz pomoć bogova, završava sretno. Za antički je svijet iznimno što u ljubavnu vezu ulaze vršnjaci, kao i okolnost da se brak – u priči cilj i ideal – temelji na ljubavi i vjernosti partnera; po grčkim je konvencijama inače brak, osobito među imućnima, redovno “poslovni sporazum” u kojem je muškarac znatno stariji od žene.

Grčki ljubavni roman utjecao je na renesansnu i baroknu književnost (Shakespeare, Tasso).

O tekstu

Glavni su likovi Ksenofontova romana šesnaestogodišnji mladić Habrokom (“bujnokosi”) i četrnaestogodišnja Antija (“cvjetna”), oboje iz uglednih efeških obitelji. Njihovu iznimnu ljepotu ljudi tumače božanskom te nisu sigurni

jesu li možda i sami ti mladi ljudi bogovi. No, vanjsku ljepotu Habrokoma i Antije prati emocionalna nezrelost, pokazuju se arogantnima i uobraženima; Habrokom posebno prezire Erotu. Zbog toga bivaju prvo kažnjeni ljubavlju (zaljube se tijekom Artemidine svetkovine), a zatim se nađu u nizu opasnih situacija. Iz pustolovina ipak izlaze sretno, vjerni svojoj ljubavi.

Pošto su prethodno bili predstavljani Habrokom i njegova iznimna tjelesna i duševna ljepota, u odlomku koji čitamo u tijeku je gradska svetkovina u čast Artemide: procesija domaćih djevojaka i mladića prelazi sedam stadija od grada do Artemidina svetišta, pri čemu najljepši imaju mjesto predvodnika, no mladići idu odvojeno od djevojaka (procesija je ujedno i prilika da se za mlade nađu budući bračni drugovi). Djevojke predvodi Antija čija se ljepota ovdje opisuje; Antija je nalik Artemidi i promatrači procesije joj se klanjaju. No, i Habrokomova ljepota jednako je dojmljiva za promatrače. I Antija i Habrokom, čuvši za dojam koji je ono drugo ostavilo, pozele se vidjeti i upoznati.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xenophon Ephesius, *Ser. Erot. Ephesiaca* 1.2.5–1.2.9

Ἦρχε δὲ τῆς τῶν παρθένων τάξεως Ἀνθεια, θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης, ἐγχωρίων. Ἦν δὲ τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας οἷον θαυμάσαι καὶ πολὺ τὰς ἄλλας ὑπερεβάλλετο παρθένους. Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει, ἦνθι δὲ αὐτῆς τὸ σῶμα ἐπ' εὐμορφία, καὶ ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς εἰς ὥραν συνεβάλλετο· κόμη ξανθή, ἢ πολλή καθειμένη, ὀλίγη πεπλεγμένη, πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φορὰν κινουμένη· ὀφθαλμοὶ γοργοί, φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης, φοβεροὶ δὲ ὡς σώφρονος· ἐσθῆς χιτὼν ἀλουργής, ζωστὸς εἰς γόνυ, μεχρὶ βραχιόνων καθειμένος, νεβρίς περικειμένη, γωρυτὸς ἀνημμένος, τόξα, ἄκοντες φερόμενοι, κύνες ἐπόμενοι. Πολλάκις αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τεμένους ἰδόντες Ἐφέσιοι προσεκύνησαν ὡς Ἄρτεμιν. Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης ἀνεβόησε τὸ πλῆθος, καὶ ᾗσαν ποικίλαι παρὰ τῶν θεωμένων φωναί, τῶν μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἄλλην τινὰ ὑπὸ τῆς θεοῦ

περιποιημένην· προσεύχοντο δὲ πάντες καὶ προσεκύνουν καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον· ἦν δὲ διαβόητος τοῖς θεωμένοις ἅπασιν Ἐνθεια ἡ καλή'.

Ὡς δὲ παρῆλθε τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, οὐδεὶς ἄλλο τι ἢ Ἐνθειαν ἔλεγεν· ὡς δὲ Ἀβροκόμης μετὰ τῶν ἐφήβων ἐπέστη, τοὺνθένδε, καίτοι καλοῦ ὄντος τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος, πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην ἐκείνων ἐπελάθοντο, ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄφεις ἐπ' αὐτὸν βοῶντες ὑπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι, ἡ καλὸς Ἀβροκόμης' λέγοντες, καὶ ὅς οἱ οὐδὲ εἷς καλοῦ μίμημα θεοῦ'. Ἦδη δὲ τινες καὶ τοῦτο προσέθεσαν ὅς ἂν γάμος γένοιτο Ἀβροκόμου καὶ Ἀνθείας'. Καὶ ταῦτ' ἦν πρῶτα τῆς Ἐρωτος τέχνης μελετήματα.

Ταχὺ μὲν δὴ εἰς ἑκατέρους ἡ περὶ ἀλλήλων ἦλθε δόξα· καὶ ἦ τε Ἐνθεια τὸν Ἀβροκόμην ἐπεθύμει ἰδεῖν, καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης ἠθέλεν Ἐνθειαν ἰδεῖν.

Analiza i komentar

Ἦρχε δὲ
τῆς τῶν παρθένων τάξεως
Ἐνθεια,
θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης,
ἐγχωρίων.

Ἦρχε rekcija τινος; § 243, augment § 235, osnove s. 116

δὲ čestica izvan koordinacije s μέν ima dva osnovna značenja, adverbativno i kopulativno; ovdje je riječ o kopulativnom δέ koje označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, ali ne suprotno prethodnom iskazu, Smyth 2386

Ἦν δὲ

τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας
οἷον θαυμάσαι
καὶ πολὺ
τὰς ἄλλας
ὑπερεβάλλετο
παρθένους.

Ἦν § 315, kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni (ovdje οἷον θαυμάσαι)
οἷον θαυμάσαι οἷον s infinitivom izriče posljedičnu rečenicu, usp. § 473 bilj.
4, ili je infinitiv u značenju dativa uz pridjeve koji znače “sposoban za
nešto” i οἷος; srednji rod οἷον odnosi se na τὸ κάλλος, § 494; § 267
ὑπερεβάλλετο rekcija τινα; § 243; augment § 238; složenica βάλλω, osnove
s. 118

Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει,
ἦνθι δὲ

αὐτῆς
τὸ σῶμα
ἐπ' εὐμορφία,
καὶ
ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς
εἰς ὥραν
συνεβάλλετο·
κόμη ξανθή,
ἢ πολλή καθειμένη,
ὀλίγη πεπλεγμένη,
πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φοράν
κινουμένη·
ὀφθαλμοὶ γοργοί,
φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης,

φοβεροὶ δὲ ὡς σῶφρονος·
 ἐσθῆς χιτῶν ἀλουργής,
 ζωστὸς εἰς γόνυ,
 μέχρι βραχιόνων καθειμένος,
 νεβρίς περικειμένη,
 γωρυτὸς ἀνημμένος,
 τόξα,
 ἄκοντες φερόμενοι,
 κύνες ἐπόμενοι.

Ἔτη μὲν... ἦνθι δὲ... koordinacija surečenica parom čestica iskazuje misli u blagom kontrastu

ἐγεγόνει § 272, osnove § 327.11; kopulativni glagol ima imensku dopunu

ἔτη... τεσσαρεσκαίδεκα

ἦνθι rekcija τινί u nečemu, na neki način; § 243, augment § 235

ὁ τοῦ σχήματος κόσμος LSJ κόσμος II. “ukras”

εἰς ὥραν LSJ ὥρα B.II.2.b

συνεβάλλετο § 243, augment § 238, složhenica βάλλω, osnove s. 118

κόμη ξανθή... κινουμένη glagol je neizrečen, to je kopula imenskog predikata ἐστί ili ἦν

καθειμένη § 311, složhenica ἵημι

πεπλεγμένη § 291.b

κινουμένη § 243

ὀφθαλμοὶ γοργοί... σῶφρονος glagol je neizrečen, kao gore

φαιδροὶ μὲν... φοβεροὶ δὲ... koordinacija iskaza parom čestica

ὡς κόρης... ὡς σῶφρονος ὡς adverbno uz posvojne genitive

καθειμένος § 311, usp. gore

περικειμένη § 315.4, složhenica κεῖμαι

ἀνημμένος § 291.b, reduplikacija § 275, složhenica ἄπτω

ἐσθῆς... ἀνημμένος neizrečena kopula, kao gore

τόξα... ἐπόμενοι neizrečena kopula

φερόμενοι § 231, osnove § 327.5

ἐπόμενοι § 231, osnove § 327.12

Πολλάκις
αὐτὴν
ἐπὶ τοῦ τεμένους
ιδόντες Ἐφέσιοι
προσεκύνησαν
ὥς Ἄρτεμιν.

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

προσεκύνησαν προσκυνέω τινά; § 267, augment § 238

ὥς Ἄρτεμιν ὥς ovdje adverbno (padež apozicije određuje rekcija glagola)

Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης
ἀνεβόησε τὸ πλῆθος,
καὶ ᾗσαν ποικίλαι
παρὰ τῶν θεωμένων
φωναί,
τῶν μὲν
ὕπ' ἐκπλήξεως
τὴν θεὸν εἶναι
λεγόντων,
τῶν δὲ
ἄλλην τινὰ
ὕπὸ τῆς θεοῦ
περιποιημένην·
προσηύχοντο δὲ πάντες
καὶ προσεκύνουν
καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον·
ᾗν δὲ διαβόητος
τοῖς θεωμένοις ἅπασιν
Ἄνθεια ἡ καλή'.

ὁφθαίσης sc. αὐτῆς, GA bez nominalne sastavnice; § 296, augment § 237.2, osnove § 327.3

ἀνεβόησε § 267, augment § 238

ἦσαν § 315, kopula kao dio imenskog predikata otvara mjesto imenskoj dopuni

τῶν θεωμένων § 243, supstantivirani particip § 499.2

τῶν μὲν... τῶν δὲ sc. λεγόντων; koordinacija dijelova rečenice parom čestica εἶναι § 315, kopula ima imensku dopunu u akuzativu, subjekt toga imenskog predikata neizrečen je (Ἄνθειαν)

τῶν μὲν λεγόντων § 231, supstantivirani particip § 499.4; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

ἄλλην τινὰ A+I s neizrečenom kopulom εἶναι

περιποιημένην atribut uz ἄλλην τινὰ; § 243; LSJ περιποιέω A: pod zaštitom, pod vlašću...

προσηύχοντο § 231, augment § 235; složenica εὔχομαι

προσεκύνουν § 243, augment § 238

ἐμακάριζον § 231

ἦν... διαβόητος τοῖς θεωμένοις dativ vršitelja radnje (*dativus auctoris*) uz glagolske pridjeve Smyth 1488; imenski predikat Smyth 909 (neizrečeni je subjekt Ἄνθεια)

τοῖς θεωμένοις § 243, supstantivirani particip § 499.4

Ὡς δὲ παρῆλθε

τὸ τῶν παρθένων πλῆθος,

οὐδεὶς

ἄλλο τι

ἢ Ἄνθειαν

ἔλεγεν·

ὥς δὲ Ἀβροκόμης

μετὰ τῶν ἐφήβων

ἐπέστη,

τοῦνθένδε,

καίτοι καλοῦ ὄντος

τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος,

πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην
 ἐκείνων ἐπελάθοντο,
 ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄψεις
 ἐπ' αὐτὸν
 βοῶντες
 ὕπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι,
 ἄκαλὸς Ἀβροκόμης'
 λέγοντες,
 καὶ ὄϊος οὐδὲ εἷς
 καλοῦ
 μίμημα
 θεοῦ'.

Ὡς veznik ovdje uvodi zavisnu vremensku rečenicu

παρῆλθε § 254, augment § 238; složenica ἔρχομαι, osnove § 327.2

ἔλεγεν § 231, osnove § 327.7

Ἀνθειαν ekvivalent hrvatskoga upravnog govora, akuzativ izriče ono što su promatrači govorili

ἐπέστη § 306, složenica ἵστημι, osnove § 311

τοῦνθένδε kraza τὸ ἐνθένδε, LSJ ἐνθένδε (prilog) 2

ὄντος § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni

καλοῦ ὄντος... θεάματος GA odgovara hrvatskoj zavisnoj priložnoj (dopusnoj) rečenici

κατὰ τὰς παρθένους prijedložni izraz kao atribut, mjesto mu otvara glagolska imenica θέαμα, izvedena od θεάομαι

ἰδόντες § 254, osnove § 327.3

ἐπελάθοντο med τινός na nešto; § 254, augment § 238, složenica λανθάνω, osnove § 321.15

ἔτρεψαν § 267, osnove s. 118

βοῶντες § 243

ἐκπεπληγμένοι § 291.b; složenica πλήσσω (atički πλήττω)

λέγοντες § 231, osnove 327.7

καλὸς neizrečena kopula imenskog predikata

οἷος οὐδὲ εἷς kao nitko drugi...

μίμημα neizrečena kopula imenskog predikata (neizrečen je i subjekt, Ἀβροκόμης)

Ἦδη δέ

τινες

καὶ τοῦτο

προσέθεσαν

ὅτις ἂν γάμος γένοιτο

Ἀβροκόμου καὶ Ἀνθείας'.

προσέθεσαν složenica τίθημι, § 306, osnove § 311

ὅτις ἂν... γένοιτο § 254; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni; osnove § 325.11; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji)

Καὶ ταῦτα ἦν

πρῶτα

τῆς

Ἔρωτος

τέχνης

μελετήματα.

ἦν § 315, imenski predikat Smyth 909; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni (ovdje u rednom broju i imenici); kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

Ταχὺ

μὲν δὴ

εἰς ἑκατέρους

ἡ περὶ ἀλλήλων

ἦλθε

δόξα·

καὶ
 ἢ τε Ἄνθεια
 τὸν Ἀβροκόμην
 ἐπεθύμει
 ἰδεῖν,
 καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης
 ἦθελεν
 Ἄνθειαν
 ἰδεῖν.

μὲν δὴ ova kombinacija čestica ističe afirmativno i progresivno značenje: on-
 da...

περὶ ἀλλήλων prijedložni izraz kao atribut

ἦλθε § 254, osnove § 327.2

ἐπεθύμει § 243, augment § 238; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto
 dopuni u infinitivu

ἰδεῖν § 254, osnove § 327.3

ἦθελεν § 231, augment § 235, osnove § 325.4; glagol nepotpuna značenja
 otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν kao gore

Poglavlje 50

Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις Γ 17–19

O autoru

Sekst Empirik (grčki Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, latinski Sextus Empiricus) bio je grčki filozof, astronom i liječnik (nadimak Ἐμπειρικός dobio je po pripadnosti istoimenoj medicinskoj školi) iz II. st. po Kr. Živio je u Rimu, Ateni i Aleksandriji. Pripadao je filozofskoj školi skepticizma, zapravo neoskepticizma, koju je utemeljio Piron (Πύρρων) iz Elide (IV.–III. st. pr. Kr; raniji pripadnici tzv. akademskog skepticizma bili su Arkesilaj, III. st. pr. Kr, i Karnead, II. st. pr. Kr).

Skeptici su smatrali da se treba suzdržavati od izricanja sudova jer je svakoj tezi moguće suprotstaviti antitezu. Ideje predočuju samo druge ideje, a svaki kriterij istine leži u krugu beskonačnoga dokazivanja jedne istine drugom. No, Sekst Empirik skepticizam je ograničio na teorijski svijet znanosti, razlikujući apstraktna teologijska (teoretska) od religijskih (praktičnih i kulturno uvjetovanih) vjerovanja.

Sustav je opširno prikazao u spisu *Protiv znanstvenika* (Πρὸς μαθηματικούς, latinski *Adversus mathematicos*), u 11 knjiga, osporavajući stavove brojnih mislilaca s područja gramatike, retorike, geometrije, aritmetike, astronomije, muzike, ali i logike, fizike i etike; zbog Sekstove sklonosti citiranju djelo je važno za poznavanje grčke misli općenito.

O tekstu

Pironove postavke (Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις) obuhvaćaju tri knjige. Prva prikazuje pironovski skepticizam kao određenu vještinu i njegovu nagradu (spokoj) te različite moduse argumentiranja kojima se skeptik služi (ovladavanje njima čini vještinu skeptika) i fraze kojima skeptik izražava stav ἐποχή, ‘suzdržavanje od suda’; pokazuje se i po čemu se pironovski skepticizam razlikuje od sličnih filozofskih škola. Druga i treća knjiga iznose stavove dogmatskih filozofa o logici (II) te fizici i etici (III) uz skeptičke protuargumente. Tako druga i treća knjiga demonstriraju vještinu opisanu u prvoj.

Prvi dio treće knjige govori o fizici (τὸ φυσικὸν μέρος), a počinje razmatranjem počela (ἀπὸ τοῦ περὶ ἀρχῶν λόγου): najprije o bogu, potom o uzroku (περὶ αἰτίου). Poglavlje čiji početak čitamo naslovljeno je εἴ ἐστι τί τινὸς αἰτίον, “je li što uzrok čega”. Raspravlja se postoji li uzrok uopće i osporavaju se tvrdnje da ne postoji; vjerojatno je (πιθανόν) da uzrok postoji.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Sext. Emp. Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις 3.17–3.19

Πιθανόν ἐστὶν εἶναι τὸ αἴτιον· πῶς γὰρ ἂν αὔξεις γένοιτο, μείωσις, γένεσις, φθορά, καθόλου κίνησις, τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων ἕκαστον, ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις, τὰ ἄλλα πάντα, εἰ μὴ κατὰ τινὰ αἰτίαν; καὶ γὰρ εἰ μηδὲν τούτων ὥς πρὸς τὴν φύσιν ὑπάρχει, λέξομεν ὅτι διὰ τινὰ αἰτίαν πάντως φαίνεται ἡμῖν τοιαῦτα, ὅποῖα οὐκ ἐστὶν.

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων καὶ ὥς ἔτυχεν ἂν ἦν μὴ οὔσης αἰτίας. οἷον ἵπποι μὲν ἐκ μυῶν, εἰ τύχοι, γεννηθήσονται, ἐλέφαντες δὲ ἐκ μυρμήκων· καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις ὄμβροι ποτὲ ἐξαίσιοι καὶ χιόνες ἂν ἐγίνοντο, τὰ δὲ νότια ὄμβρων οὐ μετεῖχεν, εἰ μὴ αἰτία τις ἦν, δι’ ἣν τὰ μὲν νότια ἐστὶ δυσχείμερα, ἀύχμηρὰ δὲ τὰ πρὸς τὴν ἕω.

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων μηδὲν αἴτιον εἶναι· εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας τοῦτό φησι λέγειν, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ διὰ

τινα αἰτίαν, βουλόμενος ἀναιρεῖν τὸ αἷτιον τίθησιν, ἀποδιδόσθω αἰτίαν δι' ἣν οὐκ ἔστιν αἷτιον.

Analiza i komentar

Πιθανόν ἐστιν

εἶναι τὸ αἷτιον·

πῶς γὰρ ἂν

αὔξεις

γένοιτο,

μείωσις, γένεσις, φθορά,

καθόλου κίνησις,

τῶν φυσικῶν τε

καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων

ἕκαστον,

ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις,

τὰ ἄλλα πάντα,

εἰ μὴ

κατὰ τινα αἰτίαν;

Πιθανόν ἐστιν § 315; imenski predikat Smyth 909; zbog značenja, pridjev otvara mjesto A+I

εἶναι § 315; LSJ εἶμί A.II

πῶς γὰρ ἂν... γένοιτο... εἰ μὴ... prilog πῶς otvara mjesto pitanju; § 254, osnove § 325.11; ἂν + optativ stoji u apodozi pogodbene rečenice potencijalnog oblika, u protazi je također optativ (ovdje neizrečen jer bi se ponavljao isti glagol, sc. γένοιτο), § 477

τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν koordinacija ostvarena kombinacijom sastavnih veznika § 513.2; supstantiviranje članom svih vrsta riječi, surečenica i rečenica § 373

καὶ γὰρ εἰ μὴδὲν τούτων
 ὥς πρὸς τὴν φύσιν
 ὑπάρχει,
 λέξομεν ὅτι
 διὰ τινὰ αἰτίαν
 πάντως
 φαίνεται
 ἡμῖν
 τοιαῦτα,
 ὅποῖα οὐκ ἐστίν.

καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: naime...
εἰ... **ὑπάρχει, λέξομεν** veznik uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnog oblika § 475; § 231; § 258
ὥς πρὸς τὴν φύσιν tehnički termin Seksta Empirika: u odnosu na prirodu (tj. ovdje: stvarno)
ὅτι... **φαίνεται** veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu; § 232; glagol nepotpuna značenja traži imensku dopunu
τοιαῦτα, ὅποῖα... odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τοιαῦτα
ὅποῖα οὐκ ἐστίν § 315; imenski predikat Smyth 909

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων
 καὶ ὥς ἔτυχεν
 ἂν ᾗν
 μὴ οὐσης αἰτίας.

ὥς ἔτυχεν veznik uvodi poredbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza LSJ τυγχάνω A.3
ἂν ᾗν § 315; LSJ εἰμί A.II.2; ἂν + preterit izriče ireal, nezbiljnost § 462
μὴ οὐσης § 315; LSJ εἰμί A.II; participijski dio GA (ovdje ekvivalent pogodbеноj rečenici)

οἶον
 ἵπποι μὲν
 ἐκ μυῶν,
 εἰ τύχοι,
 γεννηθήσονται,
 ἐλέφαντες δὲ
 ἐκ μυρμήκων·
 καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις
 ὄμβροι
 ποτὲ
 ἐξαίσιοι
 καὶ χιόνες
 ἂν ἐγίνοντο,
 τὰ δὲ νότια
 ὄμβρων
 οὐ μετεῖχεν,
 εἰ μὴ αἰτία τις ᾗν,
 δι' ἣν
 τὰ μὲν νότιά
 ἐστι δυσχείμερα,
 αὐχμηρὰ δὲ
 τὰ πρὸς τὴν ἕω.

οἶον LSJ οἶος V.2.b

ἵπποι μὲν... ἐλέφαντες δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica
 εἰ τύχοι veznik uvodi pogodbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza

LSJ τυγχάνω A.3

γεννηθήσονται § 296, § 298

ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις... τὰ δὲ νότια... koordinacija rečeničnih članova parom čestica; Teba je slavni grad u Egiptu, oko 800 kilometara daleko od Sredozemnog mora, s hramovima Karnak i Luksor, u blizini

- pustinje; νότια su južni krajevi
 ποτὲ neodređeni prilog modificira predikat
 ἄν ἐγίνοντο jonska i helenistička varijanta, usp. LSJ γίγνομαι; apodoza zavisne pogodbene rečenice irealnog oblika § 478
 οὐ μετεῖχεν rekcija τινός; § 231, složenica ἔχω; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361; apodoza zavisne pogodbene rečenice irealnog oblika § 478
 εἰ μὴ... ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II; protaza zavisne pogodbene rečenice irealnog oblika § 478
 δι' ἣν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je αἰτία; za značenje usp. gore διὰ τινα αἰτίαν
 τὰ μὲν νότιά... ἀύχμηρά δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica ἐστὶ δυσχείμερα kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361; imenski predikat Smyth 909
 ἀύχμηρά imenski dio imenskog predikata (kopula je izostavljena da se izbjegne ponavljanje) Smyth 909

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων
 μηδὲν αἴτιον εἶναι·
 εἰ μὲν γὰρ
 ἀπλῶς
 καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας
 τοῦτο
 φησι
 λέγειν,
 ἄπιστος ἔσται·
 εἰ δὲ
 διὰ τινα αἰτίαν,
 βουλόμενος
 ἀναιρεῖν
 τὸ αἴτιον
 τίθησιν,
 ἀποδιδόσθω αἰτίαν

δι' ἧν

οὐκ ἔστιν αἴτιον.

περιτρέπεται § 232

δὲ kopulativno δέ (izvan koordinacije s μέν) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, ali ne suprotno prethodnom iskazu, Smyth 2386

ὁ λέγων § 231; supstantiviranje participa članom § 499; zbog značenja glagolski oblik otvara mjesto A+I

εἶναι § 315; LSJ εἰμί A.II (kao u prvoj rečenici)

εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς... εἰ δὲ διὰ τινὰ αἰτίαν... koordinacija rečeničnih članova (i to zavisnih pogodbenih rečenica) parom čestica

τοὔτο sc. μηδὲν αἴτιον εἶναι

φησι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

λέγειν § 231

ἄπιστος ἔσται § 315; imenski predikat Smyth 909; apodoza zavisne pogodbene rečenice realnog oblika § 475

βουλόμενος § 232; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀναιρεῖν § 243

τίθησιν sc. αὐτό; § 305; LSJ τίθημι B.II

ἀποδιδόσθω složenica δίδωμι § 305; apodoza pogodbene rečenice realnog oblika § 475

δι' ἧν zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je αἰτίαν (usp. sličan izraz u prethodnoj rečenici)

οὐκ ἔστιν § 315; LSJ εἰμί A.II

Poglavlje 51

Ἀχιλλεὺς Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα Α, 17

O autoru

Ahilej Tacije (ili Tatije), Ἀχιλλεὺς Τάτιος, iz Aleksandrije, iz II. st. po Kr., autor grčkoga ljubavnog romana (uz Longa, Heliodora iz Emese, Haritona i Ksenofonta Efeškog). Jedino su njegovo sačuvano djelo *Zgode Leukipe i Klitofonta* (Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα).

Autor u prvom licu pripovijeda o ljubavi suočenoj s mnoštvom neprilika: brodoloma, otmica, susreta s piratima i razbojnicima. U tradiciji grčkoga ljubavnog romana, ljubav na kraju pobjeđuje i sve sretno završava.

Jezično, djelo je prožeto duhom aticizma, oponašanja atičke proze klasičnoga razdoblja, s pomno probranim leksikom. Rečenice su kratke, a česte su deklamacije i rasprave antitetičke strukture.

O popularnosti romana svjedoče egipatski papirusni fragmenti (najstariji nalaz je iz II. st.). Djelo je poslužilo i kao glavni izvor bizantskom autoru Eustatiju Makrembolitu (XII. st) koji je prema *Klitofontu i Leukipi* sastavio roman *Priča o Hizmni i Hizmini*.

O tekstu

Neimenovani pripovjedač u prvom poglavlju romana opisuje sliku otmice Europe izloženu kao zavjetni dar u hramu božice Ištar. Pripovjedač ondje susreće mladića Klitofonta koji mu priča o svojim pustolovinama koje potvrđuju moć prave ljubavi. Klitofont je bio zaručen za polusestru Kaligonu ali se na prvi pogled zaljubio u svoju rođakinju Leukipu. Ona mu je uzvratila ljubav, a Kaligonu je oteo Kalisten, mladić iz Bizantija. No, Kalisten je u stvari htio oteti Leukipu, o čijoj se ljepoti nadaleko pričalo.

Klitofont i Leukipa odlučili su brodom pobjeći iz Tira ali su u oluji doživjeli brodolom. Završili su u Egiptu gdje su ih zarobili razbojnici s Nila. Klitofont je uspio pobjeći dok su Leukipu namjeravali žrtvovati. Misao da je Leukipa mrtva potakla je Klitofonta da se ubije na njezinu grobu. No, Leukipa je bila živa – njezino žrtvovanje bilo je varka Klitofontovih zarobljenih prijatelja.

Uskoro je egipatska vojska spasila družinu te se u Leukipu zaljubio egipatski general. Ona je popila ljubavni napitak namijenjen drugome i skoro poludjela; spasio ju je protuotrov koji joj je dao stranac Hereja. Kad su već mislili da su spašeni i da se vraćaju u sigurnost Aleksandrije, Leukipu je oteo Hereja.

Uvjeren da je Leukipa mrtva, Klitofont se vratio u Aleksandriju. U nje ga se zaljubila udovica Melita. Oputovali su Efez, odakle je bila Melita, a Klitofont je ondje otkrio da je Leukipa živa. No živ je bio i Melitin muž. On je pokušao silovati Leukipu te se riješiti Klitofonta, optuživši ga za preljub i ubojstvo. Klitofont je dokazao nevinost i konačno se oženio Leukipom u njezinu Bizantiju.

U odlomku iz prve knjige romana čitamo dio razgovora Klitofonta i njegova kućnog roba Satira u prelijepom vrtu Klitofontove kuće. Leukipa šeće vrtom sa svojom robinjom, a Klitofont se nada da će ljubavna tema o kojoj govori i u Leukipi pobuditi ljubavne osjećaje.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Ach. Tat. Leucippe et Clitophon 1.17

Ἡ γὰρ ὁ Ἔρως, ἔφη, τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ὥς καὶ μέχρις ὀρνίθων πέμπειν τὸ πῦρ; Οὐ μέχρις ὀρνίθων, ἔφην, τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν, ἀλλὰ καὶ ἐρπετῶν καὶ

φυτῶν, ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι, καὶ λίθων. Ἐρᾷ γοῦν ἡ Μαγνησία λίθος τοῦ σιδήρου· καὶ μόνον ἴδη καὶ θίγη, πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν, ὥσπερ ἐρωτικόν τι ἔνδον ἔχουσα. Καὶ μή τι τοῦτό ἐστιν ἐρώσης λίθου καὶ ἐρωμένου σιδήρου φίλημα; Περὶ δὲ τῶν φυτῶν λέγουσι παῖδες σοφῶν· καὶ μῦθον ἔλεγον ἂν τὸν λόγον εἶναι, εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον γεωργῶν. Ὁ δὲ λόγος· ἄλλο μὲν ἄλλου φυτὸν ἐρᾷ, τῷ δὲ φοίνικι τὸν ἔρωτα μᾶλλον ἐνοχλεῖν· λέγουσι δὲ τὸν μὲν ἄρρενα τῶν φοινίκων, τὸν δὲ θῆλυ.

Ὁ ἄρρην οὖν τοῦ θήλεος ἐρᾷ· καὶ ὁ θήλυς ἀπωκισμένος ἢ τῇ τῆς φυτείας στάσει, ὁ ἐραστῆς ὁ ἄρρην αὐαίνεται. Συνίησιν οὖν ὁ γεωργὸς τὴν λύπην τοῦ φυτοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν ἀνελθὼν ἐφορᾷ ποῖ νένευκε· κλίνεται γὰρ εἰς τὸ ἐρώμενον· καὶ μαθὼν θεραπεύει τοῦ φυτοῦ τὴν νόσον· πτόρθον γὰρ τοῦ θήλεος φοίνικος λαβὼν εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν ἐντίθησι. Καὶ ἀνέψυξε μὲν τὴν ψυχὴν τοῦ φυτοῦ, τὸ δὲ σῶμα ἀποθνήσκον πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξανέστη, χαῖρον ἐπὶ τῇ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῇ. Καὶ τοῦτό ἐστὶ γάμος φυτῶν.

Analiza i komentar

Ἦ γὰρ ὁ Ἔρω,
 ἔφη,
 τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν,
 ὥς καὶ
 μέχρ' ὀρνίθων
 πέμπειν τὸ πῦρ;

ἔφη § 312.8, osnove § 327.7; govori Satir, Klitofontov rob

Ἦ γὰρ upitna čestica ἢ uvodi direktno pitanje; u pitanjima se može povezati s γάρ § 520.b

ἔχει § 231

ὥς καὶ... πέμπειν veznik ὥς uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

Οὐ μέχρῃς ὀρνίθων,

ἔφην,

τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν,

ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν,

ἀλλὰ καὶ

έρπετῶν καὶ φυτῶν,

ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι,

καὶ λίθων.

ἔφην § 312.8, osnove § 327.7; Klitofont pripovijeda svoje doživljaže u prvom licu pa ovdje prepričava i svoj odgovor

Οὐ μέχρῃς... sc. πέμπει; s ovom surečenicom u koordinaciji stoji nezavisna suprotna surečenica ἀλλὰ καὶ...

οὐ θαυμαστόν sc. ἐστίν; imenski predikat Smyth 909

ἐπεὶ... ἔχει veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

ἔχει § 231

έρπετῶν... φυτῶν... λίθων sc. μέχρῃς

ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι čestica ovdje s funkcijom suprotnog veznika § 515.2

δοκῶ § 243; rekcija τινι

Ἐρᾷ γοῦν

ἡ Μαγνησία λίθος

τοῦ σιδήρου·

κἂν μόνον ἴδῃ καὶ θίγῃ,

πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν,

ὥσπερ ἐρωτικὸν

ἔνδον ἔχουσα

πῦρ.

ἐρᾷ § 243, rekcija τινος, § 396.e

γοῦν pojačana čestica γε (γε οὔν) ističe prethodnu riječ

ἡ Μαγνησία λίθος LSJ λίθος II.

κἄν ἔδη καὶ θίγη veznička riječ κἄν uvodi zavisnu dopusnu rečenicu § 480

ἔδη § 254, osnove § 327.3

θίγη § 254, oblik glagola θιγγάνω

εἵλκυσεν § 267, § 301; gnomski aorist § 454 bilj. 2

ὥσπερ ἔχουσα § 231; § 519.2; poredbeni prilog ὥσπερ otvara mjesto neobaveznoj dopuni u participu

Καὶ μὴ τι τοῦτό ἐστιν

ἐρώσης λίθου

καὶ ἐρωμένου σιδήρου

φίλημα;

ἐστιν § 315.2; kopulativni glagol εἰμί, kao dio imenskog predikata, otvara mjesto dopuni, Smyth 909

ἐρώσης § 243

ἐρωμένου § 243

Περὶ δὲ φυτῶν

λέγουσι

παῖδες σοφῶν·

καὶ μῦθον

ἔλεγον ἂν

τὸν λόγον

εἶναι,

εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον

γεωργῶν.

λέγουσι § 231

παῖδες σοφῶν... παῖδες γεωργῶν παῖς upotrijebljeno u perifrazi, “potomci nekih ljudi” u značenju “neki ljudi”; usp. LSJ παῖς I.3

ἔλεγον § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto obaveznoj dopuni, ovdje A+I
εἶναι § 315, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni kao dijelu imenskoga
predikata, Smyth 909

μῦθον τὸν λόγον εἶναι A+I

εἰ μὴ καὶ... ἔλεγον pogodbeni veznik εἰ μὴ καὶ uvodi zavisnu pogodbenu re-
čenicu irealnog oblika za sadašnjost § 474

ἔλεγον § 231

Ὁ δὲ λόγος·

ἄλλο μὲν

ἄλλου

φυτὸν ἐρᾶν,

τῷ δὲ φοίνικι

τὸν ἔρωτα

μᾶλλον ἐνοχλεῖν.

ὁ δὲ λόγος čestica δέ ovdje u eksplanatornoj i narativnoj funkciji: a...

λόγος sc. ἐστίν

ἐρᾶν § 243, rekcija τινος, § 396.e; ovdje i dalje infinitivi ovise o izrazu ὁ...

λόγος koji funkcionira kao *verbum dicendi*; indirektni govor § 489

ἄλλο φυτὸν ἐρᾶν A+I

ἐνοχλεῖν § 243; rekcija τινι

τὸν ἔρωτα ἐνοχλεῖν A+I

Λέγουσι δὲ

τὸν μὲν ἄρρενα

τῶν φοινίκων,

τὸν δὲ θῆλυν.

λέγουσι § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

δὲ čestica δέ ovdje u narativnoj funkciji, povezuje misao s prethodnom reče-
nicom

τὸν μὲν... τὸν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se pomoću čestica

τὸν μὲν ἄρρην... τὸν δὲ θῆλυν akuzativi kao obavezne dopune uz *verbum dicendi*, infinitiv je neizrečen (kopula εἶναι)

Ὁ ἄρρην οὖν
τοῦ θήλεος
ἐρᾷ·
καὶ ὁ θήλυς
ἀπωκισμένος ἦ
τῇ τῆς φυτείας στάσει,
ὁ ἐραστής ὁ ἄρρην
αὐαίνεται.

Ὁ ἄρρην sc. φοῖνιξ
ἐρᾷ § 243, rekcija τινος, § 396.e
οὖν čestica ovdje u funkciji potvrđivanja misli: dakle...
καὶ ἀπωκισμένος ἦ... veznička riječ καὶ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu
eventualnog oblika § 476
ἀπωκισμένος ἦ § 272, složenica οἰκίζω; primijenjen na biljke, glagol je očito
upotrijebljen metaforički; nastavak metafore za presađivanje jest i ἡ
τῆς φυτείας στάσις (kao što u gradu dođe do sukoba, pa se jedna stranka
odseli i osnuje novi grad, tako i vrtlari...)
αὐαίνεται § 231, ὁ ἐραστής... αὐαίνεται apodoza pogodbene rečenice

Συνίησιν οὖν
ὁ γεωργός
τὴν λύπην
τοῦ φυτοῦ,
καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν
ἀνελθὼν
ἐφορᾷ
ποῦ νένευκε·
κλίνεται γὰρ

εἰς τὸ ἐρώμενον.

συνήησιν § 305; složenica ἦμι, LSJ συνήμι II.2

εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν περιωπή je mjesto s kojeg se može dobro osmatrati uokolo, zato je glagol ἀνέρχομαι (mjesto je uzvišeno); LSJ περιωπή A

ἀνελθὼν § 254, osnove § 327.2; složenica ἔρχομαι

ἐφορᾷ § 243, osnove § 327.3; složenica ὁράω

ποῦ νένευκε upitna riječ ποῦ uvodi zavisnu upitnu rečenicu

νένευκε § 272

κλίνεται § 231

γὰρ čestica γάρ ovdje u eksplanatornom značenju: jer naime...

τὸ ἐρώμενον § 243, supstantivirani particip § 499

Καὶ μαθὼν

θεραπεύει

τοῦ φυτοῦ

τὴν νόσον·

πτόρθον γὰρ

τοῦ θήλεος φοίνικος

λαβὼν

εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν

ἐντίθησι.

μαθὼν § 254, osnove § 321.17

θεραπεύει § 231

λαβὼν § 254, osnove § 321.14

ἐντίθησι § 305, složenica τίθημι

Καὶ ἀνέψυξε μὲν

ἡ ψυχὴ

τοῦ φυτοῦ,

τὸ δὲ σῶμα

ἀποθνήσκον
 πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξάνεστη,
 χαῖρον
 ἐπὶ τῇ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῇ.

ἀνέψυξε § 267, složenica glagola φύχω
 ἀνέψυξε μὲν ἢ ψυχῇ... τὸ δὲ σῶμα... rečenični članovi koordiniraju se pa-
 rom čestica

ἀποθνήσκον § 231

ἀνεζωπύρησε § 267, složenica ζωπυρέω

ἐξάνεστη § 306, složenica ἵστημι

χαῖρον § 231, rekcija ἐπὶ τινι

τῆς ἐρωμένης § 243

Καὶ τοῦτό ἐστι γάμος φυτῶν.

ἐστι § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje imenica, Smyth
 909

Poglavlje 52

Ἀριστοτέλους

Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ,

1119a (11)

O tekstu

Na sredini treće knjige (Γ) *Nikomahove etike* Aristotel s općih razmatranja o vrlini, volji i odgovornosti prelazi na razmatranje pojedinačnih vrlina. Pošto je govorio o hrabrosti, njezinim suprotnostima i njezinim pojavnim oblicima, prelazi na vrlinu umjerenosti (σωφροσύνη), čija je suprotnost ἀκολασία. Σωφροσύνη je Aristotel definirao kao sredinu u odnosu prema užicima (μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονᾶς ἢ σωφροσύνη), i to prvenstveno tjelesnima (σωματικά). Glavnina takvih užitaka nastaje po opipu, u jelu, piću, seksu: γίνεται πᾶσα δι' ἀφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. Neumjereni pretjeruju na tri načina: uživaju u onom u čemu ne treba, ili više nego što treba, ili kako ne treba: ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον ἢ ὥς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὥς δεῖ. No, onaj tko je neumjeren zbog svojih želja doživljava i bol, kad ne uspije ostvariti željeni užitak: ὁ μὲν ἀκόλαστος (λέγεται) τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει.

U sljedećem odlomku Aristotel pitanje opisuje patnje i želje onoga tko je neumjeren, govori o (neuobičajenom) izostanku užitka, te potom o odnosu onoga tko je umjeren prema željama i užicima.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Ethica Nicomachea 1119a (3, 11)

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων ἢ τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἰρεῖσθαι· διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία· ἀτόπῳ δ' ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλλείποντες δὲ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ ἥττον ἢ δεῖ χαίροντες οὐ πάνυ γίνονται· οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει τοῖς δ' οὐ· εἰ δέ τῳ μηδὲν ἐστὶν ἡδὺ μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἐτέρου, πόρρω ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· οὐ τέτευχε δ' ὁ τοιοῦτος ὀνόματος διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων μέσως μὲν περὶ ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἡδεται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει, οὐδ' ὅλως οἷς μὴ δεῖ οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί, οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως, οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδέν· ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειαν ἐστὶν ἢ πρὸς εὐεξίαν ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέξεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων ἢ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

Analiza i komentar

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος
ἐπιθυμεῖ
τῶν ἡδέων πάντων
ἢ τῶν μάλιστα,
καὶ ἄγεται

ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας
 ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων
 ταῦθ' αἰρεῖσθαι·
 διὸ καὶ λυπεῖται
 καὶ ἀποτυγχάνων
 καὶ ἐπιθυμῶν·
 μετὰ λύπης γὰρ
 ἡ ἐπιθυμία·
 ἀτόπῳ δ' ἔοικε
 τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι.

ὁ... ἀκόλαστος antonim σώφρων, usp. LSJ ἀκόλαστος; supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: onda dakle...

ἐπιθυμεῖ rekcija τινός; § 243

τῶν ἡδέων supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

τῶν μάλιστα sc. ἡδέων

ἄγεται ὑπὸ § 232; ὑπό τινος uz pasiv izriče vršitelja radnje

ὥστε... αἰρεῖσθαι veznik uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu; ὥστε otvara mjesto infinitivu koji izriče pomišljenu radnju, § 473

ταῦθ' sc. τὰ ἡδέα (Aristotel se koristi oblikom τὰ ἡδέα)

λυπεῖται § 243

ἀποτυγχάνων... ἐπιθυμῶν § 231, § 243; koordinacija parom sastavnih veznika

μετὰ λύπης imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909, ovdje izriče popratnu okolnost

γὰρ čestica upozorava da se navodi razlog: naime...

ἔοικε § 327.b; ἔοικέ τινι LSJ ἔοικα III

τὸ... λυπεῖσθαι § 243; supstantivirani infinitiv § 497

δ' kopulativno δέ (izvan koordinacije s μέν) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, ali ne suprotno prethodnom iskazu, Smyth 2386

ἐλλείποντες δὲ

τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς
 καὶ ἥττον ἢ δεῖ
 χαίροντες
 οὐ πάνυ γίνονται·
 οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν
 ἡ τοιαύτη ἀναισθησία·
 καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα
 διακρίνει
 τὰ βρώματα,
 καὶ τοῖς μὲν χαίρει
 τοῖς δ' οὐ·
 εἰ δέ τω
 μηδέν ἐστὶν ἡδὺ
 μηδὲ διαφέρει
 ἕτερον ἑτέρου,
 πόρρω ἂν εἴη
 τοῦ ἀνθρώπου εἶναι·
 οὐ τέτευχε δ'
 ὁ τοιοῦτος
 ὀνόματος
 διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι.

ἐλλείποντες δὲ § 231; kopulativno δέ označava prijelaz iz rečenice u rečeniciu

τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

ἥττον ovdje priložno, modificira χαίροντες

δεῖ bezlično, LSJ s. v.

χαίροντες § 231

οὐ πάνυ γίνονται LSJ πάνυ 3; § 232; LSJ γίνομαι, jonski i helenistički (od Aristotela) γίνομαι

ἀνθρωπικὴ ἐστὶν imenski predikat, Smyth 909

διακρίνει § 231; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

τοῖς μὲν... τοῖς δ' οὖ κοoordinacija rečeničnih članova parom veznika

χαίρει rekcija τινί uživati u nečemu; § 231

εἰ uvodi pogodbenu rečenicu, ovdje se radi o kombinaciji realnih protaza

(ἐστὶν ἢδὲ, διαφέρει) i potencijalne apodoze (πόρρω ἂν εἴη)

δέ τω nakon čestice slijedi dativ nenaglašenog oblika neodređene zamjenice

μηδέν... μηδὲ... koordinacija zanijekanih dijelova rečenice

ἐστὶν ἢδὲ imenski predikat, Smyth 909; izraz otvara mjesto dativu interesa,

§ 412.1

διαφέρει rekcija τινός od nekoga; § 231

πόρρω ἂν εἴη πόρρω τινός LSJ πρόσω B.II; § 315; ; imenski predikat Smyth

909; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji),

§ 464.2

τοῦ ἀνθρώπου εἶναι supstantivirani infinitiv § 497; § 315

τέτευχε § 272; rekcija τινός, LSJ τυγχάνω B.II.2

τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι supstantivirani infinitiv § 497; § 232; γίνομαι kao go-

re; uz infinitiv negacija je μὴ, πάνυ kao gore

ὁ δὲ σώφρων

μέσως μὲν

περὶ ταῦτ'

ἔχει·

οὔτε γὰρ ἥδεται

οἷς μάλιστα

ὁ ἀκόλαστος,

ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει,

οὐδ' ὅλως

οἷς μὴ δεῖ

οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί,

οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται

οὐδ' ἐπιθυμεῖ,

ἢ μετρίως,

οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ,

οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ,

οὐδ' ὅλως
 τῶν τοιούτων οὐδέν·
 ὅσα δὲ
 πρὸς ὑγίειάν ἐστιν
 ἢ πρὸς εὐεξίαν
 ἡδέα ὄντα,
 τούτων ὁρέξεται μετρίως
 καὶ ὡς δεῖ,
 καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων
 μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων
 ἢ παρὰ τὸ καλὸν
 ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν.

ὁ δὲ σῶφρων kopulativno δέ označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drugačije, Smyth 2386; supstantivira-nje članom svih vrsta riječi § 373

μέσως μὲν... ὅσα δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica ἔχει § 231; LSJ ἔχω B.II.2

οὔτε γὰρ... οὐδ' ὅλως... οὐδὲ σφόδρα... koordinacija pomoću (niječnih) sastavnih veznika; γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje: naime...

ἡδεται οἷς... rekcija τινί u nečemu; § 232

οἷς μάλιστα sc. ἡδεται; zamjenica istovremeno služi kao objekt predikata i uvodi relativnu rečenicu (na hrvatskom se antecedent mora izraziti: u onome u čemu...)

δυσχεραίνει § 231; rekcija τινί

ὅλως sc. ἡδεται

οἷς μὴ δεῖ upotreba relativa kao gore; δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. ἡδεσθαι)

ἀπόντων složnica εἰμί, § 315; participski dio GA čiji je imenski dio neizrečen (ἡδέων)

λυπεῖται § 243

ἐπιθυμεῖ § 243

ἢ “osim možda”

μετρίως sc. λυπεῖται ἢ ἐπιθυμεῖ

δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. λυπεῖσθαι ἢ ἐπιθυμεῖν)

ὅτε μὴ δεῖ veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja, kao gore

ὅσα... ἡδέα ὄντα, τούτων... zamjenica uvodi dvije zavisne relativne rečenice (πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, πρὸς εὐεξίαν sc. ἐστίν) § 481; antecedent (ἡδέα ὄντα) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu, te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων), Smyth 2536, 2538

πρὸς ὑγίειάν ἐστιν imenski predikat Smyth 909, kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

πρὸς εὐεξίαν imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909

ἡδέα ὄντα § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni

ὁρέξεται § 258; medpas. rekcija τινός

ὥς δεῖ ὥς kao prilog (načina): kao što...; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja (kao gore)

τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων... ὄντων GA; § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni

ἐμποδίων rekcija τινι

παρὰ τὸ καλὸν sc. ὄντων

ὕπερ τὴν οὐσίαν sc. ὄντων; LSJ οὐσία I

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων

μᾶλλον ἀγαπᾷ

τὰς τοιαύτας ἡδονὰς

τῆς ἀξίας·

ὁ δὲ σώφρων

οὐ τοιοῦτος,

ἀλλ' ὥς ὁ ὀρθὸς λόγος.

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων sc. ἀκόλαστος; § 231; LSJ ἔχω B.II.2; supstantiviranje participa članom § 499

ἀγαπᾷ § 243

μᾶλλον... τῆς ἀξίας LSJ ἀξία I “vrijednost”: on voli ugone više od njihove (stvarne) vrijednosti, tj. više nego što zaslužuju; *genetivus comparationis* § 404

οὐ τοιοῦτος sc. ἐστί; imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909

ὥς ὁ ὀρθὸς λόγος LSJ λόγος III.2.d

Poglavlje 53

Ἰσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 23–25

O tekstu

U ovom odlomku iz Izokratova epideiktikoga govora *Pohvala Helene* (uobičajeno se datira oko 370. pr. Kr.), ujedno i lijepa primjera retoričke vježbe na danu temu, čitamo dio pohvale Tezeja (proteže se od 18. do 38. poglavlja).

Tezej (Θησεύς) bio je atenski nacionalni heroj, i njegov spomen u djelu atenskoga autora ne treba posebno opravdanje; no, izrazito dug iskorak iz pohvale Helene, “glavnog lika” govora, u pohvalu nekog drugoga otvorio je prostor za negativne kritike. Već je sam autor upozorio (29.) na rizik kojem se izložio takvim udaljavanjem od teme.

No, postoji dobar razlog da se u priči o Heleni govori o Tezeju. On je po jednoj varijanti mita oteo mladu Helenu. Njome se namjeravao i oženiti, no naposljetku su je oslobodili Dioskuri.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Isocr. Helenae encomium 23–25

κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω περὶ Θησεύως τοῦτ' εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γενόμενος ἐνάμιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν πρὸς τὴν ἐκείνου κατέστησεν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς ὅπλοις ἐκοσμήσαντο παραπλησίοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐ-

τοῖς, πρέποντα τῇ συγγενείᾳ ποιοῦντες. ἐξ ἀδελφῶν γὰρ γεγονότες, ὁ μὲν ἐκ Διός, ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος, ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔσχον. μόνοι γὰρ οὗτοι τῶν προγεγεννημένων ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀθλήται κατέστησαν. συνέβη δὲ τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους, τὸν δ' ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς Ἑλλήσιν οἰκειοτέρους ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους. τῷ μὲν γὰρ Εὐρυσθεὺς προσέταττε τὰς τε βοῦς τὰς ἐκ τῆς Ἐρυθείας ἀγαγεῖν καὶ τὰ μῆλα τὰ τῶν Ἑσπερίδων ἐνεγκεῖν καὶ τὸν Κέρβερον ἀναγαγεῖν καὶ τοιούτους ἄλλους πόνους, ἐξ ὧν ἤμελλεν οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελήσειν ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν· ὁ δ' αὐτὸς αὐτοῦ κύριος ὢν τοὺς προηρεῖτο τῶν ἀγώνων ἐξ ὧν ἤμελλεν ἢ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῆς αὐτοῦ πατρίδος εὐεργέτης γενήσεσθαι.

Analiza i komentar

κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω
περὶ Θησέως
τοῦτ' εἰπεῖν,
ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
Ἑρακλεῖ
γενόμενος
ἐνάμιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν
πρὸς τὴν ἐκείνου
κατέστησεν.

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: dakle...

ἔχω § 231, osnove § 327.13, Smyth 2000a, otvara mjesto dopuni u obliku infinitiva εἰπεῖν kojem su objekti zamjenica τοῦτ' i izrična rečenica koja slijedi

εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7

τοῦτ'... ὅτι... κατέστησεν zamjenica najavljuje, a veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον rekcija τινί, LSJ αὐτός III

ἐνάμιλλον rekcija πρὸς τι, LSJ s. v.

γενόμενος § 254, osnove § 325.11

τὴν ἐκείνου sc. δόξαν

κατέστησεν § 311.2, složenica glagola ἵστημι, osnove § 311.1

οὐ γὰρ μόνον

τοῖς ὀπλοῖς

ἐκοσμήσαντο

παραπλησίους,

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν

ἐχρήσαντο

τοῖς αὐτοῖς,

πρέποντα

τῇ συγγενείᾳ

ποιοῦντες.

οὐ γὰρ μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova § 513.1; γὰρ u eksplanatornoj funkciji: naime...

ἐκοσμήσαντο § 267

ἐχρήσαντο § 267, rekcija τινί

πρέποντα § 231; particip s rekcijom τινί LSJ πρέπω III.2

ποιοῦντες § 243

ἐξ ἀδελφῶν γὰρ γεγονότες,

ὁ μὲν ἐκ Διὸς,

ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος,

ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας

ἔσχον.

γεγονότες § 272, osnove § 325.11

γὰρ čestica u eksplanatornoj funkciji: naime...

ὁ μὲν... ὁ δ'... rečenični članovi iste funkcije koordiniraju se česticama, § 370.1
ἔσχον § 231, osnove § 327.13

μόνοι γὰρ οὗτοι

τῶν προγεγεννημένων

ὑπὲρ τοῦ βίου

τοῦ τῶν ἀνθρώπων

ἀθλήται κατέστησαν.

τῶν προγεγεννημένων supstantivirani particip § 499

κατέστησαν § 306, § 311.2, složenica glagola ἵστημι, osnove § 311.1, s
imenskom dopunom LSJ καθίστημι II.B.5

συνέβη δὲ

τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους,

τὸν δ' ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς Ἑλλησιν οἰκειοτέρους

ποιήσασθαι

τοὺς κινδύνους.

συνέβη § 316, složenica glagola βαίνω, osnove § 321.6; bezlično LSJ συμβαίνω
III, otvara mjesto dopuni u A+I

δὲ čestica ovdje u adverbativnom značenju: a...

τὸν μὲν... τὸν δ'... rečenični članovi iste funkcije koordiniraju se česticama

τὸν μὲν... τὸν δ'... ποιήσασθαι A+I

ποιήσασθαι § 267

τῷ μὲν γὰρ

Εὐρυσθεὺς

προσέταπτεν

τάς τε βοῦς

τάς ἐκ τῆς Ἑρυθείας

ἀγαγεῖν
 καὶ τὰ μῆλα
 τὰ τῶν Ἑσπερίδων
 ἐνεγκεῖν
 καὶ τὸν Κέρβερον
 ἀναγαγεῖν
 καὶ τοιούτους ἄλλους πόνους,
 ἐξ ὧν ἤμελλεν
 οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελήσειν
 ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν·
 ὁ δ', αὐτὸς αὐτοῦ κύριος ὢν,
 τούτους
 προηρεῖτο
 τῶν ἀγώνων
 ἐξ ὧν ἤμελλεν
 ἢ τῶν Ἑλλήνων
 ἢ τῆς αὐτοῦ πατρίδος
 εὐεργέτης γενήσεσθαι.

τῷ μὲν... ὁ δ'... čestice uspostavljaju koordinaciju između rečeničnih članova
 γάρ čestica u eksplanatornoj funkciji: naime...

προσέταττεν § 231, složenica glagola τάττω, otvara mjesto dopunama u
 infinitivu

Ἐρυθείας otok uz obalu današnje Španjolske, u blizini Gadesa (danas Cádiz),
 spominje se kod Hezioda Th. 290, 983

ἀγαγεῖν § 254, osnove s. 116

ἐνεγκεῖν § 254, osnove § 327.5

ἀναγαγεῖν § 254, složenica ἄγω, osnove s. 116

ἐξ ὧν... ἤμελλεν zamjenica u prijedložnom izrazu uvodi zavisnu odnosnu re-
 čenicu, antecedent je τοιούτους ἄλλους πόνους

ἤμελλεν § 231, osnove § 325.15, otvara mjesto dopunama u infinitivu (fu-
 tura)

ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu

ὠφελήσειν § 258, rekcija τινα: koristiti kome

κινδυνεύσειν § 258

κύριος ὢν § 315.2, adverbni particip § 503

προηρῆτο § 231, složenica glagola αἰρέω, osnove § 327.1

ἐξ ὧν... ἤμελλεν kao gore

ἤμελλεν kao gore

ἤ... ἤ... koordinacija rastavnim veznicima

ἡ τῶν Ἑλλήνων sc. εὐεργέτης γενήσεσθαι

γενήσεσθαι § 258, osnove § 325.11

Poglavlje 54

Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 31

O tekstu

Arijan (Φλάουιος Ἀρριανός, Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) priredio je u *Priručniku* (Ἐγχειρίδιον) sažetak učenja stoičkog filozofa Epikteta (55.–135.) kao uvijek spreman vodič za susrete sa svakodnevicom.

U 31. poglavlju *Priručnika* Arijan i Epiktet poučavaju o pobožnosti (εὐσεβεία). Stoička je filozofija, naime, duboko religiozna, te je stoicizam katkad smatran vrstom osobne religije. Stoici smatraju da bogovi postoje i da pozitivno utječu na svijet, te se treba pokoravati njihovoj volji. Život u skladu s naravi (κατὰ φύσιν) znači spoznati što možemo kontrolirati, a što ne (τὰ ἐφ' ἡμῖν, τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν). Budući da sva živa bića izbjegavaju i mrze ono što nanosi štetu (βλάπτειν), važno je pravilno pojmiti pojam štete (i koristi).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Epict. Enchiridion 31

τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὁρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς καὶ εἶκιν πᾶσι τοῖς γινομένοις καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. οὕτω γὰρ οὐ μέμψη ποτὲ τοὺς θεοὺς οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος.

ἄλλως δὲ οὐχ οἶόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἄρης ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῆς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὥς, ἂν γέ τι ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλεις καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλεις, μέμψασθαι σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους.

πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον τὰ μὲν βλαβερά φαινόμενα καὶ τὰ αἷτια αὐτῶν φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι, τὰ δὲ ὠφέλιμα καὶ τὰ αἷτια αὐτῶν μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι. ἀμήχανον οὖν βλάπτειν τινὰ οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον.

Analiza i komentar

τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας
ἴσθι ὅτι

τὸ κυριώτατον
 ἐκεῖνό ἐστιν,
 ὁρθὰς ὑπολήψεις
 περὶ αὐτῶν
 ἔχειν
 ὥς ὄντων καὶ διοικούντων
 τὰ ὅλα
 καλῶς καὶ δικαίως
 καὶ σαυτὸν
 εἰς τοῦτο
 κατατεταχέναι,
 τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς
 καὶ εἵκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις
 καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα
 ὥς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης
 ἐπιτελουμένοις.

τῆς... εὐσεβείας genitiv ovisan o τὸ κυριώτατον

ἴσθι § 317.4; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

ἐκεῖνό ἐστιν § 315; imenski predikat, Smyth 909; zamjenica najavljuje infinitive (s dopunama)

ὑπολήψεις LSJ s. v. II

ἔχειν... καὶ... κατατεταχέναι § 231; § 272, složhenica τάσσω (atički τάττω), osnove s. 116; infinitivi ovisni o ἐκεῖνό

ὥς ὄντων καὶ διοικούντων poredbeni veznik: kao da...; § 315 (LSJ εἰμί A.I); § 243

εἰς τοῦτο zamjenica najavljuje (supstantivirane) infinitive

τὸ πείθεσθαι § 232; supstantivirani infinitiv, § 497

εἵκειν § 231

τοῖς γινομένοις § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι; supstantiviranje participa članom § 499

ἀκολουθεῖν ἐκόντα § 243; A+I

ὥς ὑπὸ τῆς... γνώμης ἐπιτελουμένοις poredbeni veznik: kao da...; vršitelj pasivne radnje izražen priložnom oznakom ὑπό τινος; § 243; supstantiviranje participa članom § 499
ἐπιτελουμένοις sc. τοῖς γινομένοις

οὕτω γὰρ οὐ μέμψη ποτὲ
τοὺς θεοὺς
οὔτε ἐγκαλέσεις
ὥς ἀμελούμενος.

γὰρ čestica upozorava da se navodi razlog: naime...
οὐ μέμψη... οὔτε ἐγκαλέσεις... koordinacija rečeničnih članova (niječnim) sastavnim veznikom; § 258; § 259
ὥς ἀμελούμενος poredbeni veznik: kao da...; § 243

ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε
τοῦτο
γίνεσθαι,
ἐὰν μὴ ἄρης
ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν
καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις
θῆς
τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν.

οἷόν τε... fraza otvara mjesto infinitivu; LSJ οἷος III.2
γίνεσθαι § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι
ἐὰν μὴ ἄρης pogodbeni veznik uvodi pogodbenu protazu, ovdje iterativnog eventualnog oblika, § 476.2; § 254, osnove s. 118
τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν... τοῖς ἐφ' ἡμῖν supstantiviranje članom svih vrsta riječi i izraza § 373
θῆς također predikat pogodbene protaze; § 306; LSJ τίθημι B.II.3
τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

ὥς,

ἄν γέ τι
ἐκείνων
ὑπολάβης
ἀγαθὸν ἢ κακόν,
πᾶσα ἀνάγκη,
ὅταν ἀποτυγχάνης
ᾧν θέλεις
καὶ περιπίπτῃς
οἷς μὴ θέλεις,
μέμψασθαί σε
καὶ μισεῖν
τοὺς αἰτίους.

ὥς veznik uvodi uzročnu rečenicu § 473

ἄν γέ... ὑπολάβης pogodbeni veznik (ἄν < ἐάν) uvodi pogodbenu protazu, ovdje iterativnog eventualnog oblika, § 476.2; čestica γε naglašava protazu (možemo zamisliti da je veznik složen kurzivom: *ako...*); § 254, složenica λαμβάνω, osnove § 321.14; LSJ ὑπολαμβάνω III

πᾶσα ἀνάγκη sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909; fraza otvara mjesto A+I

ὅταν ἀποτυγχάνης... καὶ περιπίπτῃς... vremenska zavisna rečenica s predikatom oblika ἄν (ὅταν) + konjunktiv izriče iterativnu radnju u sadašnjosti § 488.2: kad god...; § 231; ἀποτυγχάνω τινός; περιπίπτω τινί

ᾧν θέλεις zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, ujedno služi kao objekt ἀποτυγχάνης: ono što...; § 231

οἷς μὴ θέλεις zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, ujedno služi kao objekt περιπίπτῃς: onime što...; § 231

μέμψασθαί... καὶ μισεῖν oblici ovisni o πᾶσα ἀνάγκη; § 267; § 243

τοὺς αἰτίους objekt infinitiva μισεῖν; supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373

πέφυκε γὰρ
 πρὸς τοῦτο
 πᾶν ζῶον
 τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα
 καὶ τὰ αἷτια
 αὐτῶν
 φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι,
 τὰ δὲ ὠφέλιμα
 καὶ τὰ αἷτια
 αὐτῶν
 μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι.

πέφυκε § 272

πρὸς τοῦτο zamjenica otvara mjesto infinitivima

τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα... τὰ δὲ ὠφέλιμα... § 232; LSJ φαίνω B.II; sup-
 stantiviranje participa članom § 499; koordinacija parom čestica
 φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι φεύγω τινά § 231, ἐκτρέπω med. τινά § 232 (LSJ
 s. v. A.2)

μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι koordinacija parom sastavnih veznika; složenica
 εἶμι, § 314.1; § 272, LSJ τέθηπα (glagol nema drugih osnova)

ἀμήχανον οὖν
 βλάπτεσθαι
 τινὰ οἰόμενον
 χαίρειν
 τῷ δοκοῦντι
 βλάπτειν,
 ὥσπερ καὶ
 τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν
 ἀδύνατον.

ἀμήχανον οὖν sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909; fraza otvara mjesto

A+I τινά... χαίρειν

βλάπτεσθαι § 232, oblik ovisan o οἰόμενον

οἰόμενον § 232; kao *verbum sentiendi* glagol ima nužnu dopunu u infinitivu

χαίρειν § 231; rekcija τινί

τῷ δοκοῦντι supstantiviranje participa članom § 499; glagol ima nužnu do-

punu u infinitivu; u raspravi o pobožnosti χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν,

“da se raduje onome za koga vjeruje (τῷ δοκοῦντι) da (mu) nanosi štetu” opisuje odnos pojedinca prema božanstvu (bogovima) u slučaju da

taj pojedinac smatra da mu je nanesena šteta

βλάπτειν sc. αὐτόν; § 231

ὥσπερ veznik uvodi poredbenu rečenicu

τὸ... χαίρειν § 231; supstantiviranje infinitiva, § 497

ἀδύνατον sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909

Poglavlje 55

Λουκιανοῦ Ἀληθῶν διηγημάτων B 14–16

O tekstu

Lukijanove *Istinite pripovijesti* (Ἀληθῆ διηγήματα) uz njegovog *Ikaromenipa* jedan su od najranijih primjera žanra znanstvene fantastike; ujedno su možda i Lukijanovo najpoznatije djelo. Dvama knjigama *Istinitih pripovijesti* Lukijan parodira historiografe poput Ktezije iz Knida koji iznose neprovjerenе (i neprovjerljive) informacije te fantastične priče. Čitamo o putovanju na Mjesec, boravku u kitovoj utrobi, posjetu otoku od sira te Otoku blaženih kojim vlada mudri sudac podzemnoga svijeta Radamant.

Odlomak koji slijedi opisuje gozbu na Otoku blaženih, s naglaskom na zabavni program.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Verae historiae 2.14-2.16

τὸ δὲ συμπόσιον ἔξω τῆς πόλεως πεποίηνται ἐν τῷ Ἡλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ· λειμῶν δέ ἐστιν κάλλιστος καὶ περὶ αὐτὸν ὕλη παντοία πυκνή, ἐπισκιάζουσα τοὺς κατακειμένους. καὶ στρωμνὴν μὲν ἐκ τῶν ἀνθῶν ὑποβέβληνται, διακονοῦνται δὲ καὶ παραφέρουσιν ἕκαστα οἱ ἄνεμοι πλήν γε τοῦ οἴνοχοεῖν· τούτου γὰρ οὐ-

δὲν δέονται, ἀλλ' ἔστι δένδρα περὶ τὸ συμπόσιον ὑάλινα μεγάλα τῆς διαυγεςτάτης ὑάλου, καὶ καρπὸς ἐστὶ τῶν δένδρων τούτων ποτήρια παντοῖα καὶ τὰς κατασκευὰς καὶ τὰ μεγέθη. ἐπειδὴν οὖν παρίη τις ἐς τὸ συμπόσιον, τρυγῆσας ἐν ἧ καὶ δύο τῶν ἐκ-
 πωμάτων παρατίθεται, τὰ δὲ αὐτίκα οἴνου πλήρη γίνεται. οὕτω μὲν πίνουσιν, ἀντὶ δὲ τῶν στεφάνων αἱ ἀηδόνες καὶ τὰ ἄλλα τὰ μουσικὰ ὄρνεα ἐκ τῶν πλησίον λειμώνων τοῖς στόμασιν ἀνθολο-
 γοῦντα κατανείφει αὐτοὺς μετ' ὥδῃς ὑπερπετόμενα. καὶ μὴν καὶ μυρίζονται ὧδε· νεφέλαι πυκναὶ ἀνασπάσασαι μύρον ἐκ τῶν πη-
 γῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπιστᾶσαι ὑπὲρ τὸ συμπόσιον ἡρέμα τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων ὕουσι λεπτὸν ὥσπερ δρόσον.

ἐπὶ δὲ τῷ δείπνῳ μουσικῇ τε καὶ ὥδαϊς σχολάζουσιν· ἄδεται δὲ αὐτοῖς τὰ Ὅμηρου ἔπη μάλιστα· καὶ αὐτὸς δὲ πάρεστι καὶ συνευ-
 ωχεῖται αὐτοῖς ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεῖα κατακείμενος. οἱ μὲν οὖν χοροὶ ἐκ παίδων εἰσὶν καὶ παρθένων· ἐξάρχουσι δὲ καὶ συνάδουσιν Εὐ-
 νομός τε ὁ Λοκρὸς καὶ Ἀρίων ὁ Λέσβιος καὶ Ἀνακρέων καὶ Στησί-
 χορος· καὶ γὰρ τοῦτον παρ' αὐτοῖς ἐθεασάμην, ἥδη τῆς Ἑλένης αὐτῷ διηλλαγμένης. ἐπειδὴν δὲ οὗτοι παύσωνται ἄδοντες, δεύ-
 τερος χορὸς παρέρχεται ἐκ κύκνων καὶ χελιδόνων καὶ ἀηδόνων. ἐπειδὴν δὲ καὶ οὗτοι ἄσωσιν, τότε ἥδη πᾶσα ἡ ὕλη ἐπαυλεῖ τῶν ἀνέμων καταρχόντων.

μέγιστον δὲ δὴ πρὸς εὐφροσύνην ἐκεῖνο ἔχουσιν· πηγαί εἰσι δύο παρὰ τὸ συμπόσιον, ἡ μὲν γέλωτος, ἡ δὲ ἡδονῆς· ἐκ τούτων ἑκα-
 τέρας πάντες ἐν ἀρχῇ τῆς εὐωχίας πίνουσιν καὶ τὸ λοιπὸν ἡδό-
 μενοι καὶ γελῶντες διάγουσιν.

Analiza i komentar

τὸ δὲ συμπόσιον

ἔξω τῆς πόλεως

πεποιήνται

ἐν τῷ Ἡλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ·

λειμῶν δέ ἐστιν κάλλιστος

καὶ περὶ αὐτὸν

ὕλη

παντοία πυκνή,

ἐπισκιάζουσα

τοὺς κατακειμένους.

δὲ čestica označava nastavljanje na prethodni iskaz

πεποιήνται § 272

καλουμένῳ § 243

δέ čestica označava nastavljanje na prethodni iskaz

ἐστιν § 315, LSJ s. v. A.I

ἐπισκιάζουσα § 231; složenica σκιάζω

τοὺς κατακειμένους supstantivirani particip, složenica κεῖμαι, § 315.a

καὶ στρωμνὴν μὲν

ἐκ τῶν ἀνθῶν

ὑποβέβληνται,

διακονοῦνται δὲ

καὶ παραφέρουσιν ἕκαστα

οἱ ἄνεμοι

πλήν γε τοῦ οἰνοχοεῖν·

τούτου γὰρ

οὐδὲν δέονται,

ἀλλ' ἔστι δένδρα

περὶ τὸ συμπόσιον

ὑάλινα μεγάλα
 τῆς διαυγεστάτης ὑάλου,
 καὶ καρπός ἐστι
 τῶν δένδρων τούτων
 ποτήρια παντοῖα
 καὶ τὰς κατασκευὰς
 καὶ τὰ μεγέθη.

στρωμνὴν μὲν... διακονοῦνται δὲ... koordinacija parom čestica

στρωμνὴν objekt glagola ὑποβέβληνται

ὑποβέβληνται § 272; složenica glagola βάλλω, s. 118, LSJ ὑποβάλλω A.I.1

διακονοῦνται § 243; značenje kao u aktivu, LSJ διακονέω A.I

παραφέρουσιν § 231; složenica φέρω § 327.5

γε čestica naglašava riječi između kojih stoji

τοῦ οἰνοχοεῖν § 243; supstantivirani infinitiv § 373

γὰρ uvodi objašnjenje

οὐδὲν LSJ οὐδεῖς A.III

δέονται § 232; rekcija τινός; LSJ δέω B

ἀλλ' uvodi suprotnu rečenicu § 515

ἔστι δένδρα kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

τὸ συμπόσιον posebno, prostorno značenje uvjetovano prijedlogom (tako i
 nižε ὑπὲρ τὸ συμπόσιον)

ἔστι § 315; LSJ s. v. A.I

καρπός ἐστι imenski predikat, Smyth 909; kongruencija sa subjektom u plu-
 ralu srednjeg roda § 361

καὶ τὰς κατασκευὰς καὶ τὰ μεγέθη akuzativ obzira (prosti akuzativ) § 389

ἐπειδὴν οὖν

παρίη τις

ἐς τὸ συμπόσιον,

τρυγῆσας

ἐν ἧ καὶ δύο

τῶν ἐκπωμάτων

παρατίθεται,

τὰ δὲ

αὐτίκα

οἴνου πλήρη γίνεται.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze (eventualnog oblika, s konjunktivom) § 488.2

παρίη složenica εἶμι, § 314

τρυγήσας § 267; LSJ τρυγάω II

παρατίθεται složenica τίθημι, § 305

τὰ δὲ sc. ἐκπώματα

οἴνου *genetivus copiae et inopiae* uz pridjev § 403.2

γίνεται § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι § 325.11; kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

οὕτω μὲν πίνουσιν,

ἀντὶ δὲ τῶν στεφάνων

αἱ ἀηδόνες

καὶ τὰ ἄλλα τὰ μουσικὰ ὄρνεα

ἐκ τῶν πλησίον λειμώνων

τοῖς στόμασιν ἀνθολογοῦντα

κατανίφει

αὐτοὺς

μετ' ὥδῃς

ὑπερπετόμενα.

οὕτω μὲν... ἀντὶ δὲ... koordinacija parom čestica

πίνουσιν § 231

ἀνθολογοῦντα § 243

κατανίφει kasniji oblik glagola κατανείφω, složenica glagola νείφω, prenese-no značenje (LSJ κατανείφω A); kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

ὑπερπετόμενα ovaj particip, kao i gornji ἀνθολογοῦντα, dopuna su istog subjekta τὰ μουσικὰ ὄρνεα; § 232; složenica πέτομαι

καὶ μὴν καὶ μυρίζονται ὧδε·
 νεφέλαι πυκναὶ
 ἀνασπάσασαι μύρον
 ἐκ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ
 καὶ ἐπιστᾶσαι
 ὑπὲρ τὸ συμπόσιον
 ἡρέμα
 τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων
 ὕουσι
 λεπτὸν ὥσπερ δρόσον.

καὶ μὴν καὶ kombinacija čestica uvodi novu stavku u nabrajanju, Denniston
 s. 351

μυρίζονται § 232
 ἀνασπάσασαι § 267; složenica σπάω
 ἐπιστᾶσαι § 305; složenica ἵστημι (jonski oblik)
 τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων GA § 504
 ὑποθλιβόντων § 231; složenica θλίβω
 ὕουσι § 231
 λεπτὸν atribut uz δρόσον

ἐπὶ δὲ τῷ δείπνῳ
 μουσικῇ τε καὶ ὥδαϊς
 σχολάζουσιν·
 ἄδεται δὲ αὐτοῖς
 τὰ Ὅμηρου ἔπη
 μάλιστα·
 καὶ αὐτὸς δὲ
 πάρεστι
 καὶ συνευωχεῖται
 αὐτοῖς
 ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσέα

κατακείμενος.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

σχολάζουσιν § 231, rekcija τινι, LSJ σχολάζω A.III

ἄδεται § 232, kongruencija sa subjektom u pluralu srednjeg roda § 361

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

αὐτοῖς *dativus commodi*, Smyth 1490

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

πάρεστι složenica εἰμί § 315

συνευωχεῖται τινί; § 232, § 243

ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεά LSJ ὑπέρ B.I

κατακείμενος § 232; složenica κεῖμαι § 315.a

οἱ μὲν οὖν χοροὶ

ἐκ παίδων εἰσὶν

καὶ παρθένων·

ἐξάρχουσι δὲ καὶ συνάδουσιν

Εὐνομός τε ὁ Λοκρὸς

καὶ Ἀρίων ὁ Λέσβιος

καὶ Ἀνακρέων

καὶ Στησίχορος·

καὶ γὰρ τοῦτον

παρ' αὐτοῖς

ἐθεασάμην,

ἤδη τῆς Ἑλένης

αὐτῷ

διηλλαγμένης.

οἱ μὲν οὖν χοροὶ... ἐξάρχουσι δὲ... koordinacija parom čestica

οὖν uvodi objašnjenje: dakle...

ἐκ παίδων εἰσὶν καὶ παρθένων § 315; imenski predikat Smyth 909: sastavljeni su...

ἐξάρχουσι § 231; složenica ἄρχω s. 116

συνάδουσιν § 231; složenica ἄδω

Εὐνομος ὁ Λοκρὸς Eunom iz Lokra (u Velikoj Grčkoj), legendarni pjevač

Ἀρίων ὁ Λέσβιος Arion iz Metimne, 7/6. st. pr. n. e., lirski pjesnik

Ἀνακρέων Anakreont, lirski pjesnik, 6. st. pr. n. e.

Στησίχορος Stezihor, korski pjesnik koji je, prema legendi, pjesmom uvrijedio Helenu; 7/6. st. pr. n. e.

καὶ γάρ kombinacija čestica uvodi objašnjenje: naime i...

ἐθεασάμην § 267

τῆς Ἑλένης διηλλαγμένης GA § 504

διηλλαγμένης § 292; složenica ἀλλάσσω, rekcija τινι; LSJ διαλλάσσω III

ἐπειδὴν δὲ

οὔτοι

παύσωνται ἄδοντες,

δεύτερος χορὸς

παρέρχεται

ἐκ κύκνων

καὶ χελιδόνων

καὶ ἀηδόνων.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze (eventualnog oblika, s konjunktivom) § 488.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

παύσωνται § 267; παύομαι otvara mjesto predikatnom participu kao nužnoj dopuni: prestajem *što činiti*, § 501c

ἄδοντες § 231

παρέρχεται § 232; složenica ἔρχομαι § 327.2

ἐπειδὴν δὲ

καὶ οὔτοι

ἄσωσιν,

τότε ἤδη

πᾶσα ἡ ὕλη

ἐπαυλεῖ

τῶν ἀνέμων καταρχόντων.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze
(eventualnog oblika, s konjunktivom) § 488.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ἄσσωσιν § 267

ἐπαυλεῖ § 243; složenica αὐλέω

τῶν ἀνέμων καταρχόντων GA § 504

καταρχόντων § 231; složenica glagola ἄρχω s. 116

μέγιστον δὲ δὴ

πρὸς εὐφροσύνην

ἐκεῖνο

ἔχουσιν·

πηγαί εἰσι δύο

παρὰ τὸ συμπόσιον,

ἡ μὲν γέλωτος,

ἡ δὲ ἡδονῆς·

ἐκ τούτων ἑκατέρας

πάντες

ἐν ἀρχῇ τῆς εὐωχίας

πίνουσιν

καὶ τὸ λοιπὸν

ἡδόμενοι καὶ γελῶντες

διάγουσιν.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

δὴ čestica koja služi isticanju, LSJ δὴ A.II: baš...

ἔχουσιν § 231

εἰσι § 315, značenje LSJ s. v. A.I

ἡ μὲν γέλωτος, ἡ δὲ ἡδονῆς sc. πηγαί; koordinacija rečeničnih članova pomoću para čestica

πίνουσιν § 231

τὸ λοιπὸν supstantiviranje članom svih vrsta riječi § 373; LSJ λοιπός 3

ἡδόμενοι § 232

γελῶντες § 243

διάγουσιν otvara mjesto predikatnom participu kao nužnoj dopuni; § 231

Poglavlje 56

Δημοκρίτου ἐκλογή ΡηΑ (Περὶ εὐθυμίας)

O autoru

Demokrit (Δημόκριτος, oko 460.–380. ili 370. pr. Kr.) bio je grčki filozof iz bogate jonske kolonije u Trakiji Abdere (Ἀβδηρα). Uza svog učitelja Leukipa glavni je predstavnik grčkog materijalističkog atomizma. Teorijom atoma – nedjeljivih, sitnih, nevidljivih čestica od kojih je sve građeno – obuhvatio je sav živi i neživi kozmos.

Poput mnogih drugih Grka, Demokrit je putovao egejskim, mediteranskim i maloazijskim krajevima. Dugo je boravio u Ateni i Egiptu, a bio je i u Perziji.

Demokritova djela nisu sačuvana i njegova nam je filozofija poznata po ulomcima sačuvanima kod drugih autora. Znamo da je pisao o nastanku svijeta (kozmogonija), astronomiji (nebeska tijela, Sunce, Mjesec, oblik i položaj Zemlje), meteorologiji (atmosferski fenomeni), kronologiji (kalendar, efemride) i različitim prirodnim pojavama (potresi, poplava Nila, privlačna sila magneti), ali i o pitanjima života (nastanak života i smrt) i fizioloških procesa organizama (razmnožavanje, embriologija). Bavio se i jezikom i homerskom egzegezom.

Demokritovi etički fragmenti, većinom sakupljeni u Stobejevoj antologiji, preneseni su izvan konteksta koji bi ih potvrdio kao autentične (ali i označio kao neautentične; zbog toga ih prihvaćamo takvima kakvi jesu). Jedan dio njih možda je filozofu samo pripisan u okviru bogate tradicije Demokritove

recepције.

O tekstu

Tekst koji čitamo Demokritov je fragment 191, sačuvan u zbirci koju je u V. stoljeću sastavio bizantski antologičar Ivan Stobej (Ἰωάννης Στοβαῖος, *Florilegij*, 3, 1, 210). Smatra se dijelom Demokritove etike – vjerojatno je pripadao spisu Περὶ εὐθυμίας – i govori o tome što čovjeka čini istinski ispunjenim i zadovoljnim. Ton ulomka više je didaktičan nego filozofski.

Tekst je pisan jonskim dijalektom, dijalektom predsokratskih filozofa prirode. Tipična su obilježja jonskoga refleks dugoga α koji prelazi u η (εὐθυμίη umjesto εὐθυμία), nestegnuti oblici vokalskih osnova (posebno kod glagola koji završavaju na -έω), varijacija vokalske kontrakcije ε+ο > εο (ἐνθυμεύω umjesto ἐνθυμέω) te odnosne zamjenice s refleksom -κ umjesto -π (ὀκόσωι umjesto ὀπόσωι, ὅκως umjesto ὅπως). Usto, pravopis odlomka koristi se znakom *iota adscriptum* (συμμετρίηι, ψυχῆι) umjesto u srednjovjekovlju i novovjekovlju uobičajenijim *iota subscriptum* (συμμετρίη, ψυχῆ).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Democr. Fr. 191

ἀνθρώποισι γὰρ εὐθυμίη γίνεται μετριότητι τέρψιος καὶ βίου συμμετρίηι· τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν τῇ ψυχῇ. αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι τῶν ψυχέων οὔτε εὐσταθές εἰσὶν οὔτε εὐθυμοί. ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν δεῖ ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοῖς παρεοῦσιν ἀρκέεσθαι τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων ὀλίγην μνήμην ἔχοντα καὶ τῇ διανοίᾳ μὴ προσεδρεύοντα, τῶν δὲ ταλαιπωρεόντων τοὺς βίους θεωρεῖν, ἐννοούμενον ἃ πάσχουσι κάρτα, ὅκως ἂν τὰ παρεόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνεται, καὶ μηκέτι πλειόνων ἐπιθυμέοντι συμβαίνει κακοπαθεῖν τῇ ψυχῇ. ὁ γὰρ θαυμάζων τοὺς ἔχοντας καὶ μακαριζομένους ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῇ μνήμῃ πᾶσαν ὥραν προσεδρεύων

ἀεὶ ἐπικαινουργεῖν ἀναγκάζεται καὶ ἐπιβάλλεσθαι δι' ἐπιθυμίην τοῦ τι πρήσσειν ἀνήκεστον ὧν νόμοι κωλύουσιν. διόπερ τὰ μὲν μὴ δίζεσθαι χρεών, ἐπὶ δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι χρεών, παραβάλλοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων καὶ μακαρίζειν ἑωυτὸν ἐνθυμούμενον ἃ πάσχουσιν, ὁκόσῳ αὐτέων βέλτιον πρήσσει τε καὶ διάγει. ταύτης γὰρ ἐχόμενος τῆς γνώμης εὐθυμότερόν τε διάξεις καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας ἐν τῷ βίῳ διώσεαι, φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.

Analiza i komentar

ἀνθρώποισι γὰρ
εὐθυμίη γίνεται
μετριότητι τέρψιος
καὶ βίου συμμετρίῃ·
τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα
μεταπίπτειν τε φιλεῖ
καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν
τῇ ψυχῇ.

γὰρ čestica s eksplanatornim značenjem, § 517

γίνεται (jonski oblik) § 231; osnove § 325.11

τὰ δ' ἐλλείποντα čestica δέ sa suprotnim značenjem (prema μετριότητι καὶ συμμετρίῃ) § 515.2

τὰ... ἐλλείποντα § 231; složenica λείπω; supstantivirani particip § 499.2

ὑπερβάλλοντα sc. τὰ ὑπερβάλλοντα; § 231; složenica βάλλω

μεταπίπτειν § 231; složenica πίπτω, osnove § 327.17

μεταπίπτειν τε... καὶ... ἐμποιεῖν... sastavni veznici ostvaruju korespondentni par

φιλεῖ § 243; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu, LSJ φιλέω II

ἐμποιεῖν § 243; složenica ποιέω, osnove s. 116; LSJ ἐμποιέω II.3

αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι
 τῶν ψυχέων
 οὔτε εὐσταθίες εἰσὶν
 οὔτε εὐθυμοί.

αἱ... κινούμεναι sc. ψυχαί; § 243; supstantivirani particip § 499.2

ἐκ μεγάλων διαστημάτων „između veoma udaljenih stanja”

δ' čestica δέ ovdje podržava tijek iskaza: a...

διαστημάτων LSJ διάστημα A.3 (= DGE s. v. III.1)

οὔτε εὐσταθίες... οὔτε εὐθυμοί koordinacija parom sastavnih veznika

εἰσὶν § 315.2; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni; imenski predikat Smyth
 909

οὔτε εὐθυμοί sc. εἰσὶν

ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν
 δεῖ

ἔχειν τὴν γνώμην
 καὶ τοῖς παρεοῦσιν ἀρκέεσθαι
 τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων
 ὀλίγην μνήμην

ἔχοντα

καὶ τῇ διανοίᾳ μὴ προσεδρεύοντα,

τῶν δὲ ταλαιπωρεόντων

τοὺς βίους

θεωρεῖν,

ἐννοούμενον

ἃ πάσχουσι κάρτα,

ὅπως ἂν τὰ παρόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα

μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνεται,

καὶ μηκέτι

πλειόνων ἐπιθυμέοντι

συμβαίνει

κακοπαθεῖν
τῇ ψυχῇ.

τοῖς δυνατοῖς apstraktni pojam izražen supstantiviranim pridjevom u množini sr. roda: τὰ δυνατά „(sve) ono što je moguće“

οὖν čestica sa zaključnim značenjem § 516.2

δεῖ § 243; bezlični glagol, o kojem ovisi čitav ostatak rečenice, otvara mjesto dopunama u infinitivu, odnosno A+I

ἔχειν § 231; neizrečeni je subjekt ἄνθρωπον ili τινά (§ 491.3), kao i kod ostalih infinitiva

τὴν γνώμην rekcija ἐπὶ τινι

τοῖς παρεούσιν § 243; složenica εἰμί; supstantivirani particip § 499.2

ἀρκέσθαι § 243; rekcija τινί; LSJ ἀρκέω II.2; ovisan o δεῖ

τῶν μὲν ζηλουμένων... τῶν δὲ τάλαιπωρόντων... par čestica koordinira dva rečenična člana

τῶν... ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων § 243; § 231; supstantivirani particip § 499.2 („ono što pobuđuje zavist i divljenje”); objektni genitivi ovisni o μνήμην

ἔχοντα § 231; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

προσεδρεύοντα § 231; složenica ἐδρεύω; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

τῶν τάλαιπωρόντων označava osobe: „nesretnih ljudi”; § 243, supstantivirani particip § 499.2

θεωρεῖν § 243; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

ἐννοούμενον § 243; složenica νοέω; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

ἃ πάσχουσι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno služi kao objekt ἐννοούμενον

πάσχουσι sc. οἱ τάλαιπωρόντες; § 231

ὅπως... φαίνεται namjerni veznik uvodi zavisnu namjernu rečenicu, predikat ἄν + konjunktiv § 470; odavde Demosten prelazi u lični iskaz s dativom (σοι... ἐπιθυμούντι)

τὰ παρόντα... καὶ ὑπάρχοντα § 231, složenica εἰμί; složenica glagola ἄρχω; supstantivirani participi § 499.2

φαίνεται § 232; osnove s. 118, mediopasivno značenje § 448.1; otvara mjesto imenskim dopunama

ἐπιθυμούντι § 231; rekcija τινός; ovisan o συμβαίνει

συμβαίνει § 231; rekcija τινί, otvara i mjesto dopuni u infinitivu; složenica

βαίνω, LSJ συμβαίνω III.b

κακοπαθεῖν § 243; otvara mjesto instrumentalnom dativu (ili dativu mjes-
ta) τινί

ὁ γὰρ θαυμάζων
τοὺς ἔχοντας
καὶ μακαριζομένους
ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων

καὶ τῇ μνήμῃ
πᾶσαν ὥραν
προσεδρεύων
ἀεὶ ἐπικαινουργεῖν
ἀναγκάζεται
καὶ ἐπιβάλλεσθαι
δι' ἐπιθυμίην
τοῦ τι πρήσσειν
ἀνήκεστον
ᾧ νόμοι κωλύουσιν.

γὰρ čestica γάρ s eksplanatornim značenjem § 517

ὁ... θαυμάζων § 231, rekcija τινα; supstantivirani particip § 499.2

τοὺς ἔχοντας § 231; supstantivirani particip § 499.2

μακαριζομένους § 232

ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων uz glagol u pasivu vršitelj radnje iskazuje se pri-
jedložnim izrazom ὑπό τινος

πᾶσαν ὥραν „neprestano”

προσεδρεύων § 231; složnica glagola ἐδρεύω

ἐπικαινουργεῖν § 243

ἀναγκάζεται § 232; otvara mjesto dopunama u infinitivu

ἐπιβάλλεσθαι § 232, složnica βάλλω

δι' ἐπιθυμίην otvara mjesto genitivu; dopunu ovdje iskazuje supstantivirani
infinitiv τοῦ... πρήσσειν

τοῦ... πρήσσειν § 231; osnove s. 116 (atički oblik πράττω)

ὧν... κωλύουσιν atrakcija relativa, ὧν skraćeno umjesto τούτων ἃ (κωλύω, naime, regira akuzativ τι); odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τι
 κωλύουσιν § 231

διόπερ
 τὰ μὲν μὴ δίζεσθαι
 χρεών,
 ἐπὶ δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι
 χρεών,
 παραβάλλοντα
 τὸν ἑαυτοῦ βίον
 πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων
 καὶ μακαρίζειν ἑωυτὸν
 ἐνθυμεύμενον
 ἃ πάσχουσιν,
 ὀκόσσει
 αὐτέων
 βέλτιον
 πρήσσει τε καὶ διάγει.

διόπερ prilog najavljuje zaključak: zbog toga...

τὰ μὲν... ἐπὶ δὲ τοῖς... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

δίζεσθαι § 232; ovisno o χρεών

χρεών LSJ χρεών II.2; otvara mjesto dopunama u infinitivu, odnosno A+I
 εὐθυμέεσθαι § 243; rekcija ἐπὶ τινι

παραβάλλοντα subjektni akuzativ uz infinitive, ovisno o χρεών, rekcija τι
 πρὸς τι; LSJ παραβάλλω III.2 (složenica βάλλω); § 231

πρὸς τὸν se. βίον

τῶν... πρησσόντων § 231, supstantivirani particip § 499.2

μακαρίζειν § 231; ovisno o χρεών

ἐνθυμεύμενον § 232; ovisno o χρεών

ἀ πάσχοουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno služi kao objekt ἐνθυμεύμενον

πάσχοουσιν § 231

ὁκόσσωi odnosni prilog (dativ odnosne zamjenice, s *iota adscriptum*) uvodi zavisnu odnosnu rečenicu koja kao i prethodna ovisi o participu ἐνθυμεύμενον

αὐτέων sc. τῶν φαυλότερον πρησσόντων

πρήσσει τε καὶ διάγει koordinacija pojmovā parom sastavnih veznika

πρήσσει § 231

διάγει § 231; složenica ἄγω

ταύτης γάρ

ἐχόμενος

τῆς γνώμης

εὐθυμότερόν τε διάξεις

καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας

ἐν τῷ βίῳ

διώσσαι,

φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.

γάρ čestica γάρ ovdje potvrđuje i ističe misao: baš...

ἐχόμενος § 232, rekcija τινός § 396.δ; LSJ ἔχω IV.C

εὐθυμότερόν τε... καὶ οὐκ ὀλίγας... koordinacija parom sastavnih veznika

διάξεις § 258; složenica ἄγω

κῆρας κῆρες „zli duhovi”, Logeion / Autenrieth kod Homera Κήρ, Κηρός

(κείρω) glasnik smrti, bilo koji personificirani oblik smrti, otuda κῆρες

θανάτοιο

διώσσαι § 267; složenica ὠθέω, LSJ διωθέω II.2

Poglavlje 57

Γοργίου Ἐπιταφίου ἐκλογή 5

O tekstu

Slavni grčki retor i sofist iz Leontina na Siciliji (oko 485. – oko 380. pr. Kr) artificijelnim je i intelektualističkim stilom začetnik antičke umjetničke proze. Ovdje donesen ulomak Gorgijina nadgrobnog govora – ne zna se kojim je junački poginulim Atenjanima bio namijenjen, možda se radilo naprosto o demonstraciji mogućnosti žanra – sačuvan je kao citat, reprezentativan za Gorgijine λόγοι ἐπιδεικτικοί, u djelu Dionizija Halikarnašanina (oko 60. – nakon 7. pr. Kr) Περὶ λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος, *O snazi Demostenova stila*.

Gorgija hvali ljude kojima nijedna vrlina nije nedostajala, koji su štovali duh, a ne slovo zakona, koji su se odlikovali i znanjem i snagom, davali svakome što ga ide. Oni su umrli, ali čežnja za njima je besmrtna.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Gorg. Fr. 6

τί γὰρ ἀπὴν τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὧν δεῖ ἀνδράσι προσεῖναι; τί δὲ προσῆν, ὧν δεῖ ἀπειῖναι; εἰπεῖν δυναίμην, ἃ βούλομαι, βουλοίμην δέ, ἃ δεῖ, λαθὼν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν, φυγὼν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον. οὗτοι γὰρ ἐκέκτηντο ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν, πολλὰ μὲν δὴ τὸ παρὸν ἐπιεικὲς τοῦ

αὐθάδους δικαίου προκρίνοντες, πολλὰ δὲ νόμου ἀκριβείας λόγων ὀρθότητα, τοῦτον νομίζοντες θειότατον καὶ κοινότατον νόμων τὸ δέον ἐν τῷ δέοντι καὶ λέγειν καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν, δισσὰ ἀσκήσαντες μάλιστα ὧν δεῖ, γνώμην καὶ ῥώμην, τὴν μὲν βουλευόντες τὴν δ' ἀποτελοῦντες, θεράποντες μὲν τῶν ἀδίκως δυστυχούντων, κολασθαὶ δὲ τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων, αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον, εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον, τῷ φρονίμῳ τῆς γνώμης παύοντες τὸ ἄφρον, ὑβρίζουσι τοὺς ὑβρίζοντας, κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους, ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους, δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς. μαρτύρια δὲ τούτων τρόπαια ἐστήσαντο τῶν πολεμίων Διὸς μὲν ἀγάλματα τούτων δὲ ἀναθήματα, οὐκ ἄπειροι οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως οὔτε νομίμων ἐρώτων οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης, σεμνοὶ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τῷ δικαίῳ, ὅσοι δὲ πρὸς τοὺς τοκέας τῇ θεραπείᾳ, δίκαιοι δὲ πρὸς τοὺς ἀστοὺς τῷ ἴσῳ, εὐσεβεῖς δὲ πρὸς τοὺς φίλους τῇ πίστει. τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων ὁ πόθος οὐ συναπέθανεν, ἀλλ' ἀθάνατος ἐν οὐκ ἀθανάτοις σώμασι ζῇ οὐ ζώντων.

Analiza i komentar

τί γὰρ ἀπῆν
 τοῖς ἀνδράσι τούτοις
 ὧν δεῖ
 ἀνδράσι προσεῖναι;
 τί δὲ καὶ προσῆν
 ὧν οὐ δεῖ
 προσεῖναι;

τί γὰρ čestica γὰρ uz upitnu zamjenicu u direktnom pitanju § 517
 ἀπῆν § 315.2, složenica εἰμί

ὧν δεῖ odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, atrakcija (asimilacija) relativa (ὧν = τούτων ἃ)

δεῖ § 244, osnove § 325.14, bezlično δεῖ otvara mjesto dopuni u infinitivu

προσεῖναι § 315.2, složenica εἰμί

τί δὲ česticom se ostvaruje koordinacija s prethodnom rečenicom

προσῆν § 315.2, složenica εἰμί (uočite i rimu s τί γὰρ ἀπῆν)

ὧν οὐ δεῖ odnosna zamjenica kao gore

δεῖ kao gore

προσεῖναι kao gore

εἰπεῖν δυναίμην

ἃ βούλομαι,

βουλοίμην δ'

ἃ δεῖ,

λαθὼν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν,

φυγὼν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον.

εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7

δυναίμην § 312.5, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu; kupitivni optativ iskazuje želju (§ 464)

ἃ βούλομαι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno funkcionira kao objekt glavne: ono što...

βούλομαι § 231, osnove § 325.13

βουλοίμην § 231, osnove § 325.13

δ' čestica u adverbativnom značenju: a...

ἃ δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, kao gore

δεῖ § 244, osnove § 325.14

λαθὼν μὲν... φυγὼν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se parom čestica

λαθὼν § 254, osnove § 321.15, rekcija τινά § 382

φυγὼν § 254, osnove s. 116, rekcija τινά § 382

οὔτοι γὰρ ἐκέκτηντο

ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετήν,

ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν,

πολλὰ μὲν δὴ
τὸ πρᾶον ἐπεικὲς
τοῦ αὐθάδους δικαίου
προκρίνοντες,
πολλὰ δὲ
νόμου ἀκριβείας
λόγων ὀρθότητα,
τοῦτον
νομίζοντες
θειότατον καὶ κοινότατον νόμον,
τὸ δέον
ἐν τῷ δέοντι
καὶ λέγειν καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν,
καὶ δισσὰ ἀσκήσαντες
μάλιστα ὧν δεῖ,
γνώμην καὶ ῥώμην,
τὴν μὲν βουλεύοντες
τὴν δ' ἀποτελοῦντες,
θεράποντες μὲν
τῶν ἀδίκως δυστυχούντων,
κολασταὶ δὲ
τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων,
αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον,
εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον,
τῷ φρονίμῳ
τῆς γνώμης
παύοντες
τὸ ἄφρον,
ὕβρισταὶ εἰς τοὺς ὕβριστάς,
κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους,

ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους,
δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς.

γάρ čestica γάρ ovdje ističe prethodnu riječ § 519.1

ἐκέκτηντο § 272

ἔνθ' ἔστιν μὲν δὴ... ἀνθρώπινον δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

πολλὰ μὲν δὴ... πολλὰ δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica;
δὴ označava nadovezivanje

προκρίνοντες § 231, rekcija τί τινος, osnove s. 118, složenica glagola κρίνω
τοῦτον sc. νόμον; ukazuje na dopunu koja slijedi (τὸ δέον...)

νομίζοντες § 231, otvara mjesto dvama akuzativima

τὸ δέον § 244; otvara mjesto dopuni u infinitivu; supstantiviranje participa
članom § 499

ἐν τῷ δέοντι „kad je nužno”

τῷ δέοντι § 244

λέγειν § 231, osnove § 327.7

καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν § 243

ἀσκήσαντες § 267

ὥν δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, atrakcija relativa
(kao gore) ὥν δεῖ = τούτων ἃ δεῖ

δεῖ § 244

τὴν μὲν... τὴν δ'... sc. γνώμην καὶ ῥώμην; rečenični članovi koordiniraju se
parom čestica

βουλευόντες § 231

ἀποτελοῦντες § 243, složenica τελέω

θιεράποντες μὲν... κολασταὶ δὲ... suprotstavljeni rečenični članovi koordi-
niraju se parom čestica

τῶν δυστυχούντων... τῶν εὐτυχούντων § 243; supstantivirani particip § 499.2

τὸ συμφέρον § 231; složenica φέρω; supstantivirani particip § 499. 2

τὸ πρέπον § 231; supstantivirani particip § 499.2

παύοντες § 231

μαρτύρια δὲ τούτων

τρόπαια ἐστήσαντο

τῶν πολεμίων,
 Διὸς μὲν ἀγάλματα,
 ἑαυτῶν δὲ ἀναθήματα,
 οὐκ ἄπειροι
 οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως
 οὔτε νομίμων ἐρώτων
 οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος
 οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης,
 σεμνοὶ μὲν
 πρὸς τοὺς θεοὺς
 τῷ δικαίῳ,
 ὅσιοι δὲ
 πρὸς τοὺς τοκέας
 τῇ θεραπείᾳ,
 δίκαιοι δὲ
 πρὸς τοὺς ἀστούς
 τῷ ἴσῳ,
 εὐσεβεῖς δὲ
 πρὸς τοὺς φίλους
 τῇ πίστει.

δὲ čestica ovdje s blagim adverbativnim značenjem: a...

ἐστήσαντο § 311.2

Διὸς μὲν... ἑαυτῶν δὲ rečenični članovi koordiniraju se česticama

ἄπειροι rekcija τινός; pridjev otvara mjesto dopunama u genitivu (objektni genitiv)

οὔτε... οὔτε... οὔτε... οὔτε... polisindeton

σεμνοὶ μὲν... ὅσιοι δὲ... δίκαιοι δὲ... εὐσεβεῖς δὲ... rečenični članovi koordiniraju se česticama; u ovakvoj koordinaciji δέ se može ponavljati više puta

τῷ ἴσῳ τὸ ἴσον „jednakost”

τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων
 ὁ πόθος
 οὐ συναπέθανεν,
 ἀλλ' ἀθάνατος
 οὐκ ἐν ἀθανάτοις σώμασι
 ζῇ
 οὐ ζώντων.

τοιγαροῦν čestica zaključnoga značenja, § 516.4: stoga...
 ἀποθανόντων § 254; osnove § 324.8
 οὐ συναπέθανεν § 254, složénica ἀποθνήσκω, osnove § 324.8
 ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu § 515
 ζῇ § 243
 ζώντων § 243; genitiv objektni ovisan o πόθος, kao i gore αὐτῶν ἀποθανόν-
 των

Poglavlje 58

Ξενοφώντος Συμπόσιον 4, 30–32

O tekstu

Gozba (ili *Pijanka*, Συμπόσιον) Atenjanina Ksenofonta (oko 430.–355. pr. Kr.) žanrovski pripada tzv. sokratičkim dijalozima. Uz Platonovo djelo i nekoliko fragmenata Eshina iz atičke deme Sfeta (Αἰσχίνης Σφήττιος), ti su dijalozi sve što danas imamo od nekoć bujnog spisateljstva posvećenog atenskom mudracu.

Pored *Sokratove obrane* (Ἀπολογία Σωκράτους) i *Uspomena na Sokrata* (Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους), *Gozba* tvori najdojmljiviji dio Ksenofontove sokratičke trijade. Gozbu iz naslova atenski bogataš Kalija priredio je u čast pobjede u pankratiju (παγκράτιον, šakanje i hrvanje) njegova ljubavnika Autolika na Panatenejama 422. pr. Kr. Ksenofontov prikaz društvenog zbiivanja s muzičarima, akrobatskim plesačima i mimom (na samom kraju djela plesna skupina mimički prikazuje kako su Dioniz i Arijadna proveli ljubavnu noć, što nam pruža rijetko svjedočanstvo o izvedbama mima prije helenizma) vjerojatno je nastao nakon Platonove *Gozbe*. Ksenofontov Sokrat drži dug govor posvećen homoseksualnoj ljubavi. Pritom strogo razlikuje ljubav koja teži fizičkom zadovoljenju, osuđujući je kao odvratnu i beskorisnu, od plemenite ljubavi u kojoj se ljubavnik trsi ohrabriti ono najbolje u svom voljenome, pokazujući tako da zaslužuje mladićevo divljenje. Takvu su dihotomiju sigurno odobravali brojni Ksenofontovi suvremenici, iako Platon, kao kudikamo bolji psiholog, u *Fedru* (253e–263e) pokazuje da obje vrste ljubavi mogu supostojati u istoj osobi.

U odabranom odlomku Harmid odgovara zašto se toliko ponosi svojim siromaštvom; pitanje δι' ὃ τι ἐπὶ πένιᾳ μέγα φρονεῖς; postavio mu je domaćin

Kalija. Ostavši bez imetka, bivši bogataš Harmid postao je slobodan čovjek koji živi na teret države. Imućni mu podilaze gledajući u njemu mogućeg birača i porotnika. Ne treba više strahovati za vlastitu i sigurnost svoje imovine i ne mora imati posla s ucjenjivačima. Oslobođen brige za svoju imovinu i lišen svih nameta napokon mirno spava. Ne može ništa izgubiti jer nema što izgubiti; naprotiv, može samo dobiti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Symposium 4.30–32

ἐγὼ τοίνυν ἐν τῇδε τῇ πόλει ὅτε μὲν πλούσιος ἦν πρῶτον μὲν ἐφοβούμην μή τίς μου τὴν οἰκίαν διορύξας καὶ τὰ χρήματα λάβοι καὶ αὐτόν τί με κακὸν ἐργάσαιτο· ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον, εἰδὼς ὅτι παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἱκανὸς εἶην ἢ ποιῆσαι ἐκείνους. καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεὶ τί μοι δαπανᾶν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν.

νῦν δ' ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι καὶ τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται, ἡδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος, πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγέννημαι, οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι, ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις, ὥς ἐλευθέρω τε ἔξεστί μοι καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν· ὑπανίστανται δέ μοι ἤδη καὶ θάκων καὶ ὁδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι.

καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννῳ ἐοικώς, τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν· καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ, νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα τρέφει με. ἀλλὰ καὶ Σωκράτει, ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, ἐλοιδόρουν με ὅτι συνῆν, νῦν δ' ἐπεὶ πένης γεγέννημαι, οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί. καὶ μὴν ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον, αἰεὶ τι ἀπέβαλλον ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως ἢ ὑπὸ τῆς τύχης· νῦν δὲ ἀποβάλλω μὲν οὐδέν (οὐδὲ γὰρ ἔχω), αἰεὶ δέ τι λήψεσθαι ἐλπίζω.

Analiza i komentar

ἐγὼ τοίνυν
 ἐν τῇδε τῇ πόλει
 ὅτε μὲν πλούσιος ᾗν
 πρῶτον μὲν ἐφοβούμην
 μή τίς μου τὴν οἰκίαν διορύξας
 καὶ τὰ χρήματα λάβοι
 καὶ αὐτόν τί με κακὸν ἐργάσαιτο·
 ἔπειτα δὲ
 καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον,
 εἰδὼς ὅτι
 παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἱκανὸς εἶην
 ἢ ποιῆσαι ἐκείνους.

τοίνυν § 519.5

ὅτε veznik ὅτε uvodi zavisnu vremensku rečenicu

πλούσιος ᾗν § 315; pridjevska dopuna kopulativnom glagolu (imenski predikat), Smyth 910

πρῶτον μὲν... ἔπειτα δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ... i nabrajanja

ἐφοβούμην § 243; § 328.3

μή τίς... λάβοι... ἐργάσαιτο izraz bojazni (*verbum timendi* φοβέομαι) otvara mjesto negaciji μή koja uvodi zavisnu rečenicu bojazni (bojim se da će..., bojim se da ne bih...); sporedno vrijeme u glavnoj rečenici prati najčešće optativ u zavisnoj

διορύξας složenica glagola ὀρύττω; § 267; adverbni particip § 503

λάβοι § 321.14; jaki aorist § 254

αὐτόν... με „meni samom”

τί... κακὸν neodređenu zamjenicu dopunja atribut

ἐργάσαιτο ἐργάζομαι τινά τι komu što učiniti; slabi aorist § 267

τοὺς συκοφάντας συκοφάντης je u atičkom pravu privatna osoba, građanin koji dobrovoljno prijavljuje nadležnim službama počinitelje prekršaja.

Djelatnost se kod nekih gotovo pretvarala u profesiju, podložnu zloupotrebama (pobijedi li u procesu, sikofant je ostvarivao dobit)

ἐθ'εράπευον § 231

εἰδὼς § 317.4

παθεῖν... κακῶς § 327.15; jaki aorist § 254; κακῶς πάσχειν ili παθεῖν štetu trpjeti, nepravdu iskusiti; infinitiv uz relativne pridjeve § 494

μᾶλλον... ἤ... koordinacija; LSJ μάλα II

ὅτι... ἰκανὸς εἶην particip εἰδὼς (*verbum sentiendi*) otvara mjesto vezniku ὅτι i izričnoj rečenici; optativ u zavisnoj rečenici stoji obično iza historijskih vremena u glavnoj; § 315; pridjevska dopuna kopulativnom glagolu (imenski predikat), Smyth 910

ποιῆσαι tj. κακῶς; slabi aorist § 267, *verbum vocale*; κακῶς ποιέω τινά, aktivan lik (glagolsko stanje, vrsta) izraza κακῶς πάσχειν; ἐκείνους (tj. τοὺς συκοφάντας)

καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεί
τί μοι δαπανᾶν
ὑπὸ τῆς πόλεως,
ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν.

καὶ... δὴ καὶ... § 513.1

γὰρ § 517

προσετάττετο glagol otvara mjesto infinitivu; pasivno značenje (vršilac radnje izrečen prijedložnim izrazom s ὑπό); § 232

δαπανᾶν § 243; Harmid misli na prisilne javne službe (λειτουργίαι) nametnute imućnim Atenjanima, npr. uzdržavanje korova za dramska natjecanja (χορηγία), upravljanje vježbalištima (γυμνασιαρχία) opremanje ratnih brodova (τριηραρχία)

ἀποδημῆσαι slabi aorist § 267, *verbum vocale*; nije prava složenica jer je izveden od pridjeva ἀπόδημος (ne postoji *verbum simplex* δημέω)

ἐξῆν složenica glagola εἰμί; § 315; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu

νῦν δ'

ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι

καὶ τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι
καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται,
ἡδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος,
πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγένημαι,
οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι,
ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις,
ὥς ἐλευθέρω τε ἔξεστί μοι
καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν.
ὕπανίστανται δέ μοι ἤδη καὶ θάκων
καὶ ὀδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι.

ἐπειδὴ vremenski i uzročni veznik ovdje uvodi uzročnu rečenicu § 468
ὑπερορίων στέρομαι § 232; στέρομαί τινος § 403.1; τὰ ὑπερόρια inozemni posjedi (izvan Atike)
τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι § 243; τὰ ἔγγεια ili ἔγγαια tuzemni posjedi (u Atici)
τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται πιπράσκω § 327.11; perfekt § 272; τὰ ἐκ τῆς οἰκίας osobna imovina
καθεύδω § 231
ἐκτεταμένος složenica glagola τείνω, str. 118; perf. medpas. § 286; adverbni particip sa značenjem načina Smyth 2060, 2062
πιστὸς... γεγένημαι stekao sam povjerenje; § 325.11; perfekt § 272; kopulativno γίγνομαι Smyth 917; πιστός τινι pridjev ima pasivno značenje (ne „onaj koji je vjeran nekome” nego „onaj u kojeg drugi imaju povjerenje”)
ἡδέως μὲν... πιστὸς δὲ... οὐκέτι δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...
ἀπειλοῦμαι... ἀπειλῶ § 232; izmjena glagolskih vrsta ima stilsku vrijednost
τε... καὶ... καὶ... ne samo... nego i § 513.2
ἔξεστί μοι § 315, Bilj. 2
ἀποδημεῖν... ἐπιδημεῖν § 243; infinitiv kao subjekt uz različite izraze § 492
ὕπανίστανται... ἐξίστανται složenice glagola ἵστημι; § 305; § 311.2; značenje medija § 448.1; Harmid možda ovdje sebe zamišlja kao potencijalnog birača ili porotnika

θάκων... ὀδῶν § 402 *genetivus separationis*

οἱ πλούσιοι supstantivirani pridjev § 373

καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννῳ ἐοικώς,
τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν.
καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ,
νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα
τρέφει με.

νῦν μὲν... τότε δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν...
δέ... (i vremenskih priloga)

εἰμὶ... ἐοικώς § 315; ἔοικά τινι § 411.2; § 278.2; perifrastični oblici perfekta Smyth 599

δοῦλος ἦν § 315; kopulativni glagol s imenicom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata) Smyth 910

τότε μὲν ... νῦν δὲ koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...
(i vremenskih priloga, kao gore; paralelizam ima i stilsku vrijednost)

ἀπέφερον složenica glagola φέρω; § 231

τέλος φέρουσα τὸ τέλος porez, danak (ovdje se misli na naknadu siromašnim); φέρουσα sc. μοι; § 231, § 327.5; adverbni particip sa značenjem načina, Smyth 2060, 2062

τρέφει § 231; s. 118

ἀλλὰ καὶ Σωκράτει,
ὅτε μὲν πλούσιος ἦν,
ἐλοιδόρουν με
ὅτι συνῆν,
νῦν δ'
ἐπεὶ πένης γεγένημαι,
οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί.

ὅτε μὲν... νῦν δ'... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...

ὅτε... πλούσιος ᾗν veznik ὅτε uvodi vremensku rečenicu; kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata) Smyth 910; § 315

ἐλοιδόρουν § 243; rekcija τινα (ὅτι iskazuje što su govorili kritizirajući ga) § 411.2, Smyth 1591.b

συνῆν sc. Σωκράτει; složenica glagola εἰμί § 315, rekcija τινι

πένης γεγένημαι kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata) Smyth 910; § 325.11, perfekt § 272

μέλει μέλει μοι § 325.16; § 411.2

καὶ μὴν

ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον,

ἀεὶ τι ἀπέβαλλον

ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως

ἢ ὑπὸ τῆς τύχης·

νῦν δὲ

ἀποβάλλω μὲν οὐδέν

(οὐδὲ γὰρ ἔχω),

ἀεὶ δὲ τι λήψεσθαι ἐλπίζω.

καὶ μὴν „i zbilja” (*et vero*) § 515.4

ὅτε μὲν γε... νῦν δέ... koordinacija rečeničnih članova pomoću čestica μὲν... δέ...; postponirano γε § 519.1

ὅτε... εἶχον veznik ὅτε uvodi vremensku rečenicu; § 327.13; augment § 236; § 231

ἀπέβαλλον složenica glagola βάλλω; § 231

ἢ... ἢ... disjunktivno ἢ § 514.1

ὑπὸ τῆς πόλεως... ὑπὸ τῆς τύχης § 437.A.β) ὑπό τινος za oznaku uzroka ili utjecaja

ἀποβάλλω složenica glagola βάλλω; § 231

γὰρ postponirana čestica označuje uzrok § 517

ἔχω § 327.13; § 231

λήψεσθαι § 321.14; § futur 258; futur zbog značenja glagola ἐλπίζω

ἐλπίζω ovdje „očekivati”, LSJ s. v. I.A; otvara mjesto infinitivu (najčešće futura) § 231; tvorba osnove § 251